

Josip Pečarić:
NADBISKUP IVAN ŠARIĆ

Josip Pečarić

NADBISKUP IVAN ŠARIĆ

Zagreb, 2025.

KAZALO

UVOD	9
IVAN ŠARIĆ I LUKA BRAJNOVIĆ	11
BORBA ZA BOKU KOTORSKU / U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI – HRVATSKI, ELEMENT, ZAGREB, 1999.	11
LUKA BRAJNOVIĆ: PONOSAN SAM ŠTO SAM HRVAT IZ BOKE	11
VELIKOSRBI SVOJATAJU I PO ŠPANJOLSKOJ	17
A. PEČARIĆ AND J. PEČARIĆ, STROSSMAYEROVA OPORUKA, HAZU, ZAGREB, 2002.	22
BOKELJI BJEŽE OD MILOŠEVIĆA	22
U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI – HRVATSKI	28
NEPOĆUDNE KNJIGE / TRIJUMF TUĐMANIZMA 2, ZAGREB, 2003.	47
O KNJIZI "KNJIGOM NA KNJIGU I. LOVRENOVIĆA"	47
JUGONOSTALGIČARI PIŠU HRVATSKU POVIJEST	52
D. JELČIĆ I J. PEČARIĆ, KNJIŽEVNIK MILE BUDAK SADA I OVDJE, ZAGREB, 2005.	53
DUBRAVKO JELČIĆ, OSPORAVANE I ZATAJENE ALI NEPOBITNE STRANICE IZ POVIJESTI HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI	53
FILIP LUKAS, DRAGOVOLJAC.COM, 2023.	107
TKO SU LJUDI KOJE GRAD ZAGREB PLANIRA MAKNUTI	

IZ IMENA ULICA NA INICIJATIVU DOCUMENTE?	107
JOSIP JOVIĆ, NAKON DEFINICIJE ANTISEMITIZMA OD VLADE SE OČEKUJE DEFINICIJA PROTUHRVATSTVA	112
MOJA ANKICA II., ZAGREB, 2024.	119
BOKELJSKI HRVATI NA FACEBOOKU, 2.	119
BOKA KOTORSKA I BOKELJI, DRAGOVOLJAC.COM., 2025.	142
NAPAD NA DOMOVINSKI RAT U TIVTU	142
VOLE SVOJATATI HRVATSKO	152
GOLDSTEINI I HAJKA NA FILIPA LUKASA, DRAGOVOLJAC.COM, 2025.	159
IVICA GRANIĆ, NA BRISANJE IMENA ULICA – ODLUČNO I SVOM SILINOM ODGOVORITI	159
POZNATI KOMUNIKOLOG O PROMJENI NAZIVA ULICA U ZAGREBU: OVO JE ČIN NASILJA NAD HRVATSKOM POVIJEŠĆU, ALI I NAD ZDRAVIM RAZUMOM	161
DR. SC. IVICA GRANIĆ, DRAGOVOLJAC.COM., 2025.	164
ZVONIMIR HODAK, MOŽEMOVCIMA JE KLJUČAN DOKAZ O LUKASU ODLUKA IZ '45: OVO JE KLASIČAN LOV NA VJEŠTICE	164
VUKELIĆ REAGIRALA ZBOG SLUČAJA FILIPA LUKASA: 'OVO JE ODGOVOR NA MNOGA VAŠA PITANJA'	170
NADBISKUP ŠARIĆ NA PEČARIĆEVOM FACEBOOKU	176
KARDINAL PULJIĆ OŠTRO O MICANJU ULICE NADBISKUPA ŠARIĆA U ZAGREBU	177
IZA KARDINALA PULJIĆA STAO ZAGREBAČKI BISKUP: 'VRLO ČUDNO, DRAGO MI JE DA JE INTERVENIRAO'	179
UKIDANJE NJIHOVIH ULICA DIO JE SMIŠLJENE POLITIČKE »DIVERZIJE«	182
JONJIĆ I HASANBEGOVIĆ: HOĆE LI MOŽEMO MAKNUTI ULICE I OVIH 60 LJUDI?!	190
HEBRANG UPOZORIO NA DETALJ KOD PREIMENOVANJA ULICA: 'PITATE LI SE TO, JUGOKOMUNISTI?'	196'

POVJESNIČAR JAREB OTKRIO ŠTO JE LUKAS PISAO: 'S NJEMAČKOM ĆE STRADATI I DRŽAVA HRVATSKA'	198
NOVI PROBLEM ZA MOŽEMOVCE: NAJVEĆA BOLNICA OSNOVANA JE ZA VRIJEME NDH, HOĆE LI MIJENJATI NAZIV?	202
'NAPADAČI UVIJEK GOVORE VIŠE O SEBI'	205
ZAKUHALO U STUDIJU IZMEĐU HASANBEGOVIĆA I GOLDSTEINA: 'MISLIM DA JE TO SRAMOTA'	206
KOMENTAR ZORICE GREGURIĆ	212
MATICA HRVATSKA NE MOŽE VJEROVATI ŠTO RADI TOMAŠEVIĆ: 'FILIP LUKAS USTAŠA? PROČITAJTE OVO' 216	
PISMO KREŠIMIRU ROTIMU	222

BISKUP JURAJ JEZERINAC, NASUPROT 'SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA'	228
KNJIGA „BISKUP JURAJ JEZERINAC, NASUPROT 'SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA'“ PREDSTAVLJENA U KRAŠIĆU	228
GOVOR NA PREDSTAVLJANJU KNJIGE “BISKUP JURAJ JEZERINAC NASUPROT 'SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA”	228
BISKUP JURAJ JEZERINAC... ..	242
ČUDO ISPRED STEPINČEVA OLTARA I RELIKVIJARA!	248

BOŽIDAR PROROČIĆ - INTERVJU S JOSIPOM PEČARIĆEM	249
BOKA, IDENTITET I PRITISCI RAZGOVOR SA AKADEMIKOM JOSIPOM PEČARIĆEM	250
PRILOG: PISMO CRNOGORSKIH INTELEKTUALACA KOJIM SE PODRŽAVA FAŠISTIČKA AGRESIJA NA HRVATSKU	279

HRVATSKA ĆE BITI SLOBODNA TEK KADA SE DO KRAJA RAZOBLIĆE TRI VELIKE LAŽI	283
---	------------

AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ – ŽIVOTOPIS	287
---	------------

UVOD

Veličanstveni koncert na Hipodromu najvećeg živućeg Hrvata Marka Perkovića Thompsona imao je jasnu poruku političarima u RH: Dosta je vašeg sluganstva onim svjetskim moćnicima koji nisu željeli RH, a koji su nedolaskom na sprovod Utemeljitelju RH akademiku Franji Tuđmanu pokazali da i pored hrvatske pobjede u Domovinskom ratu nad fašističkim agresorom na Hrvatsku kojega su oni podržavali.

Hrvatski narod je svojim dolaskom na taj i sve naredne Thompsonove koncerte pokazao tim slugama na vlasti u RH, u momentu kada su bili uvjereni da su završili svoju ogavnu ulogu kako nisu uspjeli u tome.

Shvatili su kako su bili i ostali manjina u RH i da im se približava kraj.

Zato su počeli otvoreno iz dana u dan pokazivati kako STRASNO mrze, kako je to davno opisao veliki hrvatski književnik akademik Petar Šegedin, i hrvatski narod i hrvatsku državu.

Jedna moja stara pitalica ih je sjajno opisala:

-Koja je razlika između Četnika i Jugoslavena?

'Četnik je pošten i četnik, a Jugoslaven je pokvaren i četnik!

U Zagrebu su na vlasti na možemovci koji svakim svojim potezom to pokazuju.

Takva je i odluka o mijenjanju imena ulica četvorici zaslužnih Hrvata. O dugogodišnjem predsjedniku Matice Hrvatske don Filipu Lukasu napisao sam dvije knjige:

J. Pečarić, Filip Lukas, dragovoljac.com, 2023.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/Lukas.pdf>

J. Pečarić, Goldsteini i hajka na Filipa Lukasa, dragovoljac.com., 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/LukasGoldsteini.pdf>

Nedavno je obilježavanje 95. obljetnice ređenja bl. Alojzija Stepinca u Krašiću započelo s predstavljanjem knjige o Vojnom biskupu Juraju Jezerincu, koju smo napisali don Anđelko Kačunko i ja.

I prvi predstavljatelj knjige mons. Juraj Batelja, postulator kauze bl. Alojzija Stepinca i ja govorili smo i o tom sramotnom postupku u Zagrebu, a ja sam obećao da ću poslije knjiga o Filipu Lukasu napisati i ovu o nadbiskupu Ivanu Šariću.

Akademik Josip Pečarić

IVAN ŠARIĆ I LUKA BRAJNOVIĆ

**BORBA ZA BOKU KOTORSKU / U BOKI
KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI –
HRVATSKI, ELEMENT, ZAGREB, 1999.**

**LUKA BRAJNOVIĆ: PONOSAN SAM ŠTO SAM
HRVAT IZ BOKE**

Hrvatsko slovo, 25. travnja 1997.

** Kada je krajem prošle godine održan simpozij "Hrvati Boke Kotorske", govoreno je o "najhrvatskijim Hrvatima". I, zaista, Vi gospodine Brajnović i Vaša obitelj kao da su neporecivi dokaz takvoj tvrdnji. Zato ja ne ću početi ovaj interview s pitanjem koje se odnosi na Vas, već na Vašeg brata don Iva Brajnovića. Naime, don Iva Brajnovića su partizani sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, a krajem rata su to i uspjeli u Dubrovniku. Zato bih Vas zamolio da hrvatsku javnost upoznate s ovim hrvatskim mučenikom.*

- Ne bih znao kazati što me je više ražalostilo, sama smrt moga brata Iva ili šutnja naše javnosti o njegovoj tragediji i o toliko drugih hrvatskih mučenika. Prvu vijest o njegovoj smrti pročitao sam u vatikanskom

izdanju “Martirium Croatiae” (Rim, 1946.) u kojoj se kaže da je bio strijeljan na otoku Daksi, zajedno s p. Petrom Perićem D. I. i sa dva franjevca - a to su p. Toma Tomasić i p. Marijan Blažić, te s nekoliko dubrovačkih intelektualaca. Bio je uhićen i bez ikakvoga suda ubijen. To mi je bila prva, užasna vijest, jako teška jer je moj brat - za kojega sam mislio da je zarobljen i negdje živ - već bio pretrpio jedan strašan napad na svoj život. Dakle, jednoga hladnog jutra 1943. godine napao ga je partizan po imenu Maslovar, u crkvi, u Škaljarima, baš kada je izlazio iz sakristije da slavi sv. misu. Maslovar mu se približio s izlikom da mu preda pismo župnika iz Bogdašića, pa kada je to pismo uzeo, Maslovar ga je napao bodežom. U crkvi nije bilo nikoga, osim jedne žene koja je htjela prisustvovati misi. Mome bratu je spasila život medalja, koju je nosio na prsima, jer je napadač imao namjeru da mu probode srce. Ja sam u to vrijeme boravio u Zagrebu pa mi je majka opisala atentat u pismu. Talijani, koji su bili okupirali Boku, uhvatili su Maslovara (koga su tražili i za neke druge zločine), i pozvali Iva da ga identificira kao napadača, ali Ivo ga nije htio prepoznati niti optužiti, tako da je zapravo spasio život svome napadaču. Kako se Ivino zdravlje bilo pogoršalo radi atentata, biskup ga je nakon toga poslao u Dubrovnik da se oporavi. Tamo su ga partizani uhvatili, kako sam rekao, i ubili. Kada je Maslovar čuo da je Ivo uhvaćen u Dubrovniku, otišao je do moje majke da joj se ponudi ako išta može učiniti za moga brata, jer mu je bio dužan za život. Međutim, onda je već, izgleda, bilo kasno. Zašto je Ivo nastradao? Jer je bio katolički svećenik i Hrvat, samo zato. Prije godinu dana primio sam knjigu “Svećenici, žrtve rata i poraće” (Ante Baković, Zagreb, 1994.) u kojoj se spominje ime Ive Brajnovića i kako je poginuo. Moj dragi brat imao je 33 godine kada je krenuo iz Škaljara u Dubrovnik i oprostio se po zadnji put od mame.

** Vratimo se Vama, Vašim sjećanjima na Boku kotorsku između dva svjetska rata, Boku koja je već bila izložena velikosrpskom osvajanju, ali se njezino hrvatsvo i te kako osjećalo u usporedbi s onom Bokom koju ste doživljeli kada ste je, nakon dugog vremena, sa strahom, posjetili 1989. god.*

- Prvi put vratio sam se u Boku 1989. Ne mogu opisati ono što sam u tim trenucima osjećao. Bilo je prošlo više od 46. godina. Moja Boka je bila

pretrpjela puno toga: rat, tragedije onih koji su morali otići i ostaviti svoju zemlju, useljenje novih ljudi koji nisu poznavali ni njezinu ljepotu ni povijest ni znanost, potres je bio srušio divne palače i crkve, a mojih gotovo nije ni bilo. Samo su ostali grbovi, tuga, i onaj predivan zaljev koji nitko ne može uništiti. Ali, istodobno, bio sam uzbuđen da ponovno mogu zagrliti moje, koji još tamo žive i upoznati mlađe naraštaje koje sam samo znao preko slika. U isto doba, kad se čovjek vrati u svoj rodni dom, ponovno se osjeća mlad i traži samo ono što je ostalo: brda, more, Gospa od Škrpjela, sv. Tripun...

** Još kao gimnazijalac ističete se svojim domoljubljem. Urednik ste i ilegalnog lista "Hrvatski Graničar". Kažite nam nešto o tome i o svom književnom i novinarskom radu u domovini?*

- Kad sam polazio peti razred gimnazije, izdavao sam ilegalni mjesečnik "Hrvatski graničar", koji je čitala sva mladež i preko kojega smo htjeli održati hrvatsku svijest među mladima. Već onda su se u Boku naseljavali Crnogorci i Srbi, pa smo htjeli sačuvati naš hrvatski identitet. Radi toga sam bio proganjan iz gimnazije. Od izгона spasio me prof. Stjepan Alfirević, brat pjesnika Frana Alfirevića, koji je i sam bio proganjan kao Hrvat.

** Što su Hrvati Boke poduzimali kada Boka nije postala dio Banovine Hrvatske? Boka, taj Zaljev hrvatskih svetaca, nije bila ni u NDH!*

- Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja skupljenih na poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na "sud". Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje.

** Poslije sloma NDH napuštate Domovinu i odlazite u Španjolsku. Tamo u svojoj 27. godini počinjete ispočetka i zaista je nevjerojatno što ste sve postigli. Upoznajte naše čitatelje s Vašim životom i stvaraličkim opusom od kraja Drugog svjetskog rata do danas.*

- Prvo je bilo naučiti jezik. Da preživim morao sam prihvatiti bilo kakav posao, kao na primjer, slagara u jednoj tiskari. Vlasnik te tiskare je bio jedan od mojih prvih španjolskih prijatelja pa, jer mu se svidjelo ime,

nazvao je tiskaru “Elica” po mojoj najstarijoj kćeri. Relativno brzo naučio sam španjolski i počeo se baviti intelektualnim radom. Upisao sam se na Filozofski fakultet u Madridu i postao članom poznate znanstvene institucije Consejo Superior de Investigaciones Científicas, a usporedio sam radio i na hrvatskim izdanjima. Bio sam prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid, pa sam s njim izdao popravljeno izdanje Svetoga Pisma za Hrvate u emigraciji s nadom da tako ne će izgubiti vezu ni sa Crkvom ni s vjerom. U isto doba osnovao sam, s Hiacintom Eterovićem reviju “Osoba i Duh”. Svo to vrijeme, moja supruga i kćerka nisu mogle izaći iz Jugoslavije; hvala Bogu, nakon 12 godina konačno smo se mogli sastati. Godine 1960. bio sam pozvan u Pamplonu na Sveučilište Universidad de Navarra, gdje je upravo počinjala Novinarska škola. Na tom Sveučilištu bio sam profesor od onda do prije nekoliko godina kad sam otišao u mirovinu. Makar je u mojem profesionalnom životu bilo mnogo drugih obveza, najdraže su mi godine koje sam proveo s đacima, od jutra do noći. Kao “maestro”, kako su me nazivali, mogao sam im prenijeti sve ono što je za mene uvijek bilo sveto: ljubav za istinu. Kroz sve te godine napisao sam nekoliko knjiga, a svaki dan sam surađivao u novinama “Diario de Navarra”, gdje sam pisao komentar iz međunarodne politike. Mislim da moj curriculum imate, pa ne ću dalje o tome pričati.

** Dočekali ste i utemeljenje španjolske nagrade za novinarstvo koja nosi vaše ime...*

- Ta novinarska nagrada s mojim imenom me doista iznenadila, jer mislim da nisam učinio ništa više nego ono što se od mene očekivalo i što sam trebao učiniti. Ali moram priznati da sam sretan i zahvalan, pogotovo jer je to inicijativa mojih bivših đaka, koji mi tako pokazuju istu ljubav, koju ja osjećam prema njima.

** Danas imamo hrvatsku državu. Hrvat ste iz Boke kotorske. Što mislite je li domovina inkorporirana u državu?*

- Mislim da nije isto država i domovina. Nakon toliko patnji, sretan sam da postoji Republika Hrvatska, ali moja domovina je Boka kotorska i ponosan sam što sam Hrvat iz Boke.

** Do 1992. g. bili ste profesor novinarske etike na Sveučilištu u Navarri. Tijekom Domovinskog rata mogli smo se uvjeriti u značaj discipline kojoj ste posvetili svoju sveučilišnu karijeru. Naime, u Hrvatskoj smo mogli sresti novinare iz mnogih svjetskih redakcija. Često su oni širili političke interese svojih zemalja i etika im je bila u drugom - ili tko zna kom - planu. A da ne govorimo da su neki bili izravno i na zadacima tajnih služba svojih zemalja. Kako ste Vi, kao profesor, a kako kao hrvatski domoljub doživljavali takav angažman Vaših kolega?*

- Novinar može učiniti mnogo dobra, ali i mnogo zla, pogotovo kad ovisi o tuđem kapitalu, ideologiji i političkim stavovima. Jedino što sam ja mogao učiniti (a to su radile i moje dvije kćerke koje su novinarke) bilo je pobijati laži koje su stanoviti novinari i agencije širili, ne uvijek sa zlom namjerom nego ne poznavajući istinu. Pisalo se puno neistinitih informacija, što znači, neistina. Ja sam pisao i govorio sve što sam mogao, ali je to teška dužnost, jer su ti razni listovi i agencije moćniji od jednoga novinara, pa ma koliko on bio cijenjen.

** Općenito, kako pomiriti novinarsku etiku sa činjenicom da su novinari plaćeni za svoj rad, a to podrazumijeva praćenje uređivačke politike vlasnika samih novina. Ili jednostavno, svi znamo kad nas netko plaća - mi radimo ono što je u njegovu interesu. Danas u Hrvatskoj imamo puno novina financiranih iz inozemstva. Iako se oni trude uvjeriti hrvatsku javnost da su neovisni u svom radu, očito je da oni provode interese onih koji ih plaćaju - a ti interesi su duboko u srazu s interesima hrvatske države i hrvatskog naroda u cjelini. Kako Vi gledate na to?*

- Na žalost, do sada u Španjolskoj nisam imao prilike pratiti sve hrvatske novine, pa nemam dostatan pregled da bih mogao prosuditi sa što sigurnijom točnošću i potrebnom odgovornošću. Što se tiče novinara, očito je da ako novinar ima na umu samo svoj vlastiti dobitak, zaslužuje da ga se nazove "plaćenik" a ne novinar.

** Vratimo se ljepšim temama, Vašem boravku u Zagrebu...*

- Moj boravak u Zagrebu je bio pun emocija: radosti jer sam sreo mnoge prijatelje - neke čak iz djetinjstva - a vidio sam i dio moje šire obitelji, ali bilo mi je i teško jer se nisam mogao sastati s mojim sestrama koje žive u Boki i koje nisu mogle doći u Zagreb. Što se tiče Zagreba, našao sam veliku razliku sa Zagrebom koji sam vidio 1990. godine. Onda mi se

učinio zapuštenim: tragovi 40 godina socijalizma bili su jasni. Nekako mi je izgledao kao “taman” grad. Zagreb je sada jedan veseo lijepi europski grad, kao što je uvijek bio. Koristim priliku da zahvalim svim onima koji su omogućili moj posjet Zagrebu, pogotovo Sveučilištu u Zagrebu, njegovom rektoru, profesoru Šunjiću i prorektorici za međunarodnu suradnju profesorici Polić Bobić; Institutu za primjenjena društvena istraživanja; Ministarstvu povratka i useljeništva; Hrvatskoj matici iseljenika i svima koji su nam učinili put tako ugodnim i nezaboravljivim.

** U Španjolskoj primete i “Hrvatsko slovo”. Interesira nas Vaše stručno mišljenje o našem tjedniku.*

- Obzirom na “Hrvatsko slovo” mogu reći da je to tjednik visoke kulture koji prije svega ima kao glavni zadatak tražiti istinu. A to je jedan od glavnih načela novinarske deontologije.

*Razgovor vodio
Josip PEČARIĆ*

VELIKOSRBI SVOJATAJU I PO ŠPANJOLSKOJ

Kulturni Obzor, Večernji list 11. siječnja 1998.

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “ ‘Pobjeda’ saznaje: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “ ‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime *Crnogorca* Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka s člankom iz lista “Evropske Novosti” (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26. X. 1997.: “*Kako i zašto je ugledna na-grada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...*”. Tako je na primjeru prof. Luke Brajnovića zorno pokazano koliko je ogroman velikosrpski kompleks hrvatske kulturne baštine. Četristo godina pod turskom vlašću znači za njih i 400 godina bez kulturnog stvaranja - bez baštine, pa taj nedostatak pokušavaju nadoknaditi otimajući hrvatsku kulturnu baštinu. Tako prisvajaju ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke kotorske. A profesor Brajnović jest Hrvat iz Boke kotorske.

Dobro je poznata činjenica kako su tijekom Drugog svjetskog rata svi partizanski dokumenti i organizacije koje su se odnosile na Boku kotorsku i Crnu Goru govorili o *Crnoj Gori i Boki kotorskoj*. To se mijenja na kraju rata: ono “Boka kotorska” se jednostavno briše i ostaje samo Crna Gora, da bismo već na popisu iz 1948. godine imali velike pritiske da se sve pučanstvo takve Crne Gore deklarira kao - Crnogorci. Mnogi hrvatski komunisti to su - po partijskoj direktivi - naprasno i postali. Slično je bilo i s ogromnom hrvatskom kulturnom baštinom Boke kotorske. Malo po malo sve je, isto tako naprasno, postajalo crnogorsko. Kotorsko kazalište ili Srednju muzičku školu bi jednostavno premjestili u Titograd. Sjetimo se također televizijske emisije: *Crnogorska kulturna baština: Katedrala sv. Tripuna u Kotoru*. Nju nisu mogli premjestiti, pa

bi je kao i svu drugu hrvatsku baštinu jednostavno proglasili crnogorskom baštinom. A mi bi Hrvati bili šovinisti jer ne želimo priznati da smo - u stvari - Crnogorci. Neki su to naprasno i postali, a za mnoge je "spas" bilo - jugoslavenstvo. U Srboslaviji, kakva je bila tadašnja država, niotkuda nisi mogao očekivati pomoć. Jedino što nam je preostalo bilo je našaliti se na vlastiti račun. Govorili bi: "Sve nam uzeše. Samo neće generala Moškova."

"Naš čovek"

Naravno, general Moškov je simbolizirao sve one Hrvate iz Boke koji su se borili za NDH ili su kao takvi u drugoj Jugoslaviji predstavljani. Za takve su važila i tri brata Brajnović: jedan je, kao hrvatski vojnik, položio svoj život na oltar domovine, drugog, don Iva Brajnovića su prvo partizani pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, da bi ga ubili u Dubrovniku na otoku Daksi, a treći, Luka Brajnović, urednik časopisa "Luč" (1939.-1942.), te glavni i odgovorni urednik tjednika "Hrvatska straža" (1941.-1944.) je 1945. napustio Hrvatsku i tako spasio svoj život. Upravo Luka Brajnović je "krivac" što se u najnovije vrijeme pokazalo kako ona tvrdnja iz naše šale "Samo neće generala Moškova" nije točna. Međunarodna nagrada za novinarstvo nosi njegovo ime! Preveliki zalogaj za velikosrpsku politiku gladnu hrvatske kulturne baštine.

Poznato je kako su svi ti naši ljudi koju su surađivali s hrvatskim emigrantskim tiskom bili u Jugoslaviji proglašavani "ustašama", kao što je uostalom i sam taj tisak bio "ustaški". A prof. Brajnović je surađivao s Hrvatskom revijom, Našom nadom, Hrvatskom državom i drugim emigrantskim hrvatskim publikacijama. Bio je prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. Prof. Brajnović je i pjesnik. O mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat, prof. Brajnović je napisao slijedeću pjesmu:

Daksa 1944.

*Crno je jugo stišalo pluton
i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša
slaveći pijanstvo krvava kumira.*

*Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i dotiče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.*

“Evropske Novosti” istina kažu kako je Luka Brajnović diplomirao na Pravnom fakultetu u Zagrebu, ali ne spominju njegov rad u domovini, niti u emigraciji. Jer to bi zaista onda bio čudan neki “njihov čovek”. Oni jednostavno kažu: “Saznajemo da je (...) rođen ovde 1919. godine i da od 1956. živi i radi u Španiji.” U daljem tekstu oni će ustvrditi i slijedeće: “Pre neku godinu posetio je ‘nevestu Jadrana’, pomagao je svojim za vreme izolacije naše zemlje i sankcija protiv kojih se bunio.” Vjerovali ili ne!

Kompleks baštine

Valjda ne treba ni spomenuti kako je on, kao i njegove kćeri, koje su također novinarke, upravo radio na širenju istine o Hrvatskoj i srpskoj agresiji na nju tijekom Domovinskog rata. O tome nam je pričao prošle godine, a i tiskano je u nizu intervjuja, kada je, iako teško bolestan, posjetio Zagreb, i kada je primio Spomen-medalju Sveučilišta u Zagrebu. Istina je da je prof. Brajnović 1989. godine zaista po prvi put poslije Drugog svjetskog rata posjetio Hrvatsku i Boku kotorsku. Iako državljani Španjolske i sveučilišni profesor, ipak je došao, kako nam je rekao - sa strahom. Vjerojatno svjestan kako je možda i njegov brat don Ivo bio ubijen više zbog rada prof. Brajnovića u spomenutim hrvatskim novinama, nego zbog nekakve svoje krivnje. Tekst u (srpskim) “Evropskim Novostima” završava riječima “časnih novinara, kojima je etika i moral iznad svega”. Zaista čudno shvatanje etike i morala. Ali kada znamo od koga to dolazi, i ne mora nas čuditi.

Jedan od tih razgovora s prof. Brajnovićem imao sam i ja sam. Tiskan je u Hrvatskom Slovu od 25. travnja 1997. pod karakterističnim naslovom: "Luka Brajnović: Ponosan sam što sam Hrvat iz Boke". S obzirom na crnogorsko svojatanje prof. Brajnovića navedimo samo slijedeći dio iz tog teksta: "Kad sam polazio peti razred gimnazije, izdavao sam ilegalni mjesečnik "Hrvatski graničar", koji je čitala sva mladež i preko kojega smo htjeli održati hrvatsku svijest među mladima. Već onda su se u Boku naseljavali Crnogorci i Srbi, pa smo htjeli sačuvati naš hrvatski identitet. Zbog toga sam bio proganjan iz gimnazije. Od izгона spasio me prof. Stjepan Alfirević, brat pjesnika Frana Alfirevića, koji je i sam bio proganjan kao Hrvat."

Da ironija bude veća, ovdje govorimo o novinskim člancima u kojima Srbi i Crnogorci svojataju prof. Luku Brajnovića. A prof. Brajnović je profesor novinarske etike. Kada je bio u Zagrebu u travnju prošle godine održao je predavanje: "Novinarska deontologija", koje je i tiskano u zadnjem broju "Hrvatske Revije".

A kakva je poruka koja se šalje Hrvatima u Boki svojatanjem jednog uglednog Hrvata još za njegova života. Očito im se pokazuje kako su i oni Crnogorci ili Srbi i to će postati, željeli to oni ili ne! Jer ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke velikosrbi mogu prisvojiti samo kroz stvaranje Srba i Crnogoraca - katolika, jer je većina tog spomeničnog blaga u vlasništvu Katoličke crkve. A Hrvati uopće i ne mogu reagirati. Jedino u Boki kotorskoj oni nemaju nikakve svoje organizacije. Svugdje u svijetu Hrvati ih imaju - samo u Boki kotorskoj ne! Teško je i mogu imati. Jer Hrvati u Boki su naseljeni u gradovima. Za razliku od seoskog pučanstva koji dostatno mogu biti neovisni od države, s gradskim pučanstvo to nije slučaj. Oni, jednostavno rečeno, žive od plaće, a lako se može ostati bez nje. A u gradovima lakše je i izlagati ih raznim pritiscima! Zato je njihov položaj teži od položaja drugih Hrvata bilo

gdje u svijetu. I zato se oni uopće i ne čuju, niti se mogu čuti. Za njih moramo govoriti mi u Hrvatskoj. Činimo li to dovoljno?¹

¹ Ovom tekstu prethodio je tekst: “*Zašto Srbi svojataju prof. Luku Brajnovića!?*” Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 177, Večernji list (inozemno izdanje), 17. studenoga 1997.

**A. PEČARIĆ AND J. PEČARIĆ,
STROSSMAYEROVA OPORUKA, HAZU,
ZAGREB, 2002.**

BOKELJI BJEŽE OD MILOŠEVIĆA

Pobjeda Mila Đukanovića na predsjedničkim izborima u Crnoj Gori pokazuje kako Crnogorci postaju svjesni čemu vodi njihov ostanak u SRJ. Dakako, ni Hrvati u toj jugoslavenskoj republici nisu bili izvan Đukanovićeve pobjede. Zauvijek će ostati zabilježeno kako je tom prigodom Bulatović optužio Đukanovića zato što su za njega glasovale i "časne sestre iz Kotora"! Zapravo, pobjedu Đukanovića treba gledati kao jednu vrstu crnogorskog referenduma za i protiv Miloševića! I te kako je značajno to što su pobjedili oni koji su bili protiv Miloševića. I Hrvati Boke kotorske bili su za Đukanovića, tj. za onoga tko im je obećao okretanje svijetu, umjesto Miloševićeve velikosrpske politike samoizolacije. Miloševićeva politika je očita: otvaranje hrvatsko-srpske granice DA, ali otvaranje hrvatsko-crnogorske granice - NE! Jasno je i zašto. On želi Crnu Goru imati u izolaciji, bojeći se upravo onoga što je očito na djelu - Crna Gora će sve više i više željeti svoju neovisnost. A Milošević ne može iz svoje velikosrpske kože - on to pokušava spriječiti silom. Tako je iskoristio embargo kojemu je bila izložena SRJ kako bi uništio najmoćnija crnogorska poduzeća, kao što su ona broderska "Jugooceanija" iz Kotora i "Prekookeanska plovidba" iz Bara, računajući da će ekonomskim uništenjem učiniti Crnu Goru još više ovisnom o Beogradu. Spomenimo, također, da je u siječnju 1993. godine beogradski "Energoprojekt hidroinžinjeri" izradio studije o preusmjerenju voda rijeke Trebišnjice prema Boki kotorskoj, umjesto prema hidroelektrani u Baru. Ta ideja je dobila i službenu potporu na susretu

istočnohercegovačkih i crnogorskih gospodarstvenika. Ing. Tomislav Paviša, priznati HEP-ov stručnjak (Slobodna Dalmacija, 14. veljače 1996.), pokazao je kako bi realizacijom takvog projekta turizam cijelog primorja od Igala do Risna bio ugrožen sniženom temperaturom vode, a od Kotorskog bi zaljeva načinio običnu baru. Malo je vjerojatno da je to o čemu govori ing. Paviša izmaknulo stručnjacima beogradskog Energoprojekta. Želja za ekonomskim uništavanjem Crne Gore učinila je da ne zaziru ni od uništavanja turizma ni u jednom Herceg Novom, gradu koji je svojedobno bio centar velikosrpske politike, u gradu koji je bio potpuno vezan za Beograd. Dakako, želja da od Kotorskog zaljeva načine običnu baru ne čudi ako se zna da je u njemu niz bisera hrvatske baštine: Perast, Dobrota, Kotor, Prčanj... Zato je i kotorska općina, koja uključuje i Risanski zaljev, i proglašena od UNESCO-a za "svjetsku kulturnu i prirodnu baštinu u opasnosti".

Izolacijom do ekonomskog iscrpljenja

Tako danas Crnogorci sve više shvaćaju zašto su Hrvati znali reći: "Srbe zoveš dok ti ne dođu"! A njima su tek sada zaista došli. I učinak se može promatrati kroz prizmu ovih izbora - pobjeda Đukanovića u Crnoj Gori, a u svim bokeljskim središtima vlast obnašaju njegovi sljedbenici i u Herceg Novom! Istina, na predsjedničkim izborima tu je značajnu prevagu odnio Bulatović, zahvaljujući doseljeničkim glasovima, ali odnos u skupštini općine pokazuje učinak srpske politike na domaće pravoslavno pučanstvo: Herceg Novi je turistički centar blizu hrvatske granice, pa je zračna luka u Čilipima nekad u znatnoj mjeri korištena za prijevoz turista prema Crnoj Gori. Kako kaže ministar vanjskih poslova Crne Gore Branko Perović, mnogi turoperatora danas uvjetuju dolazak turističkih skupina upravo otvaranjem toga graničnog prijelaza i stavljanjem u funkciju zračne luke u Čilipima. Sve to izravno potvrđuje i novoizabrani predsjednik Crne Gore Đukanović, tvrdeći da je Crna Gora "više puta od savezne vlade zahtjevala da se što prije otvori granica prema Albaniji i Hrvatskoj, jer zatvorenošću granica Crna Gora trpi dvostruke sankcije. Međutim, što vrijeme više odmiče, sve više sam uvjeren da je to dio političke strategije Momira Bulatovića i mentora iz

Beograda. Riječ je o namjeri da se Crnu Goru potpunom izolacijom prema Albaniji, Hrvatskoj, pa i Srbiji, dovede do njezina ekonomskog iscrpljenja, do socijalnih nemira koji bi onda otvorili šansu za uspostavljanje vlasti u Crnoj Gori izvan Crne Gore i koji bi otvorili perspektivu za produljenje političkog vijeka Momira Bulatovića i Slobodana Miloševića, koji, međutim, definitivno prolazi".

I Hrvatskoj je, kao i Crnoj Gori, ekonomski interes otvaranje graničnog prijelaza prema Crnoj Gori. No Hrvatska, kao žrtva agresije, ne može samo gledati na gospodarske interese. Vjerojatno je i točna tvrdnja predsjednika HSP-a Ante Đapića kako su "naivni oni koji od Crnogoraca očekuju ispriku za počinjena zlodjela na tim prostorima". Međutim, Hrvatska ne može voditi drukčiju politiku prema različitim djelovima granica prema SRJ, onoj prema Srbiji i onoj prema Crnoj Gori. Otvaranje graničnog prijelaza i prema Crnoj Gori Hrvatskoj je važno i zbog Hrvata u boki kotorskoj, kako bi što više bili povezani s matičnom državom. Ali to ni u kom slučaju ne smije značiti i lakši put za iseljavanje Hrvata iz Boke kotorske. Ne zaboravimo da je od 1991. do danas samo Tivat napustilo 350, a Herceg Novi 40-ak obitelji, a mnogi su se iselili i iz kotorske općine. Hrvati Boke kotorske su vrlo ponosni na golemu svoju kulturnu baštinu, koja je stalno na udaru velikosrpskih apetita. Tako smo svjedoci da je u tom razdoblju Boka proglašena "vekovnom srpskom zemljom" i "zalivom Nemanjića", a Kotor "gradom cara Dušana". I dok god se bude otimala hrvatska baština Boke, Hrvatima će to biti jasan signal da je još na djelu velikosrpska politika koja od njih kani napraviti Crnogorce-katolike ili Srbe-katolike. Današnja crnogorska politika još nije dala nikakav signal da će se doista potruditi prekinuti prisvajanje hrvatske baštine Boke, a time i omogućiti opstanak Hrvata u Boki kotorskoj.

Svojtatanje hrvatske kulturne baštine

Dapače, možemo reći da je to svojtatanje hrvatske kulturne baštine i dalje na djelu. Tako je upravo Milo Đukanović prošle godine na 47. venecijanskom bijenalu rekao: "U Veneciji je boravio i radio naš najveći kasnogotički i ranoresanski slikar, Kotoranin Lovro Mainov

Dobričević, a tu je slikarski zanat stekao i najznačajniji barokni umjetnik istočne jadranske obale Tripo Kokolja iz Perasta. Ta tradicija se održala i u ovom vijeku, pa je impresionist Pero Poček studirao u Napulju kod Morelija, a modernist Milo Milunović se školovao na umjetničkoj akademiji u Firenci. (...) Tu je već 1476. radio Kotoranin Andrija Paltašić, nešto kasnije Božidar Vuković, koji je dobio titulu vojvode tiskarstva, njegov sin Vićenco Jerolim Zagurović. I najveći naš pjesnik Petar Petrović Njegoš putovao je Italijom..." Odmah se uočava kako je Đukanović "zaboravio" napomenuti da su većina od spomenutih umjetnika Hrvati iz Boke kotorske. Sličnu vrstu zaborava možemo naći kod crnogorske oporbe. Tako je, prigodom svog osnivanja, Matica crnogorska izdala Proglas u kome stoji: "Na području Crne Gore se prožimaju bogati slojevi mnoštva kultura: ilirske, grčke, rimske, vizantijske, dukljanskozetske, srpske, orijentalne, mletačke i drugih". Srpska se spominje, ali hrvatska ne!

Posebno je karakteristično velikosrpsko svojatanje prof. Luke Brajnovića otkako je u Španjolskoj ustanovljena internacionalna nagrada za novinarstvo koja nosi njegovo ime: "Premio Brajnović a la comunicacion". Tako je u podgoričkoj "Pobjedi" tiskan tekst: "Uručena nagrada 'Luka Brajnović'". Karakteristična je prva rečenica tog teksta: "'Pobjeda' je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime 'Crnogorca' Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni". S druge strane, u "Evropskim Novostima" (uredništvo u Beogradu. a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26. listopada 1997. nalazimo tekst: "Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...". Sjetimo se kako je u "Hrvatskom Slovu" od 25. travnja 1997. tiskan razgovor s profesorom Brajnovićem pod karakterističnim naslovom "Luka Brajnović: Ponosim se što sam Hrvat iz Boke". S obzirom na crnogorsko svojatanje prof. Brajnovića, navodimo samo sljedeći dio tog teksta: "Kad sam polazio peti razred gimnazije, izdavao sam ilegalni mjesečnik 'Hrvatski graničar', koji je čitala sva mladež i preko kojega smo htjeli održati hrvatsku svijest među mladima. Već onda su se u Boki naseljavali Crnogorci i Srbi, pa smo htjeli sačuvati naš

hrvatski identitet. Zbog toga sam bio proganjan iz gimnazije. Od izгона spasio me prof. Stjepan Alfirević, brat Frane Alfrevića, koji je i sam bio proganjan kao Hrvat". U istom razgovoru prof. Brajnović opisuje kako su partizani prvo pokušali ubiti njegova brata don Iva Brajnovića u župnoj crkvi u Škaljarima i kasnije to i uspjeli na Daksi kod Dubrovnika.

Duša Boke su bokeljski Hrvati

Luka Brajnović, urednik časopisa "Luč" (1939.-1942.), glavni i odgovorni urednik tjednika "Hrvatska straža", pjesnik i autor romana "Zaboravljene suze" i "Tripo Kokoljić", izbjegava sudbinu svoga brata napustivši domovinu 1945. Preko Austrije stigao je u Rim, a odatle u Madrid. U emigraciji surađuje u raznim emigrantskim publikacijama (Hrvatska revija, Naša nada, Hrvatska država i dr.). Bio je prijatelj sarajevskog nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid i s njim izdao popravljeno izdanje Svetog pisma za Hrvate u emigraciji. U Madridu je pokrenuo, s prof. Hijancitom Eterovićem, reviju za duhovno-znanstvena pitanja "Osoba i duh" i bio njezinim urednikom, a osnovao je i knjižnicu "Osvrt". Godine 1951. izdao je zbirku pjesama "Smirene želje", a 1954. i knjigu "Priče iz djetinjstva". U Rimu je 1956. objavljen njegov roman "U plamenu". On stvara na španjolskom. Objavljuje tri zbirke pjesama: "Retorno" (1972.), "Ex Ponto" (1982.) i "Poema Americano" te nekoliko školskih priručnika, studija i rasprava. Od 1960. do 1992. radi na Sveučilištu, prvo kao docent, a potom kao redoviti profesor na Novinarskom fakultetu u Pamploni. Kao novinar surađivao je u raznim španjolskim i drugim novinama. Objavio je više od 3000 novinskih članaka. Pamplonski dnevnik "Diario de Navarra" upravo izdaje knjigu, zbirku njegovih komentara od smrti Kennedyja pa do 1992. U tisku je i njegova autobiografija "Sastanci i rastanci".

Tako je danas, takav Luka Brajnović za Srbe "naš čovek", a za Crnogorce - Crnogorac. A kako da to dožive Hrvati iz Boke, nego kao jasnu poruku. Ako mogu od jednog Luke Brajnovića napraviti Crnogorca, jasno je da će to isto učiniti i s njima!? Zato Hrvatska mora jasno upozoravati na činjenicu da jedino Hrvati u Boki kotorskoj, tj. u Crnoj Gori, nemaju nikakvu svoju organizaciju i kako je to očit

pokazatelj njihova iznimno teškog položaja. Jer, nema drugog razloga za to do straha. A razloga za takav strah i te kako ima. Odnosi između Hrvatske i Crne Gore moraju se poboljšati ne samo zbog obostranih ekonomskih interesa, već i zato što je hrvatska vlast po hrvatskom Ustavu obvezna brinuti se i o Hrvatima u Boki kotorskoj. I sve dok ne postoje hrvatske organizacije u Boki, u Hrvatskoj se mora mnogo, mnogo više govoriti o tamošnjim Hrvatima, pa i kada se govori o otvaranju hrvatsko-crnogorske granice.

I ne zaboravimo, govoreći o Boki, Frano Alfirević će reći: "Krajevi kao i bića imaju dušu". A kakav je kraj Boka govori jedan drugi Bokelj Viktor Vida: "Ništa ne može pokolebati moga uvjerenja da je Boka kotorska ostvarenje božanske priče, koja je tu više nego i u jednom kraju svijeta dotakla zemlje i ostavila na tom moru i u tom kamenju svoj vječni trag". A duša Boke kotorske su baštinici njezine goleme baštine - bokeljski Hrvati. U interesu svih je da Boka ima što više svoje duše, svog hrvatskog pučanstva!

U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI - HRVATSKI

Uspomeni na nedavno preminule hrvatske pjesnike:
Vjenceslava Čižeka i Luku Brajnovića

Nedavno je cijeli tjedan emisije Kolo sreće na HTV bio posvećen Hrvatskoj bratovštini "Bokeljska Mornarica 809". I prvo što je trebalo otkriti bila je moja izreka, i naslov današnjeg predavanja: U Boki kotorskoj svaki kamen govori: hrvatski, za koju je rečeno da je to stara hrvatska narodna izreka. Poslije emisije nazvao me je brat koji je stariji od mene i to prokomentirao šalom: "Nisam znao da si stariji od mene." Nasmijao sam se i odgovorio mu: "Od tebe? Ma stariji sam i od našeg tate."

Još krajem 1991. godine na osnivanju Zajednice izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine ispričao sam slijedeću priču: "Jedan čovjek mi je po povratku iz Boke rekao da tamo nije čuo niti jednu riječ na hrvatskom jeziku. Rekao sam mu da očito nije dobro slušao jer tamo svaki kamen govori Hrvatski!" Priču sam ponovio i u intervjuu koji smo dali Glasu Koncila. Neposredno poslije toga bila je u KIC-u tribina o Hrvatima u Jugoslaviji. I opet je bila zaboravljena Boka. Pozvali su me na sam dan održavanja tribine. I tada sam ispričao tu priču. Jedan slušatelj me poslije upitao jesam li sam ja to rekao i u interviewu u Glasu Koncila. Potvrdio sam i konstatirao da mu je vjerojatno bilo dosadno to ponovo čuti. Odgovorio je: "Ne, uvijek kada nastupate ponovite tu priču". Poslušao sam ga. Ubrzo se ukazala prva prigoda. Kada smo posjetili tadašnjeg ministra dr. Cesara, došlo je u tisku do polemike između njega i tadašnjeg urednika političkog programa HTV-a. Iskoristili smo to i dobili jednu emisiju "U krupnom planu". Poslije te emisije jedan svećenik iz Boke me je upitao: "Što Ti znači to da u Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski?" Odgovorio sam mu: "Kada sami ne razumijete – nema potrebe ni da Vam objašnjavam." I nastavio sam ponavljati tu

izreku kada god sam javno nastupao, i uvijek bi je novinari prenijeli, često puta i ne rekavši tko je to rekao. Zato i nije čudno što su na HTV mislili da se doista radi o staroj hrvatskoj narodnoj izreci. Kako sam ja zatvarao tu seriju Kola sreće spomenuo sam da je ta izreka i podnaslov moje knjige: Borba za Boku kotorsku. Knjiga je tiskana prije dvije godine. Najavio sam je kada su u Glasu koncila u seriji o hrvatskim znanstvenicima pisali i o meni. Naslov je bio upravo “U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski”. Isti naslov imao je i prikaz knjige objavljen u Večernjem listu. Očito mnogi u Hrvatskoj, za razliku od mog bokeljskog svećenika, i te kako dobro znaju što izreka znači. Njima je ne treba objašnjavati.

Sama knjiga i počinje tekstom u kome je objašnjen i sam naziv knjige:

“U okviru veličanstvene borbe hrvatskog naroda za slobodu, u okviru onoga što se s pravom naziva “hrvatskim čudom”, odigravala se i jedna neobična borba - “Borba za Boku”, neobična zato što se odigravala između samih Hrvata, bolje reći između Hrvata i onoga što oni imaju u svojim glavama. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija ne samo da je uspjela etnički očistiti Boku kotorsku od Hrvata nego je uspjela i izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. da iz svijesti hrvatskih ljudi skoro u potpunosti istisne Boku kotorsku, Hrvate Boke i njihovu veliku baštinu. I tako, prije Domovinskog rata, malo ljudi u Hrvatskoj je uopće znalo da postoje Hrvati u Boki kotorskoj. Bilo je pravilo u Hrvatskoj da, ako netko od nas Hrvata iz Boke kaže odakle je, ljudi su ga automatski identificirali kao “Crnogorca.”

Ali ta naša borba za Boku nije samo to. U Uvodu knjige istaknuo sam slijedeće:

“Ali zašto je takva naša “Borba za Boku” značajna i za Hrvate općenito i hrvatsku državu? Poznata je činjenica da se Hrvati bore samo za svoje. To su opisali i strani pjesnici. Čak i jedan Srbin. Naime, Jovan Jovanović Zmaj je 1883. godine napisao:

Hrvat se ne bori da što otme kome,
Čuva sveti oganj na ognjištu svome,
I dok tako čini, u najteži dan,

I Bog je i pravda na njegovoj strani.

Međutim, izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš kako zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.”

I taj povratak je sebi, kao osnovnu zadaću svog djelovanja, stavila naša udruga.

U tome nam je mnogo pomoglo ime “Zaljev hrvatskih svetaca “ za Boku, ime koje se u prijašnjoj državi moglo tu i tamo pročitati samo u katoličkom tisku. Interesantna je priča oko tog imena. Kada je delegacija časnih sestara, odmah po uspostavi demokracije, bila primljena u hrvatski Sabor, poklonili su Saboru sliku: ”Zaljev hrvatskih svetaca”. Tom prigodom je na HTV-u rečeno da ju je autorica - časna sestra - naslikala kada je službovala blizu Dubrovnika. Bio sam bijesan. Pa zar se i poslije pobjede demokracije ne smije reći na HTV-u da je Zaljev hrvatskih svetaca - Boka kotorska? I kada sam to sutradan ispričao mojim Bokeljima shvatio sam da to na HTV jednostavno i ne znaju. Zašto ? Pa ni mnogi moji Bokelji nisu znali! Ali shvatili smo da je sam naziv kao bogom dan. On će sigurno na hrvatske ljude imati učinak terapije šoka. Jer zaista, Hrvati, katolici kakvi jesu, moraju biti šokirani kada čuju da postoji Zaljev hrvatskih svetaca, a da oni o tome ništa ne znaju, ne znaju nešto što bi sigurno svaki Hrvat morao znati. I zaista, kada bih ponekad javno nastupao, i u Zagrebu, Melbourneu, Adelaideu - rekao bih da sam rodом iz Zaljeva hrvatskih svetaca znajući da prisutni neće znati odakle sam. A učinak koji bi to proizvelo na njih je zaista bio - šok. Obilazili smo uglednike političkog, kulturnog i znanstvenog života Hrvatske. Nisu znali za to ime. Često bi reagirali s :”Pa kako da se to ime više ne koristi?”, ili ako bi konstatirali da to ljudi u Hrvatskoj ne znaju s: ”Pa to ne znam ni ja!”

Danas, nekih desetak godina kasnije, moramo konstatirati da se situacija promjenila. Doista se u Hrvatskoj mnogo, mnogo više zna o

Boki kotorskoj i njenim Hrvatima. U Kotoru je danas Konzulat Republike Hrvatske. Izaslanik Predsjednika Republike na Bokeljskoj večeri 1998. godine viceadmiral Davorin Kaić, nekadašnji učenik kotorske Srednje pomorske škole, je tom prigodom istakao da je naša bratovština bila najzaslužnija za donošenje odluke o osnivanju konzulata. Netko će reći da je konzulat otvoren zato što je to politički odgovaralo Crnoj Gori. Naravno, bez toga ne bi mogao biti otvoren. Ali još manje da se u Hrvatskoj i dalje nije ništa znalo o bokeljskim Hrvatima. Treba se samo sjetiti kako su poslije pobjede demokracije u Hrvatskoj 1990, kad god bi nabrajali Hrvate izvan Hrvatske hrvatski političari bi po pravilu zaboravljali Hrvate iz Boke kotorske. Recimo, tadašnjem predsjedniku vlade Greguriću se to dogodilo u dva uzastopna nastupa na HTV-u. Nalazio ih je i u Makedoniji, ali ne i u Boki kotorskoj.

Još kada smo bili primljeni kod ministra Cesara, crnogorska TV je prenijela sliku sa HTV-a uz svoj komentar. Slijedili su napadi na nas. Otišao sam u "Vjesnik" želeći naći tekst za koji sam znao da je izašao u beogradskoj "Ekspres politici". Umjesto toga našao sam njihove zvanične podatke kako se 40% nepokretnog i više od 2/3 pokretnog spomeničnog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Jasno je da se uglavnom radi o hrvatskoj baštini.

Taj podatak sam često koristio, a potom i drugi. Jednom i na hrvatskom radiju u Melbourneu. Javio se i jedan Srbin (to znamo po psovki - nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: "Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenađen Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničnog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li tamo što srpsko." Odgovorio sam: "Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da je toliko po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je i iz slijedeće priče: naša bratovština je organizirala predavanje u Zagrebu "Hrvatska kulturna baština Boke kotorske". Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući da je teško govoriti o tome jer toga u Boki ima jako mnogo, pa će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj. Zatim je konstatirao da tamo postoji pet većih spomenika za

koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju pokazati da niti jedan od njih nije srpski!” Ne trebam uopće spomenuti koliko su naši ljudi bili zadovoljni mojim komentarom. Kada sam sledeći put gostovao na istom radiju bilo je i sugestija: “Profesore, što god vas budu pitali Vi prvo kažite ono što ste prošli put rekli onom Srbinu!”

Danas se situacija u Crnoj Gori promijenila na bolje. Sjetimo se da je obnovljenu drevnu katedralu sv. Tripuna u Kotoru, “majku svih bokeljskih crkava”, blagoslovio 2. prosinca predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup i Metropolit Josip Bozanić, koji je tom prigodom bio u prvom službenom pastoralnom pohodu kotorskoj biskupiji. Tom prigodom je istakao: “Ovaj je ‘zaljev svetaca’ – kojima se ponosi Katolička Crkva i hrvatski narod – škola, izazov i poziv mnogima na pragu trećeg tisućljeća. Ovdje svjedoče i na osobit način kod Boga zagovaraju: blaženi Gracija iz Mula, blažena Ozana, službenica Božja Ana Marija Marović, a napose sveti Leopold Bogdan Mandić, o kome je blaženi Alojzije Stepinac zapisao: ‘Taj čovjek malena tijela i krhka zdravlja bio je pravi orijaš duhom kojim se dobri Bog poslužio da nebrojenim dušama olakša breme života, oduševi ih za vječne ideale i učvrsti u dobru.’” Veličanstvena je bila i ovogodišnja proslava sv. Tripuna u obnovljenoj katedrali.

U povodu smrti profesora Luke Brajnovića, hrvatsko-španjolskog intelektualca, Gojko Borić je u Slobodnoj Dalmaciji od 13. veljače 2001. godine u članku “Za domovinom je neizmjerno tugovao” napisao da su španjolski mediji posvetili veliku pozornost smrti Luke Brajnovića, profesora svjetske književnosti i novinarske deontologije u Pamploni, komentatora tamošnjeg dnevnika *Diario de Navarra*, koji je u toj zemlji bio poznat kao “učitelj novinarstva” koji je odgojio brojne španjolske novinare i čija su brojna djela o medijima postala standardna u španjolskim veleučilištima i prevedena na strane jezike. Ali Brajnović je, kako kaže Borić, “svojom suradnjom u hrvatskim emigranskim publikacijama (*Danica*, *Glas sv. Antuna*, *Hrvatska Revija*, itd.), kao i svojom poezijom i prozom na hrvatskom jeziku stalno bio povezan s iseljenom i domovinskom Hrvatskom, sa svojom Bokom, koja je ne samo zaljev hrvatskih svetaca, nego i zaljev hrvatskih pjesnika.” Da, Boka je

doista i zaljev hrvatskih pjesnika. Ona je podarila recimo jednog Viktora Vidu, Luku Brajnovića, Vjenceslava Čižeka, Jeronima Kornera i ne samo njih.

U knjizi “Borba za Boku kotorsku” dao sam više svojih članaka koji su posvećeni profesoru Brajnoviću. Naime, Sveučilište u Pamploni utemeljilo je internacionalnu nagradu za novinarstvo “Premio Brajnovic a la comunicacion”, još za njegova života. Sveučilište u Zagrebu, zajedno s Ministarstvom useljništva i Institutom za primjenjena društvena istraživanja organiziralo je tada posjet prof. Brajnovića domovini. Tom prigodom održao je predavanja o novinarskoj etici na Hrvatskim studijima i u Rektoratu Sveučilišta. Susreo se i s članovima Hrvatske bratovštine “Bokeljska Mornarica 809”. Tako je dr. Brajnović imao prigodu porazgovarati i sa svojim školskim kolegama i prisjetiti se vremena provedenog u kotorskoj gimnaziji. Ali, interesantna je bila reakcija u Srbiji i Crnoj Gori. O tome sam recimo u članku: *Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj*” objavljenom u *Kulturnom Obzoru Večernjeg lista* 11. siječnja 1998. napisao:

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “ ‘Pobjeda’ saznaje: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “ ‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime *Crnogorca* Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka s člankom iz lista “Evropske Novosti” (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26.X.1997.: “*Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...*”.

Umjesto komentara, spomenimo da je profesor Brajnović bio prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. A o mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat don Ivo Brajnović, koga su partizani još

sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, prof. Brajnović je napisao slijedeću pesmu:

Daksa 1944.

Crno je jugo stišalo pluton
i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša
slaveći pijanstvo krvava kumira.

Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i dotiče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.

A baš na dan održavanja Balkanskog summita u Zagrebu umro je hrvatski pjesnik i mučenik Vjenceslav Čižek, koji me je i upozorio na srpsko svojatanje Luke Brajnovića. Kao student, zbog pjesmica rugalica, npr. "Vođa" i "Sloboda", osuđen je na dvije godine zatvora. Evo tih pjesmica - aforizama:

Sloboda

*Ostvarenje naših snova,
Prozračna je, ljupka, nova
Sva - od slova.*

Vođa

*Svatko od nas po glavu da ima,
s kojim to pravom?*
**Priznajte sami, sasvim je dosta
Narod sa jednom glavom!**

Više puta otpuštan je s posla (kao gimnazijski profesor radio je u Bosni i Crnoj Gori), a policija mu je često plijenila knjige i rukopise. Od svibnja 1972. godine je u Njemačkoj kao politički emigrant. Suraduje u gotovo svim glasilima hrvatske dijaspare. Međutim, 11. studenoga 1977. jugoslavenska tajna policija ga je kidnapirala, te ga prisilno i tajno vraća u tadašnju Jugoslaviju. Osuđen je 18. kolovoza 1978. na petnaest godina robije. Tada se za njega bezuspješno zauzima Amnesty International i PEN, posredstvom Hrvatskoga centra PEN-a. Potrajat će više od deset godina dok ga Njemačka, kao svog političkog emigranta, ne uspije osloboditi. Otpušten je iz zatvora 29. srpnja 1988. (!) i vraća se u Njemačku. Od posljedica ozlijeđa zadobivenih prilikom kidnapiranja i robovanja - oslijepio je.

Umro je kao politički azilant u Njemačkoj. Nije sahranjen ni u njegovoj Boki, niti u glavnom gradu svih Hrvata, Zagrebu. Sahranjen je u Sinju u obiteljskoj grobnici njegove supruge. Tako je još jednom potvrdio koliko sam bio u pravu kada sam za njega napisao da je bio simbol Boke. Doista se u njegovoj tragičnoj sudbini ogleda i sudbina Boke kotorske.

Može li netko ostati ravnodušan čitajući slijedeću strofu pjesme *Pred svanuće*:

*Sve oteše podlo, samo dušu nisu,
zmijopleti hadskih sjena rešetaka,
sve uzeše zemno, a mi smo na visu,
sloboda je mene htjela za ortaka.*

“Sve oteše podlo, samo dušu nisu..., sve uzeše zemno, a mi smo na visu”. Mi? Čížek da! Ali tko još? Možemo li se pohvaliti time da u Hrvatskoj 1995. više ljudi zna za Vjenceslava Čížeka, nego što na izborima glasuje za njegove tamničare? A Čížek je napisao u zatvoru i sljedeću pjesmu:

Sin i mati

Domovino moja trnova krunidbo,

*sveto slovo glagoljskog Misala,
oku mome Ti bi svjetlost dala
da i Tvoju zlotvor nije tmicom izbo.*

To je bio moj komentar u tekstu o Čižeku koji je objavilo Hrvatsko Slovo te 1995. godine. Potom je i sam Čižek često pisao u ovom našem tjedniku. Ali i danas kada su oni koji su zatvarali Čižeka, i ne samo njega, u Hrvatskoj na vlasti, i svih ovih deset godina u Hrvatskoj je veoma popularan jedan crnogorski književnik koji je bio svjedok optužbe na prvom suđenju Čižeku, dok o simbolu naše Boke još uvijek malo tko zna. Neovisna Hrvatska je stigla, ali za Čižeka nije bilo mjesta u njoj. Domovina ipak nije dala svjetlost oku njegovome. Zato je Vjenceslav Čižek i ostao simbol Zaljeva hrvatskih svetaca, odnosno Zaljeva hrvatskih pjesnika, kako je Boku nazvao Borko Borić.

Iako je knjiga *Borba za Boku kotorsku* sastavljena od mojih članaka objavljivanih u raznim novinama i časopisima, ona je korisna literatura i hrvatskim pjesničarima. Nedavno sam doznao da je ona to i na Hrvatskim studijima. U njoj su i članci o Hrvatima BiH, Srijema, Banata i Bačke. Tu su i članci o Crnogorcima-katolicima iz Bara, pogotovo zbog njihove uloge u Svetojeronimskoj aferi iz 1901.-1902. godine. Kada smo spoznali da se u Hrvatskoj malo zna o ovoj aferi, čak i među sveučilišnim profesorima iz povijesti, zajednom sa suprugom sam krenuo u istraživanja ovog značajnog događaja iz Hrvatske povijesti. Istraživanja smo objavljivali u člancima:

1. Biskup Strossmayer i crnogorski knjaz Nikola, *Zadarska smotra 1-2 (1995), 151-166*

2. *Strossmayer i Srbi*, Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru, HAZU, Zagreb 1997., str. 81-96.

3. *Kneževina Crna Gora i pitanje imena Zavoda sv. Jeronima u Rimu*, Časopis za suvremenu povijest, God. 28, br. 1-2 (1996), 217-225.

4. *Hrvati u Crnoj Gori*, *Zadarska smotra 1-5 (1995), 151-166.*

5. *Položaj Hrvata i katolika u Crnoj Gori od Svetojeronimske afere do danas*, Podlistak Hrvatskog obzora od 24. siječnja do 14. veljače 1998.

Članak iz Časopisa za suvremenu povijest koristio je Zoran Grijak u svom doktorskom radu "Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera" obranjenog na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2000. godine (vidjeti sekciju: "Uloga nadbiskupa Stadlera u preustroju Zavoda sv. Jeronima i svetojeronimskoj aferi, posebno bilješku 1703 na str. 514). Djelove ovih istraživanja sam sam objavljivao kao članke u novinama, jer nam se nije činilo zgodno pisati u novinama članke u kojima ima dva autora. Tako su ti članci i ušli u moju knjigu. Napomenut ću također, da su prva tri djela teksta, od njih četiri, objavljenog u Hrvatskom Obzoru, u stvari referat koji smo imali na Međunarodnom simpoziju "Jugoistočna Europa u 20. stoljeću", održanom u Dubrovniku od 23. do 25. svibnja 1996. Izazvao je veliku pozornost hrvatskih povjesničara na samom Simpoziju, a i medija. Prenio ga je Hrvatski radio u Dubrovniku, a Željko Krušelj je o referatu napisao članak: Zaljev hrvatskih svetaca bez Hrvata, Hrvatski obzor od 17. lipnja 1996. Referat je tiskan u Hrvatskom iseljeničkom zborniku 1997. str. 251-262, a na promociji Zbornika o tom tekstu je izuzetno povoljno govorio akademik Šanjek.

Moram priznati da me je prijatno iznanelo činjenica da je naš tekst iz Hrvatskog obzora na internet stavio crnogorski Montenet. Potom se pojavila i reakcija Dr. Nenad Popović iz Udruženja Crnogoraca Zapadne Evrope u osnivanju. Već sam naslov je neobičan: *Reagovanje na tekstove A. Pečarić iz Hrv. Obzora*. Vjerojatno samo dr. Popović može znati koji je dio u tekstu od dva autora pisao jedan od njih. Pretpostavljam da je to stoga što se Montenet čita i u Boki, pa ne želi pisati o mojim tekstovima, već samo o navodnom tekstu moje supruge za koju zna da nije rođena u Boki. Tako on počinje svoj tekst riječima: "Ovo reagovanje se odnosi samo na iznesene stavove autorke A. Pečarić, objavljene u listu Hrvatski obzor, a nikako na Montenet koji je samo integralno prenio pisanje gore pomenutog lista. Nekome, ko se rodio i odrastao daleko od Boke, ili nema među Bokeljima rođaka, prijatelja ili bar poznanika, mogao bi čitajući tekstove A. Pečarić, pomisliti da je njena slika položaja katolika Hrvata u Boki autentična. Iako je njena priča o ugroženosti sunarodnika van granica lijepe njihove namijenjena velikohrvatskim nacionalistima, kojima sticanjem zasebne hrvatske države i riješenjem srpskog pitanja u

Hrvatskoj, ponestaje hrane za njihove uvijek gladne nacionalističke stomake, ipak ne treba potcijeniti štetnost ovakvih tekstova po međukonfesionalne odnose u Boki.”

Naravno, ne čudi ovakva reakcija nekoga Crnogorca koji živi negdje u svijetu. On samo pokazuje kako su do nedavno razmišljali svi Crnogorci u Crnoj Gori. Danas je situacija sigurno bolja što su i pokazale hrvatske svetkovine oko katedrale sv. Tripuna. To pokazuje i činjenica da je prilikom nedavne posjete Hrvatskoj, predsjednik Crne Gore Milo Đukanović imao večeru i s članovima Hrvatske bratovštine “Bokeljska Mornarica 809.” Tom prigodom sam mu i poklonio moju knjigu “Borba za Boku kotorsku” rekavši mu. “Ako želite znati više o Hrvatima Boke, to ćete najbolje naučiti iz ove knjige. Jer se Hrvati u Boki i ne usude reći istinu.” Naravno, Popovićeva razmišljaja nemaju puno veze s logikom, pa tako on nije svjestan da ima puno Hrvata iz Boke i u Hrvatskoj, a i to da se moja knjiga i te kako čita u samoj Boki, pa bi bilo smiješno za njih pisati knjigu ako slika položaja katolika Hrvata u Boki dana u knjizi nije autentična. Sama Bratovština je, inače, i suizdavač knjige.

Popović dalje kaže: “Osvrnut ću se samo na par stavova gospođe Pečarić u njenim tekstovima. Vrlo je licemjerno zgražavati se nad velikosrpskom propagandom i pokušajima asimilacije pravoslavnih Crnogoraca, a istovremeno to isto činjet sa katoličkim Crnogorcima u Boki. Licemjerno je i izražavat razumijevanje za otpor Crnogoraca prema poistovjećavanju Pravoslavlja sa Srpstvom, a istovremeno Katoličanstvo u Boki poistovjećivati sa Hrvatstvom, i još gore nazvati Boku hrvatskom zemljom. Hrvatski i srpski velikodržavni projekti su na prostoru Boke stari, taman toliko koliko jedan prosječan bor ili palma u mojoj Dobroti, a to je 100-150 godina. U vrijeme njihovih nacionalromantizama, polovinom prošloga vijeka, oba nacionalna projekta su ostvarili zavidne rezultate na asimilaciji susjednih istovjernih i nedovoljno samobitnih slovenskih naroda, upravo zbog bezrezervne podrške pravoslavne i katoličke Crkve.”

Ovdje se najbolje razaznaje ta politika stvaranja Crnogoraca od Hrvata u Boki. Slična teza može se naći i u knjizi prof. Milorada Nikčevića “Hrvatski i crnogorski književni obzori”, izdane u Zagrebu

1995. Na str. 28. Nikčević kaže: “Da je Petar I. Crnogorce i Primorce smatrao jednim narodom, mogu da potvrde i njegove poslanice koje je slao raznim bratstvima i plemenima: Bokeljima, Grbljanima, Poborima, Paštrovićima, Kotoranima, Rišnjanima”. Tako mi Hrvati iz Boke po prvi put doznajeme da smo iz crnogorskih bratstava i plemena. A da je Boka doista hrvatska zemlja, iako nije u sastavu hrvatske države, najbolje pokazuje da je moja rečenica “U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski” već postala stara hrvatska narodna izreka. Da i ne spominjemo da je biskup kotorski i dubrovački Pavao Butorac govorio da su Boka i Dubrovnik dva najjužnija hrvatska kraja.

Što se tiče uvjerenja Petra I., najbolje je dati završni dio prikaza dr. Miloša Miloševića knjige “Ujedinjenje Crne Gore i Boke 1813-1814, Zbornik dokumenata, knj. I-II, Podgorica 1998” objavljenog u Istorijskim zapisima:

“Mitropolit je, na osnovu svojih istorijskih iskustava i stečenih modela, bio uvjeren da za Crnu Goru, pa i za federaciju sa Bokom, samo Rusija rješava sve otvorene probleme, ekonomsko-političke i konfesionalne.

Bokeljski predstavnici iz pomorskih središta, na osnovu svojih istorijskih iskustava (napomenimo da su pomorska središta naseljavali katolici, dakle mahom Hrvati, J.P.), bili su uvjereni da im pomorsku trgovinu i prosperitet može obezbijediti samo bliska pomorska sila, koju su poslije Venecije, tada prepoznavali u Austriji.

Kroz tu prizmu treba promatrati i ključni Ugovor o ujedinjenju. Poslije svečane zakletve pisane u vjerskom duhu, koja bi trebalo da obezbijedi konačno sigurno izvršenje zaključaka, spominju se još i tri opšteljudska faktora, koji se smatraju zajedničkim i Crnogorcima i Bokeljima (naravno piše i Crnogorcima i Bokeljima kao dva ravnopravna entiteta – smiješno je i pomisliti da se tu radi o Bokeljima kao nekom crnogorskom plemenu kako tvrdi prof. Nikčević, J.P.). To su patriotizam, tada svakako shvaćen kao ljubav prema zavičaju, zatim osjećanje hrišćanske vjere, naravno bez obzira na postojanje katoličke ili pravoslavne crkve, i na kraju osjećanje časti.

Kako je oko glavne formulacije Ugovora bilo razilaženja, našao se oblik koji je bio prihvatljiv za obje strane, pa su ga ove mirne duše potpisale. Iz tog teksta se vidi da je mitropolit Petar do samog kraja vojno-političke krize u Zalivu, ostao apsolutno uvjeren u dvije bitne stvari: prvo, da od trenutka potpisa Ugovora, Boka predstavlja trajnu i nedjeljivu cjelinu sa Crnom Gorom, a drugo – da će Boka bez ikakve sumnje biti dodijeljena ruskom protektoratu. Konkretno, ključnu formulaciju da ako se jedna potpisnica podloži bilo kome od tri spomenuta protektora, ‘onda će obadvije slijediti istu sudbinu’, svi su lako potpisali. Jer mitropolit je bio čvrsto uvjeren da će to biti ruski protektorat, a bokeljski pomorci da će to biti Austrija.

A kada je propala ruska opcija, za vladiku, i pored zakletve, nije moglo biti dileme. On se ni za trenutak nije kolebao da napusti Boku i da brine o obavezama iz Ugovora, koja je ‘*stricto iure*’ Crnu Goru vezivala za Austriju.”

Zar nas sve ovo, samo s drugačijim ishodom ne podsjeća na Drugi svjetski rat, kada je do samom kraja rata u svim partizanskim dokumentima bilo govora o Crnogorcima i Bokeljima, o Crnoj Gori i Boki Kotorskoj, da bi se na kraju ono “i Boka Kotorska” jednostavno prebrisalo i od Bokelja počelo stvarati crnogorsko pleme, kako reče profesor Nikčević, ili Crnogorci-katolici, kako reče dr. Popović.

Međutim, interesantno je da dr. Popović spominje nekakve Crnogorce-katolike u Boki, mada je u našem tekstu doista bilo riječi o Crnogorcima katolicima u Baru:

“Berlinskim kongresom Bar i dio Barske nadbiskupije postali su dijelom Crne Gore, a dio biskupije pripao je austrougarskoj carevini, tj. postao je dijelom Kotorske biskupije. Rječica Željeznica kod Bara postala je granicom dviju država. Kako su se nacionalno osjećali slavenski katolici tog kraja prije toga vidljivo je iz Jukićeva djela ‘Zemljo - državopisni pregled turskog carstva u Evropi’, (‘Bosanski prijatelj’ III, 1861., str. 12 i d., 17 i d.): “Srbi i Hrvati stanuju oko međe hercegovačke i crnogorske - manjim brojem (nahii) skadarskoj, leškoj i barskoj; u kojoj posljednjoj Katolici nazivlju se Hrvati. (...) Katolici od njih jesu (...) i Hrvati u barskoj okolini. (...) Bar. - Ovdje je stolica nadbiskupa

katoličkoga, koji nosi naslov 'Primas Serbiae'. - Stanovnici su većom stranom, kao i u cijeloj nahii, katolici Slavljani, koji se Hrvati nazivaju, te su dobri mornari." (...)

Međutim, čim je Bar postao dijelom Crne Gore, kako kaže V. Kisić (Hrvatski zavod u Rimu, Najnoviji događaji, Zadar 1902, str. 71) 'crnogorska vlada stala je nametati Baranima srbsko ime, uslijed političke težnje Srbalja da narodnostno i politički progutaju svoju braću Hrvate'. Kisić također konstatira da se pojavila, u Crnoj Gori i susjednim predjelima politička struja srbo - katolika, među kojima prvi službeno figuriraju Barani.' Tzv. Srbi - katolici u Dalmaciji bili su sporadična pojava. Ali s dobivanjem Bara i Barske nadbiskupije očito se pojavila mogućnost da svi Slaveni katolici u jednoj nadbiskupiji budu Srbi. I dok su katolički biskupi mislili da pomažu hrvatskom pučanstvu Bara i okoline, nisu ni mogli biti svjesni da ne mogu spriječiti njegovo posrbljavanje, a da pomažući Crnoj Gori u svim pitanjima u svezi s Barskom nadbiskupijom u stvari nesvjesno pomažu velikosrpskim aspiracijama."

Toga su postali svjesni 1901.-1902. godine u slučaju Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Naime, 1. kolovoza 1901., papa Lav XIII, breveom "Slavorum gentem" osnovao je "Collegium Hieronymianum pro chroatica gente" ("Svećenički Zavod sv. Jeronima za Hrvatski narod"), tj. preuređuje dotadašnje ustanove i umjesto ilirskog daje im hrvatsko ime. To je bio rezultat borbe hrvatskih biskupa. (U Zavod je, na poticaj hrvatskih biskupa, uključen i onaj dio Barske nadbiskupije, između Skadarskog jezera i mora, koji su nastanjivali Hrvati.) To je uzburkalo tadašnje europske diplomatske krugove: Austriju, Mađarsku, Italiju, Francusku, Rusiju. Crna Gora i Srbija vidjele su u tome mogućnost za ostvarenje svojih velikosrpskih interesa. Odmah po objavljivanju brevea u prostorije Zavodu upala je grupa tzv. Italo - Srba, proglašavajući se Dalmatincima. To je izazvalo ogorčenje i uzbunu u hrvatskoj javnosti, napose u Dalmaciji, gdje je na demonstracijama pala i krv. Kada su vlade u Beču i Pešti vidjele oštru reakciju cijelog hrvatskog naroda, intervenirale su, ali uvijek gledajući da ostvare svoje interese. Javno se mijenje u Italiji počelo, malo po malo, okretati na stranu Vatikana, ali

tada se u čitav slučaj uplela Crna Gora. Još 29. kolovoza 1901. "Glas Crnogoraca" na Cetinju prosvjedovao je protiv papinskog brevea zato što je "ilirska" nacija zamjenjena hrvatskom, a ne spominje se srpska koju crnogorska vlada uzima u zaštitu. Potom je nadbiskup Milinović pozvan na Cetinje, i o tome piše Vatikanu tvrdeći da će pred knjazom protestirati zbog napada na Svetog Oca. Međutim, nadbiskup je podlegao pritiscima kojima je bio izložen na Cetinju. Naime, kako kažu Š. i J. Rastoder ("Dr. Nikola Dobrečić, Arcibiskup Barski i Primas Srpski, Budva, 1991, str. 17), nadbiskup je priznao (koriste riječ "priznati" koja pokazuje kolikim je pritiscima bio nadbiskup izložen u Cetinju) da ilirstvo obuhvaća i Hrvate i Srbe. On je zajedno s grofom Lujom Vojnovićem, Srbinom - katolikom iz Dubrovnika, tada ministrom pravde u Crnoj Gori, otputovao u Rim da u ime Crne Gore traže da se iza riječi "pro croatia" stave izrazi "et pro serbica gente". Obrazloženje za to je što u Barskoj nadbiskupiji ne žive Hrvati već Srbi - katolici! Hrvatski biskupi su bili protiv toga, a Strossmayer piše kardinalu Rampolli: "u srcu i duši Srba vlada nesnošljivost prema katoličkim Hrvatima. Stoga se naš zavod ilirski ili hrvatski u Gradu ne smije nikako nazvati Srpskim. Taj se pojam APSOLUTNO NE smije upotrebiti."

(Inače, u nizu pisama Račkom, biskup Strossmayer je govorio o netrpeljivosti i mržnji Srba prema Hrvatima. Ali ovo je prvi put da takve svoje tvrdnje povezuje s nečim u što je izravno upletena Crna Gora! Očito postao je duboko svjestan da sve što je radio za pomoć i crnogorskom narodu i njegovom narodu u okolini Bara, iskorišteno upravo protiv interesa njegovog hrvatskog naroda! Zato bi to njegovo APSOLUTNO NE trebalo shvatiti kao svojevrstan njegov politički testament.)

Pritisci na Sv. Stolicu bili su golemi. Papa je vjerovao da će uklonivši uzrok -davanje hrvatskog imena Zavodu - otkloniti i posljedice, pa je vratio ilirsko, tada već besmisleno, ime Zavodu u Rimu. (Hrvatsko ime taj je Zavod dobio tek 1971.) Ogorčenje u hrvatskom narodu prenio je biskup Stadler u, neuobičajeno oštroj, predstavci od 30. ožujka 1902. i izgovorenoj u audijenciji pred papom Lavom XIII. Ovo stoljeće nam je zorno pokazalo kroz kakve je sve teškoće prolazio hrvatski narod. U biti to se moglo vidjeti, bolje reći naslutiti, kroz svetojeronimsku aferu. Jer

kad jedan papa, nama izuzetno sklon, nije uspio dati jednom svom zavodu u Rimu hrvatsko ime - što smo tek mi trebali očekivati u našoj borbi za slobodu. To osjećamo i danas kada smo u krvi stvorili neovisnu državu i koja iz dana u dan postaje sve manje i manje neovisna. Zato je svetojeronimska afera dio hrvatske povijesti koji bi morao ući u sve udžbenike hrvatske povijesti.

Međutim, za razliku od pojedinačnih slučajeva pojave Srba - katolika u Dalmaciji, gdje je to bio slobodan izbor pojedinaca, u Baru je to bilo nametnuto. Zato se to nije zadržalo. Umjesto toga, ljudi su vjerovali da će izbjeći pritiscima ako se izjašnjavaju kao Crnogorci - katolici, čvrsto se držeći za svoje katoličanstvo, za svoju različitost. To je najbolje objasnio mostarski biskup msgr. Perić, kada je nakon posjete katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao da biti tamo katolikom možda i nije toliko hrabro kao biti Hrvatom. I zato se katoličko pučanstvo s druge - austrougarske strane rječice Željeznice i dalje osjeća Hrvatima samo do stvaranja Jugoslavije. Pri tome treba imati u vidu da je taj dio katoličkog pučanstva bio udaljeniji od onog u Boki, a u Boki je bilo i mnogo više Hrvata. Zato su oni i morali prvi podleći pritiscima, dok u Boki to ide postupno. Prvo se kroz tzv. bokeljstvo, a potom jugoslavenstvo, izvršilo odvajanje od matičnog naroda, a potom je samo pitanje vremena kada će se od njih napraviti Crnogorci - katolici ili Srbi - katolici. Vidimo da su i za dr. Popovića i za prof. Nikčevića oni već Crnogorci-katolici. Međutim, vidjeli smo da u Boki kotorskoj stvari izgledaju potpuno suprotno. Iako se puno obitelji tijekom Domovinskog rata uselilo u Hrvatsku, Hrvata je tamo više nego prije. Postojanje države čini da se i oni koji su već bili asimilirani vraćaju svojim korjenima.

Ali vratimo se tekstu dr. Popovića: "Isto tako nije nikakvo čudo sto su oba projekta polomili zube o tvrdi orah crnogorskog identiteta utemeljenog i na katoličkoj i pravoslavnoj tradiciji i shodno tome, ne postoji potreba otimanja bilo čije kulturne tradicije u Boki, jer ih obije njeni stanovnici doživljavaju kao svoje."

Da, kao što dr. Popović kaže za Hrvate da su Crnogorci-katolici, tako su neki stalno svojatali hrvatsku kulturnu baštinu. Već mo to slikovito pokazali na primjeru profesora Luke Brajnovića. Nije im

smetala ni činjenica što su mu brata ubili da bi ga svojatali i Srbi i Crnogorci. Jer to neki “doživljavaju kao svoje”.

Popović dalje kaže: “A. Pečarić isto tako može da pretpostavi zašto Boka nije 1941-e pripala NDH, iako je ta hrvatska kvazi-država bila vjerni saveznik talijanskih fašista i najmoćnijeg vojnog saveza u svijetu, i neumorno na tome insistirala. Talijani (Venecijanci) su Bokom vladali 400 godina i svakako dobro znali kome Boka NE pripada i tako i odgovorili na hrvatske zahtjeve.”

Ovdje dr. Popović vjerojatno želi istaći da je tijekom rata Crna Gora s pravom postala dio Italije. Čudno za nekoga tko za sebe tvrdi da je Crnogorac, zar ne?

Pogledajmo što Popović piše u nastavku svog odgovora: “Gosp. Pečarić naglašava da je narod Boke sa strahom dočekao oslobođenje 1944-te godine. Neki, čiji je gosp. Pečarić danas advokat, sigurno jesu, zbog njihovog paradiranja Kotorom u ustaškim uniformama ili učestvovanja u pozivima konavoskim i dubrovačkim ustašama da uđu u Boku i riješe problem prisustva pravoslavaca u njoj na način na koji su to u NDH riješavali. Međutim, ta grupa katoličkih Bokelja se ne može poistovjećivati sa narodom Boke.”

Očito Popović misli na to što je nakon pada Italije Boka trebala ući u sastav NDH, u Veliku župu Dubravu, ali NDH tamo nije uspjela uspostaviti vlast. Ustaše nisu nikad ušle u Boku. Doista su Srbi i Crnogorci bili u strahu i skrivali su se kod Hrvata. I kod mog oca. Kada su u Kotor ušli partizani, upravo Srpkinja koja se tada kod njega sklonila prokazala ga je kao navodnog ustašu. Don Ivo Stjepčević je tada i pisao Njemcima da oni uđu u Boku. Zahvala je došla poslije rata. “Narodni sud” ga je proglasio suradnikom okupatora i osudio na dvije godine robije. A u Boki su paradirali i klali samo četnici. Sjetimo se Maslovara iz Bogdašića. U našem tekstu se i spominju ljudi koji su ubijeni po dolasku partizana i njihova krivica. O jednome od njih dr. Brajnović kaže u intervjuu koji sam imao s njim za Hrvatsko Slovo:

“Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja skupljenih na

poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na “sud”. Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje.”

“Ne stoji ni konstatacija gosp. Pečarić o nepovratku svršenih studenata Hrvata u Boku.” – kaže Popović, pa nastavlja. “Lično znam da ogromna većina mojih školskih drugova katoličke vjeroispovijesti nakon završenih studija živi u našem rodnom Kotoru, a ja, kao Crnogorac pravoslavne vjere, koji bih po mišljenju gosp. Pečarić, trebao da imam u državi Crnoj Gori najveće moguće privilegije, se nijesam vratio kao svršeni student u rodni grad. Isto tako kao čovjek koji, kako u bližoj porodici, tako i među prijateljima i kumovima, ima puno katolika od njih samih znam da samo jedan mali dio njih ima istinsko hrvatsko porijeklo (potomci državnih činovnika Austro-Ugarske carevine koji su službovali u Boki i tu osnovali porodice i ostali da žive). Oni su u Boki isto toliko zastupljeni koliko i katolici češkog, austrijskog, talijanskog, mađarskog, slovačkog i slovenačkog porijekla. Oni katolici koji ne pripadaju ovom doseljeničkom dijelu, imaju u svojoj porodičnoj tradiciji i sjećanju sa kojom su pravoslavnom porodicom u srodstvu i ko su im zajednički preci.”

Dr. Popović nam ne kaže kada je on to učio u Kotoru. Mi smo govorili o poslijeratnom periodu. Hrvati iz Kotora, koji bi trebali znati za nekog Nenada Popovića koji je u tom periodu bio u nekoj kotorskoj srednjoj školi – za takvoga ne znaju. Čudno s obzirom da se radi o doktoru. A to što se neki doktor zaposlio negdje u inozemstvu, je smiješan argument u ovakvoj polemici. A o njegovom dokazu da su katolici u Boki sve drugo samo ne Hrvati, već sam rekao sve kroz činjenicu da i pored iseljavanja Hrvata tijekom Domovinskog rata, danas imamo više Hrvata u Boki, nego prije toga. Međutim, nisu svi Crnogorci slični dr. Popoviću. Sjećam se jedne priče iz Dobrote. Neposredno prije rata, baš u Dobroti sam razgovarao s jednim Srbinom koji je tamo ljetovao. Smjestio se kod jednog Crnogorca. Divio se onome što je vidio u Zaljevu, a Crnogorac mu je rekao: To su sve izgradili Hrvati!

Naravno, dr. Popović se izdaje za Crnogorca, ali ne može skriti svoju velikosrpsku naobrazbu. To je očito iz kraja njegovog “Reagovanja”:

“S obzirom da se hrvatska velikodržavna aždaja nije zasitila ni takvim zalogajima kao sto su Dalmatinci, Istrani, Neretljani i djelimično Humljani, mi Crnogorci možemo joj kao i velikosrpskoj aždaji, obećat samo BORBU NEPRESTANU (naravno u granicama demokratske rasprave potkrijepljene argumentima i osnovnim poznavanjem situacije).”

Da, navodni Crnogorac dr. Nenad Popović nam na svoj način govori o Hrvatskoj koja je tolika koliko se vidi s vrha zagrebačke katedrale, ili o liniji Virovitica-Karlovac-Karlobag.

Očito je da se pokazalo da je neovisna Hrvatska nešto što osigurava opstojnost i Hrvata u Boki kotorskoj. Cijelo prošlo stoljeće je pokazalo da su Jugoslavije (danas Zapadni Balkan) tada značile samo njihovo izumiranje. Uostalom, da je to tako predvidio i biskup Josip Juraj Strossmayer kada je u pismu Serafinu Vannutelliju, papinskom nunciju u Beču, 2. prosinca 1885. ukazao na velikosrpske težnje za obnavljanje Dušanovog carstva: “Mađari već dva i više desetljeća posebno nastoje da srpski narod u Hrvatskoj i izvan Hrvatske za svoje ciljeve pridobiju i učine ih svojim nakanama posve odanim. Iskorištavaju u tu svrhu taštinu Srba koji smatraju da su ispred svih drugih pozvani da, uskrisivši carstvo svoga cara Dušana, jedini na Balkanskom poluotoku zavladaју. To je anakronizam i opsjena bolesnog uma iz četrnaestog stoljeća kad je Dušan, kralj svakako vrlo sposoban no isto tako vrlo podmukao i okrutan, živio (...) Ponavljam: tu misao ponovno oživjeti isto je što i trabunjati prepuštajući se pukim opsjenama ali, nažalost, narodi zahvaćeni nadutošću i sebičnošću ravnaju se radije snovima i opsjenama negoli istinom i pravdom koje traže žrtve i požrtvovnost.”

A da je biskup Strossmayer bio u pravu osjetili smo na svojoj koži.

Na kraju, dozvolite mi da ovo predavanje završim sa još jednom svojom izrekom: “Ako se itko utrkivao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske. Ne znaš čije je djelo veličanstvenije.”

NEPOČUDNE KNJIGE / TRIJUMF TUĐMANIZMA 2, ZAGREB, 2003.

O KNJIZI "KNJIGOM NA KNJIGU I. LOVRENOVIĆA"

Nedavno mi je jedan hrvatski povjesničar rekao kako njima nije lako danas polemizirati jer u današnjem režimu lako mogu izgubiti posao. Unatoč tome, dr. Jure Krišto se upravo u posljednje vrijeme ističe svojim britkim polemikama koje vodi s pojedinim srpskim i hrvatskim (bolje reći jugoslavenskim) povjesničarima, publicistima i drugim javnim djelatnicima. Još se sjećamo njegove kritike knjige Goldsteinovih *Holokaust u Zagrebu*, koja je u svim prorežimskim tiskovinama izazvala pravu hajku na njega.

Kako i sam naslov Krištove knjige kaže (*Knjiga na knjigu I. Lovrenovića – O (bosanskim) Hrvatima*, Zagreb 2003.), pred nama je nje-gov polemički odgovor na knjigu Ivana Lovrenovića *Bosanski Hrvati. Esej o agoniji jedne evropsko-orijentirane mikrokulture*, koja je zapravo zbirka eseja objavljivanih u *Feral Tribuneu*. Lovrenoviće-ve preokupacije su, kako konstatira Krišto: hrvatstvo Bosne i poseb-nost bosanskog hrvatstva, franjevaštvo Bosne i rušitelji Bosne kao zasebnoga civilizacijskog i kulturnoga kruga.

Još 1992. godine boraveći u Australiji slušao sam programe Hrvata i muslimana BiH na tamošnjim radijima. Bilo je to vrijeme srpske agresije na BiH. Hrvatskim programima dominirale su akcije skup-ljanja pomoći za obranu, a muslimanskim uvjeravanje Hrvata i Srba podrijetlom iz BiH kako su oni Bosanci i da je njihov govor bosan-ski. Naravno, to nije bila specijalnost tamošnjih muslimana, već su se u njihove programe izravno uključivali njihovi političari iz Sarajeva i Zagreba (!). Zato Lovrenović

itekako zna što je bila politika tadaš-njeg muslimanskog vodstva, ili kako kaže Krišto (str. 29):

"Lovrenović kao da ne zna za pisano svjedočenje Envera Redžića o tome da je intelektualna elita Bošnjaka-Muslimana na saborima i savjetovanjima prije izbijanja bilo kakvih sukoba s Hrvatima, a i tije-kom tih sukoba razmišljala i zaključivala o potrebi osnivanja 'bošnjačke države na bošnjačkom dijelu teritorije BiH'."

Da su Lovrenovićeve promišljanja o jeziku na tragu tih poruka s muslimanskih radio programa u Australiji potvrđuje na Krišto (str. 7): "Nije teško prevesti Lovrenovićev govor u ključu trenutnih bosanskohercegovačkih političkih prilika, a u prijevodu znači da bi bosanskohercegovački Hrvati morali prihvatiti bosanski jezik koji nudi muslimanska-bošnjačka većina u Federaciji Bosni i Hercegovini. Ne treba dvojiti da je to također želja i 'međunarodne zajednice'." Lovrenović "upire prstom na brojne turcizme, pa na osovu toga "zaključuje o posebnosti hrvatstva bosanskih Hrvata", stalo mu je da se "književnost bosanskih 'katolika-Hrvata' tretira kao posebna književnost, a ne privjesak ili apendix izdanjima hrvatske književnosti". Naravno, Lovrenoviću ne pada na pamet na sličan način raščlanjivati prisutnost talijanizama ili germanizama, jer bi takva raščlamba pokazala svu nesuvislost njegovih "argumenata". Zato ga na tako nešto i upozorava Krišto.

Krišto dalje kaže (str 8, 11): "Uz jezik ide i nacionalna identifikacija. Jesu li bosanski Hrvati *Hrvati*? Lovrenović, čini se, odgovara niječno (...) Prihvatljiva je Lovrenovićeva podjela hrvatskog korpusa na tri kulturno-civilizacijska kruga. Pojednostavljeno, ti bi krugovi bili srednjeeuropski, mediteranski i orijentalni, taj posljednji, dakako, bosanski je krug. To je prihvatljivo sve dotle dok se o tim krugovima razmišlja kao o kriterijima kojima se bolje i jedino ispravno može obuhvatiti ta stvarnost, kao o bogatstvu jedne te iste stvarnosti koje se ispoljuje u trojstvu. Lovrenović, međutim, više ne razmatra hrvatstvo kroz te tri osebnosti niti pokazuje kako se one dopunjuju i međusobno prožimlju, nego izdvaja onu bosansku komponentu i uzdiže je na pijedestal, čineći je paradigmom u odnosu na druge dvije. A uzdiže je

tako da glorificira njezinu prilagodljivost osmanskim kulturnim utjecajima. Je li to poruka i Hrvatima 'u hrvatskim zemljama' da su iznevjerili svoj identitet kad su se izdvojili iz 'prirodnoga' jugoslavenskoga civilizacijskoga kruga?"

Lovrenovićeva temeljna karakteristika je, s pravom tvrdi Krišto (str. 13), da prosuđuje događaje i osobe iz prošlosti iz perspektive ideologiziranoga gledanja na stvarnost, koje je najbliže sadašnjem trenutku. Takav je slučaj i bosanskim franjevcima: Njegov ideal su fra Anđeo Zvizdović iz starijega, osmanskoga, i fra Josip Markušić iz novijega, jugoslavensko-komunističkoga razdoblja. Oni su mu ideali po tome što priznaju faktično političko stanje, izražavaju pokornost svoju i svoga Reda trenutnim političkim moćnicima i tako navodno ostaju uz svoj narod i brinu se za njegove potrebe." Naravno, to što taj isti narod to tako ne doživljava problem je tog istog naroda. Kako se lijepo iz ovih Lovrenovićevih ideala iščitava trenutna stvarnost u BiH gdje oni koji na izborima dobiju i 90 posto glasova, ne obnašaju vlast, već oni koji su po volji gubernatora BiH.

Da je pozadina svega toga Lovrenovićeva ljubav prema jugoslovenstvu vidi se i iz njegovog napada na nadbiskupa Josipa Stadlera u stilu tipične "viktornovakovske propagande": Krišto kaže (str. 18): Nije, dakle Stadler imao nikakvu 'katoličku' ideologiju o hrvatstvu, ali je kao biskup, 'pastir svoga stada' pokušavao štititi interese katoličkoga puka, koji se na području njegova 'pašnjaka' – koji je uključivao i franjevačku domenu – također smatrao hrvatskim. Glede hrvatstva nadbiskup je usvajao potpuno sekularnu, a tome liberalnu, ideologiju 'radikalnih' ili 'čistih' pravaša. Za tu ideologiju 'slavenska uzajamnost' je politička besmislica, Hrvati i Srbi *nisu* jedan narod i *ne treba* težiti njihovoj zajedničkoj državi, nego Hrvati moraju raditi na vlastitoj autonomiji u sklopu legalnih i političkih mogućnosti sa sviješću da imaju povijesno i prirodno pravo na vlastitu državu."

Koliko je Stadler bio u pravu pokazuje primjer Iva Pilara koji je prvo bio protivnik, a potom suradnik nadbiskupa Stadlera. Zato Krišto u ovoj knjizi daje i dvije studije o ovim hrvatskim velikanima koje su već objavljene ("Nadbiskup Josip Stadler u svjetlu naprednjačkog tiska

(1904.-1918.)", *Časopis za suvremenu povijest*, Zagreb, 31/1999, br. 1, 29-50; "Uloga Ive Pilara u hrvatskom organiziranju u Bosni i Hercegovini", *Godišnjak Ivo Pilar*, godina 2001, br. 1, Zagreb, 81-94.).

Nije Stadler bio jedini u Crkvi u Hrvata koji je kao brižni pastir štitio svoje stado. Zato Lovrenović tvrdi, kako kaže Krišto gnjevno, netrpeljivo i simplicifirano, "da je Stadler začetnik stadlerizma koji je 'cijeli vjersko-nacionalni-politički pogled' (159), a koji je bio i danas na djelu, o čemu su svjedočili zagrebački nadbiskup bl. Alojzije Stepinac, njegov nasljednik Franjo kardinal Kuharić i danas svjedoči vrhbosanski nadbiskup Vinko kardinal Puljić i njegovo svećenstvo (159-160)."

A mrzitelji Bosne su svi oni kojima su Hrvati koji u svom jeziku koriste malo više turcizama, jednaki Hrvatima koji koriste malo više talijanizama odnosno germanizama. Najviše, naravno, Tuđman i nje-gov HDZ, koji su "ponudili ideju o Hrvatskoj kao matičnoj domovini i Zagreb kao glavni grad svih Hrvata". Krišto objašnjava neutemelje-nost ovih tvrdnji, ali jasno je da Lovrenović želi upravo odvajanje Hrvata u BiH od Hrvata u Hrvatskoj. Tako razjedinjene lakše ih je pokoriti. To nam zorno pokazuje i politika današnjih vlasti u Hrvat-skoj, za koje praktično Hrvati u BiH i ne postoje osim u dijelu kada treba pomoći tamošnjim gubernatorima u njihovom rashrvaćivanju. Zato Lovrenovićeva "logika" frapantno posjeća na onu Šerbedžijinu i drugova, kada su okupiranom Dubrovniku poručili da se preda ili će biti odgovorni što će njihova (srpsko-crnogorska) armija razoriti taj biser hrvatske i svjetske baštine. Zato ne čudi da Lovrenović sugerira da su poubijani i poklani Hrvati na Bleiburgu i na "križnim putovi-ma" *krivi* za svoje uništenje. Vrhbosanski nadbiskup Ivan Šarić mu je kriv što je "napustio svoj narod i što nije podnio mučeništvo", a Ste-pinac zato što je ostao s narodom, pa mu Lovrenović predbacuje to mučeništvo. Na isti način na koji je to činio i njegov tužitelj Jakov Blažević. Čudna neka logika, ali i razumljiva. Susrećemo je kod svih jugonostalgičara. Tu ne pomaže ni činjenica da su svjetski moćnici poručili kardinalu Puljiću, kako je on rekao u svom intervjuu u *Večernjem listu* od 28. travnja 2001., da se Hrvati trebaju iseliti iz BiH ili asimilirati. Zar jugonostalgičari i ne žele upravo asimilaciju Hrvata u BiH?

Zato nam ne ostaje ništa drugo nego složiti se sa Krištom kada kaže (str. 36): "Je li u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj još prisutna takva interpretacija hrvatske povijesti pod snažnim utjecajem komunističke ideologije? Lovrenovićeva knjiga nije, nažalost, jedini primjer viđenja hrvatske povijesti iz jugoslavenskoga okvira i iz ideologizirane interpretacije. Njegova knjiga je ujedno pokušaj da se i najnovija povijest na tim prostorima tumači iz tog okvira. Uistinu, teško će biti 'bosanskim Hrvatima', a ni 'hrvatskim Hrvatima' neće biti ništa lakše, ostati 'nesluđenima' u vrtlogu koji neki Hrvati stvaraju sileći sunarodnjake i nedobronamjernike na retrogradnost i tako na ponavljanje povijesti."

NAPOMENA:

Tekst je dan i u knjizi

HERCEGOVAC IZ BOKE / ŠTO SAM GOVORIO O HRVATIMA
BIH, ZAGREB, 2003.

JUGONOSTALGIČARI PIŠU HRVATSKU POVIJEST

Jure Krišto: *Knjiga na knjigu I. Lovrenovića*
– *O (bosanskim) Hrvatima*,
Zagreb, Alfej 2003.

Hrvatsko slovo, 30. svibnja 2003.

Povjesničar Jure Krišto u posljednje vrijeme ističe se svojim britkim polemikama koje vodi s pojedinim srpskim i hrvatskim (bolje reći jugoslavenskim) povjesničarima, publicistima i drugim javnim djelatnicima. Još se sjećamo njegove kritike knjige Goldsteinovih *Holokaust u Zagrebu*, koja je u svim prorežimskim tiskovinama izazvala pravu hajku na njega.

Kako i sam naslov Krištove knjige kaže pred nama je polemički odgovor na knjigu Ivana Lovrenovića *Bosanski Hrvati. Esej o agoniji jedne evropsko-orijentirane mikrokulture* koja je zapravo zbirka eseja objavljivanih u *Feral Tribuneu*. Lovrenovićeve preokupacije su, kako konstatira Krišto: hrvatstvo Bosne i posebnost bosanskog hrvatstva, franjevaštvo Bosne i rušitelji Bosne kao zasebnoga civilizacijskog i kulturnoga kruga.

(isto kao u prethodnom tekstu)

**D. JELČIĆ I J. PEČARIĆ, KNJIŽEVNIK MILE
BUDAK SADA I OVDJE, ZAGREB, 2005.**

DUBRAVKO JELČIĆ

**OSPORAVANE I ZATAJENE ALI NEPOBITNE
STRANICE IZ POVIJESTI HRVATSKE
KNJIŽEVNOSTI**

MILE BUDAK U OČIMA KRITIKE

**SAŽETA REKAPITULACIJA KRITIČKOG
MIŠLJENJA O PRIPOVIJESTIMA I ROMANIMA
MILE BUDAKA OD 1931. DO 1941.**

(Skraćena, feljtonizirana i propedeutička varijanta)

UVODNA PRIPOMENA: Nakon kraćeg zatišja posljednjih nekoliko godina, Mile Budak je opet postao predmet žestokih osporavanja, ne samo političkih (što u ovom trenutku nije predmet našega zanimanja) nego i književnih, kao što je to bio punih 45 godina, za vrijeme jugokomunizma od 1945. do 1990.; a i ta su književna osporavanja, koliko god se to prikrivalo, očito sasvim politički motivirana. Kao i u doba jugokomunizma. Pisao sam ovaj tekst kao izvješće o književno-povijesnim činjenicama o Budaku. Nije dakle pred vama ni studija, ni esej, ni rasprava, nego tek poučni članak, informativna i sažeta književno-povijesna rekapitulacija kritičkog mišljenja o pripovijestima i

romanima Mile Budaka od 1931. do 1941., a to je razdoblje u kojem je stvorio glavninu svoga opusa. Napisana je ova rekapitulacija samo s jednim ciljem: da upozna današnju književnu i kulturnu javnost sa stajalištima i prosudbama što su ih o Budaku-piscu zauzimali i objavljivali neki od tada istaknutih i uglednih književnih kritičara, kako hrvatskih, tako i slovenskih i srpskih, kojima književno-kritičku kompetenciju do danas nitko još nije osporio. Četrdesetipetogodišnja ekskomunikacija Budakova djela iz korpusa hrvatske književnosti, do koje je došlo zbog njegove dvoipogodišnje političke djelatnosti u doba NDH, o kojoj bi valjalo razložno raspravljati sine ira et studio, bila je, međutim, zahvaljujući ideološkom teroru komunističke vlasti tako uspješna da je, podzadnje, malo tko u Hrvatskoj i znao za Budakov književni rad. O njemu se u "socijalističkoj" Jugoslaviji smjelo znati i ponavljati samo to, da je ratni zločinac. Bila je i to proizvoljna tvrdnja, koja ničim još nije dokazana. Slomom komunističkog totalitarizma i uspostavom demokratskih pravila ponašanja, o njemu se opet počelo govoriti i pisati s namjerom da se, lučeći Budaka-pisca od Budaka-političara, uspostavi nasiljem prekinuti književno-povijesni kontinuitet kritičkog mišljenja o svemu u književnosti, pa i o Budakovu djelu, te da mu se, uz neminovno kritičko osvježenje novim i suvremenim estetsko-teorijskim pogledima, prizna odgovarajuće mjesto u hrvatskoj književnosti, kao što mu ga je onodobna kritika, bez ikakvih političkih predrasuda, već bila priznala. Ali ta i takva nastojanja još uvijek nailaze na prepreke. Javili su se opet žestoki i politički kondicionirani, ali književno-kritički posve nepismeni samozvani "kritičari", sramotno samouvjereni u svome neznanju (ili svjesnom iznošenju neistina), posve nalik na stare i dobro nam znane egzekutore komunističkih agitpropa, književno-kritički posve nekompetentni, koji su, sasvim po uzoru na svoju staru komunističku praksu, Budakovo djelo proglasili diletantskim i bezvrijednim. Neki su čak tvrdili, da ono nikada nije ni steklo valjana priznanja, da ga javnost nikada nije ni prihvatila, da nikada nije ni imalo svojih čitatelja i da se njihov broj svodio na zanemarujuću skupinu.

A činjenice, same za sebe, govore posve drukčije, što će se vidjeti u nastavku ovoga prikaza.

Uzdržao sam se od bilo kakvih osobnih upletanja, objašnjenja i komentara, bilo književno-teorijskih bilo praktično-kritičkih. Ograničio sam se samo na to, da jednostavno prenosim, vjerno, uz pomoć brojnih citata, mišljenja poznatih i mjerodavnih onodobnih kritičara, kako onih manje-više bliskih i sklonih Budakovim političkim pogledima, tako i onih, koji su prema njima bili posve indiferentni, pa najzad i onih koji su mu bili izrazito neskloni, a koji su pisali o Budakovim književnim djelima i ocjenjivali ih. Iznosio sam ih neselektivno, slagao se s njima ili ne slagao. Zatomio sam vlastiti odnos prema iznesenim mišljenjima, uzdržao se od svih osobnih komentara, a samo iznimno, u dva-tri navrata, upozorio sam na različite mogućnosti shvaćanja i tumačenja iznesenih kritičkih sudova, ali ni tada nisam odao vlastito stajalište. Neka svoj sud donese svaki čitalac samostalno.

Prva Budakova knjiga bila je knjiga pripovijedaka *Pod gorom*. S podnaslovom *Ličke priče* tiskana je nakladom tada kao i danas najuglednijega hrvatskog nakladnika, Matice hrvatske (1930.), a sadržavala je sedam pripovijedaka na 267 stranica. Pobudila je pozornost nekolicine kritičara, a jedan od prvih prikaza napisao je o njoj Milan Durman (1902.-1941.), doktor prava kao i Budak, kritičar blizak Komunističkoj partiji, koji je surađivao i s Krležom ali se i razilazio s njim zauzimajući neopredijeljeni stav prema tzv. "sukobu na ljevici". U "Književniku" br. 5, str.173-175, travnja 1931., časopisu izrazito lijeve orijentacije, što ga je on i izdavao i uređivao, objavio je oduži članak o Budaku, objasnivši tu iznimnu pozornost posvećenu jednom prvijencu vrlo jednostavno: "Ali iako prvo, to djelo ne nosi na sebi biljeg početništva i literarnog amaterstva. Naprotiv, kad svladamo prvobitnu averziju, izazvanu okolnošću da nam se Budak zapravo tek sada prezentira sa jednim ozbiljnijim djelom, i onim pogrešnim mišljenjem da jedan dobar odvjetnik ne može biti ujedno i dobar pisac, pa ako pomnjivo pročitamo ovih sedam priča, ugodno ćemo se iznenaditi i konstatirati, da ih je pisao čovjek koji zna pisati, koji pozna ono o čemu piše i koji vlada jednim besprijeckornim lijepim jezikom." Kad znamo za nepisana ali prakticirana načela poetike onodobne naše "socijalne

književnosti”, ne čudi nas ni ova kategorična Durmanova ocjena: “Budak se ovim svojim djelom plasirao kao vrlo dobar pripovjedač, koji umije da bez ikakvog traženja i forsiranja nekakvih umjetnih efekata, ispriča lagano, jednostavno i zanimljivo stanoviti sadržaj. Makar taj sadržaj bio koji put i banalan i neinteresantan, njegovo pričanje ne gnjavi i ne umara. Ta skromnost i jednostavnost u njegovom nastupu, pa ona diskretna humana sućut prema bijedi i nevolji svog rodnog kraja, bez ikakvog pozerstva i lažne patetike, sve to čini ove priče i njihovog autora simpatičnim i bliskim.” Iako napominje da u ocjenjivanju ove knjige nije primijenio “suviše visoko umjetničko mjerilo”, ipak dodaje da Budakov prvijenac “predstavlja jedan ozbiljan prilog našoj književnosti, a naročito prilika i običaja Like i mentaliteta njezinih stanovnika”.

Drugi prikaz, možda samo koji dan kasnije, objavio je Nikola Polić (1890.-1960.), brat Kamovljev, u osječkom “Hrvatskom listu” 26. travnja 1931., na strani 22. Pod naslovom *Lika bez pseudolirike* Matošev discipulus, estetski profinjeni pjesnik-Gričanin, primjećuje da “Mile Budak, sudeći po knjizi *Pod gorom*, nastavlja rad svog prekovelebitskog komšije [!], našeg prvog socijalnog i socijalističkog autora, Vjenceslava Novaka, koji je još i danas ostao ‘zaturen u kutu’, mada su neki njegovi romani i neke njegove novele i danas još usudnije, stvarnije i realnije, - tretirajući i danas još savremene probleme, – od tolikih krasnorječivosti prvih naših ‘evropskih’ i stilskih matadora.” U nastojanju da uspostavi povezanost i uklopljenost Budakove proze u najizvornije tijekove hrvatske književne tradicije, Polić je, više pjesničkom osjetljivošću nego kritičkom, kritičarskom racionalnošću, nastavio: “I Ante Kovačić, naš neosporno najoriginalniji i najčišći literarni talenat, ostavio je, izgleda, svijesnih ili nesvijesnih tragova u novelama Mile Budaka, što je za potonjega samo jedan plus.” I dalje: “U Budakovoj rapsodički-naturalističkoj noveli *Zemljice majko*, gdje tuberkulozni i ljubomorni Niklić, pogospođeni opanak, gura svoju mladu ženu u krevet razvratnog geometra, samo da mu ovaj, kod dijeljenja, izmjeri veći komad grunta, svojom krvavom i strašnom veristikom, donošenom bez namjernog i teatralnog efekta, djeluje snagom najboljih Kovačičevih stranica.” Nije nevažno što je pjesnik “klavirske lirike”, kako je njegovo pjesništvo

nazvao Goran Kovačić, zapazio i ovo: “Novele *Pod gorom* pisane su stilom odmjerenog, laganog i ne nervoznog tempa. To znači da im je stil izgrađen, jezik dotjeran, zvučan i točan. [...] Na ovakav je način pisao svoje novele danas već zaboravljeni, a ipak još živi pisac, Josip Draženović, koji u našoj realističkoj literaturi ima odvojeno, posebno mjesto. Opisi su mu plastični, opservacije točne i jasne.” Svoje ocjene Polić je potkrijepio nizom citata, da bi najzad zaključio: “Budakove novele pripadaju u onu literaturu, koja se ne bazira na takozvanim savremenim smjernicama, ali koja je tim više zdrava, krepka i jasna. Nimalo fabulozan – jer njegove novele gotovo i nemaju fabule – ne pripada, dakle, niti u romantiku, a upravo je romantika, i ona prava kao i ona hajdučka, dosad Liku dočaravala lirikom Pecije Petrovića i ‘groznim’ novelama Fedora Becića. Fabula je karakteristika nesamo genijalne šund-literature Montepina i Ponson du Terraila, nego i visoke romantike Viktora Hugoa kao i psihološkog monstremizma Dostojevskoga. Kod Budaka toga nema: on je normalan. Nimalo subjektivan, on se, u svom literarnom stvaranju, drži metode Gustava Flauberta: ovaj, naime, nije podnosio ona djela, iza kojih su virili autorovi papci, to jest autorov ja. Lišen subjektivizma i romantike, Mile se Budak svojom prvom knjigom novela afirmirao kao autor, koji ide u red naših ponajboljih pisaca realističkog smjera.”

Dok je Polić izričito napisao, da ga Budakova knjiga privlači rapsodičnim obožavanjem “zemljice majke”, a da ipak ne obiluje “nimalo folklorističkim i etnografskim senzacijama”, Savić Marković Štedimlija (1906.-1971.), crnogorski intelektualac lijeve, državotvorne orijentacije, koji je živio u Zagrebu, sudjelovao u književnom životu Hrvatske, drugovao s Tinom Ujevićem i bio krležijanac osebujnog tipa, u “Savremeniku” br. 11, 1931., počinje svoj prikaz upravo suprotnom tvrdnjom: da “Ličke priče Mila Budaka imaju pretežno folklorno obilježje, ali se ono ne nameće”. I Ljubomir Maraković (1887.-1959.) neizravno dodiruje ovo pitanje, ali niti se priklanja niti otklanja ijednom od ova dva mišljenja. U svom prikazu *Pod gorom* (“Hrvatska prosvjeta”, 1931., br. 6, str. 138) ovaj kritičar (koji će, kao prononsirani “katolički kritik”, poslije 1945. i sam doživjeti progon iz književnog života, premda

je u svojim ocjenama književnih djela bio uzorno objektivan, pišući pohvalno i o piscima suprotnih svjetonazora) ističe da je Budak promatrao Liku 'jednostrano', ustvari nekonvencionalno, "jer tu nema ni poznate ličke ratničke slave, ni ličkoga skitničkog potucanja širom svijeta, a i motiv iseljeništva samo je dotaknut. Sadržajno, pruža se dakle piscu prilika da novim pripovijetkama proširi i popuni krug svoje analize ličkog života." A onda nastavlja: "Kao pripovjedač, g. Budak se odlikuje neposrednim poznavanjem narodnog života u direktnom dodiru s njim; nema nikakva posredništva specifično literarnih elemenata, a to je kod Hrvata prilično velika rijetkost. Iako su tipovi i situacije iz narodnog života izvrsno zapaženi i vrlo plastično dani, g. Budak se ne zaustavlja na analizi, ne proučava i ne poučava; on u prvom redu pripovijeda. To pripovijedanje ima, kako smo vidjeli, vrlo jakih završnih pointa, koje su doživljene, bez traženih efekata. Kreпки i čisti jezik koji ne ističe suviše folklorističke pretenzije podupire glatkoću pripovijedanja u kojoj se događaji lijepo nadovezuju jedan na drugi." Sa stajališta književnog teoretičara, Maraković ne će ipak prešutjeti i svoj prigovor: "Harmoniju pripovijedanja smeta katkad pretrpanost motiva tako te bi se mogle izgraditi dvije, tri konciznije i skladnije priče od građe koju g. Budak složi u jednu. Zatim, dijalog je doduše vrlo vjeran i živ, ali katkad nešto suviše razvučen i nepotrebno naglašen."

Već ta prva Budakova knjiga naišla je na zanimanje književne kritike i izvan Hrvatske, pa Blaž Jurišić (u "Hrvatskoj reviji", br.1, 1932.) izvješćuje o prikazu što ga je u tršćanskom listu "Il piccolo della sera" od 5. kolovoza 1931. objavio Umberto Urbani. *Novele iz hrvatske Sibirije*, glasi u prijevodu naslov Urbanijeva prikaza, koji Jurišić u svom članku prenosi u cjelovitom prijevodu. "Posljednjih mjeseci pročitah nekoliko svezaka novela i pripovijedaka od autora, koji su već decenijama stigli ili gotovo stigli do vrhunaca književnoga Olimpa, i od drugih autora, koji se istom spremaju na to naporno uspinjanje", započinje svoj prikaz poznati talijanski znanstvenik i kroatist, pa priznaje: "Autor *Ličkih priča* dr. Mile Budak, koji pripada ovim drugima, osvojio me više od svih", da bi u nastavku rekao kako je pročitao "na dušak snažne i originalne novele"

koje govore o jednom, izrijeком tako piše, *neobičnom* prostoru u Hrvatskoj.

Već sljedeće godine, 1931., nakon uspjeha prve Budakove knjige, objavila je Matica hrvatska i drugu Budakovu knjigu, roman *Raspeće*, a još godinu kasnije i treću knjigu, drugi njegov roman *Na ponorima*. Bili su to društveni romani iz zagrebačke sredine. Osim Savića Markovića Štedimlije u skopskom “Južnom pregledu” 1931., br. 12, o prvom od ovih romana napisao je Oscar Randi u rimskom časopisu “L’Europa orientale”, br. 1-2, str.124-128, siječanj-veljača 1932., oduži prikaz pod naslovom “*Raspeće*”(La crocifissione) di Mile Budak. Na prvi pogled neatraktivan, ispunjen vrlo detaljnim prepričavanjem, Randijev prikaz je ustvari vrlo zanimljiv, jer je u središtu njegovih kritičkih razmatranja pitanje životne vjerodostojnosti Budakova romana, pitanje kojega se dodiruje i Urbani, ali ne tako izričito kao Randi. Važnost te činjenice možemo prosuditi tek ako ne zaboravimo, da su i Urbani svoj i Randi svoj prikaz pisali u vrijeme najžešćeg terora karađorđevićevske diktature. Iako bez izravno političkog sadržaja, Randi je izvrsno osjetio da je politika u pozadini nesretnog života Dragana Bojanića: u njemu je implicitna slika društvene stvarnosti Zagreba i Hrvatske u onim vremenima. “Ipak se ne može reći [piše u zaključku talijanski kritičar], da su ‘bilješke jednog malog raspetog intelektualca’ Mile Budaka knjiga političkog karaktera. Pripovijest o Bojanićevoj bijedi tako je spontana i iskrena, kao da gledamo tragediju, pravu i doživljenu. Hrvatski pisac, vjeran pripovijedanju, smjestio je ovu psihološku dramu u svoj stvarni ambijent Hrvatske i Zagreba. S tog stajališta ova se knjiga može prividati kao povijesna pripovijest, vjerna svome vremenu. *Boje su ipak dosta umjerene, tako da literarna forma nadmašuje pomisao na politiku*. Na sudar ideja i osjećaja Hrvata s Mađarima – stvar koja već pripada prošlosti – sjećamo se kao incidentnog elementa; o periodu rata nema ni jedne riječi koja bi mogla vrijeđati bilo koga. Poslijeratni događaji su jedva naznačeni, samo onoliko koliko je nužno da se razumiju psihološke činjenice koje muče protagoniste. *Kao što u prvom dijelu nisu nijednom imenovane ni Mađarska ni Austrija, ni u drugom dijelu nema riječi o*

*Jugoslaviji, o Srbima, o stranačkim sukobima ili vjerskim razlikama. Ipak – ponavljamo – knjiga je bila zaplijenjena. Očito treba zaključiti, da su uzroci te zabrane bili slični onima koji su prije jednog stoljeća nagnali vladu u Beču da u svojim talijanskim provincijama zabrani čitanje knjige *Moje tamnice*, koju je napisao Silvio Pellico.” (Sve kurzivirane rečenice istakao D. J.)*

Drugi roman privukao je pozornost i neovisnog i utjecajnog, danas pomalo već i kultnog Josipa Horvata (1896.-1968.). Vrsni publicist, politički i kulturni povjesnik, građanski liberal, urednik “Obzora” i “Jutarnjeg lista”, kazališni i književni kritičar, koji vrlo afirmativno piše i o Krležinim dramama, a ovaj mu uzvraća neshvatljivo arogantnim napadima u svome *obračunu s njima*, ali nadasve autor nekoliko opširnih kulturno-političkih monografija, Josip Horvat objavio je u “Jutarnjem listu” (13. svibnja 1932.) opširni prikaz pod naslovom *Domaći književni događaj. Na ponorima. Novi roman Mile Budaka*. Kao uvijek i u svemu što je pisao, njegove su opservacije bile ne samo precizne nego i zanimljive. Nakon što je uvodno podsjetio na Budakove književne početke prije Prvoga svjetskog rata, te na dugogodišnju njegovu književnu šutnju, Horvat piše: “Iz djela, koje nam je sad Budak dao ovo posljednje tri godine, vidimo da ta ljeta prividne stagnacije u njegovom stvaranju zapravo nijesu bila mirovanje. Zrio, izrazit književni talenat za to je vrijeme primao u se tužnu zbilju naše epohe, proživljavao njezine odraze, tih dvanaest godina književne šutnje bijahu zapravo dvanaest godina intimne književne tvorbe. To svoje dugogodišnje estetsko doživljavanje Budak sad uoblikuje; stvara brzo i mnogo, crpeći lako iz bogatog akumulatora svoga književnog doživljavanja. U tri godine dao je knjigu novela i dva romana, za kojim će uskoro slijediti treći, kao završni dio trilogije. Tri knjige, po kojima Mile Budak zauzima jedno od najmarkantnijih mjesta u savremenoj hrvatskoj književnosti.”

Horvat ne ostaje samo kod općih konstatacija. “Heroji Budakovih romana nijesu romantične duše, niti borci na koturnama, ne more ih faustovski općeljudski problemi. Nose na sebi tešku memlu svakidašnjice našega svakidašnjega čovjeka – a ta je teža, tragičnija od svih tragičnih idejnih konstrukcija. Bolnu impresiju ostavljaju u nama stranice

Budakovih romana, ne onu sublimnu bol estetskoga gledanja, već fizičku bol udara života, pod kojom pada i tijelo i duša. Bol je to našega, specijalno našega vremena.”

Raščlanjujući i s psihološkog i sa socijalnog stajališta junake Budakovih romana, Horvat ih vidi kao djecu naše provincije, koju su primamila svjetla grada i gradskog života, vidi ih kao unuke Ivice Kičmanovića, koji su “bačeni u kruto, hladno, utilitarističko doba naših decenija”. To su “Usudi, kakvih ima na tisuće u našoj zbilji.”

I Horvat odaje priznanje Budakovu stilu. “Krepka, odsječena Budakova je rečenica. Kleše ih kao iz kamena, i onda kad dube intimnu dramu jedne ženske duše, i kad crta ulične gomile, u lirskim partijama romana (šetnja Štrosmajerovim šetalištem nad novim Zagrebom), kao i u dramatskom, potresnom opisu tamnice. (Jamačno najbolja partia u cijelom djelu, podnosi poredbu sa nekim stranicama iz Dostojevskogoga *Mrtvog doma*.) Hladne, jednostavne rečenice, prožete novom stvarnošću, tako teškom i tužnom. Autor je u njima svagdje nenametljiv, gotovo nevidljiv. Umjetnički objektivizam, koji postizavaju samo veliki umjetnici pera. I taj objektivizam čini Budakove romane dokumentima našega vremena.” Zaključujući da su Budakovi romani izraz krize individualne, narodne i duhovne našega prostora i vremena, Horvat dodaje: “Budak za tu bolest naše duše, naše zajednice, ne traži patentiranih lijekova iz inozemstva. Daleko je od svih stranih spasonosnih koncepcija, ma kako se one zvale. Bolest je specijalno naša, na nama je da nađemo njezin lijek.”

Tada se dogodio atentat na Budaka, 7. lipnja 1932. Tim povodom objavljen je *Protest i apel hrvatskih književnika, umjetnika, kulturnih i drugih javnih radnika povodom atentata na život Mile Budaka, doktora prava i hrvatskog književnika*, koji potpisuje 210 istaknutih ličnosti hrvatskoga javnog života u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, a pripadaju različitim političkim krugovima. Budući da tekst ima izrazito politički karakter, ne ćemo se ovdje baviti njime, ali ćemo navesti samo neke potpisnike, da bi se potvrdio široki ugled što ga je Budak kao književnik uživao u to vrijeme: dr. Božidar Adžija, urednik “Socijalne misli”; dr.

Juraj Andrassy, tajnik PEN kluba; dr. Ivan Andres, odvjetnik; dr. Josip Andrić, urednik izdanja Društva sv. Jeronima; dr. Nikola Andrić, predsjednik Društva hrvatskih književnika; dr. Đuro Arnold, sveučilišni profesor i književnik; Ljubo Babić, slikar; Ljubo Babić Gjalski, književnik; Josip Bach, ravnatelj Drame HNK; Ivo Badalić, član Drame HNK; dr. Slavko Batušić, književnik, tajnik HNK; dr. Ante Bauer, nadbiskup zagrebački; dr. Ivo Belin, publicist; dr. Ante Bonifačić, književnik; dr. Ivo Brlić, odvjetnik i književnik; dr. Franjo Bučar, profesor i književnik; don Frane Bulić, ravnatelj Arheološkog muzeja u m., Split; August Cesarec, književnik; Dobriša Cesarić, književnik; Husnija Čengić, književnik; Olinko Delorko, književnik; Pavao Deutsch, arhitekt; Milan Durman, urednik "Književnika"; dr. Ivo Esih, književnik; Nikola Faller, predsjednik Saveza hrvatskih pjevačkih društava; dr. Franjo Fancev, sveučilišni profesor; Aleksandar Freudenreich, arhitekt; Stevan Galogaža, književnik; fra Jozo Garić, biskup banjalučki; dr. Milovan Gavazzi, sveučilišni profesor; dr. Branko Gavella, ravnatelj Drame HNK; Leonardo Grivičić, veletrgovac; Krsto Hegedušić, slikar; Rudolf Herceg, publicist; dr. Ivo Hergešić, književnik; dr. Stanko Hondl, sveučilišni profesor; Josip Horvat, urednik i književnik; Rudolf Horvat, književnik; Fran Hrčić, književnik; dr. Stjepan Ivšić, sveučilišni profesor; dr. Ilija Jakovljević, odvjetnik i književnik; dr. Tomo Jančiković, odvjetnik; dr. Blaž Jurišić, urednik "Hrvatske revije"; Antonija Kassovitz-Cvijić, književnica; Ivo Kerdić, kipar; Marija Kumičić, književnica; dr. Branko Livadić, književnik; Filip Lukas, predsjednik Matice hrvatske; dr. Ljubomir Maraković, urednik "Hrvatske prosvjete"; Jerolim Miše, slikar; Alojzije Mišić, biskup mostarski; Vladimir Nazor, književnik; Josip Pasarić, književnik i urednik "Hrvatskog planinara"; dr. Ivo Pilar, odvjetnik i književnik; dr. Ivo Politeo, odvjetnik; Bare Poparić, književnik; Mirko Rački, slikar; Bariša Smoljan, odvjetnik, Mostar; Tito Strozzi, član HNK; dr. Ivan Šarić, nadbiskup vrhbosanski (sarajevski); dr. Branko Šenoa, slikar; dr. Juraj Šutej, odvjetnik, Sarajevo; dr. Mate Tentor, književnik; Đuro Tiljak, slikar; dr. Josip Torbar, odvjetnik; dr. Ćiro Truhelka, sveučilišni profesor i književnik; Đuro Vilović,

književnik i novinar; dr. Đuro Vranešić, predsjednik liječničke komore; i dr.

U povodu atentata redakcija "Književnika" objavila je u broju 7, srpanj 1932., na uvodnom mjestu, fotoportret Mile Budaka i ovaj tekst: "7. lipnja o. g. o podne napadnut je u najprometnijoj zagrebačkoj ulici, Ilici, Dr. Mile Budak, odvjetnik i hrvatski književnik, autor zbirke pripovijesti *Pod gorom* i romana *Na ponorima*. Napadnut je upravo u momentu kad je htio da uđe u svoj stan. Tri mračna tipa prišuljala su se herojski iza leđa neoboružanom čovjeku i oborili su ga teškim batinama na zemlju, opalivši na njega i hitac iz revolvera, koji na svu sreću nije pogodio. U teškom stanju prevežen je Dr. Budak u sanatorij, gdje je neko vrijeme lebdio između života i smrti. Ali zahvaljujući svojoj snažnoj konstituciji ostao je na životu i nalazi se na putu oporavka. Čitava naša poštena javnost reagirala je sa gnjušanjem i ogorčenjem na ovaj podmukli i kukavički napadaj mračnjaka na čovjeka, koji je svojim javnim radom i svojim ličnim kvalitetama, stekao opće simpatije. Pridružujući se ovom izrazu općeg ogorčenja protiv kriminalnih metoda plaćenih najamnika, jer je to najviše što danas možemo učiniti, želimo Dr. Budaku kao našem saradniku, da što prije ozdravi na radost sviju koji su sa zebljom pratili dnevne biltene o njegovom zdravstvenom stanju."

I "Hrvatska revija" postupila je slično: u broju 8 za kolovoz iste godine, na uvodnom mjestu, objavila je također fotoportret Mile Budaka s popratnom bilješkom Kerubina Šegvića koja počinje riječima: "Hvala Božjoj Providnosti, ne pišem mu nekrolog", a završava rečenicama: "Jednu jedinu želju uz ovu radosnu čestitku: da se obistini narodno vjerovanje, da dugo živi onaj, koga živa mrtvim proglašiš. Očuvavši vječnu mladost, opajan vilinskom rajeinom, neka vidi sinove sinova svojih do trećega i četvrtoga koljena, te neka predade potomstvu neokaljanu uspomenu i baštinu svojih ideala." U istom broju, na str. 475-477, "Hrvatska revija" donijela je i esej Ljubomira Marakovića *Pripovjedački rad M. Budaka*. Bio je to prvi pokušaj sinteze, u kojoj se dotadašnji Budakov književni rad prvi put razmatra s teorijskog i komparatističkog stajališta. Ne treba nas to čuditi: Maraković je u to doba bio poznat i priznat kao kritičar ne samo iznimne književne erudicije nego

i primjerne, estetski utemeljene objektivnosti, koji nije izbjegavao razmatrati ni ideološki aspekt književnog djela, ali to nije utjecalo na njegov konačni sud o vrijednosti djela o kojemu je govorio. Dosljedan uvjerenju, da književno djelo ne nastaje *ex nihilo* i ne živi u zrakopraznom prostoru, Maraković ponajprije upozorava na korijene Budakova pripovijedanja, na prostor i vrijeme njegova rasta i na društveno ozračje u kojem se razvija. "Možda je ovo posljednje učinilo", pisao je Maraković, "da se to jače, to nesmetanije, to isključivije zadubao u naročito stvarno polje svojih pripovijetki: u Liku, koja mu je, osamljenu i zamišljenu, to jače dolazila pred oči u uspomenama djetinjstva, u intenzitetu, koji daje našem mišljenju i osjećanju probuđena i neispunjena čežnja u osami i daljini." Maraković u tome nalazi uporište izvornosti Budakove proze. "Taj je intenzitet plastike gledanja, neposrednosti motiva, ta vanjska netaknutost, izvornost građe uza sve ono, što se kod nas pisalo o Lici prije g. Budaka, bez sumnje neosporna prednost i novost onoga, što je donijela njegova knjiga novela. Ali premda su njezini problemi, tipski za taj kraj, današnji kao i jučerašnji te prema tome ostaju stvarno aktualni, oni još nisu prošli kroz onu karakterističnu retortu moderne umjetničke senzibilnosti, koja čini te vječite probleme na naročit način novim, nanovo postavljenim i nanovo proučenim, kao što je u seljačkim romanima Stanislava Reymonta, Sigride Undset i Olafa Duuna," primjećuje ovaj neumoljivi kritičar, a zatim uočava razliku između Budakovih pripovijedaka i romana *Na ponorima*, koji je "bliži toj problematici" i upozorava da je predmet toga romana "socijalna i moralna rastrovanost prvih poslijeratnih godina, a ta pojava i ta tema nije samo hrvatska. "Iz grozničave težnje da se zabilježi to vrijeme, složeno od toliko katastrofa i kataklizama, od toliko pojedinačnih nesreća i skupnih potresa, a ujedno da se sa svim tim konačno obračuna, i što prije omogući izlaz iz toga pakla za čitavo čovječanstvo, niknula je čitava poplava književnosti, počevši od Remarqueovih romana *Na zapadu ništa novo* i *Povratak* (pravije: *Put natrag*), pa do Finka (*Gladan sam*) i Torberga (*Učenik Gerber*), da spomenem samo nekoje od onih, koji su prilazni i našoj široj publici. Tim

‘romanima stvarnosti’ (kako bih ih nazvao) mogli bismo pribrojiti i Budakovo karakteristično djelo.”

Kritik ulazi u korijene njegova nastanka i prosudbu razine njegova ostvarenja: “Odvjetnik po zvanju, pisac je imao prilike da s paragrafom u ruci, ali i toplim čovječjim srcem u grudima, zaviri na dno toj čudnoj i mutnoj ‘stvarnosti’, tom preobrtanju i prepletanju pojmova, i da zagrabi u sam neposredni život. Historija nesretnoga Dragana Bojanića, poštenog, mekog, bespomoćnog, sudbinom i zlobom ljudi izazvanog do ubistva, nije drugo nego jedan ‘slučaj’ u profesionalnoj praksi pišćevoj. I nije teško, čitajući različite detalje romana, sjetiti se novinskih bilježaka i različitih podataka iz našeg javnog života, koji živo podsjećaju na lica i činjenice. Uza sve to, roman g. Budaka nije ni prvotno bio *roman a clef* sa svrhom, da zadovolji čiju radoznalost, ili da se približi pamfletu, a niti jednostavna kronika jednog slučaja iz sudnice. *Sve kad bi i bilo ovo posljednje, bilo bi opravdano jednodušno udivljenje, koje je izazvala piščeva sasvim neobična glatkoća i lakoća pripovijedanja, kojom je djelo kazano, upravo kao sliveno, izliveno. U kratkom razmaku od nekoliko mjeseci, pisano karakterističnim omalenim, ali podjednakim i vrlo čitkim rukopisom gotovo bez križanja, bez ikakvih preinaka ili krupnijih popravaka kod samoga rada, djelo predstavlja zaista neobičan primjer spontanosti i plodnosti pisanja, i rijetke pribranosti i smišljenosti kod stvaralačkog rada*” (istakao D. J.).

U zaključku, Maraković utvrđuje, da je “piščeva stvaralačka snaga snažno zasegla u kaos stvarnosti i iz njega ne samo isklesala upravo najuvjerljivije i najplastičnije likove romana, nego je ujedno iskresala iskru svijetlog optimizma...” i nada se, da je ovaj roman samo polazna točka do njegove “sinteze grada i sela”.

Da je Budakovo književno djelo imalo široki odjek i pribavljalo autoru priznanje ne samo u uskim književnim krugovima vidi se iz kratke natuknice koja je o njemu napisana u časopisu Hrvatskog odvjetničkog društva. U nizu konciznih portreta o tadašnjim hrvatskim odvjetnicima, časopis “Odvjetnik”, koji je uređivao (a vrlo vjerojatno i pisao sve ove miniportrete) legendarni dr. Ivo Politeo, donio je 1933., u broju 1, ovaj tekst: “BUDAK DR. MILE. Njegova književna djela jesu njegova

krštenica: ona kazuju da je iz Like. Autohton u njima kao npr. i Pecija, ipak njegova ozbiljnost gledanja u opreci je s Pecijinom vedrinom. No Budak ima, nažalost, i mnogo razloga da ne bude vedar (iako nikad ne gubi nade). Socijalna nota, koju mu je inspiriralo životno iskustvo i napose odvjetničko zvanje, tako odlikuje njegove pripovijesti i romane, te ga je književna kritika uvrstila među najbolje hrvatske savremene književnike. – U politici manje ekstreman nego što se mislilo – (i krivo sudilo npr. po njegovom privremenom starohrvatskom brku, koji je nedavno počeo podrezivati na englesku, što se sigurno negdje evidentira) – stradao je radi nje. Ako je poznati napadaj na nj otkrio mržnju, još više je iznio na javu silne simpatije, koje taj naš drug uživa u velikome dijelu naroda. Po svojoj lojalnosti, objektivnosti i pomirljivosti bio je sigurno jedan od najpozvanijih da povoljno utječe na sređivanje naših nesretnih odnosa. – Otkad je stupio u odvjetnički stališ, sudjeluje u stališkome pokretu. Već je četvrtu godinu članom Odbora Adv. Komore u Zagrebu.”

Ni mjesec dana nakon izlaska ovog časopisa, Budak je, osjećajući se životno ugroženim, otišao iz Hrvatske i bio je već u emigraciji kad se pojavio najprije prikaz romana *Na ponorima* u “Ljubljanskom zvonu”, (1933., br. 6), a zatim i oveći esej o Budaku u popularnom zagrebačkom polumjesečniku “15 dana”.

Prikaz u “Ljubljanskom zvonu” napisao je Ivo Brnčić (1912.-1943.), slovenski književnik izrazito komunističke orijentacije i zagovornik “socijalističkog realizma”, kako u vlastitom pjesničkom stvaranju tako i u kritici. On je bio nešto suzdržaniji od svih prethodnih Budakovih kritičara. Ponajprije pohvaljuje njegove pripovijetke: “Budak se je prvič uveljavil s knjigo *Pod gorom* (M. H., 1930.) to je zbirka močnih in neposredno danih novel iz njegove rodne Like, ki ji je dal po Budisavljeviću malodane edini zgoščen umetniški izraz. Tudi kesneje, ko se je oglašal v revijah, je ustvarjal prepričevalne podobe te zemlje; [...]. Tu je bil tedaj Budak v svojem elementu.” Zatim dodaje, da žali što to isto ne može ponoviti kad je riječ o romanu *Na ponorima*. “Jasno je namreč, da se je pisec lotil snovi, ki se mu ne prilega”, jer je Budak, kaže ovaj autor, sasvim suprotno Horvatovoj prosudbi, zagrebačkim problemima prišao osobno i tendenciozno. “Tako je dojem scen hladen

in nenaraven, konflikti bolulejo na intelektualizmu in prisiljenosti.” Zato je ovaj roman ostao “brez živega mesa in krvi, je samo golo ogrođje racionalistične konstrukcije, ki je posledica nezadostne emocionalne osnove.”

Usporedba Brnčićeve recenzije s Horvatovom, a zatim i Marakovićevom analizom dovest će nas do zanimljivog otkrića. U pohvali Budakovih “ličkih” pripovijesti oni su u svemu gotovo posve suglasni, i Horvat i Maraković i Brnčić, ali se Horvat i Maraković uvelike razilaze s Brnčićem u prosudbi Budakova “gradskog” (zagrebačkog) romana *Na ponorima*. Horvat i Maraković smatraju ga vjerodostojnim, na stvarnosti utemeljenim izrazom poslijeratnog života u Zagrebu i u Hrvatskoj, dok ga Brnčić vidi kao subjektivno motivirani i tendenciozni promašaj. U ovoj nesuglasici došla je na vidjelo razlika između s jedne strane Brnčićeva a s druge Horvatova i Marakovićeve viđenja stvarnosti u prvim godinama života kraljevske Jugoslavije. Ako bismo to željeli svesti na krajnje ogoljenu analogiju, onda ćemo reći da je Brnčić tu stvarnost gledao očima Antuna Korošca, Aleksandrova miljenika i predsjednika kraljevske vlade nakon atentata 1928., a Horvat i Maraković mrtvim očima Stjepana Radića. Politička optika je, dakle, već tada sudjelovala u estetskoj prosudbi Budakovih književnih djela.

Međutim, valja nam znati, da nije Budak bio jedini hrvatski pisac koji je tadašnju jugoslavensku društvenu stvarnost vidio u crnim bojama. Sjetimo se, uz ostale moguće primjere, Kosorova romana *Razvrat* i oduže pripovijetke Kalmana Mesarića *Divlji ples*. A s druge strane, nije ni Maraković bio jedini hrvatski književni kritičar, koji je osjetio i priznavao Budakovu (ekspresionističku!) sliku tadašnje hrvatske stvarnosti. Jednako ju je vidio i osjetio i tada mladi, rano sazreli i nažalost prerano umrli, inteligentni i moderni, a nadasve književno obrazovani Josip Bogner (1906.-1936.). “Rasni kritik”, kako ga je nazvao Miroslav Vaupotić, francuski đak koji u Parizu upoznaje aktualnu francusku književnost i metode francuske kritike, “trezven i sistematičan”, “prateći budno pojavu mladih i rad novijih pisaca, uočavajući i uopćavajući u isto vrijeme karakteristike modernih pravaca kao što su simbolizam,

ekspresionizam, realizam i dr.” (Vlatko Pavletić), Bogner je i u kritikama zauzimao nepopustljivo kritičko stajalište i primjenjivao visoke estetske kriterije.

“Najveća je stvar za svakoga umjetnika istina.’ A opet istina jednoga Flauberta nije istina jednoga Stendhala, - iako je istina osnov svih umjetničkih programa i svih umjetničkih djela.” Tim riječima obilježio je Bogner svoj pristup Budakovu književnom djelu, a onda je, u nastavku uvodnog dijela, opširno eksplicirao zapažanja i poglede što ih je na tim temeljima razvijao Emile Henriot o pojmu i smislu “fotografske istine”, koja se dobiva analizom, i “poetičke istine”, koja se ostvaruje sintezom književne građe, koju tvori nekritički skupljena “životna sirovina”. Pritom se poziva i na velike francuske i na paradigmatične hrvatske prozaiste (Balzac, Zola; Josip Kozarac, Ante Kovačić), zatim primjećuje da “kod većine naših starijih realista analitički metod i neizabiranje detalja” nije mogao ostvariti “potpunu umjetničku nepovrednost i konkretnost”, da bi najzad prešao na svoju najavljenju temu kategoričnom rečenicom: “Novija naša književnost gotovo je od reda nošena duhom sintetičkoga gledanja, - i umjetničko je djelo M. Budaka također jedan značajan prilog tom novom književnom realizmu.”

Glavni naglasci u ovom opširnom, studiozno temeljitom, kritički proumljenom i snažnom osobnošću impregniranom Bognerovu članku imali su već u tom trenutku i književno-povijesnu i književno-estetsku dimenziju. “Iako je ime Mile Budaka već odavno vezano za našu književnost – između ostaloga, usko povezano s omladinskim književnim pokretom oko ‘Mlade Hrvatske’ – ipak je Budak tek u posljednje vrijeme jače istaknuo svoj književni talenat, s dvije knjige pripovijedaka i s dva romana. Naročito s pripovijetkama. U njima ima dosta i novoga gledanja i novoga umjetničkog stila, te pripadaju izvjesnim svojim osobinama među najbolje proizvode naše moderne proze.” Uspoređujući Budakove pripovijesti s ličkim pripovijestima Pecije Petrovića, u kojima vidi “realizam vrlo često i previše idiličan i previše sentimentaln”, te s pripovijestima Bude Budisavljevića, koje su “realistički snažne, psihološki produbljene i životom prodahnute”, Bogner nastavlja: “Budakove su pripovijesti od reda prodahnute tim snažnim realističkim

shvaćanjem. U njima je život ostvaren realistički čvrsto i nesmiljeno, a stvarnost je toga života zahvaćena u svima svojim, tragičnim i komičnim, izrazima. Tipovi su doneseni i psihološki i karakterološki uvjerljivo, a mentalitet je cijeloga toga kraja, sa svima njegovim tradicionalnim shaćanjima, konzervativnim a opet zdravim naziranjima, predrasudama i vjerovanjima, oživljen do potpune plastičnosti.” Bogner je impresioniran i Budakovim epskim stilom: “Epska je primordijalnost te gorštačke duše [ličkih graničara; op. D. J.] našla svoj izraz i u Budakovu narativno-epskom stilu, u jedrom i sočnom jeziku, u jednostavnim ali kao iz kamena klesanim rečenicama, i u kratkim dramskim dijelovima. Svu je elementarnost te duše znao Budak da izrazi jednako psihološki kao i stilski. Sve su komponente te epske duševnosti, počevši od njene sirovosti pa do njena humora, našle svoj izraz u Budakovoj prozi.”

Bogner zapaža i da su *sujeti* Budakovih pripovijedaka “istrgnuti iz života, ali umjetnički oblikovani i uskrišeni do umjetničke istine”, i da pejisaž u njima “odražava duševnost Budakovih junaka”, koji su “srašteni s prirodom”, pa “žive neposrednim i elementarnim životom same prirode”, i da je njihova “stopljenost sa zemljom i rodnom krajem bitna crta njihove duševnosti, i da je atmosfera u kojoj oni žive “patrijarhalno-epska”, a zatim ističe: “Budakovi su junaci svagda obilježeni kao ličnosti, sa svojim specifičnim osobinama, nagnućima i strastima. Odatle oni i žive pred nama kao životno-konkretni ljudi, ne dajući nikada dojam apstraktno konstruiranih tipova. Životno zgusnuti, Budakovi se junaci podižu do tipova tek tada kad u sebi oživotvore svu psihi svoga kraja, svu psihologiju jednoga mentaliteta. Tako se Budakov Grgica iz pripovijetke *Grgičine gusle* uzdiže do tipa, do simbola, podsjećajući svojom životnošću, neposrednošću i plastičnošću na kočičeva Davida Štrbca, kako je dobro istaknuo Branko Mašić. Grgica je Budakov ne samo najživotniji lik u ovoj knjizi pripovijedaka [t. j. u knjizi *Pod gorom*; op. D. J.] – nego i jedna od najkonkretnijih figura stvorenih u našoj novijoj književnosti.”

Očigledno, Bogner se nije uzdržavao ni od najvećih pohvala: “Oštro promatranje, dobar ukus i smisao za izabiranje karakterističnih detalja – čine veliku odliku ovih pripovijedaka. A tek jezik i stil! Budakov je stil

epski narativan, pričalački objektivn i plastičan, pun neke nutarnje muzike i zalelujanosti. A jezik je bujan, dinamičan, čist i sočan. Naročita je osobina Budakova jezika: logična i sadržajna preciznost fraze, oduhovljenost riječi i bogatstvo rječnika. Riječ u Budaka živi, a nije samo mrtav pojam. Jezik je u Budakovoj prozi stvaralački. Obilje rijetko upotrebljivanih riječi, čitavo mnoštvo izvrsnih izraza, - čini taj jezik još punijim i sočnijim. Stvaralački karakter ovoga jezika čini Budakovo pripovijedanje originalnim i izuzetnim u našoj novijoj književnosti." Teško je i zamisliti da se o jednom piscu može reći išta pohvalnije!

A sve je to Bogner pisao kad je Budak već bio u emigraciji, ali ga to nije spriječilo da iznese svoju (više nego pohvalnu) ocjenu njegova književnog djela. Je li kraljevska Jugoslavija, pa čak i u razdoblju krvave aleksandrovsko-peraživkovićevske diktature, bila slobodnija od komunističke brozovske Jugoslavije? Ili su tadašnji hrvatski književni kritičari bili hrabriji od onih u bivšem komunističkom razdoblju i pošteniji od ovih u sadašnjem (neo/kripto/komunističkom) vremenu?

Međutim, Bogner se u svojoj studiji pozabavio i drugom Budakovom pripovjedačkom zbirkom, koja je tiskana 1933., također u nakladi Matice hrvatske, pod naslovom *Opanci dida Vidurine*. Ta knjiga, tvrdi Bogner, "pokazuje vidni tehnički i umjetnički napredak. U prvom redu, kompozicija je pripovijetke usavršena i dotjerana. Psihološke su opservacije zgusnutije, kao i samo pripovijedanje. Iako su i ove pripovijetke nošene izvjesnim epskim duhom, u njima ima više zgusnutosti i psihološke i umjetničke. Radnja se odvija dramatičnije i brže, a dinamika je pripovijedanja snažnija. Dijalozi su sažetiji, a poantiranje je psihološki uvjerljivo i oštro. Dok je prva knjiga Budakove proze bila prodahnuta više sumornim raspoloženjima, ispisana tragikama, ova je knjiga novela protkana humorom, zdravim smijehom i životnim optimizmom. U ovoj se knjizi Lika otkriva kroz prizmu humora." Bogner izdvaja *Jolino oranje*, "psihološki, jezično i stilski jednu od najboljih novela u ovoj knjizi", koja ga podsjeća na "Glišićevu divnu *Prvu brazdu*", a ističe još i novelu *Dakanov garov*, psihološku studiju psa, "koja gotovo ne zaostaje za ovakvim majstorskim studijama

Vladimira Nazora”, dok za novelu *Vinota dušča* kaže da je “malo umjetničko remek-djelo”.

Osvrnuo se Bogner i na romane *Raspeće* i *Na ponorima*, konstatiravši da “naša novija književnost ima već takvih djela-dokumenata”: “Oštrim je nožem analitika prerezao Budak koru našega društva i ‘jezgra’ se ukazala ranjava i gnojna. Moralna je pak analiza toga društva porazna, etička ‘bilansa’ potpuno negativna”, ali ističe i to, da Budak unatoč svemu “nije samo pesimistički analitik današnjice, nego je prodahnut i optimističkom vjerom u budućnost”.

Budak se vratio iz emigracije 6. srpnja 1938., a samo koji dan kasnije izašao je iz tiska, i ovaj put nakladom Matice hrvatske, njegov kulturni roman *Ognjište*, što se može zaključiti iz činjenice, da prvi prikaz o romanu izlazi već 31. srpnja. Nije možda nerealno pomisliti, da se i vratio ponajviše zato, da doživi pojavu svoga romana, napisana samo godinu dana ranije u Salernu.

Taj prvi prikaz *Ognjišta* pojavio se u “Jutarnjem listu”, a napisao ga je Josip Horvat. Pod naslovom *Lička “Ilijada”* i podnaslovom *Reprezentativno djelo hrvatske književnosti*, Horvat ističe, da Budakov roman potvrđuje kako je pisac živio “u dalekom svijetu” “zapravo samo fizički, dok mu je duša bila sva u rodnom kraju”.

“Treba odmah naglasiti: sa svojim *Ognjištem* Mile Budak dao je našoj književnosti najbolji roman posljednjih decenija, iskonski našu knjigu.” Istakavši te misli već u prvim rečenicama, Horvat je u nastavku svoga prikaza dokazivao svoju početnu tezu. Valja naime znati, da u to doba književni prikazi u novinama nisu bili površne bilješke od pola kartice ili kartice, nego često pravi eseji, prave analize i vrlo respektabilne ocjene, s kojima su morali računati i književni povjesničari.

Horvat ponajprije ustvrđuje da je *Ognjište* jedan od “najopsežnijih romana u našoj književnosti, čisti roman sela, pa mu se neminovno nameće asocijacija i usporedba s Reymontovim *Seljacima*. Ta usporedba je prirodna, kaže Horvat, ali odmah dodaje da “Budakov roman nije nastao ni pod kakvom literarnom inspiracijom”. To je izvorno djelo, nadahnuto vlastitim životom i životom ljudi, o kojima on govori i u svojoj

Autobiografiji, pa su to “živi ljudi”, koji su u ovom romanu prerasli sebe i uzdigli se iznad svojih svagdanjih života. U ovom romanu “Budak je dao nešto više od svakodnevnog romana izvjestnih ljudi: dao je epos, epopeju Like, ličkoga čovjeka.”

“Poput goleme rijeke, što teče plovnim mirom kroz vrijeme i prostor, bez moderne neurastenike, bez isprekidanosti, teče radnja romana, teče kao život. U naše vrijeme je izuzetnost taj talent za epiku, koji nalazimo u Budaka. Bez heksametra sjeća na Homera i tom svojom plovnošću pripovijedanja, praiskonskom jednostavnošću snage karakteriziranja, neartificijelnošću, upravo homerskom metaforikom”, nastavlja dalje Horvat, pa navodi neke Budakove metafore, koje svojom poetičnošću uvjerljivo dokazuju da pisac “živi potpuno sa svijetom koji prikazuje”, pri čemu se ne dijeli od njega i ne uzvisuje nada nj. “A samo takvi pisci mogu dati onu višu čistu životnu istinu, koju otkriva umjetnost.”

Horvat ukratko raspravlja odnos selo-grad, seljak-građanin, uočava duhovni prijelom koji nastaje u čovjeku kad seljak prestaje biti seljak i postaje građanin, iz čega nastaje među njima odnos nepovjerenja. “Kod Budaka nema prekida tog kontinuiteta – baš kao ni kod Meštrovića. I odatle izvjesna sličnost u biti njihove umjetnosti.” Ovu lucidnu spoznaju Horvat je odmah i objasnio: “Budakovi Lukani, Ducine i Anice, Baruše pa Anera, tragična lijepa Jelena ove ličke Ilijade, imaju zajedničko unutarnje bivstvo s Meštrovićevim plastikama – iz njih govore vjekovi naraštaja svojim gledanjem, svojim oblikovanjem kozmosa, svojom izražajnošću arhaične veličanstvenosti.” Dva su se prizora naročito dojmila Horvata: “Odmah na prvim stranicama Budak nas je grandiozno uveo u otajnost toga duhovnog zbivanja; scena diobe zadruga u Jojinoj kući nešto je od najveličanstvenijega što je do sad kod nas umjetnički fiksirano.” Drugi ga je osvojio jednostavnom ljudskom ljepotom: “prizor Lukanovog ljubavnog očitovanja Anici u planini na paši spada među najljepše stranice naše moderne književnosti, odiše svježinom, iskrenošću osjećaja, prirodnošću i s toliko neposredne ljudskosti i uvjerljivosti, da djeluje elementarno poput glazbe.”

Ipak, “Budak ne idealizira svojih seljaka. On nastoji za svaku crtu karaktera utvrditi uzroke u njihovoj psihi i fiziologiji. I njegov Blažić zato

nije konvencionalni zao duh radnje epopeje. Njegov požar strasti raščinjen je do u najtanahniju sitnicu, svaki njegov čin posljedica je krute, neumolne borbe instinkta i ustaljenih etičkih normi njegovoga ambijenta. Njegova ličnost upravo stoga fascinira – i on je paćenik kao i njegove žrtve.”

Ustvrdivši već u početku, da u Budakovu romanu “blista svo nepregledno bogatstvo našega jezika”, Horvat je zaključio: “Majstor-umjetnik riječi tu je bio na djelu.” Potkraj svoga eseja vraća se opet – s razlogom – toj misli, koju sada još i proširuje: “Budak je pisao svoje djelo s rijetkim jezičnim bogatstvom. Otkrio nam je stvarno neslučenu slikovitost, snagu i obilje ličkoga narječja, a time i tajnu zašto su kod nas upravo Ličani sve od Starčevića majstori jezika.”

Zaključak Horvatov je posve razumljiv: “Kroz osam stotina i pedeset stranica pisac fascinira čitatelja. Uspijeva to samo velikim umjetnicima pera. Takav jedan je Mile Budak. Sa svojim *Ognjištem* Budak je dao našoj književnosti reprezentativno djelo.”

I Tomislav Prpić (1898.-1987.), pjesnik i dramatičar ekspresionističkog stila, povremeno i kritičar, književni povjesničar i teoretičar, napisao je u “Obzoru” 10. rujna 1938. prikaz Budakova romana pod naslovom *Lička epopeja*.

Budakova popularnost i njegov književni ugled rasli su iz dana u dan pa je “Jutarnji list” 4. listopada 1938. prenio razgovor s njim, vođen na valovima Radio-Zagreba u povodu Dana knjige, koji je tada organizirala Matica hrvatska. Cijelu sedmu stranicu novina ispunio je taj razgovor, u kome je pisac opširno govorio o genezi ne samo *Ognjišta* nego i drugih svojih romana i pripovijedaka; a samo nekoliko dana zatim, u ljubljanskom listu “Slovenec”, 12. listopada 1938., tiskan je prikaz Jože Gregorića *Nova epopeja Like – klasično delo hrvatske književnosti*, koji uvelike slijedi misli i ocjene Josipa Horvata iz “Jutarnjeg lista”: Budakovo *Ognjište* “uzdiže se visoko nad ostale suvremene hrvatske romane”, uvršteno je “među klasična djela hrvatske književnosti, kao što je n. pr. Kovačićev roman *U registraturi*”, ono je “sinteza svih najvitalnijih današnjih literarnih struja”; najzad, “Budakovo *Ognjište* je za Hrvate najradosniji događaj ovogodišnjega književnog života”.

Kad čitamo *danas* prikaze i kritike napisane *tada* o Budakovu *Ognjištu*, mogli bismo pomisliti da su njihovi autori jedni od drugih prepisivali i dojmove i sudove i ocjene; a zacijelo bismo to i pomislili, kad tu pomisao ne bi unaprijed pobijala i otklanjala imena kritičara koji su ih pisali. Kao što su to već mogli primijetiti svi imalo upućeniji čitatelji, koji barem nešto znaju o hrvatskoj književnoj prošlosti, nisu to bili samo prvaci hrvatske književne kritike tridesetih godina prošloga stoljeća nego istodobno i predstavnici različitih književnih struja i pripadnici ideološki različitih političkih orijentacija. A ipak, unatoč svim njihovim različitostima, pa i toliko puta iskazanoj različitosti njihovih književno-estetskih kriterija i ukusa, o pripovijestima i romanima Mile Budaka, a poglavito o njegovu romanu *Ognjište*, bili su svi gotovo jednoglasni u priznanjima i pohvalama. Pa i Dušan Žanko (1915.-1980.), jedan od prvaka Hrvatskoga orlovskog saveza i Križarskog bratstva, kritičar i esejist izrazito katoličke orijentacije, u kritici Budakova romana ("Hrvatska smotra", broj 11, 1938.) bio je posve suglasan s, recimo, slobodoumnim Josipom Horvatom.

"Radi se uistinu o djelu rijetke i visoke književne kvalitete [pisao je Žanko]; o djelu, koje velikim nutarnjim linijama i čistim umjetničkim zahvatom ponire u život jednostavnih, čednih ličkih seljaka unatrag dvadesetak, tridesetak godina. Taj život ne razvija se u široku rasponu nekih izvanrednih vanjskih događaja, koji bi u svojoj grmljavini nanijeli u ličko selo Sveti Rok kojekakove ideologije, ili sudare revolucionarno-duhovnih i socijalnih vrenja poslijeratnog vremena; koji bi uzbunili ljude i pokrenuli ih pojedinačno ili kolektivno u neku akciju, od kojih bi se zahvalno konstruirali arhitektonski obrisi debeloga i zanimivoga romana. Naprotiv, Budakovo je *Ognjište* zasićeno životom, što bi ga najbolje mogla objasniti duboka i originalna definicija Engleza Keatsa iz jednoga njegova pisma 1819.: 'nazovite svijet, ako hoćete, dolinom, u kojoj se izgrađuju duše'. (Keats je rekao 'svijet', ali u kontekstu, iz kojega je jasno, da je mislio 'život'.) 'Dolina, u kojoj se izgrađuju duše', da, to je život ove čarobne knjige." Otkrivajući psihološku podlogu junakâ Budakova romana, na kojoj su mogli izrasti i razviti se "herojski lik velike žene Anere, demonski lik njezina svekra Blažića i patrijarhalni lik

ličkog 'ljudstva i obraza', lik divnog patnika Lukana", Žanko zapaža vrlo značajno: "Sve se ovdje temelji na ljudskom, i to individualno ljudskom. Ništa se ne naslanja na apstrakciju vanjske akcije, vanjskih uzroka. U cjelini dominira osjećaj, emocija, a ta je iz života, iz najintimnijega ličnoga zbivanja, iz kojega izvire Anerina ljubav, Blažićeva zločinačka strast i savršeno Lukanovo predanje u viši, religiozni smisao svijeta."

Žankova interpretacija pojedinih prizora i likova u Budakovu romanu vodi ga do zaključka da "*Ognjište* ostavlja u duši duboku, titravu emociju. Osjećamo, kao da smo se približili životu tamo gdje je on najsvjetliji, najžarči, najintenzivniji, gdje je najviše očišćen u boli i koncentriran, a to je odlika samo najvećih umjetnina. *Ognjište* je u stanju podići našu psihičku i moralnu temperaturu, reintegrirati nas u punu duhovnu ljudsku i narodnu zajednicu, iz koje se u časovima depresije osjećamo kao isključeni i smrtno osamljeni; ono nam pruža doživljeno svjedočanstvo, da su i veći od nas patili od istoga zla, od kojega patimo i mi i na isti način kao i mi te istodobno – ne dirajući u našu oholost – da su i manji od nas bli sposobni izdići se do heroizma ponizno slijedeći glas čistoga čovječtva [...]. Sve to u tolikoj mjeri zrači iz ovoga velikoga djela hrvatskog duha, da bi se ovdje mogao bez straha upotrijebiti onaj paradoks Charles du Bosa, kojim bi htio da nas uvjeri, kako 'život duuguje više literaturi nego literatura životu'."

Krug kritičara i slavitelja Budakova *Ognjišta* svakodnevno se proširivao i dopunjavao imenima pisaca, koji baš i nisu uvijek pokazivali puno međusobne bliskosti ni u pristupu i metodologiji ni u kriterijima ni u područjima svojih književnih interesa. Ante Petravić (1874.-1941.), po svemu sasvim osebujuan i kao kritičar i kao povjesničar i kao teoretičar književnosti, u božićnom broju splitskog "Novog doba" (1938.) objavio je na pune dvije stranice novinskog formata opširnu raspravu *Budakov roman "Ognjište"* i u njoj pokrenuo neka nova pitanja.

Nakon što je u kratkim crtama iznio povijest hrvatskog romana i njegova glavna tematska i stilsko obilježja od realizma do razdoblja socijalne književnosti, Petravić pokušava objasniti zašto "ni poslije [prvoga svjetskoga] rata nema romana iz seljačkog života u hrvatskoj književnosti". Nagađa da je razlog u tome što se mislilo "da seljački život

nije onako duševno zamršen kao život u gradu, da je seljačka psiha prosta i ograničena kao što je prost i jednostavan seljački život.” Tek u novije vrijeme, smatra Petravić, neki su veliki svjetski romani pokazali, da seljački život može biti prostor širih i dubljih književnih zahvata. Kao primjer naveo je Reymontov roman *Seljaci* i dodao: “I ono što Poljaci dobiše s Reymontovim *Seljacima* dobismo mi s romanom Mile Budaka *Ognjište*. To je naš “prvi pravi roman iz seljačkog života”, “široka epopeja jednoga našeg primitivnog sela”.

Priznavši da ga je Budak iznenadio ovim romanom, Petravić podsjeća na dotadašnja djela ovoga pisca: na pripovijetke *Pod gorom*, koje “se odlikuju epskim slikama ličkoga života”, pisane su “jedrim i plastičnim jezikom”, u njima nema “nikakve kričave tendencije”, “ali u njima do visoke umjetnosti nedostaje psihološko umovanje. Pripovjedač nije još došao do snažnijega zamaha, da bude i veliki umjetnik.” Roman *Na ponorima* ponukao je ovoga kritičara na misao, da je Budak krenuo za strujom tzv. socijalne književnosti, kojoj je “kričava tendencioznost nad umjetnošću”.

“I eto – na moje radosno iznenađenje – Mile Budak u blizu pedesetim godinama života stvara roman koji je ne samo do sada najbolji roman iz našega seljačkoga života, nego ujedno jedan od najboljih romana hrvatske književnosti.”

U opširnoj raščlambi Budakova romana Petravić priziva neke usporedbe s Budakovim pretečama u prikazivanju ličkoga seljaka, a to su bili Jure Turić, Petar Pecija Petrović i Bude Budisavljević, primjećuje da ni Budisavljević ni Budak nemaju “oštrine za seljačke poroke, koje vidi n. pr. Turić”, ali, dodaje Petravić, *Ognjište* je nešto drugo. Ono je prava epopeja seljačkoga života pružena u neobično širokim potezima, snažnim zamahom u epsku širinu, dubokim zahvatom u svu nutrinu seljačkoga življenja.” Reymont je u svom romanu sve izmislio, Budak naprotiv nije izmislio ništa, sve se u realnosti događalo onako kako je opisano u *Ognjištu*, ali to ne utječe na umjetničku vrijednost ni jednoga ni drugoga romana. “Ništa ne mijenja vrijednost umjetničkoga djela, je li ono nastalo pod utjecajem neposredne realnosti, ili se je doživljavanje uobličilo u pjesničkoj fantaziji. Glavno je da djelo ostavlja snažni umjetnički utisak

u našoj duši, koji – realan ili izmišljen – osvaja i djeluje svojim izražajem. Uostalom [nastavlja Petravić] pričanje suhih realnih događaja nije nikakva umjetnost. Treba da je kroz to pričanje progovorio umjetnik, a u romanu *Ognjište* to je stvarno. Dovoljno je pročitati prvih stotinjak strana, da se svak uvjeri o ljepoti i snažnosti ove Budakove epopeje seljačkoga života.”

Glavne osobe u romanu, Blažića i Aneru, Budak je psihološki produbio snagom velikih majstora. “Kao u grčkim tragedijama, u kojima neki tajanstveni usud (moira) goni u stradanja nekriva lica ili u Verge obitelj staroga paron Antona Malavoglia (*I malavoglia* Giovanni Verga, jedan od najboljih talijanskih romana), tako ovdje Budak prividnom hladnoćom prikazuje stradanja čestitih i nekrivih. Patnje i stradanja čestitoga Lukana prikazana životnom realnošću, a koja on prima resignacijom prirođenom našim seljacima, potresuju: konačno je taj pravednik prisiljen, da se odluči na ubistvo, ako neće da mu vlastita glava nastrada.”

Petravić nije prešutio ni svoj prigovor: “Roman je – treba priznati – predug. Katkada ostavlja utisak razvlačenja. Ženska lica nijesu uvijek diferencirana, neka se naliče. Ima odveć dijaloga. Puni opisi kraja su rijetki. Ali to su sitnice, koje ne utječu na ukupnu vrijednost djela, jer “sve to nadoknađuje psihološka intuicija u licima i događajima”.

U zaključku Petravić rezimira: romanom “*Ognjište* stupio je Mile Budak u red najboljih hrvatskih pripovjedača, što ih je uopće dosada u nas bilo, a u sadanjem času on je najsnažniji naš pripovjedač. Napose njegova proza može da posluži kao uzor proze svima našim pripovjedačima: čist jezik, jedra i sočna fraza, ali kratka i osječita kao i govor onoga kraja, u kojemu se Budak rodio i proživio djetinjstvo kao pastirče. Ističe ga dubina, kojom je prodrio u duše našega primitivnog seljaka, raščlanio ih i prvi potpuno otkrio onu stranu – nama zagonetnu – sela i seljačkih duša, koje mogu da skliznu u najveći moralni ponor, ali znaju prosuditi sve i sva zdravim kršćanskim moralom.”

I aluzivni završetak ove kritike pridonosi Budakovoj afirmaciji:

“Potreban je bio ovaj roman, da raščisti i razgali mutnu atmosferu hrvatskoga poratnog romana, koji je dobrim dijelom zapao u iznošenje

surovosti, vulgarnosti i bestijalnosti, koje u čitanju guše i dave. Svi ti romani ispisani su jezičnom formom, koja vrvi trpanjem dugokrakih perijoda i rječetina sabranih po sajmištima – stvarno nagrđivanjem naše proze. Iz većine toga poratnoga pričanja izlazi slika kao da čovjek nije drugo nego – živina.”

Sasvim je sigurno da srpski književni kritičar i povjesničar Boško Novaković (1905.-?) nije bio blizak Budaku niti je imao previše razumijevanja za njegova politička stajališta i opredjeljenja, ali njegova ocjena Budakova romana, i to u reprezentativnom beogradskom “Srpskom književnom glasniku” (1939.), nimalo ne distonira od glasova, koji su se o njemu već čuli. Njegov je prikaz *Roman ličkog sela* tek opsegom kraći od većine drugih, koje smo dosad komentirali, zadržavši se samo na razmatranju glavnih likova romana, a ponajviše na liku Anere. Upozorava, da Budakov roman “obuhvaća ličko selo u više planova: njegov društveni poredak, njegovu vjeru, njegove ljudske strasti i naklonosti, korijene i snage njegovog života”, zapaža da Budak daje bitno drukčiju sliku ličke seoske sredine od one na koju smo navikli, pa umjesto siromaštva i ljudske bijede, “g. Budak daje selo drukčijeg vida, drukčijeg životnog daha i ritma, ličko planinsko selo čiji život vri pod sudarima ljudskih strasti, pun simbolike, kao život Šolohovljevih seljaka iz *Tihog Dona*.”

Novaković je bio na pravom tragu kad je, tražeći bitnu ideju i temeljnu pokretačku snagu romana *Ognjište*, izdvojio lik žene, “siromašne Anere, ali prebogate i tjelesnim i duhovnim darovima. Ona je jedan od rjeđih likova naše žene uopće. Idealizirana? Žena krša ili salona? Otkud snaga za tragične uzmahe? Iz njenog bića moćno sijaju svjetlosti dubokih čovjekovih otkrivenja. Junakinja izuzetnog izraza u sredini ljudi koje premaša svojim čovječanskim vidicima i prostranstvima svojih saznanja, Anera je ličnost koja daje specifičnu plastiku i boju romanu g. Budaka. Ona je i stožer svih historija u romanu: i historije mladoga Miće, koji ostavlja svoje kosti tamo negdje u Rusiji, a da je tek obasjan blistavim osmijehom ljubavi, tako izuzetne za te krajeve (‘Vrag je upamtije tu nikakvu ljubav u Lici?!’), historije njegova brata Jose koji

mu treba čuvati ženu i djecu, historije njihove matere Mande, žene-patnice pored muža grubijana, i historija drugih ljudi izena, mnogobrojnih, i, najzad, historije karamazovskog sladostrasnika Blažića, u kome su zgusnuti otrovi, zarazni nagoni bjesomučnika; u tome Blažiću je nezdrava, patološka krv i pohotljivost bez granica, koja je sagorjela u njemu sve čovječno i toplo, a ostavila samo životinjsko, kameno, nedokučivo. Sve su te historije spletene u jedno životno klupče ljubavi, prijateljstva, mržnje, zločina.”

Ističe, nadalje, da u romanu dominiraju tragični akcenti koji životnu dramu u njemu uzdižu iznad svih drugih zbivanja u općem tijeku života; ali “G. Budak se pokazao kao pisac snažnih poteza: ima dramatičnih mjesta od trajnijeg utiska; psihološka analiza je uvjerljiv i prirodan proces, pristao kao takav uz ličnosti koje daje (postojanost Blažićeve strasti koja vodi do smrti); dijalog je stvaran, vodi radnju i karakterizira ličnosti i situacije; nagomilana građa ne izmiče ispod ruku. Ima krjeposti u opisu potresnih mjesta, kao što ima lirskog fluida u opisima ljubavi (Lukan i Anica, Mića i Anera). Ima, možda, mjestimičnih razvučenosti, što se ne može zapaziti kao nedostatak, jer je roman neprekidno zanimljiv, sa tempom, iako je tako obiman.” Na kraju se autor pita, otkuda tako apsolutna, potpuna ljepota, dobrota i pamet u Anere, u kojoj je sve od najplemenitijeg kova? i otkuda sve što je od najgoreg kova u Blažiću? “Čini se suviše svjetla na jednoj i suviše tame na drugoj strani.” Bila je to jedina ozbiljnija kritička opaska u dotadašnjoj kritičkoj literaturi o Budakovu *Ognjištu*. Opravdana? ili neopravdana? Ali svakako zanimljiva, o kojoj bi se mogla, s dosta argumenata, voditi rasprava s nepredvidljivim zaključkom.

Ni jedan od naših najagilnijih i najplodnijih popularizatora književnosti uopće, pa i hrvatske književnosti, neumorni i svenazočni Ivan Esih (1898.-1966.), književni publicist više nego kritičar u pravom smislu riječi, nije mogao a da ne informira hrvatske čitatelje o percepciji Budakova romana. U članku *Roman zagrebačkog autora u svijetlu hrvatske književne kritike*, s podnaslovom *Budakov roman ‘Ognjište’ krči put do općega priznanja*, Esih u “Jutarnjem listu” 6. siječnja 1939., spomenuvši slovenskog kritičara Gregorića, iznosi mišljenje da “taj

roman uistinu i zaslužuje da reprezentira hrvatsku književnu kulturu pred cijelim svijetom”, pa iscrpno izvješćuje o Petravićevoj kritici u “Novom dobu”, o kojoj smo netom govorili, a zatim informira i o kritici dr. fra Stanka Petrova u makarskoj “Novoj reviji”, broj 5, 1938., u kojoj ovaj ugledni profesor franjevačke gimnazije u Sinju i priznati kritičar, u članku pod naslovom *Naša patnička nerazorena ognjišta*, ocjenjuje da je Budak “napisao savršeni roman”. Esih drži da je kritika prof. Petrova “značajan prinos upoznavanju Budakova djela”. Na kraju izvješćuje i o kritici Umberta Urbanija u tršćanskom listu “Il Piccolo della Serra” od 11. studenoga 1938., u kojem se kaže, da su Hrvati u Budakovu *Ognjištu* dobili svoj veliki moderni roman.

Nošen na valu velikoga književnog uspjeha, dostigavši preko noći dotad neviđenu popularnost u krugu hrvatskih čitatelja, Budakov roman tiskan je 1939. i u drugom izdanju, a niz pohvalnih kritika se nastavljao. Pjesnik, romanopisac i esejist Antun Bonifačić (1901.-1986.), autor vrsne monografije *Paul Valéry* (1940.), objavio je u “Hrvatskoj reviji” (1939., br. 2) raspravu ‘*Ognjište*’ *Mile Budaka* i započeo je rečenicama: “*Ognjište* već živi svojim posebnim životom. Umjetnička djela dobivaju, kao i živi ljudi, težinu realnosti, i sada možemo nekoliko hiljada ljudi po Hrvatskoj pitati za lica koja je Budak stvorio trajno i neizbrisivo u našoj svijesti.”

“Svako umjetničko djelo nastaje u nekoj sredini, koja ga hrani svojim sokovima. Kao što Dostojevskoga nema bez Rusije a Reymonta bez Poljske, tako ne bi bilo ni *Ognjišta* bez Hrvatske. U tome je možda najveće opravdanje umjetničkoga djela, što prevodi na neki ljudski jezik bezbroj doživljaja i zapletaja pojedinačnih sudbina, da ih pretvori u opće.”

Tražeci uzroke, “kako je bilo moguće do sada, da se sva naša književnost vrti pod utjecajima različitih izmova i pokreta, i kako to da nijedan od seljačkih sinova (osim Kovačića) nije uspio da ostvari tako zvani seljački roman”, Bonifačić dodiruje i bitno pitanje izvornosti i književnih sadržaja i književne forme: “Tehnika našega romana [piše Bonifačić] razvijala se je silom prilika pod tuđim utjecajima, pa nije ni čudo, da su pisci obradili prije motive, koje su nalazili u stranoj

književnosti. Vlastita stvarnost, zbilja života oko nas hvatana je često u kraćim prikazima i novelama, al uvijek tako, da se opiše jedan detalj, neki događaj ili dogodovština. Velike freske i stilizacije skupina nijesu književnici bili kadri stvoriti, jer za to nisu imali ni snage ni sredstva. Čovjek se nauči pisati nakon bezbroj godina rada. Balzac ističe, kako je dvadesetak romana napisao prije nego što je napisao svoj prvi roman.”

Prizovemo li u sjećanje distinkciju između književnika i literata, koju je uočio Antun Barac pišući o Begoviću i nazvavši ga literatom, onda je Budak književnik a ne literat: on ne piše planski, ne piše zato da ispuni neki zadani program, koji je sam smislio ili preuzeo od koga drugoga. On nije pisac s tezom, ne oblikuje život prema nekom zamišljenom modelu, nego ga izražava takva kakav jest.

“Svakoga bez iznimke zapanjuje u *Ognjištu* pomanjkanje svake teze i savršena objektivacija ličnosti. Iznoseći realnost, koju je ponio sa sobom iz zavičaja, opisujući vjerno i točno sve od govora do doživljaja svojih junaka, Budak je svoju prvu realnost prekrio sadržajem svoje duše.”

Ali Bonifačić ne ostaje samo na već rutinskoj usporedbi s Reymontom; njemu se nameću i neke druge asocijacije i paralele:

“Jean Giraudoux veli na jednom mjestu, da samo sinovi kraljeva i seljaka ne osjećaju klasa. Naši književnici, navikli da gledaju pojedinačno i privremeno, zaboravljali su često, da svoje junake gledaju u vremenskom nizu i poveznosti čitavih skupina. Knjige Pearl Buck, koja je ove godine dobila Nobelovu nagradu za teme slične ideji *Ognjišta*, izgledaju naivne i ženski razvučene uz Budakovu knjigu, da i ne govorim o svakom pomanjkanju stila. Usprkos toga ona je uz dobru reklamu svuda proglašena za velikog pisca. Pravo iskreno priznanje čitalaca dobio je Budak sa svih strana, ali još će proći mnogo vremena, dok uočimo javno, koliko smo djelo dobili na području seoskoga života, gdje nam najviše treba.”

Dokaz elementarnosti Budakova romana Bonifačić vidi i njegovoj (spontano nastaloj) strukturi:

“Kompozicija samoga romana je organska, a ne konstruktivistička. Sve se događa lakoćom i kompleksnošću realnosti. Tipičan ‘roman-rijeka’, kako ga nazivlje Jaloux. Anera je osvijetljena sa svih strana i

ostaje kao jedan od najizrađenijih tipova naše književnosti. Blažić i Lukan ne zaostaju za njom. Za moj ukus otegnula se je četvrta knjiga u romantičnoj sceni nad turskim avanom.”

Ni Bonifačić nije zaobišao paralelu Budak-Reymont, ali dok drugi tom usporedbom s poljskim nobelovcem žele dokazati visoki književni domet hrvatskog pisca, Bonifačić njome ponajprije želi istaći samostalnost i zamisli i izvedbe Budakova djela, samostalnost koja mu osigurava izvornost i književnu specifičnost.

“Poredba s Reymontovim *Seljacima* nema nikakva smisla. Budak nije uopće čitao prije *Ognjišta* Reymontove knjige. Reymont je svoju knjigu nekoliko puta sastavljao, sve je konstruirano, sastavljeno od bezbroj fino zapaženih pojedinosti, stvarajući analizom sintezu poljskoga seljaštva. Budak je retrospektivno pošao u dubinu i u jednom dahu izlio je iz sebe svoj jedinstveni svijet.”

Tu misao Bonifačić smatra toliko bitnom da je još jednom ponavlja i razvija:

“...Budak više ulazi u dubinu, a Reymont u širinu. Jedan više polaže na formu, drugi sadržaj. Dotiču se u općim seljačkim zapažanjima, zajednički im je ideal ljepote, ali Anera je bolja od Jagusie. Reymontovi su seljaci po razvoju nekoliko stoljeća bliže civilizaciji i svijetu oko sebe. Budakovi Ličani žive još svojim nepatvorenim, prastarim životom. Reymont slika skupine, Budak dolazi do njih preko pojedinca. On roni, dok Reymont pliva.”

U ovo kritičko jednoglasje pjesnik Mate Balota alias Mijo Mirković (1898.-1963.), člankom *Budakovo Ognjište*, u Krležinu časopisu “Pečat” (br. 3, 1939.), jedini je unio nešto disonantniji ton suzdržljivosti. Ni on, međutim, ne osporava mnoge značajke Budakova romana. Kao da polazi od Bonifaćićevih razmatranja o selu i seljacima kao književnoj temi i teškoćama njihova oblikovanja u složeniju književnu strukturu, kakva je roman, Mirković/Balota svoj prikaz počinje riječima: “Pisati književne radove o selu i seljačkom životu uopće, naročito pak u seljačkim zemljama, jest jedan smion i prilično složen poduhvat.” Pa nakon što je ponovio više-manje sve što je o tome već napisao Bonifačić, i o

slojevitosti seljačkog života, i o složenom mehanizmu koji regulira i upravlja život sela, i o kompoziciji romana koji zahtijeva zanimljivost, a seljački život barem naoko nije uvijek previše zanimljiv, Mirković/Balota prelazi na temu svoga članka rečenicom: “*Ognjište* Mile Budaka je veliki pokušaj pronicanja u suštinu duhovnog izživljavanja seljačkog života jednog kraja (Like), i njegov roman, i kao cjelina, jest nesumnjivo iskreno proživljavanje. Seljački život teče u njemu mirno i ravnomjerno, seljaci govore i postupaju na svoj način.”

Kritičar “Pečata” ulazi u strukturu Budakova djela raščlanjujući protagoniste njegova romana: “Blažić je u izvjesnoj mjeri tip staroga Karamazova, samo što njegova strast ima jednu granicu: Strah da ne oskvrne ognjište. U tome je on bitno različit i od junaka Stankovićeve *Nečiste krvi* koji uzima snahu kao nešto prirodno, ono što njemu pripada. Taj najnegativniji tip romana, koji je bio u Americi, koji može i da ubije, koji se ne boji Boga, nego samo žandara, koji izgrađuje nekoliko planova, kako da ubije svoje mlađe sinove što su na strani brata Miće, koji hoće da razbaštini djecu, ima dvije svetinje: ne će tuđega (iako se po sili udružuje sa tatovima stoke) i ne će da oskvrni ognjište. Hoće sinovljevu ženu, ali je ne će u svojoj kući. Anera je jedan od onih idealnih tipova žena u djelima Dostojevskog, koja osjeća da pripada Mići za uvijek, ne samo zato što mu je dala riječ, nego i zato što mu je valjda pripadala još prije nego se rodila, još sa nekog drugog svijeta, i koja mu čuva ognjište, postelju i kolibu i kad zna da je on umro, i ne će da se uda ni za koga, niz godina, do na kraju za udovca Lukana, ali i to samo zato da bi je spasio od Blažića. I Lukan je u neku ruku ruski tip, plemenit i nesebičan do kraja, skoro mali Aljoša, samo Aljoša, koji na kraju reagira lički i ubija Blažića prije nego što stiže Blažić da ubije njega. Pravi nosioci radnje su Anera i Lukan, koji se bore s mefistofelovskim Blažićem. Anera podleže, Lukan pobjeđuje. Najjači je tip Blažić i sa svojim proturječnostima najbliži seljačkoj realnosti.”

“Kroz cio ovaj veliki roman osjeća se oštar, čist gorski zrak. Nešto smo od toga osjetili u pripovijetkama Gorana Kovačića (*Dani Gnjeva*). Budak malo opisuje prirodu i u tom osjećanju gorske prirode on zaostaje

za Goranom Kovačićem. Ali kretanje njegovih ljudi je prirodno, nenamješteno, neposredno.”

“Pečat” je bio ne samo formalno Krležin, on je bio u tolikoj mjeri krležijanski da Krleža progovara iz “Pečata” i u onim člancima, koje sâm nije napisao. U ovom slučaju to se najbolje vidi po naglašenoj nesklonosti Dostojevskome, što je, očito Krležine provenijencije, kojom je obojena glavna Mirkovićeva/Balotina zamjerka Budaku:

“Uspjeh i veličina Budakovog djela je u njegovoj ogromnoj jednostranosti. On nam je prikazao život dviju kuća u jednom zaseoku, a te kuće kao da su izvan svijeta. Istina, njegov Mića, kad umire u Rusiji, pozdravlja ‘svu Liku i svu Rvacku’, ali to je i sve. Inače te dvije kuće, Lukanova i Blažićeva, svijet su za sebe, sa svojim problemima potpuno individualnim, daleko od općine, grada, željeznice, njihovi ekonomski problemi skoro i ne postoje, osim želje za kupovanjem još više zemlje, a sasvim nam je nejasno, na koji način živi Mića s Anerom i djecom u kolibi, kad ga je otac otjerao iz kuće. Budak se sav predao psihološkim problemima i sasvim ostavio po strani ekonomske. Kao da se i tu poveo za Dostojevskim i kao da mu Dostojevski ne da da izađe iz toga privlačnoga ali zatvorenoga kruga psiholoških razmatranja.”

Iz ove konstatacije proizlaze, i na njoj se temelje, svi Mirkovićevi/Balotini (a to, ponavljam, zapravo znači: i Krležini) prigovori Budakovu *Ognjištu*, a oni se, sasvim u skladu s ideološkim poimanjem književnosti, sastoje u tome, što junaci romana ne govore o zbivanjima oko sebe, a pogotovo o zbivanjima u svijetu, što pisac ne raspravlja o ratnim događajima i njihovim posljedicama, zaobilazi sva aktualna socijalna pitanja toga vremena, a i pitanje miješanja “zdrave i bolesne krvi” rješava jednostrano, vjerujući da “bolesna krv” redovito prevladava, premda to – tvrdi kritičar – znanost ne potvrđuje. Mirković/Balota zaključuje, da Budakove seljake ne zanima ništa drugo nego njihovo ognjište, njihove ljubavi i njihov individualni život, njihova gola egzistencija, “ali ni kod Sv. Roka nema sigurno više takve izolacije, kakvu on zamišlja.” I poslije ove konstatacije slijedi posljednja rečenica: “Budakovo *Ognjište* je puno ljepih slika i prizora, ali visi u zraku. A seljaci žive na zemlji.”

Tema seljaka, seljaka uopće i ličkih seljaka napose, njihova života i njihove književne vjerodostojnosti u Budakovoj prozi i osobito u njegovu *Ognjištu* bila je već dodirivana i prije Mirkovićeva/Balotina prikaza u "Pečatu". Na tu temu usredotočio je Vice Zanimović (1905.-1986.) svoj opširni, za ovog kritičara poznatim stilskim nespretnostima prepuni članak *Slavko Kolar – Mile Budak* (u splitskom listu "Novo doba", 7. siječnja 1939.), koji počinje rečenicom: "U savremenoj hrvatskoj prozi otskaču tri snažna pripovjedačka talenta: Krleža, Kolar i Budak." Nakon što je s nekoliko uopćenih konstatacija "apsolvirao" Krležu, a nešto opširnije prikazao Kolarovu novelistiku, Zanimović je odjeljak o Budaku započeo opažanjem, da "Budakov književni rad otkriva nam najvećim dijelom patrijarhalnu ličku sredinu, intimni život ovih ljudi, njihove običaje i poglede. Dok se Kolar u velikoj mjeri interesuje vanjskim društvenim životom, pa daje maha i aktuelnim temama naših dana, Budak se prepušta većim dijelom analizi općih crta karakterističnih za ličko selo. Današnje krize u njegovu selu slabo se osjećaju.[...] On je želio najprije da pruži moralnu sliku sela i seoski domaći život. On je moćan prikazivač seljačke duše i narodnog života, ma da unosi u djelo dosta lirizma i idealizacije. "Budak ide za jednim pravcem koji se sve više očituje u savremenoj svjetskoj prozi, pa sublimira građu, te u njegovoj prozi ima dosta poezije koliko književne toliko i životne." I Zanimović, osim idealizacije i čestih digresija, prigovara i mjestimičnoj razvučenosti romana, ali odmah dodaje, da "takvim razgranjavanjem ovih životnih udesa pisac hoće i uspijeva da izvede svoje nastojanje: karakterizirati duhovni život jednog seljačkog kraja, iznijeti poglede na život ovih ljudi, otkriti nam seljačku psihu. U živoj i bogatoj naraciji, svježim narodskim govorom, bogatim i čistim kao gorsko vrelo, pisac govori o odnosu seljaka prema ženi, kući i selu, mladih prema starima, mladića prema djevojci, dodiruje odnos sela prema crkvi i duhovnom starješini, odnos prema kućnom ognjištu i zemlji, pa i prema odmetnicima od zemlje (Blažić, na pr.), prikazuje selo pri radu i na odmoru, pa da najzad zađe i na religiozno i etičko područje. Na taj način ovaj seoski roman postaje epopeja seoskog života sa cijelim nizom detalja."

Dodirujući, kao i Mirković/Balota, pitanje “materijalnih pojedinosti iz tog života”, Zaninović primjećuje da ih je više u Budakovim pripovijetkama, pa neke od njih i poimence navodi (*Grgičine gusle; Zmijar; Privor; Zemljice majko*), a onda se vraća *Ognjištu* i zaključuje: “Najnovije djelo njegovo pretstavlja proširivanje i produbljivanje ove teme. Pišćeve stvaralačke mogućnosti dostigle su sada još bogatiji i puniji umjetnički izraz, i on je znao da sirovu građu odabire i vješto nadovezuje, i da od velikog materijala podataka pruži plastičnu sliku ljudi i prilika. Naročitu snagu posvetio je slikanju seoskih narodnih elemenata i raspoloženja: vjerovanja, zanos, radosti i žalosti, kao i cijele atmosfere što je čine kuća i selo, ne proširujući uglavnom posmatranje izvan ovoga kruga. I pored mirnoće i staloženosti gledanja, osjeća se u jakoj mjeri lirska ponesenost i ustreptalost, ljubav i zanos, vjera i oduševljenje. Budak je u tom ličkom seoskom životu osjetio djelomice izvjesnu ljepotu, a još više veliku moralnu snagu i spjevao je zanosnu himnu ‘našim mirnim, patničkim, nerazorenim i nerazorivim ognjištima’. Otuda slika sela nije mračna i teška kao u Kolara; obilje čestitih seoskih duša i njihovo moralno djelovanje dolazi nasuprot pojedinačnoj negativnoj pojavi (kao što je Blažić), i sve to djeluje pobuđujući vjeru u zdravu srž našega narodnog čovjeka.”

Temu Budakovih seljaka raspravlja iscrpno i Ljubomir Maraković u svom drugom bavljenju Budakovom prozom. U eseju “*Ognjište*” (tiskanom u časopisu “Hrvatska prosvjeta”, broj 3, 1939.), ali on do nje dolazi teorijskim i komparatističkim razmišljanjima. “Što kod romana g. Budaka gotovo najviše iznenađuje, to je nestašica književnih uzora u stilsko-formalnom pogledu. Nemoguće je uglaviti bilo kakvo naslanjanje djela na poznate primjere, bilo u pogledu formalne koncepcije, bilo u pogledu kompozicije ili izrade likova i situacija. Da je pisac manjeg talenta, bila bi ta činjenica sudbonosna: jer mnogi ne mogu naći ravnotežu između različitih elemenata umjetničkog djela, treba im prijateljska ruka velikih preteča, da im pomogne stvoriti sliku svijeta u umjetničkoj viziji. Bez sumnje, kao i svi drugi, g. Budak je čitao književna djela, možda i mnogo; ali ništa od toga nije srodno s načinom, kako žive, misle i osjećaju ljudi njegova romana.” Maraković odmah i

odgovara na pitanje, u čemu je razlika i zašto je to tako: “Razlika je, možda osnovna, u tom što su svi oni drugi prošli kroz književnost, a pisac *Ognjišta* neposredno kroz život; t. j. svi su oni imali tu ambiciju da dostignu ili čak prestignu ovo ili ono pročitano djelo, makar i od najvećih. Kod g. Budaka osjeća se upravo potpuna nestašica takva mjerenja svojih sposobnosti o tuđe.”

Smisao ovih riječi mogao bi se protumačiti i tako, da je Budak kao pisac sam sebi dovoljan i da mu nije potreban ni poticaj ni uzor da bi adekvatno izrazio svoju elementarnu književnu snagu, crpljenu iz vlastitoga životnog iskustva i akumuliranu tijekom cijeloga života. “On pozna sve te ljude lično [upozorava Maraković], i to u dušu; atmosfera njihova kraja i duha zasitila je tako rekavši čitav stvaralački horizont pisca, to više što je to piščevo vlastiti zavičaj, njegovo djetinjstvo i njegova mladost.”

Ali nije samo Budak isticao da ga nadahnjuje stvarnost, a ne literatura. I “Zola je tvrdio uvijek da crta neposredni život, prava i istinska lica, ali je pritom i nehotice zaboravljao da posao znanosti i onaj umjetnosti nije isto. Postavljajući tezu ‘eksperimentalnog romana’, on je jasno označio svoj stav prema stvarnosti. Eksperimentirajući, prenosi ipak koješta, mijenja situacije, dodaje ili oduzima, i tako, prema ideji djela, bitno mijenja elemente, uzete iz života.” Navodi i roman *Lurd* kao primjer izobličavanja zbiljnosti i mijenjanja bitnog karaktera mnogih stvarnih životnih pojava. “Protivno tome [nastavlja Maraković], u *Ognjištu* je stvarnost samo rekonstruirana i kompozicijski povezana u jednu nepretrgnutu i zaokruženu cjelinu; štaviše, ondje gdje mu poznavanje činjenica nije davalo dosta stvarnih podataka – kao kod smrti Anerine –, pisac je i sam ostavio stvar nejasnom i samo naslućenom. A faktički stvaralački rad piščevo sastojao se u tom, da radnju stvori iznutra, t. j. da psihološki motivira i protumači ljude i njihova duševna stanja i da uskrisi komponente unutarnjega zbivanja, kojih je rezultanta, projicirana u vanjski svijet, dala tok vidnih događaja.”

Budakov postupak je, dakle, bitno različit od Zolina.

U nastavku eseja Maraković kao vrsni komparatist koncizno objašnjava zašto Budakovo djelo nije i ne može biti shvaćeno kao odjek

Reymontova romana. *Seljaci* su izašli na hrvatskom jeziku samo tri godine prije *Ognjišta*, u vrijeme kada Budaku nije bila "pri ruci hrvatska književnost", pa je "njegovo djelo upravo plod potpune stvarne i literarne izolacije". "Ono je, pisano daleko od doma, začudnom oštrinom i plastikom, vjerno obnovilo svaki kamen, svaku značajnu riječ zavičaja, a nije teško ni spoznati da je u toj dubokoj koncentraciji sazrio i sam talenat pišчев do neslućene snage."

Da bi potvrdio svoj sud, naveo je Budakove romane *Raspeće* i *Na ponorima*: njih je Budak napisao na temelju iskustva stečenoga u svojoj odvjetničkoj praksi, tu građu on dobro poznaje, ali mu ona nije "urođena", niti je izrasla iz njega; pripovijetke u knjigama *Pod gorom* i *Opanci dida Vidurine*, koje već ulaze u intimni prostor njegovih doživljaja, pisac je dao tek "anegdotske ulomke, koji su još novelistički sažeti i laki". "Međutim, elementima ovih priča dat će potpuno životno značenje i zamašaj tek *Ognjište*, s kojim su neke od njih i direktno povezane, kao što je na pr. sam Dida Vidurina."

Ipak, uza sve to, Maraković smatra da je korisno protumačiti značenje *Ognjišta* upravo uz pomoć Reymontova romana, u svjetlu njihove različitosti, pa tu raščlambu i provodi, sve do konstatacije, da je onu hladnoću prema sudbini njegovih lica, koja ide sve do bezobzirne indiferentnosti prema njima, Reymont baštiniio od svoga literarnog učitelja, a to je Zola. A Budak? "Ne podjeljujući nipošto tendenciozno i simbolički svijetlo i sjenu, pisac je *Ognjišta* ipak umio jasno i nepobitno pokazati šta je dobro, a šta zlo." Da bi to objasnio, Maraković izvodi nove psihološke raščlambe protagonista Budakova romana, koje to i potvrđuju, a zatim nastavlja: "I ako sveden konačno upravo na samo tri lica, roman je Budakov sudbinom teži od Reymontova. Krvavija i strašnija je njegova atmosfera (Reymontov stari Boryna nastrada u epizodi, koja je izvan zapleta samog romana), ali je i zlo i dobro našlo svoju pravu ocjenu. Anerina duševna veličina i njezina upravo uzvišena čistoća ocrtana je prekrasno u njezinoj djevojačkoj bezazlenoj ali neoborivoj ljubavi, pa naročito u nezaboravnom prizoru, kada žeteocima donosi ručak, te joj se u molitvi sva duša uzdiže Bogu. Dosljednost, kojom je pisac proveo njezin i Blažičev karakter (ovaj posljednji možda još i više) kroz sve

vijuge neobično napete radnje, prikazuje kod autora neobičnu stvaralačku koncentraciju i sjajnu plastiku unutarnjega gledanja svojih lica. Rijetko je uopće kod nas postignuta takva preciznost psihičkog zbivanja i bespogrešnog “ukapčanja” svih pojedinih crta u cjelinu demonski žestokog, a ipak ljudski istinitog zbivanja. Ako je Reymont prikazao široku sliku sela u horizontali, iznoseći sve koncentrične krugove njegova socijalnog života, g. Budak je dao izražaj samoj duši sela u vertikali: između neizmjerne amplitude koju označuje na vrhu Anerina prirođena plemenitost, a na dnu Blažićeva rafinovana pakost, nižu se u prekrasnim nijansama sva ostala lica romana.”

Na kraju, premda zna da pisac ima u pripremi i neka nova djela, Marakoviću je teško zamisliti “da bi g. Budak mogao nadmašiti svoje *Ognjište*. Dinamizam životne uvjerljivosti dosegao je u tom romanu vrhunac”, tvrdi ovaj kritičar, pa tako “*Ognjište* predstavlja za hrvatsku književnost vrednotu i dobitak kakve nema na daleko uokolo njega, ni vremenski ni prostorno. Roman hrvatskog seljačkog života stvoren je tu jednim udarcem. A još je vrednije, što nije potekao ni iz kakve staleške ideološke pretpostavke.”

Esej o Budakovim seljacima (upravo pod tim naslovom: *Budakovi seljaci*) objavio je u Hrvatskom kolu, knj. XX. (1939.) i Marko Čović (1915.-1983.). Moglo bi se reći da je ovaj novelist, koji je već tada bio i politički istomišljenik Mile Budaka, a ubrzo će postati i njegovim osobnim tajnikom, pristran kao kritičar Budakovih djela, pa bismo to mogli i prihvatiti, a onda i s rezervom primiti njegove prosudbe, kad one ne bi bile sasvim u skladu sa svim dotada iznesenim kritičkim ocjenama, pa i onih koji su bili sve drugo prije nego Budakovi politički simpatizeri. Ustvari, Čović nije učinio ništa drugo nego više literarnim postupkom sintetizirao ono što su do tada o Budakovim seljacima napisali ovdje već prikazani kritičari. Glavni su akcenti njegovih promišljanja, koja se završavaju kategoričnim tvrdnjama:

“Budakovi seljaci nisu anđeli”, kaže Čović, “jer na zemlji i nema anđela. Oni su pravi ljudi, od krvi i mesa, bolji ili lošiji učenici životne škole, koja stvara ljude, veliki i maleni, dobri i zločesti, marljivi i lijeni, čisti i prljavi, poštteni i lopovi, šutljivi i brbljavi, vjerni i nevjerni, strašni

i pobožni, hajduci i izdajice, složni i zagrižljivi, gladni i siti, lijepi i ružni, pametni i glupi, zdravi i bolesni, štedljivi i rasipni, šutljivi i iskreni, pravi pravcati ljudi, među kojima ima i tako loših učenika životne škole, kao što uostalom i svaka škola ima loših učenika, da ne mogu završiti tu školu, a onda ne mogu ni dobiti diplomu čovječstva, premda su još od rođenja bili određeni za to, da uče za – čovjeka.”

“Budakovi seljaci su tema za sebe i to neiscrpiva tema. Oni žive svojim životom u Sv. Roku i Lovincu, po svim našim selima, a sada žive svuda: po selima i po gradovima, po varošicama i po kasabama, jer žive u nama, jer ih mi nosimo u svojim dušama. Oni žive slobodno i nezavisno od svih seljaka u književnosti. Zato ih i ne ću uopće upoređivati ovdje ni sa seljacima poljskog nosioca Nobelove nagrade Vladislava St. Reymonta, ni s onima Side Košutić, ni sa seljacima drugih naših i stranh književnika, pa ni s malobrojnim seljacima Miroslava Krleža, koji su ili karikature ili sasvim rijetki i iznimni slučajevi, koji dobro dolaze Krleži, ali ne samo Krleži književniku.”

“Lukan je prototip hrvatskog seljaka i najbolji čuvar seljačke ‘autohtonosti’. Blažić je natrunjen tuđinskim utjecajima i pomalo je američke ćudi, kako sam kaže. Lukan stiče i skuplja, Blažić rastiče i rasipa. Lukan je konstruktivan. Blažić destruktivan. Lukanu je zemlja ono što i didu Vidurini:

- Gruda ove naše zemljice, to j’ šaka krvi, pota i žulja naši’ stariji’, a vidila je i sve njihove i radosti i žalosti. I kako ona gleda mene, tako j’ gledala i mog oca i mog dida, i sve do devetog kolina i još dalje. – (“Ognjište! I; 249).

Blažiću je zemlja:

- Gruda zemlje to ti je ovo: ako je ispeče sunce – šaka prašine; ako je raskvasi kiša – šaka blata. – (“Ognjište” I; 249).”

“Lukan je otvoren i stalan. Blažić je neiskren i nestalan, prepun iznenađenja. Lukanovi životni krugovi stižu do Gospića i Lovinca, Blažić je bio u Americi, koja je ubacila svojim specijalnim životom u njegovu dušu klicu sumnje i novoga znanja. Ali to novo znanje nije oplemenilo Blažića i on je ostao divljaka, doduše cijepljena, ali nepripitomljena.

Blažićevi vidici su prošireni, ali nisu produbljeni i produhovljeni u dovoljnoj mjeri. On je ostao nesvršeni đak američke životne škole, a svaka nedovršenost je štetna i opasnija od neznanja, koje nikada ne može toliko naškoditi i pokvariti, kao neko polovično i nepolovično znanje.”

“Lukan je miran i dobar, katkada gotovo naivan u svojoj dobroti. Blažić je lukav, prepreden i strastven.”

“Lukanova dobrota zadivljuje. Blažić je cinik. Lukan nosi u sebi neizmjereno bogatstvo čovječnosti, srca i duha. Blažić je otrovan strašću i on bi trovao i ubijao druge.”

“Budakovi seljaci nisu karikature, premda su neki po svojim velikim nastranostima pomalo čudni i izuzeti. I oni maleni i oni sporedni su tako veliki u svojim malenkostima, da čovjek, čitajući Budakove knjige o seljacima, dobiva dojam, kao da gleda život našega sela i seljaka barem na filmskom platnu, ako već ne u pravom životu i u stvarnosti.”

“U svim djelima Mile Budaka [nastavlja Marko Čović] jasno se opaža, da su ženski likovi veći i uzvišeniji nego muški. Budakove žene su tema za sebe i za nas, a njegove seljakinje su dale između sebe pravi biser naše književnosti i naše seljačke duše – Aneru, koja je tako velika u svojim patnjama i pregaranjima, u svojoj vjeri, borbi i ljepoti, da joj nema premca ni u našim, a valjda ni u sličnim djelima stranih i velikih književnika.”

“Ja mislim, da je Anera najveći uspjeh Budakova književnog stvaranja, premda je Blažićeva Manda jači tip seljakinje, a svakako i mnogobrojnija. Anera je bila jedna i jedina u svojem kraju, s kojim je živjela dušom i tijelom, a ipak kao da je i sasvim slučajno, upravo nekom pomutnjom dospjela tamo.”

“Anera je osobita, izuzetna i velika u svojoj osobitosti, koja opet, ponavljam, nije nedostiživa. Po dobroti Lukanova Anica je sigurno ravna Aneri, ali njena dobrota, sakrivena, pritajena i neodoljiva, gotovo više nalikuje na slabost, nego na dobrotu.”

Na isti način Čović je definirao i druge junake *Ognjišta*, kao i protagoniste nekih njegovih novela, a onda je sve svoje sinteze poentirao zaključkom:

“Ima nešto u težnji naših seljaka za očuvanjem simboličke djedovske vatre na ognjištu, što je ravno težnji čovjeka za samoodržanjem i za vječnošću, nešto simpatično i veliko, kao što može biti velika samo težnja i borba za besmrtnošću, koja je oličena i u stvaranju novih ljudi i produživanju života svoje krvi, svojega naroda i svojega svijeta – čovječanstva.

Svladati smrtnost i postajati besmrtni u bilo kojoj formi i bilo na koji način – to je veliki smisao života, kojega su Budakovi i naši seljaci razumjeli. Oni su ispravno shvatili pravi smisao života: borbu protiv smrtnosti i prolaznosti za besmrtnost i vječnost. U toj borbi oni su žrtvovali mnogo i najviše. Oni su pošli pravim putovima. I to je njihova veličina.”

Treće izdanje *Ognjišta*, tiskano 1941., potaklo je nove kritičke glasove, ali se oni bitno ne razlikuju od dotadanih, pa ih i ne ćemo dalje navoditi. Spomenut ćemo tek, da te iste godine dolazi do dvije dramatizacije ovoga romana, jedna je bila Tita Srozzija a druga Vojmila Rabadana. Prva je praižvedena u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, a ulogu Jele igrala je u njoj Bela Krleža, dok je Rabadanova dramatizacija prikazivana većinom u stranim kazališnim kućama (Sofija). Uspjeh je bio velik, ali za nj zacijelo treba zahvaliti više romanu samom nego njegovoj scenskoj transpoziciji: pitanje uspješnosti dramatizacijâ velikih romana pokazalo se i sada aktualnim.

Potkraj 1938. tiskan je i Budakov društveni roman *Direktor Križanić*, i on u nakladi Matice hrvatske. U lijevo orijentiranom listu “Nova riječ”, kojemu je bio vlasnik i izdavač Većeslav Vilder, izašao je 5. siječnja 1939. prikaz toga romana, koji je pod inicijalima I. D. napisao Ivan Dončević (1909.-1982.), pripovjedač i romanopisac, koji je poslije 1945. postao jedan od politički najutjecajnijih pisaca hrvatskih. Socijalni roman bio je prava tema za jednog socijalnog pisca, koji je o njemu izrekao uglavnom negativno mišljenje, ocjenjujući da je Budak, prikazujući beskrupuloznu i amoralnu figuru u svim dimenzijama njene negativnosti, postupio uvelike romantičarski. “Budak je naime, da istakne i pojača sve negativne osobine svoga junaka, idealizirao sredinu u kojoj je živio taj

junak i obavljao svoje prljave poslove; a idealizirao ju je do nemogućnosti i tako nevješto, da i sam Križanić (sam po sebi posve realan i zamisliv) u tom idealiziranom okviru postaje neuvjerljivo lice iz papira. Osim njega nema nijednog negativnog karaktera u knjizi, problem je riješen prosto i jednostavno: crna mrlja na bijeloj površini.”

Budak je možda želio reći istinu i žigosati nezdrave pojave naše sredine i našeg vremena, kaže Dončević. On vjerojatno nije želio svjesno izvrtati; ali on nije uspio svladati romansijsku građu tako “da vjerno naslika sredinu svoga junaka Miceka Križanića, koji je, baš kao i svaki pojedinac, upravo iz nje i izrastao.” Jest! “Imamo mi Miceka Križanića! I ne samo jednog! Ali on nije, kao u Budakovu djelu, “pao s neba” – netko ga je takvim uvjetovao. Tko? Na to nam je pitanje g. dr. Mile Budak, kao pisac, ostao dužan odgovora.”

Slično je, a ipak različito, Budakov roman ocijenio pjesnik Ivo Lendić (1908.-1982.) u listu “Hrvatska straža”, 27. siječnja 1939. Ni on nije zadovoljan Budakovim romanom, ali iz sasvim drugih razloga nego Dončević. Te razlike su vrlo znakovite, ukazujući na različita (upravo suprotna) ideološka motrišta ovih kritičara.

Budak je doduše, kaže Lendić, “afirmirao radikalnu kritiku buržoasko-kapitalističkog sistema – budimo otvoreni, onakvog sistema, kakav se manifestirao i još uvijek manifestira u maloj zagrebačkoj buržoaziji. Ova je kritika i obračun, čini se ne bez ličnih primjesa i reminiscencija, s izvjesnim slojem patentiranih dobrotvora i rodoljuba, koji je cvao, napredovao i bogatio se na račun jedne ideologije.” Ali kritičar mu prigovara da je u romanu dao tek jedan aspekt stvarnosti i samo parcijalno obuhvatio krugove “onih koji žive na grbači hrvatskog naroda i eksploatiraju ga”. Kritičar se ograđuje od bilo kakva antisemitizma, ali primjećuje da među zagrebačkim buržoaskim moćnicima u Budakovu romanu nema ni jednog predstavnika zagrebačkog židovstva, premda je ono u toj strukturi nosilaca gospodarske moći igralo u to doba značajnu ulogu.

“Ali smo zato zahvalni Budaku, što je svoj zahvat u zagrebački društveni život napravio na najosjetljivijem, najranjivijem i najdelikatnijem njegovu području: a to je pojava, da se najodurnije

eksploatatorske makinacije pokrivaju plaštem rodoljublja i dobrotvorstva.” A te makinacije, dodaje kritičar, nisu ovdje postavljene simplicitički.

Budak je dobro uočio i fiksirao Križanićev prijelaz iz sela u grad i njegov materijalni uspon, ali Križanićev lik u cjelini otkriva “nehomogenost duhovne fizionomije”, a i u kreiranju drugih osoba u romanu Budak je s jedne strane jak u praćenju izvanjske radnje, ali slab, mjestimice i dosadan u njihovoj psihološkoj raščlambi.

Lendić nije mogao, a zacijelo nije ni htio izbjeći usporedbu između Krležine i Budakove kritike hrvatskoga društva. “Krleža prikazuje svoje tipove kao produkt gnjile i korumpirane sredine, dakle prema principima marksističkoga historijskog materijalizma, dok Budak Križanića ipak dovodi konačno u sukob sa sredinom u kojoj živi i koju eksploatira.” A u tom sukobu dolazi do obračuna, koje omogućuje “mlada generacija (Jerdan, Harambašić). Dakle Budakova je sredina, uza sve mane, još uvijek zdrava, ima uvjete za spas, dočim kod Krleže to nije slučaj.”

Kritičar zaključuje, da “*Direktor Križanić* nije umjetnička senzacija kao *Ognjište*. S umjetničke strane to je djelo uopće problematično, premda nosi mnoge odlike Budakove tehnike i vještine pričanja, koja mjestimice pulsira kao zadahtana i teče kao bujica. Ali *Direktor Križanić* predstavlja, nakon uspjeloga seljačkog romana *Ognjište*, smion, pozitivan i senzacionalan pokušaj kritike hrvatskoga građanskog društva.”

O Budakovu romanu iz zagrebačkoga građanskog društva napisao je prikaz i Dušan Žanko (u časopisu “Hrvatska smotra”, broj 2, 1939.). Iz njega doznajemo da je *Direktor Križanić* napisan “mnogo godina prije *Ognjišta*”, da je napisan “u povišenom stanju afekta i ogorčenja, koje nosi u sebi karakter ličnoga obračuna”, da je u njemu riječ o mračnoj jazbini jednoga nečovjeka i još mračnijoj atmosferi jedne sredine, pred kojom smo nemoćni, sve “dok na koncu ne provali krik probuđena čovječstva, krik protesta i krik samoobrane.” Na toj premisi Žanko temelji i svoj zaključak: “S ovog gledišta ovo Budakovo djelo napisano usput, da odvali težak kamen sa srca, znači jedinstven kulturno-moralni događaj u

hrvatskom javnom životu. Treba lične čestitoće i muževne odvažnosti da se napiše ovakovo djelo.”

Nepotpisani autor [dr. Ivo Politeo] u časopisu “Odvjetnik” (br.3-4, 1939.) objavljuje članak *Odvjetnik književnik o odvjetnicima*. Bez pretenzija da izriče književno-estetsku prosudbu romana *Direktor Križanić*, autor članka zadržao se na “nekoliko odvjetničkih profila” što ih je napisao “odvjetnik književnik” kao epizodne osobe uz naslovnog junaka svoga romana. “Pri tome Budak nas [odvjetnike; op. D. J.] nije ni štedio ni uljepšavao. Kao što je imao smjelosti da zahvati u vlastitu političku stranku [tj. u Stranku prava, u kojoj je bio djelatni član; op. D. J.] i da – ostajući joj vjeran – izvuče iz nje jednog čovjeka prikazavši ga u pravom (barem sa subjektivnog stanovišta pisca pravome) svjetlu, s jednakom simpatičnom iskrenošću i bezobzirnošću posegao je i za raznim tipičnim predstavnicima našega staleža da nam u njihovu opisu pruži vjerno ogledalo. Objektivnost Hrvata patriote našla je svoj pendant u objektivnosti odvjetnika. Time je staležu iskazao samo uslugu.”

Nakon opširnijih komentara Budakove interpretacije četvorice odvjetnika i jednog sollicitatora u Budakovu romanu, Politeo predviđa: “Da je Budak kojega od ovih, a ne Križanića uzeo kao glavnog junaka i okosnicu romana, njegov pripovjedalački talenat stvorio bi od toga pravi, potpuni odvjetnički roman. No mi, koji smo, čekajući tamo još od Kovačićeve *U registraturi*, naučili strpljivosti, možda ćemo od Budaka još i to doživjeti, a dotle budimo mu zahvalni i za ove odvjetničke epizode i fragmente odajući mu priznanje jezikom njegove majkice: ‘Kako sve složi, mili moj Bože, kanda j’ sve sam vidije a nije se bije man rodije!’ A u čekanju i tješimo se poput nje: ‘A nu!’ ”

Splitsko “Novo doba” objavljuje u broju od 9. travnja 1939. opširni članak na dvije novinske stranice *Značajan prilog ilustraciji hrvat. građanstva* koji je napisao splitski odvjetnik i publicist dr. Krunoslav Bego (1894.-?). Posvjedočivši svoje vrlo pouzdano poznavanje razvoja hrvatskoga građanstva od sredine XIX. stoljeća kao i njegove nazočnosti u hrvatskoj književnosti, Bego je otvorio prostor koji u tom tematskom bloku zauzima hrvatsko građanstvo u hrvatskoj prozi – od Šenoe, Gjalskoga, Kumičića, Kovačića, Novaka, pa Josipa Draženovića i Josipa

Kozarca – zauzima Budakov *Direktor Križanić*. Tako je pronašao svoj put do Budakova romana, a onda i svoju optiku i svoj kriterij, koji se razlikuje od prethodnih kritičara ovoga romana.

“Kao kongenijalni pendant *Registraturi Ante Kovačića*, ovaj roman predstavlja povijest hrvatskog momka koji postaje trgovcem i novčarom. Zahvaćajući duboko u socijalno zbivanje našega naroda, ovaj roman prikazuje Werdegang hrvatskog seljačkog naroda, koji iz svoje sredine daje materijal socijalnoj mašini, koja iz njega stvara savremeno hrvatsko građanstvo.” Ali Budakov roman posjeduje još jednu značajnu vrijednost: “Osim toga, ovaj je roman u vezi sa hrvatskom politikom, jer pokazuje prilike u nekadašnjoj stranci prava, najradikalnijoj hrvatskoj stranci. Pravaštvo je već i prije davalo građiva hrvatskim romansijerima. Tako je Gjalski u romanu *U noći* opširno obradio pravaštvo kao politički i duhovni pokret, te ga je sa svoga posebnog stanovišta oštro osudio. U Budakovu romanu opisuju se nekadanja najradikalnija hrvatska stranka, njezini vođe, njezina omladina i njezino građanstvo.” Ali kako! “*Služi na čast pravašu Mili Budaku što se nije žacao da u direktoru Križaniću opiše jednog od pravaških vođa kao koristoljubivog i opakog novčara, koji svome ocu pozajmljuje novac na mjenicu i na kamate, koji glavnog vođu stranke, požrtvovnog dra Franića, baca iz kuće i koji uopće ne šteti svojim žrtava.*” [Ist. D. J.]

Kritičar izdašno citira da bi dokazao utemeljenost svojih prikaza pojedinih osoba u romanu, a na tim raščlambama temelji i svoj zaključak: “Roman dra. Budaka vrlo je značajan prinos historičkoj ilustraciji hrvatskog građanstva. Budak je napisao epopeju zagrebačke pravaške purgerije.”

Budakova književna aktivnost nije sustajala. Nakon *Direktora Križanića* izašle su mu već sljedeće godine knjiga pripovijedaka *Na Veliki petak* i zagrebački društveni roman *Rascvjetana trešnja*. Opsegom i ambicijama to je imao biti gradski, zagrebački pendant ličkom i seljačkom *Ognjištu*. Roman je nastao integracijom romanâ *Raspeće* i *Na ponorima*, koji s neizmijenjenim sadržajem i samo ponešto izmijenjenom

strukturu postaju prva i druga knjiga *Rascvjetane trešnje*, kojima su još dopisane treća i četvrta knjiga.

I o toj knjizi pripovijedaka napisano je nekoliko prikaza (Marko Čović, Jure Prpić i dr.), ali mi ćemo se zadržati samo na nekoliko prikaza romana.

Među prvim je o *Rascvjetanoj trešnjoj* pisao Andrija Glavaš (1909.-1945.), franjevac, književni kritičar i znanstvenik, autor dosad jedine monografije o kritičaru Jakši Čedomilu, kojom je i doktorirao, pisac u čijim tekstovima, po riječima Branimira Donata, “nigdje nije zamjetna bilo kakva, pa i najmanja vjerska ili politička isključivost. Štoviše, napisao je niz tekstova o ruskom pravoslavlju i u njima pokazao zavidnu upućenost.” Pod svojim stalnim književnim pseudonimom A. R. Buerov ovaj učeni franjevac napisao je u listu “Hrvatska straža” (Uskrs, 1940.) preko cijele novinske stranice opširni prikaz *Rascvjetana trešnja Mile Budaka*, koji počinje ovako: “Budakov književni lik zaokružuje se i dobiva približno završne forme i formalno i sadržajno. *Ognjište* i *Rascvjetana trešnja* granice su u kojima se kreće i ujedno dva najsnažnija djela dvaju svjetova, koje proučava, analizira i pretače u svojim djelima. U obim djelima život je otkriven do posljednjih zakutaka, razgoličena je umjetno skrivana pozadina i seoskog i gradskog života. *Budak u doslovnom značenju riječi pliva u životu* [ist. D. J.], namjerno se baca u nj u kojem obliku bio on, gleda ga bez suzdržavanja i opreza, drago mu je da može iznijeti događaje, koji mimo nas prolaze nezapaženi.” Ispričavši sažeto zbivanja u romanu, prikazavši likove koji u tim zbivanjima ne sudjeluju toliko kao njihovi pokretači koliko kao njihove tragične žrtve, Buerov je osjetio i slabosti u strukturi Budakova romana, koje vidi ponajprije u piščevoj sklonosti ekstremima: “Naime, Budak kod ženskih lica često zapada u skrajnost. Zlatu je moralno duboko spustio, a onda opet visoko digao, i kao što joj je prije sve polazilo za rukom, tako se sada sve urotilo protiv nje. U tome postupku Budak nema srednje mjere, premda ni Anera kao ni Zlata ne prelaze granice psihološke mogućnosti, one su pače vjerojatne i uvjerljive, ali se opaža u piščevoj inspiraciji sklonost ovakvim ekstremima.” Ali “to se daje tumačiti riječima jednog lica iz romana da jedino karikatura podaje pravi lik

života. Budak ne daje karikature, ali češće kod karaktera ode u skrajnost, da nam bude reljefniji.” Prigovorit će Budaku i mjestimičnu razvučenost. “Dok drugi pisci lakom riječi prelaze preko događaja i lica Budak postojano kopa i vrti izrazom po karakteru. Taj način uvjeri nas često o izražajnoj virtuoznosti, ali negdje i zamara te njegov klimaks i antiklimaks nije uvijek sretne ruke.” Na kraju Buerov zaključuje: “Novina ovoga romana i značenje te mjesto u našoj novijoj književnosti mora biti posebno istaknuto. Češće se jadikovalo da poslije Šenoe nemamo pisca, koji bi obuhvatio moderni život Zagreba. Ovo je djelo majstorski riješilo i to pitanje. Šenoa je dao stari, patrijarhalni Zagreb, a Budak novi poslijeratni, Zagreb koji je sišao s Gornjega grada u Ilicu. Dao je sliku hrvatske metropole u vrijeme, kad je pala u nesretni konkubinat s istočnjačkim srpskim mentalitetom te se tragika i loše posljedice toga zajedništva osjeća[ju] kroz čitav roman. Teško je kad naši ljudi moraju makar i svojom krivnjom žrtvovati dušu i tijelo krštenu i nekrštenu kapitalu. Napokon, ovaj je roman pokazao čitaocima bogatu piščevu paletu i razuvjerio malovjerne, da Budak ne može dati djelo ravno *Ognjištu*.”

Pod istim naslovom kao i Buerov objavio je u “Hrvatskoj reviji” (broj 7, 1940.) svoj prikaz Budakova romana i Marko Čović. Istakavši odmah u početku da je *Rascvjetana trešnja* krcata refleksijama, puna i prepuna “ozbiljnih i teških misli, skup kritika naše barbarske današnjice, skup velikih i detaljnih analiza čovjeka, čovjeka kao jedinice u sklopu društvene zajednice, društva i života uopće”, Čović već u sljedećem pasusu primjećuje, da je Budak “odviše razvukao *Rascvjetanu trešnju*, što ide samo na uštrb općega dojma. *Rascvjetana trešnja* je trebala biti mnogo manja opsegom, da dobije na sažetosti i vrijednosti, a da se opet ne izgubi ništa bitno i važno, bez čega ne bi bila potpuna radnja romana ili koji karakter. Završetak romana nije u omjeru prema ostalim dijelovima romana. Čini se, da je završetak pisan odveć brzo i da je naglo odrezan, što se osobito opaža radi opširnosti na prijašnjim stranicama, gdje se detaljno opisuju i prilično nevažni događaji, dok se na kraju završna tragedija obitelji Bojanić spominje u nekoliko iskidanih rečenica i nepotpuno.”

Možda je ovaj prigovor promašen, možda Čović nije otkrio funkcionalni smisao ovakva (naglog, nedorečenog) završetka, možda je i hotimice malko pretjerao u želji da svojim prigovorom uvjeri čitatelje u kritičku objektivnost svoga konačnog suda, koji – nakon iscrpne literarne analize – glasi vrlo jednostavno: “*Rascvjetana trešnja* je veliki i nesumnjivi dobitak, kojim se može podičiti suvremena hrvatska književnost, ali je *Rascvjetana trešnja* i ogledalo naše današnjice! Treba imati snage da se dobro i detaljno pogleda u to ogledalo!” Tim romanom Budak je potvrdio da je “ostao nevjerojatno iskren, kirurg i analitik, i čovjek velike duše i veliki pisac”!

I slovenski kritičar Joža Gregorič ocijenio je u ljubljanskom časopisu “Dom in svet” (broj 10, 1940.) *Rascvjetanu trešnju* kao veliko, iako u cjelini nehomogeno djelo “močnega avtorja”. Podsjetivši na – kako je rekao – monumentalno *Ognjište*, kojim je Budak “naglo osvojio nepodijeljeno priznanje cjelokupne književne kritike i publike”, što nikoga ne iznenađuje, “jer je u tom djelu Budak ndmašio sama sebe” i “uvrstio [se] među najbolje hrvatske pisce danas”, Gregorič ističe dokumentarnost *Rascvjetane trešnje*, kaže da je taj roman žalosna priča o razuzdanosti i kaosu u suvremenom društvu, opširno opisuje sliku što je o njemu nudi Budakov roman; prati životni put glavnih osoba, bavi se Zlatinim duhovnim preobražajem, upozorava i na piščeve refleksije o životu i njegovim vrijednostima, pa zaključuje, da je *Rascvjetana trešnja*, uz mnogo “prelijepih i dubokih misli”, potresan krik pogažene ljudskosti, popraćen optimističkom nadom, da će se “naša strašna kaljuža osloboditi sve žabokrečine” i izložiti “blagotvornom djelovanju svježega slobodnog zraka”.

U studiji *Romani M. Budaka* (“Hrvatska prosvjeta”, br.5-7 i 8-10, 1940.) Ljubomir Maraković kao da je sabrao sve bitne naglaske i zaokružio, pa i poentirao sve što je do tada napisano u kritici o Budakovim romanima *Ognjište* i *Rascvjetana trešnja*. Drži da ovaj potonji veliki roman, svojevrсни urbani pendant ruralnom *Ognjištu*, dokazuje, “kako g. Budaku ‘leži’ i uznemireni, usplahireni ritam gradskog života, naročito kad je on ispunjen žestokim, grozničavim,

vrtočlavim zbivanjem. To je bez sumnje u vezi sa svim onim, što je sam pisac ili lično proživio, ili kao svjedok doživio, a pod tom ulogom ‘svjedoka’ razumije se, dakako, i suradnja odvjetnika u sudnici.” Uključio je Maraković u svoja razmatranja i roman *Direktor Križanić*, a prvi je iznio i svoja razmišljanja o netom izašlom romanu *San o sreći*. Na kraju se osvrnuo i na zadaću kritike, napisavši lucidne rečenice: “Što je veći talenat i krupnije značenje pisca, to je teža obveza kritike, da kaže sve što može dovesti do većih ili manjih depresija u njegovu stvaranju, jer je on i sam svomu talentu dužan sve jače uspone i sve više, sve neoborivije vrhunce. Bila bi vječna šteta kad bi *Ognjište* ostalo jedino u sebi savršeno pripovjedačko djelo g. Budaka. Na vidiku nema ni jačeg ni stvaralački zamašnijeg hrvatskog pripovjedača. G. Budak se uz potpun uložak čitave svoje ličnosti hvata u koštac s najkrupnijim problemima života, i u tom je njegova velika zasluga. Da to nije uvijek ni lak ni jednostavan posao, razumije se samo po sebi.”

Na roman *San o sreći* posebno se osvrnuo Otokar Keršovani. Pod pseudonimom Junius objavio je članak *Mile Budak: San o sreći* u časopisu “Izraz” (broj 11, 1940.), legalnom glasilu ilegalne Komunističke partije Jugoslavije. Bio je to prvi nastup ideološki kondicionirane i determinirane kritike o Budaku, nepomirljivo nesnošljive prema svakom drukčijem mišljenju i svjetonazoru.

Nakon što je s priznanjem podsjetio na pravašku tradiciju u hrvatskom književnom životu i bitnu ulogu pravaštva u književnosti hrvatskog realizma, Keršovani je postavio pitanje odnosa Budakove “književne linije” prema toj (pravaškoj) tradiciji hrvatskih realista, pa kao odgovor na to pitanje niže obilje primjedaba i (ne baš obrazloženih) tvrdnji na kojima temelji zaključak, da je “po vanjskoj formi” “stvar pisana realistički”, ali zapravo nije realizam. “Društvena sredina, u kojoj se razvija vrlo mršava radnja ovoga romana, prikazana je savršeno oskudno, da čitalac nikako ne bi mogao sigurno znati da se ovaj ‘roman’ dešava u Hrvatskoj, kad bi se samo izbacili neki čisto vanjski rekviziti (imena, nazivi nekih seljačkih običaja i neki slični podaci). Između

Tomašićevog banovanja i Cuvajevo komesarijata Hrvatska i Evropa stajale su usred strahovitog društvenog vrenja. Bilo je to predvečerje svjetskog rata, razvoja nacionalističke omladine, snažnog razvitka radničkog pokreta, Radićeve agitacije među seljacima, agrarnih nemira i masovne emigracije osiromašenih seljaka, obrtnika i radnika – da navedemo samo neke konkretne momente. U Lici su se raspadale kućne zadruge, narod se iseljavao, pitanje imovnih općina bilo je stalno otvoreno, borba za opće pravo glasa i protiv mađarske hegemonije bila je u porastu – sve je stajalo u znaku pripremanja snažnog građansko-demokratskog društvenog prevrata, koji Hrvatska nije završila ni 1848. ni u toku kasnijih decenija, a ni g. 1918. O svemu tome nema u Budakovom romanu ni riječi. Njegov junak Roko, sin imućnih kulačkih roditelja, koji ima frak i vozi se drugim razredom, učestvuje u nekom studentskom klubu (Mlada Hrvatska?), pa čak i u nekoj izbornoj agitaciji. Njegov budući šurjak spominje ga i kao vođu nekih demonstracija, a pri kraju romana vidi se da je bio čak i u zatvoru (u vezi s atentatom na Cuvaja?). Tu i tamo ima neki životni detalj: razgovor mađarskih kapitalista o iskorištavanju hrvatskih prirodnih bogatstava i slično. Ali sve je to krajnje siromašno i bijedno. Sve se vrti samo i skoro isključivo oko ljubavi Roka i Nede, oko djevojaka koje su zaljubljene u Roka ili ga bar žele ‘osvojiti’ i oko Rokovih umovanja o ljubavi i braku. Da to nije realizam – da to nije realizam čak ni u smislu Vjenceslava Novaka ili Kozarca – o tome ne može biti sumnje. U samih nekoliko prvih stranica Kovačićevog *Fiškala* (historija sa fiškalom i seljačkim puranom) ima više životnih podataka, više prave hrvatske seljačke stvarnosti nego u čitavom tom Budakovom romanu.”

U Budakovu romanu (jednom romanu, drugi put “romanu”) nema dakle životnih podataka ni prave hrvatske seljačke stvarnosti (premda se radnja događa najvećim dijelom u Zagrebu). Ali to još nije sve.

“Budakov roman je u stvari neke vrste romantično razglabanje o ‘sreći’. Sreća je tu shvaćena kao problem čisto subjektivan, odnosno kao problem ostvarenja određenih apsolutnih, vječnih, ‘božanskih’ moralnih (etičkih) ideja, a bez unutrašnje veze sa općim društvenim odnosima. Sin

ličkoga seljaka, Roko Anić vidi ostvarenje sreće za sebe i za sve ostale u tome da se naprosto primijene i učvrste moralni pogledi koji vladaju u njegovoj roditeljskoj kući, u ličkoj seljačkoj kući. U kakvoj to ličkoj seljačkoj kući? Ta postoje vrlo raznolike seljačke obitelji, - od onih imućnih, gazdaških, pa do onih koje nemaju ni palente, - od onih koje se mogu same dobro prehranjivati pa do onih iz kojih sva odrasla muška čeljad idu izvan Like na rad. Roko (Budak) to ne vidi. On vidi samo *svoju* imućnu seljačku kuću, patrijarhalnu seljačku obitelj, u kojoj vladaju roditelji (muž!), a onda najstariji sin bez čije se privole mlađi i ne mogu ženiti ni udavati. On vidi samo svoje selo, - i to spolja i nepokretno, kao da je hrvatsko društvo, i u gradu i na selu, g. 1912. bilo tamo gdje je bilo i prije Šime Starčevića ili čak Vitezovića. Roko Anić *propisuje* u ime nekih vječnih principa taj moral *svojih* roditelja čitavom društvu kao jedinospasavajući moral, kao moral koji donosi sreću sam po sebi."

Poenta ove ideološke rasprave je u ovome:

"Ukratko: u ovom Budakovom romanu pojavljuje se upola feudalna a upola kapitalistička ideologija ličkog kulaka o narodu i obitelji kao podloga za oformljavanje totalitarnih ideja. Ova je pojava savršeno razumljiva i logična, ali je isto tako razumljivo i logično da ona ne može imati i nema nikakva veze sa interesima hrvatskog naroda uopće, a radnog seljaštva napose." I još: "Idejno reakcionarna romantika Budakovog društvenog lika nije mogla roditi ni formalno-umjetnički veliko književno djelo. *San o sreći* bi imao biti neki psihološki roman. I zaista, u njemu ćete naći bezbroj stranica ispunjenih psihologiziranjem i moraliziranjem, suhim proučavanjem (didaktikom) i razglabanjem. Ali ta je psihologija isto tako primitivna kao i oblik u kojem je data."

Na temelju svega rečenoga, zaključak nije ni mogao biti drukčiji nego što jest:

"Da završimo: književno djelo Mile Budaka o *Snu o sreći* stoji na pozicijama koje su idejno reakcionarne a književno svakako ispod prosjeka starije hrvatske književnosti (čak i Đalskoga), te ni u kojem slučaju ne znači ni nastavak a kamo li produbljivanje najjačih književnih

predstavnik pravaštva iz njegove prve, relativno progresivne periode (Ante Kovačić).”

O relevantnosti ove kritike za književnu prosudbu (ne)vrijednosti Budakova romana neka prosudi svaki čitatelj sam. Sa svoje strane reći ću samo to, da od tada pa do danas, evo, traje komunističko negiranje Budakova književnog djela, temeljeno na argumentima ove vrste.

Premda u nekom smislu prelazi vremenski okvir kojim smo ograničili našu književno-povijesnu rekapitulaciju, osvrnut ćemo se i na prilog Antuna Barca o Mili Budaku u trećem svesku “Hrvatske enciklopedije” (1942.). Ali, realno je pretpostaviti da je Barčeva enciklopedijska obradba napisana barem godinu dana prije izlaska navedenog sveska Enciklopedije, a kako je Barac bio od samoga početka “Hrvatske enciklopedije” (1939.) i njezin urednik za književnost, moguće je da je svoj prilog napisao i prije 10. travnja, izuzev dvije rečenice o Budakovoj političkoj dužnosti koje su mogle biti i naknadno uklopljene u tekst; a u tom slučaju, taj tekst ne izlazi iz zadanoga vremenskog okvira, pa je prirodno da ga uvrstimo u ovaj kritički niz, štoviše i da ga završimo njime, zbog žalosne kontradikcije koja postoji između njega i teksta, koji je Barac navodno pisao za vrijeme zatočeništva u Staroj Gradiški.

Iz Budakove povezanosti s rodnom zemljom i njenom tradicijom Barac izvodi Budakovo “osjećanje čovječstva i pravde. Vrhunac svoga umjetničkoga rada postigao je B. romanom *Ognjište*, u kome je epskom širinom iznio svoje ličke ljude – s njihovim dobrim i lošim crtama, u njihovu intimnom životu, radu, njihovim moralnim shvaćanjima, posrtanjima i uzdizanjima, no i s onim iskonskim etičkim pojmovima, koji nisu napisani nigdje, ali koje ti ljudi nose u sebi, uzdižući se često do moralnih divova.” Istodobno, dok su ove rečenice izašle u “Hrvatskoj enciklopediji”, isti je autor pisao esej *Književnost u logoru*, koji je objelodanjen tek posthumno, u njegovoj knjizi *Bijeg od knjige* (1965.), i u njemu proglasio *Ognjište* apologijom zločina, smjestivši Budakov roman “među najnemoralnije knjige”. Valjalo bi temeljito posumnjati u

vjerodostojnost kritičara, koji u neznatnom vremenskom razmaku može ovako “revolucionarno” mijenjati mišljenje, ali ja bih tu “revolucionarnost” prof. Barca radije pripisao ideološkim pritiscima, kojima ni on nije uspio odoljeti, premda nije bez značenja i činjenica, da on taj tekst za života nije objelodanio. Očito, nije ga htio objaviti.

U svakom slučaju, Otokar Keršovani bio je jedini koji je, beskompromisno, jasno i odrešito, isključivim ideološkim kriterijima svoje partije, osporio vrijednost Budakova djela.

Najnoviji osporavatelji Budakova književnog djela pozivaju se na Stanka Lasića. I on je, kažu, napisao da je Budak bio diletant. Ali oni i u ovom slučaju očito govore ono što ne znaju nego samo pretpostavljaju. A pretpostavljaju krivo! Evo što je Lasić u trećoj knjizi svoje *Krležologije* 1989. zapravo napisao: “[...]: kakav smisao za jednu *književnost* može imati model *poražene* ideološke (totalitarne ili radikalne) afirmacije? Službeni odgovor znamo. Nikakav. Jeste li čuli za Andriju Radoslava Glavaša-Buerova, Gabrijela Cvitana, Branka Klarića, Filipa [! valjda Feliksa! op. D.J.] Niedzielskog, Vilima Peroša? Ili za Vinka Nikolića, Franju Nevistića, Dušana Žanka, Ernesta Bauera? Naravno da niste. Prvi su likvidirani, strijeljani a drugi su postali animatori hrvatske emigrantske književnosti koja za nas ne postoji. Ali ne samo da niste čuli za njih nego su za vas španska sela i pisci kao Nada Kesterčanek, Antun Nizeteo i Zlatko Milković. Možda vam nešto kažu imena Mile Budaka, Antuna Bonifačića, Filipa Lukasa, Kerubina Šegvića i Ive Lendića jer se oni spominju, makar kao primjeri zatucanosti, fanatizma, loše literature, gluposti, nacionalizma i klerikalizma. *Povijest je, međutim, gorko pravedna: ona je ove i njima slične ideokrate izbrisala iz hrvatske književnosti, ona će ih kad-tad u nju vratiti kao što su se u nju vratili Viktor Vida i Rajmund Kupareo. Što prije, to bolje za današnje ideokrate, jer su ovi pisci drvo hrvatskoga književnog stabla i bez njih to stablo ostaje okrnjeno* [istakao D. J.]. Lasić je mislio na jugokomunističke ideokrate 1945.-1990., a sve to u potpunosti vrijedi i za suvremene naše kriptokomunističke ideokrate (tzv. “antifašiste”). Imaju li dakle oni

razloga pozivati se na Lasića? A kad to ipak čine, onda je jedino moguće jedno od ovoga dvoga: ili ga ne razumiju, ili nas žele prevariti. Poznavajući njihove intelektualne i moralne potencijale i kvalitete, moguće je i jedno i drugo.

Ali vratimo se Lasiću i čitajmo što on piše u nastavku navedenog citata:

“Naše se pitanje ne tiče toliko ovog problema jer je već danas očito da teško možemo govoriti o hrvatskom romanu bez Mile Budaka, Antuna Bonifačića i Zvonka [! očito Zlatka! op. D.J.] Milkovića, o hrvatskoj poeziji bez Vinka Nikolića, Marka Čovića i Antuna Nizetea, o hrvatskoj kritici i znanosti o književnosti bez A. R. Glavaša, Milivoja Magdića, Ive Lendića i Kerubina Šegvića. Time ne želim nipošto prejudicirati neki pozitivni vrijednosni sud, nego samo reći da su oni dio jedne književne povijesti i da u njoj treba da ostanu da bi ta povijest bila potpuna. A što se tiče vrijednosti ili ne-vrijednosti njihovih djela, nije na nama da izričemo definitivne ocjene i presude. Neka žive u književnosti u kojoj su rođeni i ta će im književnost – u krajnjoj konzekvenciji – jedina izreći pravedan vrijednosni sud.”

A nakon što je naveo analogne primjere i u srpskoj književnosti sredinom XX. stoljeća, na koje bi se moglo odnositi to isto načelo, Lasić nastavlja: “No ponavljam: problem o kojem je riječ mnogo je dublji od pukog ‘vraćanja’ pisaca-ideokrata u književnost iz koje su potekli [i bili prognani, dodao bih]. Uostalom, ako bolje pogledamo, svi su ti ustaški ideokrati, što su na svojim leđima nosili endehašku književnost, bili ne samo prilično liberalni nego i zaljubljeni u književnost: Antun Bonifačić, Vinko Nikolić, Ivo Lendić, Marko Čović, Dušan Žanko, Franjo Nevistić, Pavao Tijan, Milivoj Magdić, A. R. Glavaš-Buerov, pa čak (da!) i Filip Lukas, a da o Zlatku Milkoviću i ne govorimo.”

Ne znam ima li u navedenom citatu, pa i kad bismo ga nastavili ne znam dokle, jedne jedine rečenice koja bi ma i najmanje išla u prilog ovoj kriptokomunističkoj intelektualnoj “vrhuški”, koja nam i danas, u stilu Otokara Keršovanija, nameće svoje rigidne nazore o svemu i svačemu,

pa i o Mili Budaku i o književnosti uopće, o čemu inače takvi govornici ni bljedog pojma nemaju.

Ali i to je dio njihove stare prakse: oni jednostavno znaju sve! Pa i ono što ne znaju niti su ikada znali!

FILIP LUKAS, DRAGOVOLJAC.COM, 2023.

**TKO SU LJUDI KOJE GRAD ZAGREB PLANIRA
MAKNUTI IZ IMENA ULICA NA INICIJATIVU
DOCUMENTE?**

Mihaela Tikvica

-

25. veljače 2023.

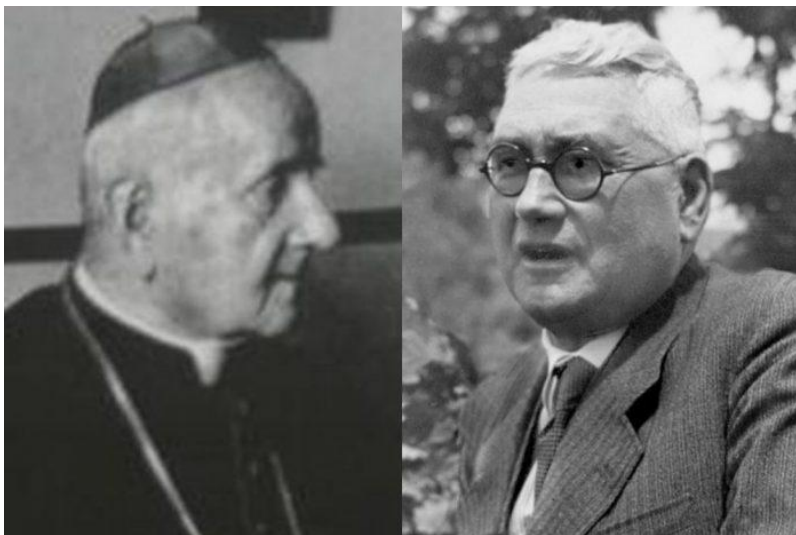

Foto: hercegbosna.org, enciklopedija.hr; fotomontaža: narod.hr

Nakon što je zagrebačko Vijeće gradske četvrti Peščenica jednoglasno izglasalo preimenovanje triju ulica u tom zagrebačkom naselju, donosimo neke osnovne podatke o osobama po kojima su nazvane te ulice.

Riječ je o sljedećim osobama: **Vladimiru Arku, don Filipu Lukasu i sarajevskom nadbiskupu Ivanu Šariću**. Članovi Vijeća gradske četvrti složili su se da treba utvrditi opravdanost inicijative, ali su zatim ipak glasovali za preimenovanje tih ulica.

- > Umjesto da se bavi smećem, Tomašević traži ‘ustaše’ po Zagrebu
- > Žele da Zagreb makne ime ulice Filipa Lukasa tvrdeći da je ‘pripadnik ustaškog pokreta’: Evo što je istina!
- > Odvjetnik Planinić o prof. Lukasu: “Želimo prokazati način funkcioniranja komunističkog totalitarnog sustava u kojem su stradali mnogobrojni Hrvati”

Preimenovanje su od Vijeća gradske četvrti zatražili Svjetski židovski kongres, Documenta, povjesničari Ivo Goldstein i Hrvoje Klasić i Erol Šehu.

Vladimir Arko – poduzetnik – nepoznate okolnosti smrti 1945.

Vladimir Arko (Zagreb, 16. IX. 1888. – Zagreb, 16. VI. 1945.) bio je hrvatski industrijalac i o njemu Hrvatska enciklopedija navodi samo sljedeće podatke:

Trgovačku akademiju završio u Zagrebu, studirao pomologiju i enologiju u Beču. Utemeljitelj tvornica špirita, alkoholne destilacije, kvasca, likera, kemikalija i emajliranog posuđa u Zagrebu. Bio je među osnivačima Zagrebačke burze (1918), predsjednik reorganizirane Trgovačko-obrtničke komore (1923–28), Zemaljskog saveza industrijalaca (1931) i prvi predsjednik Industrijske komore u Zagrebu (1939). Autor brošura i članaka o gospodarstvu u strukovnim glasilima.

Hrvatski biografski leksikon donosi nešto detaljniji tekst o njemu koji možete pročitati ovdje.

(<https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=839>)

Iz njega se može zaključiti da je Arko u svojim političkim aktivnostima tijekom prve Jugoslavije bio sklon jugoslavenskoj orijentaciji.

O njemu kao poduzetniku i njegovim poduzetničkim ostvarenjima govore i Wikipedijini članci, ne spominjući nigdje njegovu problematičnu ulogu po pitanju odnosa prema ustaškom režimu NDH.

>Dr. sc. Dobrović: Kod Tomaševića je odlučnost kao vrlina vladanja prisutna samo u ideološki obojanim temama

> U ime obitelji i Matica hrvatska zadovoljni revizijom presude Filipu Lukasu: ‘Doprinos rozotkrivanju zlouporabe sudstva u komunističkoj Jugoslaviji’

> Rat na ljevici oko Tita i ‘antifašizma’: Bivši SDP-ov Gotovac i Rada Borić (Možemo) u sukobu

Portal Komunistički zločini donosi podulji tekst o Arku. Kod opisa njegovih aktivnosti 1941. – 1945. navodi se da je svojim proizvodima opskrbljivao talijansku, njemačku i hrvatsku vojsku, ali i da su ga vlasti NDH 1944. uhitile pod optužbom za nelegalne radnje te, ipak, pustile nakon intervencija. Poslije rata komunisti su ga optužili za suradnju s okupatorom.

Navedeni portal jedini spominje **nerazjašnjene okolnosti njegove smrti** nakon komunističkog zauzimanja Zagreba 1945. Portal piše:

“Najprije pripadao Demokratskoj stranci Svetozara Pribićevića, a nakon uvođenja šestosiječanjskog režima 1929., prišao je Jugoslavenskoj nacionalnoj stranci. Od 1941.-45. opskrbljivao je i njemačku, talijansku i hrvatsku vojsku svojim proizvodima. Bio je predsjednik središnjice za žestu. Gospodarsko redarstvo optužilo ga za nelegalne radnje, 1944. uhićen ali i pušten nakon intervencija. **Poslije rata optužen je za suradnju s okupatorom. Partizani su ga pokušali uhititi i likvidirati kao što su uradili sa svim veleindustrijalcima.** Prema navodima iz komunističke literature u trenutku uhićenja, u tvornici, ispio je cijankalij. Mada, ova tvrdnja je pod velikim upitnikom, prije će istini biti bliže da je likvidiran kao i tisuće drugih. U svakom slučaju njegovu smrt je prouzročila komunistička odmazda.”

Podatak koji iznosi Documenta i Svjetski židovski kongres o Arku kao pripadniku ustaškog pokreta nije moguće pronaći.

Filip Lukas – Grad Zagreb protiv pravorijeka hrvatskog suda?

Filip Lukas (Kaštel Stari, 29. travnja 1871. – Rim, 26. veljače 1958.) bio je istaknuti hrvatski intelektualac – geograf, povjesničar, teolog – i nekadašnji predsjednik Matice hrvatske poznat po svojim zaslugama za utemeljenje ekonomske i političke geografije, antropogeografije te geopolitike kao zasebnih disciplina u Hrvatskoj. Da optužbe koje je protiv njega iznio komunistički režim koji ga je osudio na smrt, iako je Lukas tada već bio u inozemstvu, nemaju nikakve osnove, potvrđeno je i u današnjoj Republici Hrvatskoj kada je 2017. Županijski sud u Zagrebu ukinuo navedenu komunističku presudu protiv njemu.

U političkom smislu Lukas se snažno protivio velikosrpskoj beogradskoj politici u vrijeme monarhističke Jugoslavije te je bio poznat po svom hrvatskom domoljublju. Hrvatska enciklopedija navodi da je “podupro uspostavu NDH, ali se i distancirao od ustaške politike”.

Tvrđnja o Filipu Lukaslu kao “pripadniku ustaškog pokreta” koju navodi Documenta i Svjetski židovski kongres – netočna je.

Detaljno o Filipu Lukaslu možete pročitati u našem članku:

> Žele da Zagreb makne ime ulice Filipa Lukasa tvrdeći da je ‘pripadnik ustaškog pokreta’: Evo što je istina!

Nadbiskup Ivan Šarić

Ivan Evangelist Šarić (Dolac kraj Travnika, BiH, 27. IX. 1871. – Madrid, 16. VII. 1960.) bio je vrhbosanski, tj. sarajevski nadbiskup, koji je tu dužnost obnašao 1922. – 1960., iako posljednje godine života, od 1945. do 1960. nije proveo u Sarajevu, nego u Španjolskoj.

Hrvatska enciklopedija o njemu navodi sljedeće:

Sarajevski nadbiskup (Dolac kraj Travnika, BiH, 27. IX. 1871 – Madrid, 16. VII. 1960). Teologiju studirao u Sarajevu, doktorirao na Bogoslovnome fakultetu u Zagrebu (1896). Bio urednik časopisa *Vrhbosna* (1896–1908), god. 1908. imenovan je pomoćnim sarajevskim biskupom, ali mu nakon smrti biskupa Štadlera (1918) zbog veta beogradskoga Dvora nije bilo omogućeno preuzimanje nadbiskupije sve do 1922. Pokrenuo je *Katolički tjednik* (1925–45) i dao sagraditi crkvu

na Marijindvoru. Od 1945. živio u emigraciji (Austrija, Španjolska). Objavio desetak zbirki pjesama, preveo *Stari i Novi zavjet* (1940–41). Ostala djela: *Pio X.* (1951), *Sveti Franjo Asiški* (1953), *Lurd* (1954), *Fatima* (1956).

> 27. rujna 1871. rođen dr. Ivan Evandelista Šarić – koje je epohalno djelo nadbiskupa koji je umro u izgnanstvu?

Zbog otpora beogradskog dvora Šarić je čekao čak četiri godine da preuzme nadbiskupiju. To se dogodilo tek nakon intervencija diplomacije Svete stolice a 1922. Stranice Vrhbosanske nadbiskupije o njemu navode: “Jednakim apostolskim žarom i neiscrpnom energijom nastavlja Šarić i orati brazdu koju je njegov prethodnik (nadbiskup Josip Stadler) duboko zaorao. U vrijeme nadbiskupa Šarića u nadbiskupiji nastaje demografski boom: broj katolika se neprestano povećavao. Poseban briga drugog vrhbosanskog nadbiskupa je bila gradnja ili obnova crkvenih objekata. Za vrijeme svoje uprave Šarić je osnovao 17 župa. Putem Katoličke Akcije on se borio protiv nevjere, nemorala i indiferentizma. Iz križarskih redova nicala su mnoga svećenička i redovnička zvanja, izrastali su laici osposobljeni za promicanje katoličkih načela u javnom životu. i ponajbolji katolički ljudi javnoga života.”

Poznat je i po prijevodu Biblije na hrvatski jezik.

Spominje se njegova podrška uspostavi Nezavisne Države Hrvatske te ustaškom režimu i samom Anti Paveliću kojemu je posvetio i neke svoje pjesme.

Tvrdnja Documente i Svjetskog židovskog kongresa o Šariću kao pripadniku ustaškog pokreta – netočna je.

<https://narod.hr/hrvatska/tko-su-ljudi-koje-grad-zagreb-planira-maknuti-iz-imena-ulica-na-inicijativu-documente>
<https://www.dragovoljac.com/index.php/politika-i-drustvo/34097-tko-su-ljudi-koje-grad-zagreb-planira-maknuti-iz-imena-ulica-na-inicijativu-documente>

JOSIP JOVIĆ

**NAKON DEFINICIJE ANTISEMITIZMA OD
VLADE SE OČEKUJE DEFINICIJA
PROTUHRVATSTVA**

Matica hrvatska prosvjeduje protiv ideje o Milki Planinc, ali ne brani svog predsjednika Filipa Lukasa.

Crkva ne brani svog nadbiskupa Stepinca.

HDZ-ovci o svemu tome nemaju stav, Ministarstvo kulture financira filmske falsifikate o izmišljenim logorima, Ministarstvo obrazovanja odobrava udžbenike u kojima se o Oluji govori kao o zločinu

Tri su aktualna primjera iz kojih se vidi da kroz medije i institucije bijesni mržnja prema Hrvatskoj s ciljem da se mladima zgadi Hrvatska, a idealizira Jugoslavija:

- 1. Inicijativa da se brišu imena Filipa Lukasa, Antuna Bonifačića i Ivana Šarića sa zagrebačkih ulica*
- 2. Glorificiranje balkanske i četničke pevaljke Lepe Brene*
- 3. Veličanje jugoslavenskog šovinista u Splitu Miljenka Smoje*

Jugoslavenska je ideja u nas imala svoj razvojni put sve do sadašnje (bolesne) faze. U vrijeme Jugoslavenskog odbora i stvaranja prve Jugoslavije većina hrvatske inteligencije i političara prihvatila je ovu ideju kao rješenje hrvatskog pitanja koje se našlo u procjepu talijanskih pretenzija i raspada Austro-Ugarske. Romantizam je, međutim, naskoro ustupio mjesto okrutnom realizmu te su se mnogi pobornici te ideje brzo ohladili. Drugi je smjer išao u pravcu protuhrvatskog jugoslavenskog nacionalizma, kako u uvjetima Kraljevine, tako i u uvjetima Titove Jugoslavije, da bi danas to bio upravo dominantni tip i duh

jugoslavenstva. Apsurd je, da što idemo dalje, da je taj duh sve življi i jači, unatoč bitno promijenjenim političkim okolnostima, unatoč trideset godina samostalnosti države, članice EU. Nekoliko primjera iz političke svakodnevnice o tome rječitio govore.

Čišćenje uspomena

Na nagovor trojice ortodoksnih sljedbenika jugoslavenske historiografije (Ivo Goldstein, Hrvoje Klasić, Tvrtko Jakovina) te političke stranke *Možemo*, u Zagrebu je pokrenuta inicijativa za mijenjanje naziva ulica po imenima Filipa Luklas, Antona Bonifačića i Ivan Šarića. Rečeno je kako su oni pomagali i simpatizirali NDH!? Lukas je, kao što je poznato, dugogodišnji prijeratni i ratni predsjednik Matice hrvatske, Bonifačić pisac i urednik, Šarić vrhbosanski nadbiskup, a sva trojica su prvenstveno istaknuti kulturni djelatnici i autori, koji su u kulturnoj povijesti Hrvata ostavili dubokog traga. Nisu bili dio režima, nisu počinili zločine, a poduprijeti stvaranje vlastite države nakon mučnog iskustva u *otadžbini* pod Karađorđevićima, kao što je to želio gotovo cijeli narod, ne može se smatrati zločinom. Na koncu su morali bježati da bi spasili glavu i umrli u tuđim zemljama.

Ova je inicijativa nezamislivo rigidna, nemilosrdna i neobjektivna. I čini se da bi ih inicijatori i danas sudili na smrt da su još živi i da su im na dohvat ruke. Ona je, u krajnjoj liniji, racionalizirani izraz alergičnosti na svaku hrvatsku državnu ideju i dio mehanizma brisanja povijesnih uspomena i nacionalne samosvjesti. Nakon nje vjerojatno dolazi na red i Alojzije Stepinac, koji je također osjetio *bilo vlastitog naroda*. A odmah nakon ovog zahtjeva za brisanjem, slijedio je, da ne bi bilo nikakve iluzije o humanizmu i ljudskim pravima, prijedlog da se na pročeljima ulica ispišu imena Milke Planinc i Anke Berus i to kao, vjerojatno, uvod u povratak Maršala! Ako bismo išli Golstein-Klasić-Jakovininovom logikom, samo iz druge perspektive, trebalo bi iz povijesti izbrisati imena simpatizera nekih drugih ličnosti, pokreta i režima, primjerice, Ive Andrića koji je potpisao pristupnicu Trojnom paktu, Miroslava Krležu koji je volio Tita, Ivana Meštrovića koji je bio dvorski kipar ili Rade

Šerbedžije koji je stao na stranu Miloševićeva agresorskog režima. Kamo bi nas sve to odvelo?

Brenini obožavatelji

Slijedeća vijest dana glasi kako su sve oči u Zagrebu bile uprte u pozornicu *GK Kerempuh*, gdje se izvodila predstava *Lepa Brena projekt*. I zaista je to projekt. Fenomen Brene kao naširoko popularne pjevačice je u drugom planu. Riječ je, kako stoji u samoj najavi predstave, o *tragičnom raspadu bivše zemlje i nesretnoj sudbini svih njezinih građana*. Sve to kroz ženu koja je bila *simbol Jugoslavije*. O Breni sam kao (unitarnom) simbolu Jugoslavije pisao još osamdesetih godina. Tko bi rekao da ću o istom pisati četrdesetak godina poslije? Sad bismo, naravno, u težnji novog zbližavanja svi trebali plakati nad tim tragičnim raspadom i nesretnim sudbinama u koje su nas, je li, uvalila nacionalistička vodstva svih republika. Političkom značaju predstave u nekadašnjem *Jazavcu* doprinijela je nazočnost turbo-folk političara Stjepana Mesića i Budimira Lončara kao i niza estradnih zvijezda poput Tarika Filipovića ili Maje Šuput. A među gledateljima su se (valjda po zadatku) našli glasnogovornik te predstojnik Ureda predsjednika Republike. Obožavateljica je Fahreti Jahić Živojinović nasred ulice pala u zagrljaj, a kamere spremno zabilježile.

U Puli je gradonačelnik Filip Zoričić uskratio (nije ništa zabranio kao što se piše) gradsku dvoranu za jedan izraziti tzv. turbo-folk koncert koji nema veza s narodnom glazbom. To su, naime autorske kič pjesme koje komuniciraju s najnižim ukusima, s najnižim osjećajima, najnižom inteligencijom i pijanim stanjima. No odmah su Zoričiću organizatori te politički i glazbeni kritičari, koji i sami preziru ovu vrstu *umjetnosti*, prišili desničarstvo, rasizam i srbofobiju pokazujući zapravo vlastitu političku motivaciju.

Masovna je kultura najbolje sredstvo političke propagande, to je odavno poznato. Svi ti nastupi u nas praćeni su silnom reklamom. I hrvatski je turbo-folk tipa Severine Vučković rado praćen u Srbiji. I nije stvar samo o *cajkama*, nego i o onim nešto kultiviranim oblicima. Čolić, Bregović, Balašević, Bajaga, et.cet. također su odlično sredstvo

povezivanja kao i, uostalom, balkanske sportske lige i zato su svi oni naprosto glorificirani.

Smojina dica

Niz je kulturno-gastronomskih manifestacija ove godine posvećeno poznatom pokojnom novinaru Miljenku Smoji. Te kazališne predstave, izložbe fotografija, spomen soba i *Smojina maredna* s nezaobilaznim tripicama i bevandom. Grad Split se proglasio pokroviteljem *Godine Miljenka Smoje*. Puno je njegovih članaka itekako politički angažirano i to nesumnjivo na crti jugoslavenskog nacionalizma. Dio obične javnost koji je naglo zapljusnut *Smojinom veličinom*, sto godina nakon smrti, vjerojatno nije dovoljno upućen, ali je dovoljno zaboravan, a politički dio javnosti među novinarima, komentatorima, povjesničarima, itd. koristi Smoju kao instrument afirmacije vlastitih političkih pogleda i ideologije.

Miljenku Smoji je zasmetalo otkrivanje poslijeratnih zločina, podržavao je šovinističke mitinge u Srbiji i samog Slobodana Miloševića, bio je osjetljiv na hrvatski, albanski i slovenski nacionalizam, duboko je do kraja želio očuvanje socijalizma i Jugoslavije, sablažnjivalo ga je osamostaljenje Hrvatske, u pojavi HDZ-a i Tuđmana vido je obnovu NDH, prizivao je represiju u odnosu na demokratske promjene u onim godinama kada se lomila Jugoslavija i stvarala Hrvatska. Na to sve treba podsjetiti radi njegovih suvremenih trabanata i sljedbenika, radi uznapredovale i radikalizirane smojevštine danas, čiji su najistaknutiji pronositelji Viktor Ivančić, Boris Dežulović, Jurica Pavičić, Ante Tomić, Damir Pilić, Ivica Ivanišević... No, postoji i jedna bitna razlika. Smoje je volio Jugoslaviju, oni mrze Hrvatsku!

Definiciju mržnje

Naivno bi bilo misliti kao će jugoslavenska ideja nestati nestankom Jugoslavije i odlaskom stare generacije. Starije generacije još imaju živo iskustvo te nemoguće tvorevine, a mlađe to nemaju, pa su one moguće žrtve manipulacija od strane agresivne, ideologizirane i fanatične manjine koja mlađim naraštajima nastoji zgaditi Hrvatsku i idealizirati Jugoslaviju. Sada smo tu, između nas i Balkana postoji relativno jasna

granica, ali kad jednom i Srbija uđe u EU ta će granica nestati. Jedini pravi lijek je aktivnija državna politika koje, na žalost, nema.

Hrvatske su institucije tradicionalno u stanju kompleksa i straha da i same ne budu prozване i osuđene. Matica hrvatska prosvjeduje protiv ideje o Milki Planinc, ali ne brani svog predsjednika. Crkva ne brani svog nadbiskupa. HDZ-ovi vodeći ljudi o svemu tome nemaju svoj stav, osim onog načelnog o *dva tatalitarizma*. Ministarstvo kulture financira filmske falsifikate o izmišljenim logorima, Ministarstvo obrazovanja odobrava udžbenike u kojima se o *Ohuji* govori kao o zločinu, o Tuđmanu kao diktatoru, o Titu kao velikoj i uglednoj svjetskoj ličnosti, o Bakariću i Račanu kao tvorcima demokracije, itd. HTV emitira serije u kojima se romantizira razdoblje bratstva i jedinstva, a izruguje hrvatska povijest.

Vlada se RH pridružila nekim drugim zemljama usvojivši (neobvezujuću) Radnu definiciju antisemitizma kao, kaže se, vodič za identifikaciju, učenje o holokaustu i prevenciju. Prema toj definiciji određeno spominjanje Židova može se tumačiti kao mržnja. U to spada relativizacija holokausta (genocida), osporavanje nezavisnosti izraelske države, pripisivanje pojedinačnih zločina cijelom narodu i tome slično. Sve to i puno više imamo o Hrvatima i to u Hrvatskoj samoj pa možda ne bi naodmet bila i neka definicija protuhrvatstva kao vodič za identifikaciju, učenje i prevenciju.

OKVIR:

UGLEDNE HRVATE ZABORAVLJAJU, A HULJAMA SVIRAJU FANFARE

U zadnje se vrijeme kroz 'alternativne' medijske kanale po *bljutavom* političkom receptu iz devetnaestoga stoljeća promiče *novi ilirizam* koji tobože *otkriva* zajedničku drevnu etničku i političku povijest (post)jugoslavenskih *naroda i narodnosti* sve u cilju ponovnoga ujedinjavanja toga prostora po principu 'k'o nas bre, zavadi?'. Kad ćemo se napokon riješiti jugoslavenskih nebuloza koje samo koriste

nikad do kraja poraženim velikosrpskim planovima četničke oligarhije u Beogradu?

To da se ovo o čemu govorite, bauk tog novog ilirizma, još i danas čini aktualnim u Hrvatskoj, stvar je koju su mogli očekivati oni koji nešto bolje od drugih razumiju raspolovljenost hrvatskoga nacionalnog bića na ono što se još u vrijeme Ljudevita Gaja nazivalo dvojboj između ilirizma i kroatizma. Svaki onaj koji poznaje hrvatsku političku i kulturnu povijest trebao bi znati nešto o slomu ilirizma koji je Gajevoj životnoj priči pridao tragičnu notu na dvorovima ruskim i srbijanskim. Ljudevit Gaj umro je, a i dobar dio života živio je osramoćen, ali kad je umro, hrvatsko nacionalno biće našlo je snage da ga u grob otprati kao čovjeka koji je imao značaj i stanovitu važnost u hrvatskoj povijesti. Govor nad otvorenim grobom nije mu držao neki akademik ili politički vođa, nego mudri, stari tada književnik Fran Kurelac, čovjek pomalo boem koji je smogao snage da na drugi svijet i onoga koji je svojoj zemlji napravio štetu otprati priznajući mu zasluge.

Mi danas živimo u vremenima kad sve više naših uglednih ljudi na drugi svijet odlaze osramoćeni i zaboravljeni, a hulje i ništarije otpraćaju se s fanfarama i političkim navodnim uglednicima koji im stražare uz odar. Jest, mi živimo i opasnosti nekoga novog ilirizma, ali taj je srećom smješten u rezervate nekih povlašćenih kolumnista, nekoliko podivljalih udruga. U samom središtu hrvatske duhovnosti sve je manje onih koje bi se moglo nagovoriti da povjeruju kako se svjetskost Hrvatske treba mjeriti na ušću Save u Dunav. Danas je geopolitička optika značajno izmijenjena, a rat protiv Ukrajine prokazuje domaće *Ilirce* i njihove fige u džepovima, naime njihovu spremnost da sutra, nakon što se sad navikavaju *čkomiti* o Putinu, preobuku u njegove odore i uzmu njegovu retoriku, njima vrlo blisku o denacifikaciji Hrvatske. Naravno, čini se da im je ta računica posve bez krčmara, a u Hrvatskoj i posve nemoguća. Sve će manje biti onih koji će ilirizam u 21. stoljeću tražiti *po šumama i gorama* svakoga svibnja i koji će zazivati 1941. godinu *koja se ponavlja*. Hrvatski tjednik, 16. 3. 2023.

Napomena: Pogledajte tekst potpredsjednika Matice hrvatske dr. sc. Marija Jareba:

<https://www.matica.hr/vijenac/757/filip-lukas-pred-narodnim-sudom-34362/>

MOJA ANKICA II., ZAGREB, 2024.

BOKELJSKI HRVATI NA FACEBOOKU, 2.

Pojavu mog teksta pozdravili su administratori obje grupe i Bokeški Hrvati “Bokelji” i Hrvati Boke kotorske. U tim reagiranjima vidjelo se postojane razlika i među Bokeljskim Hrvatima. Kako i na jednoj i na drugoj grupi postoje i onih koji su u Boki i onih koji su u RH jasno je da takvih neslaganja ima i među onima u Boki i među nama u RH. Ipak smo mi Hrvati. Te naše rasprave prepustio sam našim udrugama. Sada sam se javio jer je to tražila gđa Marija Giurovich-Gjurovic koja je u Boki koja je iz grupe Hrvati Boke kotorske, iako je u grupi Bokeški Hrvati “Bokelji” i moj kum i niz drugih koje osobno znam. Što se tiče razlika među nama u Zagrebu bilo ih je uvijek. Sjećam se učlanjivanja velikog hrvatskog redatelja Krste Papića neposredno prije nego što je s nama išao kardinalu Kuhariću, a da ne govorim kad sam 1998. objavio knjigu „Srpski mit o Jasenovcu“.

Obradovalo me je kada mi je gđa Marija javila da je moj opis položaja Hrvata u CG prenio na svoj facebook don Nikola Majić župnik iz Donje Lastve:

„Kad mom Hrvatu iz Boke kotorske netko kaže da je Ustaša, onda prvo od njega pobjegnu svi Hrvati, A ako netko kaže Hercegovcu da je Ustaša – ima besplatno piće do kraja života.“, reče Pečarić

Mato Grzetic, u ime administratora druge grupe (Rijeka, Tivat, Perast, Zagreb) ujedno kao i član Zajednice Bokeljskih Hrvata(ZBH) je Dobrodošlicu objavio u posebnom tekstu i kao lijep dar dobio sam i jednu fotografiju koju dajem u sklopu ovog teksta.

Zato vraćam sa tekstom mog predavanja koje sam započeo s pričom kako je nastala ta slika;

Predavanje **J. Pečarića** na Tribini Hrvatskog katoličkog društva prosvjetnih djelatnika 21. veljače 2001. Objavljeno i u knjizi: **A. i J. Pečarić**, Strossmayerova oporuka, HAZU, Zagreb, 2002.

U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski

Republika Hrvatska, br. 209.

*Uspomeni na nedavno preminule hrvatske pjesnike:
Vjenceslava Čižeka i Luku Brajnovića*

Nedavno je cijeli tjedan emisije Kolo sreće na HTV bio posvećen Hrvatskoj bratovštini "Bokeljska Mornarica 809". I prvo što je trebalo otkriti bila je moja izreka, i naslov današnjeg predavanja: U Boki kotorskoj svaki kamen govori: hrvatski, za koju je rečeno da je to stara hrvatska narodna izreka. Poslije emisije nazvao me je brat koji je stariji od mene i to prokomentirao šalom: "Nisam znao da si stariji od mene." Nasmijao sam se i odgovorio mu: "Od tebe? Ma stariji sam i od našeg tate."

Još krajem 1991. godine na osnivanju Zajednice izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine ispričao sam slijedeću priču: "Jedan čovjek mi je po povratku iz Boke rekao da tamo nije čuo niti jednu riječ na hrvatskom jeziku. Rekao sam mu da očito nije dobro slušao jer tamo svaki kamen govori Hrvatski!" Priču sam ponovio i u intervjuu koji smo dali Glasu Koncila. Neposredno poslije toga bila je u KIC-u tribina o Hrvatima u Jugoslaviji. I opet je bila zaboravljena Boka. Pozvali su me na sam dan održavanja tribine. I tada sam ispričao tu priču. Jedan slušatelj me poslije upitao jesam li sam ja to rekao i u interviewu u Glasu Koncila. Potvrdio sam i konstatirao da mu je vjerojatno bilo dosadno to ponovo čuti. Odgovorio je: "Ne, uvijek kada nastupate ponovite tu priču".

Poslušao sam ga. Ubrzo se ukazala prva prigoda. Kada smo posjetili

tadašnjeg ministra dr. Cesara, došlo je u tisku do polemike između njega i tadašnjeg urednika političkog programa HTV-a. Iskoristili smo to i dobili jednu emisiju "U krupnom planu". Poslije te emisije jedan svećenik iz Boke me je upitao: "Što Ti znači to da u Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski?" Odgovorio sam mu: "Kada sami ne razumijete – nema potrebe ni da Vam objašnjavam." I nastavio sam ponavljati tu izreku kada god sam javno nastupao, i uvijek bi je novinari prenijeli, često puta i ne rekavši tko je to rekao. Zato i nije čudno što su na HTV mislili da se doista radi o staroj hrvatskoj narodnoj izreci. Kako sam ja zatvarao tu seriju Kola sreće spomenuo sam da je ta izreka i podnaslov moje knjige: Borba za Boku kotorsku. Knjiga je tiskana prije dvije godine. Najavio sam je kada su u Glasu koncila u seriji o hrvatskim znanstvenicima pisali i o meni. Naslov je bio upravo "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski". Isti naslov imao je i prikaz knjige objavljen u Večernjem listu. Očito mnogi u Hrvatskoj, za razliku od mog bokeljskog svećenika, i te kako dobro znaju što izreka znači. Njima je ne treba objašnjavati.

Sama knjiga i počinje tekstom u kome je objašnjen i sam naziv knjige:

"U okviru veličanstvene borbe hrvatskog naroda za slobodu, u okviru onoga što se s pravom naziva "hrvatskim čudom", odigravala se i jedna neobična borba - "Borba za Boku", neobična zato što se odigravala između samih Hrvata, bolje reći između Hrvata i onoga što oni imaju u svojim glavama. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija ne samo da je uspjela etnički očistiti Boku kotorsku od Hrvata nego je uspjela i izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. da iz svijesti hrvatskih ljudi skoro u potpunosti istisne Boku kotorsku, Hrvate Boke i njihovu veliku baštinu. I tako, prije Domovinskog rata, malo ljudi u Hrvatskoj je uopće znalo da postoje Hrvati u Boki kotorskoj. Bilo je pravilo u Hrvatskoj da, ako netko od nas Hrvata iz Boke kaže odakle je, ljudi su ga automatski identificirali kao "Crnogorca."

Ali ta naša borba za Boku nije samo to. U Uvodu knjige istaknuo sam slijedeće:

“Ali zašto je takva naša “Borba za Boku” značajna i za Hrvate općenito i hrvatsku državu? Poznata je činjenica da se Hrvati bore samo za svoje. To su opisali i strani pjesnici. Čak i jedan Srbin. Naime, Jovan Jovanović Zmaj je 1883. godine napisao:

*Hrvat se ne bori da što otme kome,
Čuva sveti oganj na ognjištu svome,
I dok tako čini, u najteži dan,
I Bog je i pravda na njegovoj strani.*

Međutim, izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš kako zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.”

I taj povratak je sebi, kao osnovnu zadaću svog djelovanja, stavila naša udruga.

U tome nam je mnogo pomoglo ime “Zaljev hrvatskih svetaca “ za Boku, ime koje se u prijašnjoj državi moglo tu i tamo pročitati samo u katoličkom tisku. Interesantna je priča oko tog imena. Kada je delegacija časnih sestara, odmah po uspostavi demokracije, bila primljena u hrvatski Sabor, poklonili su Saboru sliku: “Zaljev hrvatskih svetaca”. Tom prigodom je na HTV-u rečeno da ju je autorica - časna sestra - naslikala kada je službovala blizu Dubrovnika. Bio sam bijesan. Pa zar se i poslije pobjede demokracije ne smije reći na HTV-u da je Zaljev hrvatskih svetaca - Boka kotorska? I kada sam to sutradan ispričao mojim Bokeljima shvatio sam da to na HTV jednostavno i ne znaju. Zašto ? Pa ni mnogi moji Bokelji nisu znali! Ali shvatili smo da je sam naziv kao bogom dan. On će sigurno na hrvatske ljude imati učinak terapije šoka.

Jer zaista, Hrvati, katolici kakvi jesu, moraju biti šokirani kada čuju da postoji Zaljev hrvatskih svetaca, a da oni o tome ništa ne znaju, ne znaju nešto što bi sigurno svaki Hrvat morao znati. I zaista, kada bih ponekad javno nastupao, i u Zagrebu, Melbourneu, Adelaideu - rekao bih da sam rodom iz Zaljeva hrvatskih svetaca znajući da prisutni neće znati odakle sam. A učinak koji bi to proizvelo na njih je zaista bio - šok. Obilazili smo uglednike političkog, kulturnog i znanstvenog života Hrvatske. Nisu znali za to ime. Često bi reagirali s :”Pa kako da se to ime više ne koristi?”, ili ako bi konstatirali da to ljudi u Hrvatskoj ne znaju s: ”Pa to ne znam ni ja!”

Danas, nekih desetak godina kasnije, moramo konstatirati da se situacija promjenila. Doista se u Hrvatskoj mnogo, mnogo više zna o Boki kotorskoj i njenim Hrvatima. U Kotoru je danas Konzulat Republike Hrvatske. Izaslanik Predsjednika Republike na Bokeljskoj večeri 1998. godine viceadmiral Davorin Kaić, nekadašnji učenik kotorske Srednje pomorske škole, je tom prigodom istakao da je naša bratovštine bila najzaslužnija za donošenje odluke o osnivanju konzulata. Netko će reći da je konzulat otvoren zato što je to politički odgovaralo Crnoj Gori. Naravno, bez toga ne bi mogao biti otvoren. Ali još manje da se u Hrvatskoj i dalje nije ništa znalo o bokeljskim Hrvatima. Treba se samo sjetiti kako su poslije pobjede demokracije u Hrvatskoj 1990, kad god bi nabrajali Hrvate izvan Hrvatske hrvatski političari bi po pravilu zaboravljali Hrvate iz Boke kotorske. Recimo, tadašnjem predsjedniku vlade Greguriću se to dogodilo u dva uzastopna nastupa na HTV-u. Nalazio ih je i u Makedoniji, ali ne i u Boki kotorskoj.

Još kada smo bili primljeni kod ministra Cesara, crnogorska TV je prenijela sliku sa HTV-a uz svoj komentar. Slijedili su napadi na nas. Otišao sam u “Vjesnik” želeći naći tekst za koji sam znao da je izašao u beogradskoj “Ekspres politici”. Umjesto toga našao sam njihove zvanične podatke kako se 40% nepokretnog i više od 2/3 pokretnog

spomeničnog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Jasno je da se uglavnom radi o hrvatskoj baštini.

Taj podatak sam često koristio, a potom i drugi. Jednom i na hrvatskom radiju u Melbourneu. Javio se i jedan Srbin (to znamo po psovki - nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: "Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenađen Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničnog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li tamo što srpsko." Odgovorio sam: "Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da je toliko po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je i iz slijedeće priče: naša bratovština je organizirala predavanje u Zagrebu "Hrvatska kulturna baština Boke kotorske". Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući da je teško govoriti o tome jer toga u Boki ima jako mnogo, pa će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj. Zatim je konstatirao da tamo postoji pet većih spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju pokazati da niti jedan od njih nije srpski!" Ne trebam uopće spomenuti koliko su naši ljudi bili zadovoljni mojim komentarom. Kada sam sledeći put gostovao na istom radiju bilo je i sugestija: "Profesore, što god vas budu pitali Vi prvo kažite ono što ste prošli put rekli onom Srbinu!"

Danas se situacija u Crnoj Gori promijenila na bolje. Sjetimo se da je obnovljenu drevnu katedralu sv. Tripuna u Kotoru, "majku svih bokeljskih crkava", blagoslovio 2. prosinca predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup i Metropolit Josip Bozanić, koji je tom prigodom bio u prvom službenom pastoralnom pohodu kotorskoj biskupiji. Tom prigodom je istakao: "Ovaj je 'zaljev svetaca' – kojima se ponosi Katolička Crkva i hrvatski narod – škola, izazov i poziv mnogima na pragu trećeg tisućljeća. Ovdje svjedoče i na osobit način kod Boga zagovaraju: blaženi Gracija iz Mula, blažena Ozana, službenica

Božja Ana Marija Marović, a napose sveti Leopold Bogdan Mandić, o kome je blaženi Alojzije Stepinac zapisao: ‘Taj čovjek malena tijela i krhka zdravlja bio je pravi orijaš duhom kojim se dobri Bog poslužio da nebrojenim dušama olakša breme života, oduševi ih za vječne ideale i učvrsti u dobru.’” Veličanstvena je bila i ovogodišnja proslava sv. Tripuna u obnovljenoj katedrali.

U povodu smrti profesora Luke Brajnovića, hrvatsko-španjolskog intelektualca, Gojko Borić je u Slobodnoj Dalmaciji od 13. veljače 2001. godine u članku “Za domovinom je neizmjereno tugovao” napisao da su španjolski mediji posvetili veliku pozornost smrti Luke Brajnovića, profesora svjetske književnosti i novinarske deontologije u Pamploni, komentatora tamošnjeg dnevnika *Diario de Navarra*, koji je u toj zemlji bio poznat kao “učitelj novinarstva” koji je odgojio brojne španjolske novinare i čija su brojna djela o medijima postala standardna u španjolskim veleučilištima i prevedena na strane jezike. Ali Brajnović je, kako kaže Borić, “svojom suradnjom u hrvatskim emigranskim publikacijama (*Danica*, *Glas sv. Antuna*, *Hrvatska Revija*, itd.), kao i svojom poezijom i prozom na hrvatskom jeziku stalno bio povezan s iseljenom i domovinskom Hrvatskom, sa svojom Bokom, koja je ne samo zaljev hrvatskih svetaca, nego i zaljev hrvatskih pjesnika.” Da, Boka je doista i zaljev hrvatskih pjesnika. Ona je podarila recimo jednog Viktora Vidu, Luku Brajnovića, Vjenceslava Čížeka, Jeronima Kornera i ne samo njih.

U knjizi “Borba za Boku kotorsku” dao sam više svojih članaka koji su posvećeni profesoru Brajnoviću. Naime, Sveučilište u Pamploni utemeljilo je internacionalnu nagradu za novinarstvo “Premio Brajnovic a la comunicacion”, još za njegova života. Sveučilište u Zagrebu, zajedno s Ministarstvom useljništva i Institutom za primjenjena društvena istraživanja organiziralo je tada posjet prof. Brajnovića domovini. Tom prigodom održao je predavanja o novinarskoj etici na Hrvatskim

studijima i u Rektoratu Sveučilišta. Susreo se i s članovima Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809". Tako je dr. Brajnović imao prigodu porazgovarati i sa svojim školskim kolegama i prisjetiti se vremena provedenog u kotorskoj gimnaziji. Ali, interesantna je bila reakcija u Srbiji i Crnoj Gori. O tome sam recimo u članku: *Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj*" objavljenom u *Kulturnom Obzoru Večernjeg lista 11. siječnja 1998.* napisao:

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: " 'Pobjeda' saznaje: Uručena nagrada 'Luka Brajnović' - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida". Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: " 'Pobjeda' je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime *Crnogorca* Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni." Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka s člankom iz lista "Evropske Novosti" (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26.X.1997.: "*Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...*".

Umjesto komentara, spomenimo da je profesor Brajnović bio prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. A o mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat don Ivo Brajnović, koga su partizani još sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, prof. Brajnović je napisao slijedeću pesmu:

Daksa 1944.

*Crno je jugo stišalo pluton
i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša*

slaveći pijanstvo krvava kumira.

*Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i dotiče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.*

A baš na dan održavanja Balkanskog summita u Zagrebu umro je hrvatski pjesnik i mučenik Vjenceslav Čižek, koji me je i upozorio na srpsko svojatanje Luke Brajnovića. Kao student, zbog pjesmica rugalica, npr. "Vođa" i "Sloboda", osuđen je na dvije godine zatvora. Evo tih pjesmica - aforizama:

Sloboda

*Ostvarenje naših snova,
Prozračna je, ljupka, nova
Sva - od slova.*

Vođa

*Svatko od nas po glavu da ima,
s kojim to pravom?
Priznajte sami, sasvim je dosta
Narod sa jednom glavom!*

Više puta otpuštan je s posla (kao gimnazijski profesor radio je u Bosni i Crnoj Gori), a policija mu je često plijenila knjige i rukopise. Od svibnja 1972. godine je u Njemačkoj kao politički emigrant. Surađuje u gotovo svim glasilima hrvatske dijaspore. Međutim, 11. studenoga 1977. jugoslavenska tajna policija ga je kidnapirala, te ga prisilno i tajno vraća u tadašnju Jugoslaviju. Osuđen je 18. kolovoza 1978. na petnaest godina

robije. Tada se za njega bezuspješno zauzima Amnesty International i PEN, posredstvom Hrvatskoga centra PEN-a. Potrajat će više od deset godina dok ga Njemačka, kao svog političkog emigranta, ne uspije osloboditi. Otpušten je iz zatvora 29. srpnja 1988. (!) i vraća se u Njemačku. Od posljedica ozlijeda zadobivenih prilikom kidnapiranja i robovanja - oslijepio je.

Umro je kao politički azilant u Njemačkoj. Nije sahranjen ni u njegovoj Boki, niti u glavnom gradu svih Hrvata, Zagrebu. Sahranjen je u Sinju u obiteljskoj grobnici njegove supruge. Tako je još jednom potvrdio koliko sam bio u pravu kada sam za njega napisao da je bio simbol Boke. Doista se u njegovoj tragičnoj sudbini ogleda i sudbina Boke kotorske.

Može li netko ostati ravnodušan čitajući sljedeću strofu pjesme

Pred svanuće

*Sve oteše podlo, samo dušu nisu,
zmijopleti hadskih sjena rešetaka,
sve uzeše zemno, a mi smo na visu,
sloboda je mene htjela za ortaka.*

“Sve oteše podlo, samo dušu nisu..., sve uzeše zemno, a mi smo na visu”. Mi? Čížek da! Ali tko još? Možemo li se pohvaliti time da u Hrvatskoj 1995. više ljudi zna za Vjenceslava Čížeka, nego što na izborima glasuje za njegove tamničare? A Čížek je napisao u zatvoru i sljedeću pjesmu:

Sin i mati

*Domovino moja trnova krunidbo,
sveto slovo glagoljskog Misala,*

*oku mome Ti bi svjetlost dala
da i Tvoju zlotvor nije tmicom izbo.*

To je bio moj komentar u tekstu o Čižeku koji je objavilo Hrvatsko Slovo te 1995. godine. Potom je i sam Čižek često pisao u ovom našem tjedniku. Ali i danas kada su oni koji su zatvarali Čižeka, i ne samo njega, u Hrvatskoj na vlasti, i svih ovih deset godina u Hrvatskoj je veoma popularan jedan crnogorski književnik koji je bio svjedok optužbe na prvom suđenju Čižeku, dok o simbolu naše Boke još uvijek malo tko zna. Neovisna Hrvatska je stigla, ali za Čižeka nije bilo mjesta u njoj. Domovina ipak nije dala svjetlost oku njegovome. Zato je Vjenceslav Čižek i ostao simbol Zaljeva hrvatskih svetaca, odnosno Zaljeva hrvatskih pjesnika, kako je Boku nazvao Borko Borić.

Iako je knjiga *Borba za Boku kotorsku* sastavljena od mojih članaka objavljenih u raznim novinama i časopisima, ona je korisna literatura i hrvatskim povjesničarima. Nedavno sam doznao da je ona to i na Hrvatskim studijima. U njoj su i članci o Hrvatima BiH, Srijema, Banata i Bačke. Tu su i članci o Crnogorcima-katolicima iz Bara, pogotovo zbog njihove uloge u Svetojeronimskoj aferi iz 1901.-1902. godine. Kada smo spoznali da se u Hrvatskoj malo zna o ovoj aferi, čak i među sveučilišnim profesorima iz povijesti, zajedno sa suprugom sam krenuo u istraživanja ovog značajnog događaja iz Hrvatske povijesti. Istraživanja smo objavljivali u člancima:

1. *Biskup Strossmayer i crnogorski knjaz Nikola*, Zadarska smotra, 1-2 (1995), 151-166.
2. *Strossmayer i Srbi*, Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru, HAZU, Zagreb 1997., str. 81-96.
3. *Kneževina Crna Gora i pitanje imena Zavoda sv. Jeronima u Rimu*, Časopis za suvremenu povijest, God. 28, br. 1-2 (1996), 217-225.
4. *Hrvati u Crnoj Gori*, Zadarska smotra 1-5 (1995), 151-166.

5. *Položaj Hrvata i katolika u Crnoj Gori od Svetojeronimske afere do danas*, Podlistak Hrvatskog obzora od 24. siječnja do 14. veljače 1998.

Članak iz Časopisa za suvremenu povijest koristio je Zoran Grijak u svom doktorskom radu "Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera" obranjenog na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2000. godine (vidjeti sekciju: "Uloga nadbiskupa Stadlera u preustroju Zavoda sv. Jeronima i svetojeronimskoj aferi, posebno bilješku 1703 na str. 514). Dijelove ovih istraživanja sam sam objavljivao kao članke u novinama, jer nam se nije činilo zgodno pisati u novinama članke u kojima ima dva autora. Tako su ti članci i ušli u moju knjigu. Napomenut ću također, da su prva tri djela teksta, od njih četiri, objavljenog u Hrvatskom Obzoru, u stvari referat koji smo imali na Međunarodnom simpoziju "Jugoistočna Europa u 20. stoljeću", održanom u Dubrovniku od 23. do 25. svibnja 1996. Izazvao je veliku pozornost hrvatskih povjesničara na samom Simpoziju, a i medija. Prenio ga je Hrvatski radio u Dubrovniku, a Željko Krušelj je o referatu napisao članak: Zaljev hrvatskih svetaca bez Hrvata, Hrvatski obzor od 17. lipnja 1996. Referat je tiskan u Hrvatskom iseljeničkom zborniku 1997. str. 251-262, a na promociji Zbornika o tom tekstu je izuzetno povoljno govorio akademik Šanjek.

Moram priznati da me je prijatno iznanelila činjenica da je naš tekst iz Hrvatskog obzora na internet stavio crnogorski Montenet. Potom se pojavila i reakcija Dr. Nenad Popović iz Udruženja Crnogoraca Zapadne Evrope u osnivanju. Već sam naslov je neobičan: *Reagovanje na tekstove A. Pečarić iz Hrv. Obzora*. Vjerojatno samo dr. Popović može znati koji je dio u tekstu od dva autora pisao jedan od njih. Pretpostavljam da je to stoga što se Montenet čita i u Boki, pa ne želi pisati o mojim tekstovima, već samo o navodnom tekstu moje supruge za koju zna da nije rođena u Boki. Tako on počinje svoj tekst riječima: "Ovo reagovanje se odnosi samo na iznesene stavove autorke A. Pečarić, objavljene u listu Hrvatski obzor, a nikako na Montenet koji je samo integralno prenio pisanje gore spomenutog lista. Nekome, ko se rodio i odrastao daleko od Boke, ili nema među Bokeljima rođaka, prijatelja ili bar poznanika, mogao bi čitajući tekstove A. Pečarić, pomisliti da je njena slika položaja katolika

Hrvata u Boki autentična. Iako je njena priča o ugroženosti sunarodnika van granica lijepe njihove namijenjena velikohrvatskim nacionalistima, kojima sticanjem zasebne hrvatske države i rješanjem srpskog pitanja u Hrvatskoj, ponestaje hrane za njihove uvijek gladne nacionalističke stomake, ipak ne treba podcijeniti štetnost ovakvih tekstova po međukonfesionalne odnose u Boki.”

Naravno, ne čudi ovakva reakcija nekoga Crnogorca koji živi negdje u svijetu. On samo pokazuje kako su do nedavno razmišljali svi Crnogorci u Crnoj Gori. Danas je situacija sigurno bolja što su i pokazale hrvatske svetkovine oko katedrale sv. Tripuna. To pokazuje i činjenica da je prilikom nedavne posjete Hrvatskoj, predsjednik Crne Gore Milo Đukanović imao večeru i s članovima Hrvatske bratovštine “Bokeljska Mornarica 809.” Tom prigodom sam mu i poklonio moju knjigu “Borba za Boku kotorsku” rekavši mu. “Ako želite znati više o Hrvatima Boke, to ćete najbolje naučiti iz ove knjige. Jer se Hrvati u Boki i ne usude reći istinu.” Naravno, Popovićeva razmišljanja nemaju puno veze s logikom, pa tako on nije svjestan da ima puno Hrvata iz Boke i u Hrvatskoj, a i to da se moja knjiga i te kako čita u samoj Boki, pa bi bilo smiješno za njih pisati knjigu ako slika položaja katolika Hrvata u Boki dana u knjizi nije autentična. Sama Bratovština je, inače, i suizdavač knjige.

Popović dalje kaže: “Osvrnut ću se samo na par stavova gospođe Pečarić u njenim tekstovima. Vrlo je licemjerno zgražavati se nad velikosrpskom propagandom i pokušajima asimilacije pravoslavnih Crnogoraca, a istovremeno to isto činjet sa katoličkim Crnogorcima u Boki. Licemjerno je i izražavat razumijevanje za otpor Crnogoraca prema poistovjećivanju Pravoslavlja sa Srpstvom, a istovremeno Katoličanstvo u Boki poistovjećivati sa Hrvatstvom, i još gore nazvati Boku hrvatskom zemljom. Hrvatski i srpski velikodržavni projekti su na prostoru Boke stari, taman toliko koliko jedan prosječan bor ili palma u mojoj Dobroti, a to je 100-150 godina. U vrijeme njihovih nacionalromantizama,

polovinom prošloga vijeka, oba nacionalna projekta su ostvarili zavidne rezultate na asimilaciji susjednih istovjernih i nedovoljno samobitnih slovenskih naroda, upravo zbog bezrezervne podrške pravoslavne i katoličke Crkve.”

Ovdje se najbolje razaznaje ta politika stvaranja Crnogoraca od Hrvata u Boki. Slična teza može se naći i u knjizi prof. Milorada Nikčevića “Hrvatski i crnogorski književni obzori”, izdane u Zagrebu 1995. Na str. 28. Nikčević kaže: “Da je Petar I. Crnogorce i Primorce smatrao jednim narodom, mogu da potvrde i njegove poslanice koje je slao raznim bratstvima i plemenima: Bokeljima, Grbljanima, Poborima, Paštrovićima, Kotoranima, Rišnjanima”. Tako mi Hrvati iz Boke po prvi put doznajemo da smo iz crnogorskih bratstava i plemena. A da je Boka doista hrvatska zemlja, iako nije u sastavu hrvatske države, najbolje pokazuje da je moja rečenica “U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski” već postala stara hrvatska narodna izreka. Da i ne spominjemo da je biskup kotorski i dubrovački Pavao Butorac govorio da su Boka i Dubrovnik dva najjužnija hrvatska kraja.

Što se tiče uvjerenja Petra I., najbolje je dati završni dio prikaza dr. Miloša Miloševića knjige “Ujedinjenje Crne Gore i Boke 1813-1814, Zbornik dokumenata, knj. I-II, Podgorica 1998” objavljenog u Istorijskim zapisima:

“Mitropolit je, na osnovu svojih istorijskih iskustava i stečenih modela, bio uvjeren da za Crnu Goru, pa i za federaciju sa Bokom, samo Rusija rješava sve otvorene probleme, ekonomsko-političke i konfesionalne.

Bokeljski predstavnici iz pomorskih središta, na osnovu svojih istorijskih iskustava (napomenimo da su pomorska središta naseljavali katolici, dakle mahom Hrvati, J.P.), bili su uvjereni da im pomorsku trgovinu i prosperitet može obezbijediti samo bliska pomorska sila, koju su poslije Venecije, tada prepoznavali u Austriji.

Kroz tu prizmu treba promatrati i ključni Ugovor o ujedinjenju. Poslije svečane zakletve pisane u vjerskom duhu, koja bi trebalo da obezbijedi konačno sigurno izvršenje zaključaka, spominju se još i tri opšteljdska faktora, koji se smatraju zajedničkim i Crnogorcima i Bokeljima (naravno piše i Crnogorcima i Bokeljima kao dva ravnopravna entiteta – smiješno je i pomisliti da se tu radi o Bokeljima kao nekom crnogorskom plemenu kako tvrdi prof. Nikčević, J.P.). To su patriotizam, tada svakako shvaćen kao ljubav prema zavičaju, zatim osjećanje hrišćanske vjere, naravno bez obzira na postojanje katoličke ili pravoslavne crkve, i na kraju osjećanje časti.

Kako je oko glavne formulacije Ugovora bilo razilaženja, našao se oblik koji je bio prihvatljiv za obje strane, pa su ga ove mirne duše potpisale. Iz tog teksta se vidi da je mitropolit Petar do samog kraja vojno-političke krize u Zalivu, ostao apsolutno uvjeren u dvije bitne stvari: prvo, da od trenutka potpisa Ugovora, Boka predstavlja trajnu i nedjeljivu cjelinu sa Crnom Gorom, a drugo – da će Boka bez ikakve sumnje biti dodijeljena ruskom protektoratu. Konkretno, ključnu formulaciju da ako se jedna potpisnica podloži bilo kome od tri spomenuta protektora, ‘onda će obadvije slijediti istu sudbinu’, svi su lako potpisali. Jer mitropolit je bio čvrsto uvjeren da će to biti ruski protektorat, a bokeljski pomorci da će to biti Austrija.

A kada je propala ruska opcija, za vladiku, i pored zakletve, nije moglo biti dileme. On se ni za trenutak nije kolebao da napusti Boku i da brine o obavezama iz Ugovora, koja je ‘*stricto iure*’ Crnu Goru vezivala za Austriju.”

Zar nas sve ovo, samo s drugačijim ishodom ne podsjeća na Drugi svjetski rat, kada je do samog kraja rata u svim partizanskim dokumentima bilo govora o Crnogorcima i Bokeljima, o Crnoj Gori i Boki Kotorskoj, da bi se na kraju ono “i Boka Kotorska” jednostavno

prebrisalo i od Bokelja počelo stvarati crnogorsko pleme, kako reče profesor Nikčević, ili Crnogorci-katolici, kako reče dr. Popović.

Međutim, interesantno je da dr. Popović spominje nekakve Crnogorce-katolike u Boki, mada je u našem tekstu doista bilo riječi o Crnogorcima katolicima u Baru:

“Berlinskim kongresom Bar i dio Barske nadbiskupije postali su dijelom Crne Gore, a dio biskupije pripao je austrougarskoj carevini, tj. postao je dijelom Kotorske biskupije. Rječica Željeznica kod Bara postala je granicom dviju država. Kako su se nacionalno osjećali slavenski katolici tog kraja prije toga vidljivo je iz Jukićeva djela ‘Zemljo - državopisni pregled turskog carstva u Evropi’, (‘Bosanski prijatelj’ III, 1861., str. 12 i d., 17 i d.): "Srbi i Hrvati stanuju oko međe hercegovačke i crnogorske - manjim brojem (nahii) skadarskoj, leškoj i barskoj; u kojoj posljednjoj Katolici nazivlju se Hrvati. (...) Katolici od njih jesu (...) i Hrvati u barskoj okolici. (...) Bar. - Ovdje je stolica nadbiskupa katoličkoga, koji nosi naslov ‘Primas Serbiae’. - Stanovnici su većom stranom, kao i u cijeloj nahii, katolici Slavljani, koji se Hrvati nazivaju, te su dobri mornari." (....)

Međutim, čim je Bar postao dijelom Crne Gore, kako kaže V. Kisić (Hrvatski zavod u Rimu, Najnoviji događaji, Zadar 1902, str. 71) ‘crnogorska vlada stala je nametati Baranima srbsko ime, uslijed političke težnje Srbalja da narodnostno i politički progutaju svoju braću Hrvate’. Kisić također konstatira da se pojavila, u Crnoj Gori i susjednim predjelima politička struja srbo - katolika, među kojima prvi službeno figuriraju Barani.’ Tzv. Srbi - katolici u Dalmaciji bili su sporadična pojava. Ali s dobivanjem Bara i Barske nadbiskupije očito se pojavila mogućnost da svi Slaveni katolici u jednoj nadbiskupiji budu Srbi. I dok su katolički biskupi mislili da pomažu hrvatskom pučanstvu Bara i okoline, nisu ni mogli biti svjesni da ne mogu spriječiti njegovo posrbljavanje, a da pomažući Crnoj Gori u svim pitanjima u svezi s

Barskom nadbiskupijom u stvari nesvjesno pomažu velikosrpskim aspiracijama.”

Toga su postali svjesni 1901.-1902. godine u slučaju Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Naime, 1. kolovoza 1901., papa Lav XIII, breveom “*Slavorum gentem*” osnovao je “*Collegium Hieronymianum pro chroatica gente*” (“Svećenički Zavod sv. Jeronima za Hrvatski narod”), tj. preuređuje dotadašnje ustanove i umjesto ilirskog daje im hrvatsko ime. To je bio rezultat borbe hrvatskih biskupa. (U Zavod je, na poticaj hrvatskih biskupa, uključen i onaj dio Barske nadbiskupije, između Skadarskog jezera i mora, koji su nastanjivali Hrvati.) To je uzburkalo tadašnje europske diplomatske krugove: Austriju, Mađarsku, Italiju, Francusku, Rusiju. Crna Gora i Srbija vidjele su u tome mogućnost za ostvarenje svojih velikosrpskih interesa. Odmah po objavljivanju brevea u prostorije Zavodu upala je grupa tzv. Italo - Srba, proglašavajući se Dalmatincima. To je izazvalo ogorčenje i uzbunu u hrvatskoj javnosti, napose u Dalmaciji, gdje je na demon-stracijama pala i krv. Kada su vlade u Beču i Pešti vidjele oštru reakciju cijelog hrvatskog naroda, intervenirale su, ali uvijek gledajući da ostvare svoje interese. Javno se mijenje u Italiji počelo, malo po ma-lo, okretati na stranu Vatikana, ali tada se u čitav slučaj uplela Crna Gora. Još 29. kolovoza 1901. “Glas Crnogoraca” na Cetinju prosvjedovao je protiv papinskog brevea zato što je “ilirski” nacija zamjenjena hrvatskom, a ne spominje se srpska koju crnogorska vlada uzima u zaštitu. Potom je nadbiskup Milinović pozvan na Cetinje, i o tome piše Vatikanu tvrdeći da će pred knjazom protestirati zbog napada na Svetog Oca. Međutim, nadbiskup je podlegao pritiscima kojima je bio izložen na Cetinju. Naime, kako kažu Š. i J. Rastoder (“Dr. Nikola Dobrečić, Arcibiskup Barski i Primas Srpski, Budva, 1991, str. 17), nadbiskup je priznao (koriste riječ “priznati” koja pokazuje kolikim je pritiscima bio nadbiskup izložen u Cetinju) da ilirstvo obuhvaća i Hrvate i Srbe. On je zajedno s grofom Lujom Vojnovićem, Srbinom - katolikom iz Dubrovnika, tada ministrom pravde u Crnoj Gori, otputovao

u Rim da uime Crne Gore traže da se iza riječi “pro croatia” stave izrazi “et pro serbica gente”. Obrazloženje za to je što u Barskoj nadbiskupiji ne žive Hrvati već Srbi - katolici! Hrvatski biskupi su bili protiv toga, a Strossmayer piše kardinalu Rampolli: “u srcu i duši Srba vlada nesnošljivost prema katoličkim Hrvatima. Stoga se naš zavod ilirski ili hrvatski u Gradu ne smije nikako nazvati Srpskim. Taj se pojam APSOLUTNO NE smije upotrebiti.”

(Inače, u nizu pisama Račkom, biskup Strossmayer je govorio o netrpeljivosti i mržnji Srba prema Hrvatima. Ali ovo je prvi put da takve svoje tvrdnje povezuje s nečim u što je izravno upletena Crna Gora! Očito postao je duboko svjestan da sve što je radio za pomoć i crnogorskom narodu i njegovom narodu u okolini Bara, iskorišteno upravo protiv interesa njegovog hrvatskog naroda! Zato bi to njegovo APSOLUTNO NE trebalo shvatiti kao svojevrstan njegov politički testament.)

Pritisci na Sv. Stolicu bili su golemi. Papa je vjerovao da će uklonivši uzrok -davanje hrvatskog imena Zavodu - otkloniti i posljedice, pa je vratio ilirsko, tada već besmisleno, ime Zavodu u Rimu. (Hrvatsko ime taj je Zavod dobio tek 1971.) Ogorčenje u hrvatskom narodu prenio je biskup Stadler u, neuobičajeno oštroj, prestavci od 30. ožujka 1902. i izgovorenoj u audijenciji pred papom Lavom XIII. Ovo stoljeće nam je zorno pokazalo kroz kakve je sve teškoće prolazio hrvatski narod. U biti to se moglo vidjeti, bolje reći naslutiti, kroz svetojeronimsku aferu. Jer kad jedan papa, nama izuzetno sklon, nije uspio dati jednom svom zavodu u Rimu hrvatsko ime - što smo tek mi trebali očekivati u našoj borbi za slobodu. To osjećamo i danas kada smo u krvi stvorili neovisnu državu i koja iz dana u dan postaje sve manje i manje neovisna. Zato je svetojeronimska afera dio hrvatske povijesti koji bi morao ući u sve udžbenike hrvatske povijesti.

Međutim, za razliku od pojedinačnih slučajeva pojave Srba - katolika u Dalmaciji, gdje je to bio slobodan izbor pojedinaca, u Baru je to bilo

nametnuto. Zato se to nije zadržalo. Umjesto toga, ljudi su vjerovali da će izbjeći pritiscima ako se izjašnjavaju kao Crnogorci - katolici, čvrsto se držeći za svoje katoličanstvo, za svoju različitost. To je najbolje objasnio mostarski biskup msgr. Perić, kada je nakon posjete katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao da biti tamo katolikom možda i nije toliko hrabro kao biti Hrvatom. I zato se katoličko pučanstvo s druge - austrougarske strane rječice Željeznice i dalje osjeća Hrvatima samo do stvaranja Jugoslavije. Pri tome treba imati u vidu da je taj dio katoličkog pučanstva bio udaljeniji od onog u Boki, a u Boki je bilo i mnogo više Hrvata. Zato su oni i morali prvi podleći pritiscima, dok u Boki to ide postupno. Prvo se kroz tzv. bokeljstvo, a potom jugoslavenstvo, izvršilo odvajanje od matičnog naroda, a potom je samo pitanje vremena kada će se od njih napraviti Crnogorci - katolici ili Srbi - katolici. Vidimo da su i za dr. Popovića i za prof. Nikčevića oni već Crnogorci-katolici. Međutim, vidjeli smo da u Boki kotorskoj stvari izgledaju potpuno suprotno. Iako se puno obitelji tijekom Domovinskog rata uselilo u Hrvatsku, Hrvata je tamo više nego prije. Postojanje države čini da se i oni koji su već bili asimilirani vraćaju svojim korjenima.

Ali vratimo se tekstu dr. Popovića: "Isto tako nije nikakvo čudo što su oba projekta polomili zube o tvrdi orah crnogorskog identiteta utemeljenog i na katoličkoj i pravoslavnoj tradiciji i shodno tome, ne postoji potreba otimanja bilo čije kulturne tradicije u Boki, jer ih obije njeni stanovnici doživljavaju kao svoje."

Da, kao što dr. Popović kaže za Hrvate da su Crnogorci-katolici, tako su neki stalno svojatali hrvatsku kulturnu baštinu. Već mo to slikovito pokazali na primjeru profesora Luke Brajnovića. Nije im smetala ni činjenica što su mu brata ubili da bi ga svojatali i Srbi i Crnogorci. Jer to neki "doživljavaju kao svoje".

Popović dalje kaže: "A. Pečarić isto tako može da pretpostavi zašto Boka nije 1941-e pripala NDH, iako je ta hrvatska kvazi-država bila

vjerni saveznik talijanskih fašista i najmoćnijeg vojnog saveza u svijetu, i neumorno na tome insistirala. Talijani (Venecijanci) su Bokom vladali 400 godina i svakako dobro znali kome Boka NE pripada i tako i odgovorili na hrvatske zahtjeve.”

Ovdje dr. Popović vjerojatno želi istaći da je tijekom rata Crna Gora s pravom postala dio Italije. Čudno za nekoga tko za sebe tvrdi da je Crnogorac, zar ne?

Pogledajmo što Popović piše u nastavku svog odgovora: “Gosp. Pečarić naglašava da je narod Boke sa strahom dočekaao oslobođenje 1944-te godine. Neki, čiji je gosp. Pečarić danas advokat, sigurno jesu, zbog njihovog paradiranja Kotorom u ustaškim uniformama ili učestvovanja u pozivima konavoskim i dubrovačkim ustašama da uđu u Boku i riješe problem prisustva pravoslavaca u njoj na način na koji su to u NDH rješavali. Međutim, ta grupa katoličkih Bokelja se ne može poistovjećivati sa narodom Boke.”

Očito Popović misli na to što je nakon pada Italije Boka trebala ući u sastav NDH, u Veliku župu Dubravu, ali NDH tamo nije uspjela uspostaviti vlast. Ustaše nisu nikad ušle u Boku. Doista su Srbi i Crnogorci bili u strahu i skrivali su se kod Hrvata. I kod mog oca. Kada su u Kotor ušli partizani, upravo Srpkinja koja se tada kod njega sklonila prokazala ga je kao navodnog ustašu. Don Ivo Stjepčević je tada i pisao Nijemcima da oni uđu u Boku. Zahvala je došla poslije rata. “Narodni sud” ga je proglasio suradnikom okupatora i osudio na dvije godine robije. A u Boki su paradirali i klali samo četnici. Sjetimo se Maslovara iz Bogdašića. U našem tekstu se i spominju ljudi koji su ubijeni po dolasku partizana i njihova krivica. O jednome od njih dr. Brajnović kaže u intervjuu koji sam imao s njim za Hrvatsko Slovo:

“Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i

pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja skupljenih na poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na "sud". Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje."

"Ne stoji ni konstatacija gosp. Pečarić o nepovratku svršenih studenata Hrvata u Boku." – kaže Popović, pa nastavlja. "Lično znam da ogromna većina mojih školskih drugova katoličke vjeroispovijesti nakon završenih studija živi u našem rodnom Kotoru, a ja, kao Crnogorac pravoslavne vjere, koji bih po mišljenju gosp. Pečarić, trebao da imam u državi Crnoj Gori najveće moguće privilegije, se nijesam vratio kao svršeni student u rodni grad. Isto tako kao čovjek koji, kako u bližoj porodici, tako i među prijateljima i kumovima, ima puno katolika od njih samih znam da samo jedan mali dio njih ima istinsko hrvatsko porijeklo (potomci državnih činovnika Austro-Ugarske carevine koji su službovali u Boki i tu osnovali porodice i ostali da žive). Oni su u Boki isto toliko zastupljeni koliko i katolici češkog, austrijskog, talijanskog, mađarskog, slovačkog i slovenačkog porijekla. Oni katolici koji ne pripadaju ovom doseljeničkom dijelu, imaju u svojoj porodičnoj tradiciji i sjećanju sa kojom su pravoslavnom porodicom u srodstvu i tko su im zajednički preci."

Dr. Popović nam ne kaže kada je on to učio u Kotoru. Mi smo govorili o poslijeratnom periodu. Hrvati iz Kotora, koji bi trebali znati za nekog Nenada Popovića koji je u tom periodu bio u nekoj kotorskoj srednjoj školi – za takvoga ne znaju. Čudno s obzirom da se radi o doktoru. A to što se neki doktor zaposlio negdje u inozemstvu, je smiješan argument u ovakvoj polemici. A o njegovom dokazu da su katolici u Boki sve drugo samo ne Hrvati, već sam rekao sve kroz činjenicu da i pored iseljavanja Hrvata tijekom Domovinskog rata, danas imamo više Hrvata u Boki, nego prije toga. Međutim, nisu svi Crnogorci slični dr. Popoviću. Sjećam se jedne priče iz Dobrote. Neposredno prije rata, baš u Dobroti sam

razgovarao s jednim Srbinom koji je tamo ljetovao. Smjestio se kod jednog Crnogorca. Divio se onome što je vidio u Zaljevu, a Crnogorac mu je rekao: To su sve izgradili Hrvati!

Naravno, dr. Popović se izdaje za Crnogorca, ali ne može skriti svoju velikosrpsku naobrazbu. To je očito iz kraja njegovog “Reagovanja”:

“S obzirom da se hrvatska velikodržavna aždaja nije zasitila ni takvim zalogajima kao sto su Dalmatinci, Istrani, Neretljani i djelimično Humljani, mi Crnogorci možemo joj kao i velikosrpskoj aždaji, obećat samo BORBU NEPRESTANU (naravno u granicama demokratske rasprave potkrijepljene argumentima i osnovnim poznavanjem situacije).”

Da, navodni Crnogorac dr. Nenad Popović nam na svoj način govori o Hrvatskoj koja je tolika koliko se vidi s vrha zagrebačke katedrale, ili o liniji Virovitica-Karlovac-Karlobag.

Očito je da se pokazalo da je neovisna Hrvatska nešto što osigurava opstojnost i Hrvata u Boki kotorskoj. Cijelo prošlo stoljeće je pokazalo da su Jugoslavije (danas Zapadni Balkan) tada značile samo njihovo izumiranje. Uostalom, da je to tako previdio i biskup Josip Juraj Strossmayer kada je u pismu Serafinu Vannutelliju, papinskom nunciju u Beču, 2. prosinca 1885. ukazao na velikosrpske težnje za obnavljanje Dušanovog carstva: “Mađari već dva i više desetljeća posebno nastoje da srpski narod u Hrvatskoj i izvan Hrvatske za svoje ciljeve pridobiju i učine ih svojim nakanama posve odanim. Iskorištavaju u tu svrhu taštinu Srba koji smatraju da su ispred svih drugih pozvani da, uskrisivši carstvo svoga cara Dušana, jedini na Balkanskom poluotoku zavladaју. To je anakronizam i opsjena bolesnog uma iz četrnaestog stoljeća kad je Dušan, kralj svakako vrlo sposoban no isto tako vrlo podmukao i okrutan, živio (...) Ponavljam: tu misao ponovno oživjeti isto je što i trabunjati prepuštajući se pukim opsjenama ali, nažalost, narodi zahvaćeni

nadutošću i sebičnošću ravnaju se radije snovima i opsjenama negoli istinom i pravdom koje traže žrtve i požrtvovnost.”

A da je biskup Strossmayer bio u pravu osjetili smo na svojoj koži. Na kraju, dozvolite mi da ovo predavanje završim sa još jednom svojom izrekom: “Ako se itko utrkiavao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske. Ne znaš čije je djelo veličanstvenije

BOKA KOTORSKA I BOKELJI, DRAGOVOLJAC.COM., 2025.

NAPAD NA DOMOVINSKI RAT U TIVTU

Puno hvala na iskrenoj podršci poštovani akademike Pečarić. Puno nam znači svaka podrška iz RH ,a posebno od ljudi i institucija koji se bave Bokom kotorskom desetljećima i koji su dokazali da ih u borbi za Boku kotorsku ne može zaustaviti ni vrijeme ni godine. Hvala Vam.

PS: U pripremi je nova knjiga, reprint, o Luki Brajnoviću. Zvoni.ir Deković.

Šalje: Josip Pečarić <pecaric@element.hr>

Datum: 02. 06. 2023. 22:22 (GMT+01:00)

To: Marko Franovic <boka.marko@gmail.com>, Radovan Fuchs <kabinetMZO@mzo.hr>, neidhardt@hazu.hr, "CC: Gordan Grlić-Radman" <Gordan.Grlic-Radman@mvep.hr>, Zvonko Dekovic <zvonimird@t-com.me>, Adrijan Vuksanović <advuk@gmail.com>, Srećko Đuranović <srecko.duranovic@gmail.com>, Marijan Banelli <marijan@banelli.biz>, Ivo Škanata <ivo.skanata@xnet.hr>, Vanda Babić Galić <vbg109@gmail.com>, janovic@fkit.hr, Iva.Hraste-Soco@min-kulture.hr, Veselko Grubišić <Veselko.Grubisic@mvep.hr>, Aleksandar Dender

<info@denderarch.com>, djdanilo <djdaniilo@ucg.ac.me>,
roko.miseti@unicath.hr, Željko Tanjić <rektor@unicath.hr>
Predmet: Fwd: OLTAR DOMOVINE + NAPAD NA
DOMOVINSKI RAT U TIVTU + LUKA BRAJNOVIĆ

U SVE JE, NARAVNO, UKLJUČENA I SPC

Čelnik Tivta pozvao na bojkot predavanja o Domovinskom ratu idiotskim objašnjenjem. Hrvatska reagirala

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova oštro je u petak osudilo potez čelnika općine Tivat u Crnoj Gori koji je pozvao na bojkot predavanja o Domovinskom ratu, što je dovelo do manjeg prosvjeda predvođenog pravoslavnim svećenikom.

02.06.2023. u 20:02

U Domu kulture "Josip Marković" u Donjoj Lastvi, u kojemu je sjedište Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore (HNVCG) održana su stručna, edukacijska predavanja o Domovinskom ratu namijenjena učiteljima hrvatske nastave u inozemstvu, učiteljima povijesti i svima zainteresiranima. Suorganizator je bio Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske, priopćilo je ministarstvo.

Bez ikakve prethodne komunikacije s predsjednikom HNVCG-a, predsjednik općine Tivat javno je pozvao građane na bojkot predavanja koje je ocijenio "bijednim pokušajem stjecanja političkih bodova Hrvatske građanske inicijative (HGI)", a Domovinski rat nazvao građanskim i samu manifestaciju provokacijom dijela građana Tivta, kažu na Zrinjevcu.

Ministarstvo ističe da su takvi pozivi na bojkot, kao i prosvjed manjeg broja građana predvođenih lokalnim svećenikom Srpske pravoslavne crkve neprihvatljivi jer predstavljaju pokušaj zastrašivanja autohtonog hrvatskog puka, osobito pred parlamentarne izbore koji se održavaju 11. lipnja, a na koje samostalno izlazi (HGI).

Hrvatska vlada očekuje od crnogorske vlade da zaštiti svoje građane od svih manipulacija i neutemeljenih napada, a hrvatskoj manjinskoj zajednici osigura dostojanstven i miran život, stoji u priopćenju.

<https://direktno.hr/eu-i-svijet/dijaspora/celnik-tivta-pozvao-na-bojkot-predavanja-o-domovinskom-ratu-idiotskim-objasnjenjem-hrvatska-reagirala-317362/>

U CRNOJ GORI PROSVJED ZBOG PREDAVANJA O
DOMOVINSKOM RATU, MVEP: POKUŠAJ ZASTRAŠIVANJA
AUTOHTONOG HRVATSKOG PUKA

2. lipnja 2023.

Podgorica, 22.06.2020. - Hrvatska i Crna Gora, susjedne i prijateljske zemlje i saveznice u NATO-u njeguju odlične međusobne odnose ne dopuštajući da neka otvorena pitanja prošlosti naruše duh suradnje i

stabilnosti, rekli su predsjednici dviju država prema priopćenju u ponedjeljak navečer. Na fotografiji zastave Hrvatske, Europske Unije i Crne Gore. foto HINA/ Vlada CG/ Saša MATIĆ/ tš

Predavanje o “Domovinskom ratu” u Crnogorskom gradu Tivtu izazvalo je manje prosvjede, uglavnom građana srpske nacionalnosti u Crnoj Gori. To je oštro osudilo hrvatsko Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP) te uputilo podršku hrvatskom narodu u Crnoj Gori.

MVEP: Ovakvi prosvjedi predstavljaju pokušaj zastrašivanja autohtonog hrvatskog puka,

“MVEP oštro osuđuje manipulaciju i pritisak na hrvatsku manjinsku zajednicu u Crnoj Gori od strane čelnika Općine Tivat što je dovelo do prosvjeda manjeg broja građana predvođenih lokalnim svećenikom SPC-a.

U Domu kulture ‘Josip Marković’ u Donjoj Lastvi, u kojemu je sjedište HNVCG, u suorganizaciji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan RH održana su stručna, edukacijska predavanja o Domovinskom ratu namijenjena učiteljima hrvatske nastave u inozemstvu, učiteljima povijesti i ostalima koje zanima ta tema.

Bez ikakve prethodne komunikacije s predsjednikom HNVCG, predsjednik općine Tivat javno je pozvao građane na bojkot predavanja te ih ocijenio ‘bijednim pokušajem stjecanja političkih bodova HGI-a’, a Domovinski rat nazvao građanskim i samu manifestaciju provokacijom dijela građana Tivta.

MVEP ovakve pozive i prosvjede drži neprihvatljivima jer predstavljaju pokušaj zastrašivanja autohtonog hrvatskog puka, osobito pred parlamentarne izbore koji se održavaju 11. lipnja, a na kojima samostalno izlazi Hrvatska građanska inicijativa.

Ovom prigodom Vlada RH ponavlja snažnu podršku hrvatskom narodu u Crnoj Gori i njihovim legitimnim predstavnicima te očekuje od vlade Crne Gore da od svih manipulacija i neutemeljenih napada zaštiti svoje građane, a hrvatskoj manjinskoj zajednici osigura dostojanstven i miran život”, stoji u priopćenju MVEP-a.

Babić Galić: Neki ne mogu prihvatiti da je Domovinski rat bio braniteljski

Savjetnica u Ministarstvu vanjskih poslova Hrvatske Vanda Babić Galić za HRT je kazala da, iako se radi o mirnom i malom prosvjedu “on govori da Crna Gora ima veliki dio građana koji se ne može pomiriti s činjenicom, ni nakon 30 godina, da je Hrvatska samostalna i da je Domovinski rat bio braniteljski, da smo mi branili sebe i nitko tko ne prizna Domovinski rat, ne priznaje ni Republiku Hrvatsku”.

<https://narod.hr/svijet/u-crnoj-gori-prosvjed-zbog-predavanja-o-domovinskom-ratu-mvep-pokusaj-zastrasivanja-autohtonog-hrvatskog-puka>

LUKA BRAJNOVIĆ (1909. – 2001.)

KNJIŽEVNIK, PJESNIK, NOVINAR, ODGOJITELJ, DOMOLJUB

Hrvatska katolička i domoljubna inteligencija između dva svjetska rata bila je brojna, duboko misaona, duhovno jaka, dinamična i stvaralačka. Nakon iskustva s velikosrpskom tiranijom hrvatsku državu dočekali su s

radošću, kao i većina hrvatskoga naroda. U njoj su na razne načine nastojali koliko je god u to vrijeme bilo moguće čuvati i širiti katoličke vrijednote bogoljublja i čovjekoljublja.

Ali došla je 1945. i komunistički režim je tadašnju hrvatsku inteligenciju bezdušno i krvnički dotukao: jedan je dio pobijen, drugi završio na robiji, a oni sretniji (barem su preživjeli) završili su u izbjeglištvu. Jedan od tih bio je i Luka Brajnović, tada poznati novinar i vodeći katolički djelatnik.

Od Kotora do Zagreba

Luka Brajnović rođen je u Kotoru 13. siječnja 1919. U rodnom je gradu pohađao pučku školu, gimnaziju na otoku Badiji, Dubrovniku i Kotoru, a od 1938. studirao pravo u Zagrebu. Već u 5. razredu tadašnje gimnazije počeo je novinarski djelovati. S mladim kolegama tajno je izdavao časopis *Hrvatski graničar* da bi i tako čuvao hrvatsku svijest među mladima svojega zavičaja, koji je prožet katoličkim, duhovnim i pun kulturnoga bogatstva. Odmah po dolasku u Zagreb postao je iznimno djelatatan u krugovima katoličke mladeži, posebice u novinarstvu. Među ostalim, bio je i glavni urednik (1940. – 1943.) časopisa *Luč*, „revije za misao i život hrvatskog katoličkog đastva”, na kojem je slovalo geslo: „Bog–narod–socijalna pravda”. Osim toga, bio je urednik (1941. – 1944.) najpoznatijega hrvatskoga katoličkoga tjednika *Hrvatska straža*.

Brajnovića, koji nije bio djelatatan ni u vojsci ni politici, nego u kulturi i katoličkom novinarstvu, uhitili su Talijani 1941. prigodom njegova posjeta rodnomu kraju. Bio je kriv jer je objavio članak u kojem se dotaknuo Mussolinija i njegove megalomanije. Talijanska vojska Luku je držala na vojnom brodu, ali on i petorica drugih zatočenika već su druge noći uspjeli pobjeći s plovećega broda. Luka je doplivao do kopna, uspješno izbjegao okupatorsku vojsku te se s mukom krišom vratio se u Zagreb.

Ponovo je bio uhićen 1943., ali ovoga puta od partizana. Naime, ispred putničkoga vlaka, kojim je putovao i Brajnović, partizani su postavili eksploziv i lokomotiva je sletjela s tračnica. Partizani su zapucali, napali vlak i zarobili putnike, koji su gotovo svi bili civili. Luku nisu mučili ili

strijeljali jer su računali da će im kao novinar dobro doći za njihovu promidžbu. Tražili su da govori sve najbolje o njima za radio BBC. Ali opet ga je sreća pratila. Nakon neke eksplozije u vojarni u kojoj su ga držali nastao je metež pa je s još jedinim zatvorenikom pobjegao i uspio se probiti negdje iz okolice Kamenskoga preko Karlovca u Zagreb.

Bijeg u nepoznato

Hrvatske mase s juga su stizale u Zagreb, a potom je početkom svibnja 1945. civilno i vojno mnoštvo krenulo prema Austriji. Premda ni krivi ni dužni, mnogi su spoznali što ih čeka ako upadnu u partizanske ruke. Brajnović je razmišljao o ostanku, ali kao poznati katolički novinar, k tomu bjegunac iz partizanskoga zarobljeništva, nije bilo teško zaključiti kako bi prošao nakon „oslobođenja” Zagreba! Čekala bi ga sudbina njegove braće (stariji don Ivo i mlađi Tripun) koje su partizani ubili tijekom 1944. Njegova bi sudbina zasigurno bila jednaka njihovoj.

Napustio je Zagreb i pošao u zbjeg, a iza njega je u Zagrebu ostala supruga i kćerkica od tri mjeseca. One su se tek 1956. nekako izvukle iz Titove satrapije i pridružile mužu i ocu u izbjeglištvu gdje se u obitelji potom rodilo još četvero djece.

Nakon izlaska iz Hrvatske, Brajnović je, kao i na tisuće drugih Hrvata, prošao kroz nekoliko logora u Austriji i Italiji. Najdulje se zadržao u logoru Fermo iz kojega je godine 1948. otišao u Španjolsku.

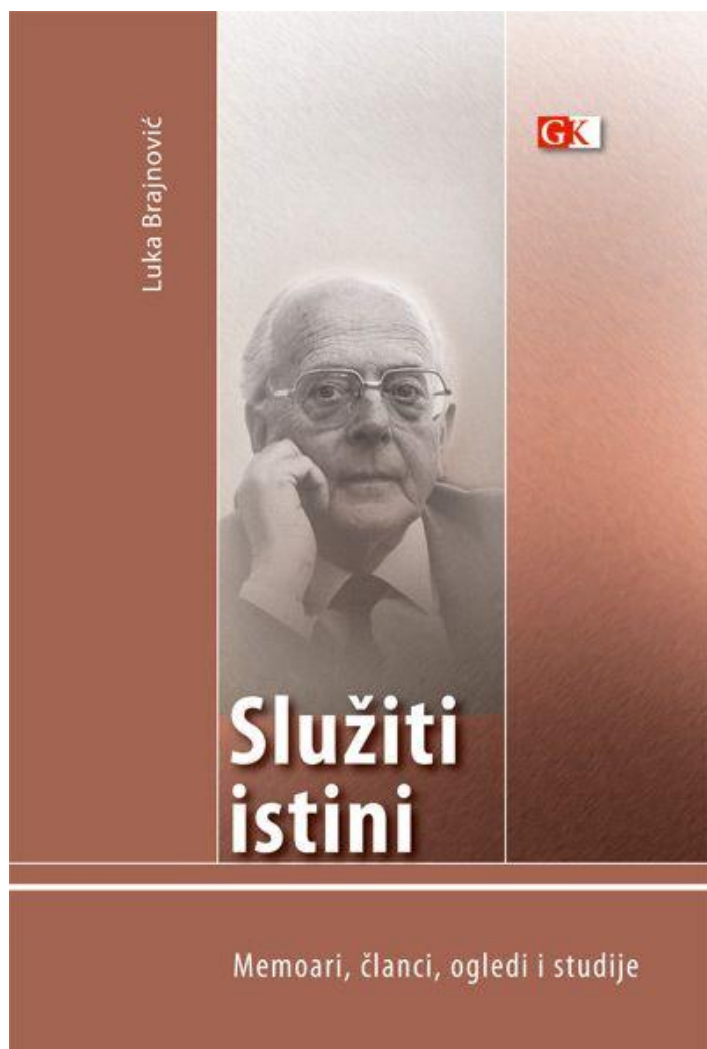
Novi početci i dojmivi uspjesi

I u tragičnim poratnim godinama Luku Brajnovića ipak je pratila sreća, odnosno Bog mu je bio na pomoći. U prvom redu, dobio je potporu i pomoć od nekih katoličkih krugova u Španjolskoj pa nije otišao u prekoceanske zemlje, nego je ostao relativno blizu domovine. Nadalje, dok su poratne useljenike u drugim državama čekali fizički poslovi, Španjolska je izbjeglicama dala priliku da napreduju u svojim zvanjima ili steknu nova. Zahvaljujući tim okolnostima Brajnović je u Španjolskoj završio tri fakulteta: pravni (koji je započeo u Zagrebu), filozofski i fakultet informacijskih znanosti. Od 1960. do 1992. bio je profesorom

svjetske književnosti i informacijskih znanosti na Navarskom sveučilištu u Pamploni. K tomu, na njemu je utemeljio Katedru za novinarsku etiku. Koliko je bio cijenjen kao profesor i stručnjaka, pokazuje činjenica da je u njegovu čast na Fakultetu informacijskih znanosti u Pamploni utemeljena godišnja novinarska nagrada koja nosi ime *Premio Brajnovic de la Comunicación*. Među mnogim uglednicima, ta je nagrada posmrtno dodijeljena i hrvatskom novinaru-mučeniku Siniši Glavaševiću (Srbi ga ubili na Ovčari 1991.).

Brajnović je, među ostalim, bio i vrlo plodonosan pisac, pjesnik, novinar i publicist. Na španjolskom je objavio tri zbirke pjesama, priručnike, kritike., a u dnevniku *Diario de Navarra* više od šest tisuća kolumni. Njegovim velikim uspjesima treba dodati i tri izdanja jednoga od prvih udžbenika novinarske etike u Europi. Na hrvatskom je objavio nekoliko zbirka pjesama, romane, priče, memoare, kritike, studije...Od emigrantskoga tiska, javljao se (među ostalim) u *Danici, Hrvatskoj državi, Glasniku sv. Antuna*, a svoje je uratke ponajviše objavljivao u *Hrvatskoj reviji*.

S dominikancem Hijacintom Eterovićem pokrenuo je i izdavao (1949. – 1956.) uglednu katoličku reviju *Osoba i duh*, glasilo hrvatskih katoličkih intelektualaca u emigraciji, a nakladnik mu je bila udruga *Croatia Academica Catholica*. Osim te revije, Brajnović je utemeljio nakladničku knjižnicu *Osvit*, koja je objavila nekoliko knjiga i *Sveto Pismo Novoga i Staroga Zavjeta* u prijevodu nadbiskupa Ivana Ev. Šarića, koji je tada živio u izbjeglištvu u Madridu.

Bog je temelj

Ni u domovini ni u emigraciji Brajnović nije bio opterećen stranačkom politikom ili ideologijama. Težište njegova djelovanja bilo je usmjereno

prema pojedincu, posebice hrvatskomu katoličkomu intelektualcu, ali ne da pojedinci gaje samo osobne kršćanske vrijednote i produbljuju duhovni život i učvršćuju karakter, nego da budu preporoditelji društva u kojem žive i naroda iz kojega je potječu. Politika, društveni aktivizam, rad na socijalnoj pravdi, domoljublje... moraju počivati na duhovnoj zrelosti i čvrstu kršćanskom karakteru pojedinaca, a sve skupa na temeljima Kristova evanđelja. Što se tiče novinarstva, odnosno medija općenito, mlade je naraštaje podučavao: „Uvijek govoriti istinu, uvijek biti objektivan, jer ako nema istine, nema informacije i postoji samo laž”.

Bilo bi itekako korisno da hrvatski mlađi naraštaji ne samo upoznaju nego i proučavaju život i misli Luke Brajnovića, a njegove bi principe posebice trebali slijediti današnji i budući novinari, ako im je stalo biti u službi istine – samo istine.

Predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, dodijelio je 1997. Luki Brajnoviću priznanje *Red Danice hrvatske s likom Marka Marulića* za njegov doprinos čuvanju i gajenju hrvatske kulturne baštine. Ovozemaljski je život zamijenio vječnim u Pamploni 8. veljače 2001. dr. Ante Čuvalo

<https://www.hkv.hr/hkvpedija/iseljenistvo/41791-hrvati-u-svijetu-luka-brajanovic.html>

VOLE SVOJATATI HRVATSKO

U Hrvatskoj se zna o pokušajima negiranja hrvatske kulturne baštine u Boki kotorskoj na primjeru Bokeljske mornarice. Ono što je posebno zanimljivo je što tu posebno mjesto ima novi admiral Bokeljske mornarice Anton Sbutega. Svojevremeno je prof. Đuro Vidmarović upozorio kako Sbutega, još dok je bio veleposlanik Crne Gore, piše članak o izložbi u kojoj je Crna Gora bila predstavljena uglavnom hrvatskom kulturnom baštinom iz Boke, i uopće nije spomenuo riječ Hrvat (7. prosinca 2010. Crna Gora je predstavila u Italiji svoju kulturno-povijesnu baštinu. Izložba je priređena u Venecijanskoj biblioteci «Marciana», pod naslovom „Blago Crne Gore: zavjeti iz Perasta i Boke, svjedočanstvo vjere i kulture”).

<http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/7396-crnogorizacija-kulturne-batine-hrvata-u-boki-kotorskoj.html>

Problem im je što danas u Crnoj Gori postoji Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore koje pokušava zaštititi i Hrvate i hrvatsku kulturnu baštinu u Crnoj Gori. Zato su – logično – došli na udar admirala koji negira hrvatstvo Bokeljskoj mornarici.

Kako mu je odgovorio predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća g. Zvonimir Deković pogledajte u članku: *Bokeljska mornarica je i baština pripadnika hrvatske manjine u Crnoj Gori*

<https://kamenjar.com/bokeljska-mornarica-je-i-bastina-pripadnika-hrvatske-manjine-u-crnoj-gori/>

Meni je u lijepom sjećanju jedan odgovor g. Dekovića kada sam ga pitao može li pomoći oko posjete iz jedne zagrebačke osnovne škole Boki. Odgovorio je:

Poštovani akademike,

zar sumnjate? Svakome iz RH sam na raspolaganju ,a naročito djeci i njihovim odgojiteljima. Slobodno dajte moje kontakte.

*Jednostavno, uživam u osjećaju pripadnosti hrvatskom narodu.
Bratski iz Boke, Zvonimir.*

Nadam se da će u RH još više podržati rad takvog našeg čovjeka. Zapravo me je njegov odgovor negatoru hrvatstva Bokeljske mornarice podsjetio na jednog drugog hrvatskog velikana na kojega nas je podsjetio tekst u najnovijem broju Hrvatskog tjednika (14. veljače 2019.): *Jedan od zaboravljenih hrvatskih velikana – Luka BRAJNOVIĆ (1919.-2019.) pjesnik, književnik, novinar, prevodilac, urednik i sveučilišni profesor na sveučilištu Navarra u Pamploni.*

U mojoj knjizi „Borba za Boku kotorsku“ dao sam tri svoja teksta o ovom hrvatsko velikanu:

Prvi je *Prof. dr. Luka Brajnović - ponos Boke kotorske i Hrvatske*, Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 151; Večernji list (inozemno izdanje), 21. travnja 1997.

Drugi je moj intervju s njim: *Luka Brajnović: Ponosan sam što sam Hrvat iz Boke*, Hrvatsko slovo, 25. travnja 1997.

Treći je posebno zanimljiv kada već imamo negiranje hrvatstva Bokeljske mornarice, jer pokazuje kako su i Srbi i Crnogorci svojatali ovog hrvatskog velikana. Evo tog teksta:

Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj

Kulturni Obzor, Večernji list 11. siječnja 1998.

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “ ‘Pobjeda’ saznaje: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “ ‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime Crnogorca Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika

Vjenceslava Čížeka s člankom iz lista "Evropske Novosti" (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26. X. 1997.: "Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...". Tako je na primjeru prof. Luke Brajnovića zorno pokazano koliko je ogroman velikosrpski kompleks hrvatske kulturne baštine. Četristo godina pod turskom vlašću znači za njih i 400 godina bez kulturnog stvaranja - bez baštine, pa taj nedostatak pokušavaju nadoknaditi otimajući hrvatsku kulturnu baštinu. Tako prisvajaju ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke kotorske. A profesor Brajnović jest Hrvat iz Boke kotorske.

Dobro je poznata činjenica kako su tijekom Drugog svjetskog rata svi partizanski dokumenti i organizacije koje su se odnosile na Boku kotorsku i Crnu Goru govorili o Crnoj Gori i Boki kotorskoj. To se mijenja na kraju rata: ono "Boka kotorska" se jednostavno briše i ostaje samo Crna Gora, da bismo već na popisu iz 1948. godine imali velike pritiske da se sve pučanstvo takve Crne Gore deklarira kao - Crnogorci. Mnogi hrvatski komunisti to su - po partijskoj direktivi - naprasno i postali. Slično je bilo i s ogromnom hrvatskom kulturnom baštinom Boke kotorske. Malo po malo sve je, isto tako naprasno, postajalo crnogorsko. Kotorsko kazalište ili Srednju muzičku školu bi jednostavno premjestili u Titograd. Sjetimo se također televizijske emisije: Crnogorska kulturna baština: Katedrala sv. Tripuna u Kotoru. Nju nisu mogli premjestiti, pa bi je kao i svu drugu hrvatsku baštinu jednostavno proglasili crnogorskom baštinom. A mi bi Hrvati bili šovinisti jer ne želimo priznati da smo - u stvari - Crnogorci. Neki su to naprasno i postali, a za mnoge je "spas" bilo - jugoslavenstvo. U Srboslaviji, kakva je bila tadašnja država, niotkuda nisi mogao očekivati pomoć. Jedino što nam je preostalo bilo je našaliti se na

vlastiti račun. Govorili bi: "Sve nam uzeše. Samo neće generala Moškova."

"Naš čovek"

Naravno, general Moškov je simbolizirao sve one Hrvate iz Boke koji su se borili za NDH ili su kao takvi u drugoj Jugoslaviji predstavljani. Za takve su važila i tri brata Brajnović: jedan je, kao hrvatski vojnik, položio svoj život na oltar domovine, drugog, don Iva Brajnovića su prvo partizani pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, da bi ga ubili u Dubrovniku na otoku Daksi, a treći, Luka Brajnović, urednik časopisa "Luč" (1939.-1942.), te glavni i odgovorni urednik tjednika "Hrvatska straža" (1941.-1944.) je 1945. napustio Hrvatsku i tako spasio svoj život. Upravo Luka Brajnović je "krivac" što se u najnovije vrijeme pokazalo kako ona tvrdnja iz naše šale "Samo neće generala Moškova" nije točna. Međunarodna nagrada za novinarstvo nosi njegovo ime! Preveliki zalogaj za velikosrpsku politiku gladnu hrvatske kulturne baštine. Poznato je kako su svi ti naši ljudi koju su surađivali s hrvatskim emigrantskim tiskom bili u Jugoslaviji proglašavani "ustašama", kao što je uostalom i sam taj tisak bio "ustaški". A prof. Brajnović je surađivao s Hrvatskom revijom, Našom nadom, Hrvatskom državom i drugim emigrantskim hrvatskim publikacijama. Bio je prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. Prof. Brajnović je i pjesnik. O mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat, prof. Brajnović je napisao slijedeću pjesmu:

Daksa 1944.

Crno je jugo stižalo pluton

*i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša
slaveći pijanstvo krvava kumira.
Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i dotiče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.*

“Evropske Novosti” istina kažu kako je Luka Brajnović diplomirao na Pravnom fakultetu u Zagrebu, ali ne spominju njegov rad u domovini, niti u emigraciji. Jer to bi zaista onda bio čudan neki “njihov čovek”. Oni jednostavno kažu: “Saznajemo da je (...) rođen ovde 1919. godine i da od 1956. živi i radi u Španiji.” U daljem tekstu oni će ustvrditi i slijedeće: “Pre neku godinu posetio je ‘nevestu Jadrana’, pomagao je svojim za vreme izolacije naše zemlje i sankcija protiv kojih se bunio.” Vjerovali ili ne!

Kompleks baštine

Valjda ne treba ni spomenuti kako je on, kao i njegove kćeri, koje su također novinarkе, upravo radio na širenju istine o Hrvatskoj i srpskoj agresiji na nju tijekom Domovinskog rata. O tome nam je pričao prošle godine, a i tiskano je u nizu intervjuā, kada je, iako teško bolestan, posjetio Zagreb, i kada je primio Spomen-medalju Sveučilišta u Zagrebu. Istina je da je prof. Brajnović 1989. godine zaista po prvi put poslije Drugog svjetskog rata posjetio Hrvatsku i Boku kotorsku. Iako državljanin Španjolske i sveučilišni profesor, ipak je došao, kako nam je rekao - sa strahom. Vjerojatno svjestan kako je možda i njegov brat don Ivo bio ubijen više zbog rada prof. Brajnovića u spomenutim hrvatskim novinama, nego zbog nekakve svoje krivnje. Tekst u (srpskim) “Evropskim Novostima” završava riječima

“časnih novinara, kojima je etika i moral iznad svega”. Zaista čudno shvatanje etike i morala. Ali kada znamo od koga to dolazi, i ne mora nas čuditi.

Jedan od tih razgovora s prof. Brajnovićem imao sam i ja sam. Tiskan je u Hrvatskom Slovu od 25. travnja 1997. pod karakterističnim naslovom: “Luka Brajnović: Ponosan sam što sam Hrvat iz Boke”. S obzirom na crnogorsko svojatanje prof. Brajnovića navedimo samo slijedeći dio iz tog teksta: “Kad sam polazio peti razred gimnazije, izdavao sam ilegalni mjesečnik “Hrvatski graničar”, koji je čitala sva mladež i preko kojega smo htjeli održati hrvatsku svijest među mladima. Već onda su se u Boku naseljavali Crnogorci i Srbi, pa smo htjeli sačuvati naš hrvatski identitet. Zbog toga sam bio proganjan iz gimnazije. Od izгона spasio me prof. Stjepan Alfirević, brat pjesnika Frana Alfirevića, koji je i sam bio proganjan kao Hrvat.”

Da ironija bude veća, ovdje govorimo o novinskim člancima u kojima Srbi i Crnogorci svojataju prof. Luku Brajnovića. A prof. Brajnović je profesor novinarske etike. Kada je bio u Zagrebu u travnju prošle godine održao je predavanje: “Novinarska deontologija”, koje je i tiskano u zadnjem broju “Hrvatske Revije”. A kakva je poruka koja se šalje Hrvatima u Boki svojatanjem jednog uglednog Hrvata još za njegova života. Očito im se pokazuje kako su i oni Crnogorci ili Srbi i to će postati, željeli to oni ili ne! Jer ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke velikosrbi mogu prisvojiti samo kroz stvaranje Srba i Crnogoraca - katolika, jer je većina tog spomeničnog blaga u vlasništvu Katoličke crkve. A Hrvati uopće i ne mogu reagirati. Jedino u Boki kotorskoj oni nemaju nikakve svoje organizacije. Svugdje u svijetu Hrvati ih imaju - samo u Boki kotorskoj ne! Teško je i mogu imati. Jer Hrvati u Boki su naseljeni u gradovima. Za razliku od seoskog pučanstva koji dostatno mogu biti neovisni od države, s gradskim pučanstvo

to nije slučaj. Oni, jednostavno rečeno, žive od plaće, a lako se može ostati bez nje. A u gradovima lakše je i izlagati ih raznim pritiscima! Zato je njihov položaj teži od položaja drugih Hrvata bilo gdje u svijetu. I zato se oni uopće i ne čuju, niti se mogu čuti. Za njih moramo govoriti mi u Hrvatskoj. Činimo li to dovoljno?

*

Zapravo ovom tekstu prethodio je tekst: “Zašto Srbi svojataju prof. Luku Brajnovića!? Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 177, Večernji list (inozemno izdanje), 17. studenoga 1997.

U Hrvatskom tjedniku spominju riječi akademika Josipa Bratulića koji ističe kako Luka Brajnović pripada krugu žrtvovanih hrvatskih intelektualaca.

Smije li Hrvatska žrtvovati takve intelektualce kakve želi i Srbija i Crna Gora?

Smije li Hrvatska žrtvovati i Bokeljsku mornaricu koju želi i Srbija i Crna Gora?

Ili će još više pomoći g. Dekoviću i njegovom Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore?

Akademik Josip Pečarić

GOLDSTEINI I HAJKA NA FILIPA LUKASA, DRAGOVOLJAC.COM, 2025..

IVICA GRANIĆ

■

NA BRISANJE IMENA ULICA - ODLUČNO I SVOM SILINOM ODGOVORITI

Strana ljevičarska woke franšiza Možemo! koja trenutno obnaša vlast u gradu Zagrebu uskoro bi mogla ispuniti jedno od svojih predizbornih obećanja, te ukloniti posljednju ulicu koja nosi ime hrvatskih domoljuba i intelektualaca koji su živjeli i djelovali i u periodu Nezavisne države Hrvatske.

Predlaže se preimenovanje četiri ulice u naselju Ivanja Reka.

Tako bi ulica Vladimira Arka trebala postati Ulica Srećka Lipohara, u čast hrvatskog branitelja. Ulica Filipa Lukasa bit će preimenovana u Ulicu Nade Iveljić, književnice za djecu. Ulica Ivana Šarića dobit će ime Josipa Kužea, proslavljenog nogometaša i trenera. Ulica Antuna Bonifačića postaje Ulica Sidonije Erdödy Rubido, prve hrvatske operne primadone.

Kao odgovor na ovaj barbarski čin nasilja nad hrvatskom poviješću, ali i nad zdravim razumom, bilo bi poželjno, to jest nadam se kako će se dogoditi, da mnogi hrvatski gradovi, općine ili naselja, kao odgovor na spomenuti kulturocid, učinu upravo suprotno, te imenuju ulice s imenima ovih hrvatskih intelektualaca i domoljuba, koji su živjeli i radili i u periodu Nezavisne države Hrvatske.

Jer, kultura i umjetnost su iznad politike, iznad vremena, u konačnici i život je iznad režima.

Nezavisna država Hrvatska bila je država hrvatskog naroda, period u kojem se život nije mogao zaustaviti, prestati, kao što nije prestao niti u državnim zajednicama prije, a niti poslije NDH. A i zbog čega bi.

U konačnici, ono što je najvažnije, spomenuti hrvatski domoljubi i intelektualci kojima se predlaže brisanje imena ulica nikada i nigdje nisu dovedeni u kontekst bilo kakvog zločina, bilo čega što bi se kosilo s etikom ili s moralom. Čak, upravo suprotno, sve što znamo i što je dostupno o njima vrlo je poželjno i vrlo afirmativno.

Slijedom logike, kako rekosmo, domoljubna Hrvatska mora odgovoriti i učiniti suprotno, te stranoj ljevičarskoj franšizi Možemo! poručiti kako ne mogu raditi što hoće, kao i da smo vrijeme jednoulja ostavili 1991. godine iza sebe. A onda kad upravljanje Zagrebom preuzme jedna od domoljubnih opcija, odmah vratiti imena ulicama spomenutih hrvatskih domoljuba.

**POZNATI KOMUNIKOLOG O PROMJENI
NAZIVA ULICA U ZAGREBU: OVO JE ČIN
NASILJA NAD HRVATSKOM POVIJEŠĆU, ALI I
NAD ZDRAVIM RAZUMOM**

Strana ljevičarska woke franšiza Možemo! koja trenutačno obnaša vlast u gradu Zagrebu uskoro bi mogla ispuniti jedno od svojih predizbornih obećanja,

written by Ante R. 7. listopada 2025.

Dr.sc. Ivica Granić, politički analitičar i komunikolog odlučio je javno iznijeti svoje mišljenje o promjeni naziva ulica koje trenutno provodi stranka na vlasti u Gradu Zagrebu. Njegov žestoki komentar na društvenoj mreži prenosimo u cijelosti:

“Na brisanje imena ulica odlučno i svom silinom odgovoriti Strana ljevičarska woke franšiza Možemo! koja trenutačno obnaša vlast u gradu Zagrebu uskoro bi mogla ispuniti jedno od svojih predizbornih obećanja, te ukloniti posljednju ulicu koja nosi ime hrvatskih domoljuba i intelektualaca koji su živjeli i djelovali i u periodu Nezavisne države Hrvatske.

Predlaže se preimenovanje četiri ulice u naselju Ivanja Reka. Tako bi ulica Vladimira Arka trebala postati Ulica Srećka Lipohara, u čast hrvatskog branitelja. Ulica Filipa Lukasa bit će preimenovana u Ulicu Nade Iveljić, književnice za djecu. Ulica Ivana Šarića dobit će ime Josipa Kužea, proslavljenog nogometaša i trenera. Ulica Antuna Bonifačića postaje Ulica Sidonije Erdödy Rubido, prve hrvatske operne primadone.

Kao odgovor na ovaj barbarski čin nasilja nad hrvatskom poviješću, ali i nad zdravim razumom, bilo bi poželjno, to jest nadam se kako će se dogoditi, da mnogi hrvatski gradovi, općine ili naselja, kao odgovor na spomenuti kulturocid, učine upravo suprotno, te imenuju ulice s imenima ovih hrvatskih intelektualaca i domoljuba, koji su živjeli i radili i u periodu Nezavisne države Hrvatske.

Jer, kultura i umjetnost su iznad politike, iznad vremena, u konačnici i život je iznad režima.

Nezavisna država Hrvatska bila je država hrvatskog naroda, period u kojem se život nije mogao zaustaviti, prestati, kao što nije prestao niti u državnim zajednicama prije, a niti poslije NDH. A i zbog čega bi. U konačnici, ono što je najvažnije, spomenuti hrvatski domoljubi i intelektualci kojima se predlaže brisanje imena ulica nikada i nigdje nisu dovedeni u kontekst bilo kakvog zločina, bilo čega što bi se kosilo s

etikom ili s moralom. Čak, upravo suprotno, sve što znamo i što je dostupno o njima vrlo je poželjno i vrlo afirmativno.

Slijedom logike, kako rekosmo, domoljubna Hrvatska mora odgovoriti i učiniti suprotno, te stranoj ljevičarskoj franšizi Možemo! poručiti kako ne mogu raditi što hoće, kao i da smo vrijeme jednogumlja ostavili 1991. godine iza sebe. A onda kad upravljanje Zagrebom preuzme jedna od domoljubnih opcija, odmah vratiti imena ulicama spomenutih hrvatskih domoljubam ” napisao je dr. Granič.

https://hrvatski-glasnik.com/izdvojeno/poznati-komunikolog-o-promjeni-naziva-ulica-u-zagrebu-ovo-je-cin-nasilja-nad-hrvatskom-povijescu-ali-i-nad-zdravim-razumom/2025/10/07/135916/?sfnsn=mo&fbclid=IwY2xjawNS-hleHRuA2FlbQIxMQABHmc0FWl2wpII_ZCGgo3GRI0Ltq5TT1QaXNqob-9dJjGgixaOZTPr8w-mM-gv_aem_y8ypBj7PAaUGpVbVtD3J5w

DR. SC. IVICA GRANIĆ, DRAGOVOLJAC.COM., 2025.

JOŠ O PROMJENI NAZIVA ULICA U ZAGREBU

LIJEVOM NAŠOM

**MOŽEMOVCIMA JE KLJUČAN DOKAZ O
LUKASU ODLUKA IZ '45: OVO JE KLASIČAN
LOV NA VJEŠTICE**

ZVONIMIR HODAK

*"Baci bombu, goni bandu!" je krasna ideja, samo tko će sve to platiti? Ta nova liberalna i miroljubiva parola "baci bombu, goni bandu..." iz Šibenika se preselila u Zagreb. Naime, riječ je o liberalnim i "progresivnim" zastupnicima Gradske skupštine grada Zagreba koji su upravo preimenovali ulice **Vladimira Arka, Antuna Bonifačića, m Filipa Lukasa i Ivana Šarića...** "Liberalnim progresivcima" je dosta ustašluka. Dosta im je Filipa Lukasa dugogodišnjeg i najdugovječnijeg predsjednika Matice Hrvatske. Koji, usput rečeno, nikada nije bio član ustaške organizacije i nikada nije obnašao funkcije u sustavu vlasti u NDH.*

13.10.2025.

Vladimir Arko, ne da nije bio ustaša, nego je čak bio godinu dana u ustaškom zatvoru. Međutim, sve to nije bilo važno Odboru za preimenovanje ulica grada Zagreba u kojem presudnu ulogu imaju

povijesni "stručnjaci" **Ivana Kekin** i **Hrvoje Klasić**. Ukratko, to je klasičan "lov na vještice" naših ljevičara iz Možemo! Ne brinu njih imena ulica partizanskih i komunističkih korifeja koji su klali i ubijali bez presuda jer oni još i dan danas sa sjetom evociraju "herojske" drugove iz 1945.g. kad se nije pitalo je li "drug" nešto obnašao ili nije da mu ode glava. Znači, opće je poznato da Filip Lukas i Vladimir Arko nisu bili u ustašama, ali su ipak ostali bez ulice. Je li svatko od ove četvorice bacio bombu i gonio bandu? Nije. Nema veze, briši druga. Ništa od ulice. Možemovci znaju da postoje konkretni dokazi protiv Lukasa. To je presuda Okružnog suda u Zagrebu od 24. prosinca nezaboravne 1945. g. kojom je naš Filip bio osuđen na "blagu" smrtnu kaznu zbog "protunarodnog djelovanja". I zato sad nastupa memoricid četvorke od strane zastupnika Gradske skupštine grada Zagreba. Ista je situacija i s ulicama mnogih drugih koji su ostavili trag u hrvatskoj kulturnoj baštini. Zanima me kao ozloglašenog desničara ima li u metropoli svih Hrvata ulica druga **Mike Špiljka**? Ako je ikada netko zaslužio dobiti ulicu u Zagrebu, onda je drug Mika. Otkad je napustio ovaj mrzovoljni svijet nema više sjajnih viceva o njemu. Štoviše, otkad živimo u ovoj crvenoj demokraciji izgleda da više uopće nema pravih viceva. Napose o našim političkim "veličinama". Zlobnici bi rekli da je to zato jer sve što bi moglo poslužiti kao vic danas je postala naša stvarnost. Tako nekadašnji "klasni neprijatelji" danas pričaju između sebe opušteno, ne okreću se stalno lijevo i desno da li ih tko prisluškuje kako bi ih kasnije denuncirao "miliciji". Baš neka sumorna i dosadna atmosfera. Sve dok nisu došli Možemovci i odjednom odlučili unijeti nespokoj preimenovanjem zagrebačkih ulica.

Evo dva vica "s bradom" o našem pok. Miki. Mika Špiljak avionom nadlijeće Njemačku i pogledavši kroz prozor upita svog sekretara: "Koji je ovo grad ispod nas?"

"Baden Baden, družo Predsjedniče", odgovori ovaj spremno. Na to će Mika: "Ma, dobro sam čuo od prve, nisam gluh."

Na odlasku nakon posjeta Papi u Vatikanu, rukuju se Papa i Mika Špiljak i Papa mu kaže: "Želim vam sretan i ugodan put i pozdravite suprugu!" Na to će Mika Papi: "Hvala, i vi vašu!"...

Ako se treba s nekim obračunati, dovoljno je proglasiti ga ustašom Boris Magaš je arhitekt Hajdukova stadiona. Otac mu je bio ustaški pukovnik kojeg su komunisti strijeljali kad je Borisu bilo 15 godina. Boris je srećom još živ. Možda bi Možemovci, da su na vlasti u Splitu, zbog takvog ustašluka, odmah dali srušiti Hajdukov stadion. Svi traže više demokracije. Da, ali tko će to platiti...

Svaki puta me oduševi fascinantni jugofilski "istoričar" **Dragan Markovina**. Draganče je nezaustavljiv. Evo njegove zadnje mudrosti: "Vlast koja komemorira ustaše treba odati počast i vojnicima SAO Krajine. I oni su bili neprijatelji Republike Hrvatske. Poginuli na strani srpske paradržave. Ustavno i povijesno su jednaki neprijatelji Hrvatske kao i vojnici NDH..." Kad Dragana krene, njegova logika ruši sve pred sobom kao tenk ili buldožer. Naš Dragan čim je izašao iz opanaka postao je opak...

FOTO: Goran Mehkek / CROPIX

Stara lička poslovice: Ako i pojede kanarinca mačka neće propjevati...
Orjuna stalno u svakom pogledu sve više napreduje. Ali bogme ni Hrvatski tjednik ne propušta. I on napreduje. Citiram: "Neojugoslovenski

gradonačelnik Zagreba **Tomislav Tomašević** ne oprašta nikome nikakvu borbu za Hrvatsku, zato hrvatskim zaslužnicima Filipu Lukasu, Ivanu Šariću, Antunu Bonifačiću i Vladimiru Arku briše ulice. Slično je u Bjelovaru učinio liberalni gradonačelnik **Dario Hrebak** kada je maknuo ulicu **Stipe Javora, Vladimira Jurčića i Julija Mankanca**, uvijek s istim obrazloženjem, pomalo retardiranim, da su bili ustaški simpatizeri". Živimo očito opet u opasnim vremenima kad, ako se treba s nekim obračunati i maknuti ga s neke pozicije, nebitno je li još živ ili već mrtav, dovoljno je samo proglasiti ga ustašom ili ustaškim simpatizerom. Nije uopće važno kad ste rođeni, u doba NDH ili kasnije, dovoljno je da se nekome ne sviđaju vaša politička uvjerenja ili vaš svjetonazor i proglasit će vas bez pardona ustašom. A ti se onda brani...

*Tuži mi se prijatelj na špici: "Uvijek me je*u oni kojima se više ne diže". Prvo su mu sve rekli, a onda su ga se odrekli.*

FOTO: Duje Klaric / CROPIX

Jugoslavenstvo je i dalje tu među nama

Izvjescni **Grgur Tapalović**, hrvatski iseljenik iz Monte Carla, nudi milijun dolara da se napokon utvrdi istina o Jasenovcu! E, naivni Grgure, lagalo se i izmišljalo za puno manju lovu.

Napokon je ugašena famozna Franjevačka teologija u Sarajevu. **Domagoj Tolić** javlja dobru vijest: "Daidže **Bojić**, **Šarčević**, **Marković**, **Babić** više ne mogu antihrvatstvom trovati buduće mlade svećenike". Srećom, to antihrvatsko djelovanje u BiH nije trajalo predugo. Samo 77 godina. Datoteka o svećenicima udbašima u BiH počela je cirkulirati u Lijepoj našoj negdje nakon Domovinskog rata. Bila je prava senzacija. Naravno, vidio sam je. UDBA je imala sve u rukama. Zamislite, Franjevačka teologija u Sarajevu!? Koja je to organizacija, lova do krova, aleluja! Njihovi stavovi o **Tudmanu**, **Marku Perkoviću Thompsonu**, Hrvatima u BiH i o brojnim drugim hrvatskim temama govorili su sve o njima. Recimo, fra Ivo **Marković** je ljuti kritičar Marka Perkovića Thompsona pa kaže: "Thompson nije samo pjevač, već politička prijetnja". Očito je UDB-a ne samo naša sudba nego i sudba Franjevačke teologije. Jugoslavenstvo je i dalje tu među nama. Dokle?

Je li građanski odgoj u školama uveden samo za seosku djecu?

FOTO: Nikola Brboleza / CROPIX

Dodjela Nobela već odavno je krajnje lijevo politički pristrana

Dodjela Nobela za mir uvijek je kod nas popraćena medijskom pompom. Ove ju je godine dobila gotovo nepoznata osoba – **Maria Corina Machado Parisca**, navodno istaknuta venecuelanska političarka i aktivistica koja je po riječima predsjednika Nobelovog odbora **J.W. Frydnesa**, pokazala građansku hrabrost u oporbi. Krasno! Koliko takvih ima u svijetu koji(e) se hrabro bore u oporbi za svoje političke ciljeve. Bilo bi logično da nagradu za mir dobije osoba koja se izborila za prekid nekog nasilja ili rata i za uspostavu mira. To je ove godine nesumnjivo bio američki predsjednik **Trump**. Međutim, Trumpova je politika liberalnim krugovima grozna, pa prema tome, ako i uspije dogovoriti primirje ili mir u Izraelu i Gazi, to za njih ništa ne znači. Trump je za ljevičare "baba roga" jer ih je pročitao i sad ih pomalo, ali uspješno reže.

Nažalost, i dodjela Nobela već odavno je krajnje lijevo politički pristrana. Zato ju je mogao dobiti **Obama** iako se u njegovu mandatu vodilo nekoliko ratova. Ne mogu ljevičari oprostiti Trumpu što je povratkom na vlast u SAD-u započeo oštar obračun s tzv. antifama ili ekstremnim ljevičarima. Oni su sada u Americi proglašeni teroristima koje je potrebno procesuirati jer izazivaju nasilje i šire mržnju. Takvih je u europskim državama posvuda, ali Europa ih i dalje podržava u ime neke tzv. liberalne demokracije i tolerancije. Kod nas su to brojni pripadnici Možemo! i razni javni i medijski djelatnici koje sam imenom i prezimenom među prvima označavao u svojim kolumnama. Na žalost, njihov glavni pokrovitelj i zaštitnik je naše današnje Ministarstvo kulture s **Ninom Obuljen Koržinek** na čelu. S obzirom na to da uživa bespogovornu podršku našeg premijera **Plenkovića**, dotična Ministrica i njeno Ministarstvo kulture su danas stup terorističkog aktivizma antifa. Imam pitanje za ekipu koju sam vidio na Trgu: Što ćete kada sutra pozvoni na vaša vrata?

Poruka našim mudrim političkim glavama: Ne donosite nepromišljene odluke. Ma, najbolje ne donosite nikakve odluke.

<https://direktno.hr/kolumne/mozemovcima-je-kljucan-dokaz-o-lukasu-odluka-iz-45-ovo-je-klasican-lov-na-vjestice-381765/>

'NAPADAČI UVIJEK GOVORE VIŠE O SEBI'

VUKELIĆ REAGIRALA ZBOG SLUČAJA FILIPA LUKASA: 'OVO JE ODGOVOR NA MNOGA VAŠA PITANJA'

Povjesničarka i profesorica **Vlatka Vukelić** oglasila se na društvenim mrežama povodom sve glasnijih polemika oko preimenovanja zagrebačkih ulica, među kojima je i ona nazvana po don **Filipu Lukasu**.

14.10.2025.

"Za slučaj da su i dalje nekima nejasne notorne činjenice. Ujedno i kao odgovor na mnoga Vaša pitanja: zašto i otkuda napadi? U pravilu, uvijek 'napadači' više govore o sebi. Tako je i u slučaju Lukas. Bez obzira na pravosudnu reviziju postupka, donesenu u suvremenoj RH, ne u NDH, retorika, ideje, koncepti i konstrukti određenih skupina ostaju isti.

S jedne strane imamo činjenice, formu i široki konsenzus, a s druge moć javne difamacije i ništa drugo. Postavlja se pitanje kako je moguć ikakav dijalog u takvom društvu u kojem su činjenice i fakti potpuno ignorirani, a difamacija, dezinformacija i konstrukcije laži osnovna premisa. Jer danas, ne samo da je don Filip Lukas građanin drugog reda, već i svi oni koji mijenjaju narativ o njegovu životu i radu temeljem povijesnih izvora, a ne sugeriranih režimskih trendova.

'Kao da živimo u dva svijeta'

"Koja samo drskost od naših antifa? To je prava demokracija na njihov način?", "Čitavo vrijeme Domovinskog rata Srbi i četnici su našu vojsku nazivali ustašama, a to i danas rade naši ljevičari i Možemovci! Što je ovo! Kao da živimo u dva svijeta. Sada nam još i mijenjaju imena zaslužnih inpoznatih građana, samo zato jer su živjeli u vrijeme NDH. Ovo je bolesno!", Ovo vezano za poštovanog pokojnog Lukasa, je očit i

najbolji primjer kako 'strukture' ne žele istinu na danje svjetlo, općenito, a i za ovaj slučaj. Drugi put ga 'ubijaju' u Zagrebu", nizali su se komentari.

Podsjetimo, nedavno je zagrebački Odbor za imenovanje ulica donio odluku o preimenovanju četiriju ulica koje su, kako se tvrdi, "nazvane po suradnicima NDH". Među spornim imenima tvrda kako se nalaze ljudi koji su iskazivali nedvojbenu podršku ustaškom režimu i bili njegovi suradnici. Tu su se našli sarajevski nadbiskup **Ivan Šarić**, Filip Lukas, predsjednik Matice hrvatske, književnik **Antun Bonifačić** i poduzetnik **Vladimir Arko**.

Možemovcima je ključan dokaz o Lukasu odluka iz '45: Ovo je klasičan lov na vještice

Matica hrvatska poslala je otvoreno pismo i istaknula povijesne činjenice, kao i na upućen Prijedlog o donošenju Zakona o imenima u javnim prostorima u Republici Hrvatskoj. "Uočavamo zabrinjavajući trend u kojem se na temelju proizvoljnih ili ideološki motiviranih interpretacija prošlosti, bez šire društvene i stručne rasprave pokušava mijenjati nazive ulica i trgova", poručili su između ostalog.

<https://direktno.hr/domovina/vukelic-reagirala-zbog-slucaja-filipa-lukasa-ovo-je-odgovor-na-mnoga-vasa-pitanja-381871/>

'MENTALNI GULAG'

VUKELIĆ: SEKTA ODLUČUJE TKO JE USTAŠA, USPRKOS ZNANOSTI I PRAVOSUĐU

19. listopada 2025.

Povjesničarka **Vlatka Vukelić** boravila je u **Litvi** te je podijelila svoje dojmove nakon posjeta toj bivšoj sovjetskoj republici koja je također bila pod čizmom komunizma. Prenosimo njezine dojmove.

Članovi Odbora za utvrđivanje sudbina žrtava zločina počinjenih neposredno nakon Drugoga svjetskog rata Domovinskog pokreta izv. prof. dr. sc. Vlatka Vukelić i doc. dr. sc. **Vladimir Šumanović** sudjelovali su na međunarodnoj konferenciji ‘*The power of the powerless: experiences of freedom and solidarity in Central and Eastern Europe*’ u Litvi, izvijestio je Nacionalplus.hr.

Kako piše na svom Facebooku, kraći boravak u ovoj baltičkoj zemlji ukazao joj je na **stanje sloboda** u Republici Hrvatskoj, za koje sada može reći da ga ocjenjuje iznimno **dramatičnim**.

Možda će vas zanimati

Hrvatska

Povjesničarka Vukelić o optužnici: Neokomunistički aparat još uvijek vuče konce iz sjene

16. srpnja 2025. u 08:15

U ovom ekskluzivnom intervjuu za Narod.hr, prof. Vlatka Vukelić po prvi put javno govori o kaznenom postupku koji se protiv nje vodi.

Vukelić o brisanju ulice Filipa Lukasa: Sekta protiv znanosti i pravosuđa

Ovako to objašnjava: “Naime, trenutno glavnim gradom naše zemlje upravlja politička partija koja se doslovce izruguje s građanima i institucijama iste te zemlje. Sudska presuda kojom je don **Filip Lukas** proglašen nevinim, odnosno lažno optuženim pojedincem, **za tu sektu nije obvezujuća**. Njihovo obrazloženje o životu i radu tog pojedinca potpuno je suprotno onome što kažu **znanost i pravosuđe**.

Međutim, isto to pravosuđe kaže: oni su **legitimno izabrana politička skupina** i mogu raditi što žele sukladno zakonu o lokalnoj upravi i samoupravi. I to je u redu. Međutim, što se događa u trenutku kada ista ta skupina **laže u gradskim aktima** te ih koncipira na način da u službenim aktima iznosi dezinformacije?”, pita se Vukelić.

> Hasanbegović i Goldstein o ‘brisanju’ Filipa Lukasa: Pogledajte video

Potom nastavlja: “Naravno da većina nas smatra kako se to ne bi smjelo raditi, međutim koje su kazne za one koji to ipak učine. Postoje li uopće? Zašto ovo ističem? Pa zato jer trenutno promatramo jednu političku epizodu, koja je samo početak jednog općeg **izopćavajućeg** trenda, kojim se iz hrvatske nacionalne baštine izbacuju “nepoćudni” intelektualci. Djelomice govorim iz osobnog iskustva i svjedočim kako to nije romantičan postupak. S druge strane, tko donosi sud tko je “nepoćudan”: stranka, duboka država, informacijska oligarhija druge narodnosti u čijem su vlasništvu medijske kuće? Je li ovo sloboda?”

> Vukelić: Kako su partizani uništili Španovicu?

Mentalni GULAG

Zatim govori o tome kako **uza sve dokaze koje danas imamo i uza sav ratio** opet politička partija odlučuje o tome tko je **ustaša**, a tko nije i to temeljem presuda komunističkih sudova koje su poništene. Pita se zar je ovo primjer suočavanja s baštinom? Zar se Hrvatska tako suočava s desetljećima nepravde i to baš po pitanju sloboda?

Vukelić zaključuje: “Nekada je bolje ostati zatvoren u balonu svojih problema, jer kada vidite kako zaista slobodna Europa danas vrjednuje svoje žrtve i borce za slobodu, točno se posramite dijela političke “elite”, koji su ionako odraz laboratorijskog pokusa i umjetno stvorena političkog koncepta. Svima su puna usta europskih vrijednosti i pitanja jednakosti do trenutka kada niste (bili) **nacionalno osviješteni intelektualac**. Tada prevlada mišljenje o korištenju dobrih starih metoda i barem mentalnom GULAG-u za vaše discipliniranje. Valjda je to baština kakvu želimo njegovati”.

> Stipe Kljaić o preimenovanju ‘ustaških ulica’: Gdje su granice ideološkog ludila?

<https://narod.hr/vjera-i-kultura/vukelic-sekta-odlucuje-tko-je-ustasa-usprkos-znanosti-i-pravosuđu>

Vlatka Vukelić

Kraći boravak u ovoj baltičkoj zemlji ukazao mi je na stanje sloboda u RH, za koje sada mogu reći da ga ocjenjujem kao iznimno dramatičnim. Naime, trenutno glavnim gradom naše zemlje upravlja politička partija koja se doslovce izruguje s građanima i institucijama iste te zemlje. Sudska presuda kojom je don Filip Lukas proglašen nevinim, odnosno lažno optuženim pojedincem, za tu sektu nije obvezujuća. Njihovo obrazloženje o životu i radu tog pojedinca potpuno je suprotno onome što kažu znanost i pravosuđe. Međutim, isto to pravosuđe kaže: oni su legitimno izabrana politička skupina i mogu raditi što žele sukladno zakonu o lokalnoj upravi i samoupravi. I to je u redu. Međutim, što se događa u trenutku kada ista ta skupina laže u gradskim aktima te ih koncipira na način da u službenim aktima iznosi dezinformacije? Naravno da većina nas smatra kako se to ne bi smjelo raditi, međutim koje su kazne za one koji to ipak učine. Postoje li uopće? Zašto ovo ističem? Pa zato jer trenutno promatramo jednu političku epizodu, koja je samo početak jednog općeg izopćavajućeg trenda, kojim se iz hrvatske nacionalne baštine izbacuju "nepoćudni" intelektualci. Djelomice govorim iz osobnog iskustva i svjedočim kako to nije romantičan postupak. S druge strane, tko donosi sud tko je "nepoćudan": stranka, duboka država, informacijska oligarhija druge narodnosti u čijem su vlasništvu medijske kuće? Je li ovo sloboda? Uza sve dokaze koje danas imamo, uza sav ratio i opet politička partija odlučuje o tome tko je ustaša, a tko nije i to temeljem presuda komunističkih sudova koje su poništene!? Zar je ovo primjer suočavanja s baštinom? Zar se Hrvatska tako suočava s desetljećima nepravde i to baš po pitanju sloboda? Nekada je bolje ostati zatvoren u balonu svojih problema, jer kada vidite kako zaista slobodna

Europa danas vrjednuje svoje žrtve i borce za slobodu, točno se posramite dijela političke "elite", koji su ionako odraz laboratorijskog pokusa i umjetno stvorena političkog koncepta. Svima su puna usta europskih vrijednosti i pitanja jednakosti do trenutka kada niste (bili) nacionalno osviješteni intelektualac. Tada prevlada mišljenje o korištenju dobrih starih metoda i barem mentalnom GULAG-u za vaše discipliniranje. Valjda je to baština kakvu želimo njegovati.

NACIONALNOPLUS.HR

**Dr. sc. Vlatka Vukelić na međunarodnoj konferenciji u Litvi
govorila je o otporu komunizmu u Jugoslaviji**

NADBISKUP ŠARIĆ NA PEČARIĆEVOM FACEBOOKU

VJEROVALI ILI NE PISAO SAM JA I O NADBISKUPU ŠARIĆU

Fah

'KOMUNISTIČKA ISTORIJA'

KARDINAL PULJIĆ OŠTRO O MICANJU ULICE NADBISKUPA ŠARIĆA U ZAGREBU

22. listopada 2025. u 11:29

Vrhbosanski nadbiskup u miru kardinal Vinko Puljić uputio je priopćenje u kojemu se osvrće na uklanjanje naziva ulice s imenom nadbiskupa Ivana Evandelist Šarića u Zagrebu.

Priopćenje prenosimo u cijelosti:

Puljić: Nečasno djelo onih koji povijest ne poznaju

“Uvijek vjerujem da će dobro i istina pobijediti. Nadao sam se, istina ne previše, da će se to zbiti i u zagrebačkoj Gradskoj skupštini i da će tamošnja većina odustati od zatiranja dijela hrvatske povijesti na potpuno totalitarnim i ideološki obojenim osnovama.

Oduzeti imena ulica nekolicini osoba koje su bez ikakvih valjanih razloga tamošnji vladajući, moram to reći – iz rigidno lijeve i jugoslavenske stranke, svrstali među nepoćudne i „ustaše“, nečasno je djelo onih koji povijest ne poznaju, ali presuđivati na ideološkim osnovama itekako znaju. Govorili su da su se posavjetovali s povjesničarima, ali lako je uočiti – samo s onima iz njihova „ideološkog kluba“.

>Jonjić i Hasanbegović: Hoće li Možemo maknuti ulice i ovih 60 ljudi?!

Među onima koji su izgubili ulicu nazvanu po svom imenu je i moj predčasnik, vrhbosanski nadbiskup Ivan Evandelist Šarić. Reagiram kao njegov nasljednik na stolici vrhbosanskog nadbiskupa, danas u miru.

Upravo svoje umirovljeničke dana provodim u staračkom domu nazvanom po njemu u Lugu pokraj Kiseljaka. Nadbiskup Šarić će zauvijek ostati upamćen kao prevoditelj Biblije na hrvatski jezik u periodu od 1940. do 1943. godine, graditelj prelijepe sarajevske crkve sv. Josipa na Marindvoru (gdje danas počivaju njegovi zemni ostaci u

zemlji koju je toliko ljubio) i književnik čija su djela i danas nepoznata, nažalost, široj hrvatskoj javnosti.

“Krimen mu je očito što je hrvatski mislio, svoj narod i Crkvu volio”

Zašto oduzimati taj „trag sjećanja“ na njega, ulicu s njegovim imenom, makar i na rubu glavnog grada Hrvata? Samo zato što se s brojnim Hrvatima povukao prema Zapadu? Zar kontekst vremena ne objašnjava njegove pjesme o vođama država u kojima je živio? Zar je ikada bio suđen i osuđen pred neovisnim sudom? Nije! Zar mu je dokazano neko zlodjelo? Nije!

No krimen mu je očito što je hrvatski mislio, svoj narod i Crkvu volio. I jedna ideologija, mračna i zloslutna, svojim mu postupkom želi presuditi ponovno. Drugi su ruke okrvavili krvlju svoga hrvatskog naroda i još ulice nazvane po njima postoje u glavnom gradu Hrvatske...

Uvijek sam na strani istine. Neka ozbiljni povjesničari kažu svoj sud o nadbiskupu Šariću. Ali da se lažima, zasnovanim na komunističkoj „istoriji“ i njihovoj „istini“, i danas kleveta – nedopustivo je.

Zli je Otac laži. Ali svaka laž umire. Danas ili sutra. Istina pobjeđuje i oslobađa”, napisao je Puljić što prenosi IKA.

>Zagrebačka skupština: Preimenovane ustaške ulice i uhljebljena možemovka Ivandić

<https://narod.hr/hrvatska/kardinal-puljic-ostro-o-micanju-ulice-nadbiskupa-sarica-u-zagrebu>

'S NAŠE STRANE...'

IZA KARDINALA PULJIĆA STAO ZAGREBAČKI BISKUP: 'VRLO ČUDNO, DRAGO MI JE DA JE INTERVENIRAO'

Biskupi su na svom dvodnevnom, 71. redovitom plenarnom zasjedanju Sabora Hrvatske biskupske konferencije razgovarali, među ostalim, o umjetnoj inteligenciji kao sredstvu manipulacije zbog čega je, poručili su, danas sve teže razlučiti što je istina.

23.10.2025.

Foto: Tomislav Kristo / CROPIX

Zagrebački pomoćni biskup monsinjor **Mijo Gorski** rekao je u četvrtak na konferenciji za novinare kako se manipulacije nažalost događaju, a biskupi su na zasjedanju imali priliku vidjeti koliko one mogu biti strašne

i koliko je čak i stručnjacima za to područje teško razlučiti što je od tekstova i fotografija istina, a što laž. Danas svi ulazimo u to područje, kojim god poslom da se bavimo izloženi smo sredstvu koje može biti od izvanredne pomoći, ali i može biti još gore kroz manipulaciju, koje bi se moglo dogoditi i u Crkvi. Pitanje kako danas doći do istine sve je snažnije i sve važnije, istaknuo je.

Novinare je zanimalo što biskupi misle o reakciji umirovljenog vrhbosanskog nadbiskupa **Vinka Puljića** o preimenovanju zagrebačkih ulica koje su ranije nosile imena osoba povezanih s ustaškim režimom. Puljić je osudio odluku Gradske skupštine da promijeni ime ulice koja je nosila naziv po bivšem vrhbosanskom nadbiskupu **Ivanu Šariću**, nazvavši zagrebačku vlast "rigidno lijevom i projugoslavenskom". "Što se tiče biskupa Ivana Šarića veoma je čudno da se mijenja naziv njegove ulice jer je on jedan od zaslužnih biskupa, preveo je evanđelje na hrvatski jezik i nije imao direktne veze s ustaškim pokretom u ono doba", rekao je Gorski.

"S naše strane je to čudno, drago mi je da je Puljić intervenirao jer ga je naslijedio na biskupskoj stolici u Sarajevu. Dalje ne bih komentirao stvari jer mi nisu previše poznate", dodao je. Biskupi su sa zasjedanja papi **Lavu XIV.** poslali pismo u kojem ga pozivaju da posjeti Hrvatsku. "Dolazak pape je važan za vjernike da učvrsti vjeru i daje novi zamah svima, da se događa nešto pozitivno među ljudima. Hrvatskom narodu je potrebno podići nadu i optimizam koji će ih voditi kroz život", kazao je.

Briga za svećenike

Na zasjedanju su bile razmotrene i dopunske odredbe partikularnog prava za Hrvatsku biskupsku konferenciju. "Kanoni opće crkve u mnogim svojim izričajima su široki, a da bi bili primjenjivi na određenom području svaka biskupska konferencija ima pravo u skladu s njima donijeti svoje odredbe za pojedina područja koja smatra da ih treba preciznije definirati", smatra Gorski. Na dnevnom redu plenarnog

zasjedanja bile su i teme koje se odnose na pastoral duhovnih zvanja te briga za svećenike.

Ivan Ćurić, predsjednik Vijeća HBK za sjemeništa i duhovna zvanja, rekao je kako se u našim krajevima osjećaju određena smanjenja broja svećenika, redovnika, pripravnika i pripravnica što je vidljivo u manjem broju svećeničkih ređenja i novih zavjetovanja. Statistike pokazuju da taj već višegodišnji trend snažno pogađa neke dijelove svijeta, uključujući europski kontinent, dok je povećanje svećeničkih i redovničkih zvanja i dalje snažno u afričkim i azijskim zemljama, dodao je.

Puljić ne vjeruje tko je izgubio ulicu u Zagrebu: 'Projugoslavenska stranka poziva se na komunističke laži'

HBK je najavio za iduću godinu dva velika susreta - hrvatske katoličke mladeži u Požegi 2. i 3. svibnja 2026., te susret hrvatskih katoličkih obitelji u Osijeku i Aljmašu 19. rujna. Požeški biskup **Ivo Martinović** rekao je kako su pripreme za požeško okupljanje u tijeku, a prijave se primaju putem interneta i e-maila do 15. ožujka. Prvi dan na rasporedu je kulturno-umjetnički program i euharistijsko slavlje, a potom mladi, za koje se očekuje da će doći iz BiH i inozemstva, odlaze po župama.

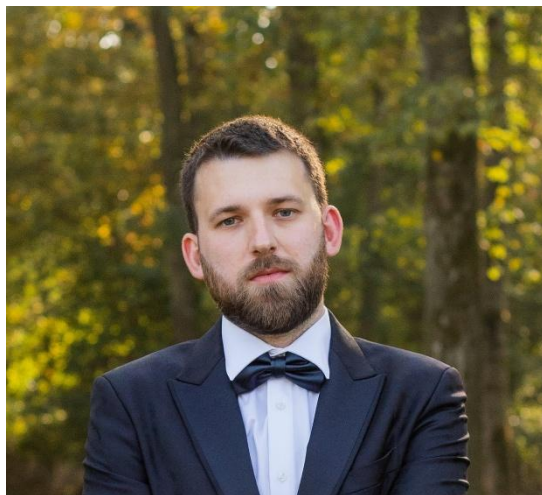
<https://direktno.hr/direkt/iza-kardinala-puljica-stao-zagrebacki-biskup-vrlo-cudno-drago-mi-je-da-je-intervenirao-382595/>

Najnoviji udar zagrebačke vlasti na nadbiskupa Ivana Šarića, svećenika Filipa Lukasa i književnika Antuna Bonifačića

21. listopada 2025.

UKIDANJE NJIHOVIH ULICA DIO JE SMIŠLJENE POLITIČKE »DIVERZIJE«

Među imenima »ustaških suradnika« po kojima su nazive nosile ulice u Zagrebu, točnije u prigradskom naselju Ivanjoj Reki, našli su se i vrhbosanski nadbiskup i prevoditelj Svetoga pisma Ivan Šarić, zatim svećenik i najdugovječniji predsjednik Matice hrvatske Filip Lukas te hrvatski književnik i emigrantski intelektualac Antun Bonifačić. O njihovoj budućnosti u »kartama« hrvatske metropole odlučuje zagrebačka gradska skupština 16. listopada, a sve je krenulo prije više od dvije godine na inicijativu »Documente« – Centra za suočavanje s prošlošću« i Svjetskoga židovskoga kongresa.

Najnovija inicijativa oko preimenovanja ulica opasan je presedan, smatra Tomislav Kardum, povjesničar mlađe generacije s Hrvatskoga instituta za povijest i doktorand na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, čiji je znanstveni fokus upravo na razdoblju u kojem su djelovali nadbiskup Šarić, svećenik Lukas i književnik Bonifačić. Oni su, napominje Kardum, svoje ulice dobili zbog zasluga koje su iza njih ostale za hrvatsko društvo u cjelini, a ne zbog toga što su radili u razdoblju između 1941. i 1945. i njihovih, kako to tumače zagrebačke gradske vlasti, poveznica s režimom NDH.

Sporni jer ih nije podnosio komunistički režim

Povjesničar Kardum u razgovoru se osvrnuo i na dokument s prijedlogom preimenovanja koji je došao do gradskoga Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova, i u kojem je iznesena argumentacija zašto je opravdano brisanje spomenutih imena. »Indikativno je da se u tom obrazloženju kao njihov glavni krimen navodi ideja da su oni podupirali NDH i ustaški režim. I to se tako želi predstaviti u javnosti. Ali takvih je osoba bilo puno više među postojećim ulicama u Zagrebu. No zašto su Šarić, Lukas i

Bonifačić postali zapravo sporni? Zato što su oni emigrirali nakon prevrata 1945., čime su postali protivnici komunističkoga režima«, upozorava Kardum i dodaje da je postojao znatan broj osoba koje su i u NDH obnašale određene javne dužnosti i nastavile su djelovati nakon dolaska komunista na vlast. Neki od njih su i Branko Gavella, Krešo Golik, Slavko Batušić, Dragutin Tadijanović, koji imaju svoje ulice i po njima se nazivaju obrazovne ustanove. »Razmišlja li netko onda i o, primjerice, preimenovanju kazališta Gavella?« pita povjesničar Kardum. »Prema logici onih koji su pokrenuli inicijativu preimenovanja ulica znači da ni jedno djelovanje u NDH nije sporno ako se nakon 1945. 'promijenio kaput' i prešlo na stranu suradnje ili koegzistencije s komunističkim režimom. To bi značilo da se samom suradnjom s komunističkim režimom svako djelovanje u NDH 'poništava' jer je jugoslavenski režim 'amenovao' nečije djelovanje. Danas, dakako, takav nam kriterij treba biti neprihvatljiv. Uostalom, samo javno djelovanje u NDH ne može biti istovjetno izravnoj potpori ustaškomu režimu«, pojašnjava Kardum.

Lukasova Matica hrvatska nije bila dio ustaškoga pokreta

Govoriti o nadbiskupu Šariću, svećeniku i predsjedniku Matice hrvatske Lukasu i književniku Bonifačiću kao »ustaškim suradnicima« prema onomu što iznosi povjesničar Kardum daleko je od istine. Oni niti su bili

uključeni u političke strukture NDH niti su bili dijelom ustaškoga pokreta, a još manje dijelom zločinačke politike režima NDH. »Filip Lukas bio je predsjednik Matice hrvatske od 1928. do 1945. godine. Matica hrvatska za vrijeme NDH nije bila organizacija ustaškoga pokreta. Ona je i tada bila prije svega najstarija i ključna hrvatska kulturna ustanova«, pojašnjava Kardum i napominje da je razdoblje od uvođenja diktature 1929. do atentata u Marseillesu 1934. bilo razdoblje hrvatske povijesti kada je na najotvoreniji način negiran i ugrožen cjelokupni hrvatski nacionalni identitet. »Bilo je tada zabranjeno isticanje 'plemenskih posebnosti' – nacionalnih simbola hrvatskoga, slovenskoga i srpskoga naroda, a umjesto toga je nametnuta državna ideologija, stvaranje integralne jugoslavenske nacije. Lukas je u tom periodu bio na čelu jedine snažne ustanove koja je imala hrvatsko ime! Matica hrvatska bila je ustanova koja je jedina legalno pružala otpor onomu što je bila politika Beograda. Hrvatska seljačka stranka u tim je godinama, primjerice, bila zabranjena, djelovala je u ilegali, Mačeku se sudilo... Čak je i Maček kasnije odao priznanje Matici i Lukasu zbog njihova djelovanja u tim vremenima«, objasnio je Kardum.

Čak je i Udba pokazivala »nijansiranost« prema protivnicima

Lukasovo djelovanje u Matici bilo je važno i zbog okupljanja hrvatskih intelektualaca, posebno oko Matičina časopisa Hrvatska revija. Obrazloženje preimenovanja ulica u Ivanjoj Reki Lukasa tumači izvan svakoga historijskoga konteksta, što je opasno, upozorava Kardum i detaljnije pojašnjava: »Tendenciozno se Lukas želi prikazati kao nekakav 'ideolog krvi i tla', kao neka vrsta preteče nacizma ili ustaškoga pokreta, što on zasigurno nije bio. Nikada i nije među svojim suvremenicima slovio kao takav. Polemizirao je i s HSS-om napominjući da hrvatski identitet ne može ostati izoliran od stranih utjecaja. I to govori da on nije bio zagovornik 'krvi i tla'. Poznato je i da je Lukas kao Dalmatinac, rodом iz Kaštela, bio i jako razočaran Rimskim ugovorima i općenito talijanskim presizanjima prema Dalmaciji. Zato je u nekim ranijim razdobljima bio i jugoslavenski orijentiran. A u vrijeme NDH, 1942. godine, Lukas je na skupštini Matice hrvatske rekao da tadašnja hrvatska

država još nije u svojim stvarnim granicama. Mislio je na Dalmaciju. I za to je trebala iznimna intelektualna hrabrost.«

I Lukasom i Bonifačićem bavila se zloglasna Udba, no Kardum je primijetio da je čak i Udba pokazivala određenu »nijansiranost« u odmjeravanju svojih neprijatelja. Lukas se tako u nekim Udbinim elaboratima smatra »anglofilom«, za Bonifačića se priznaje da je u vrijeme rata bio hrvatski nacionalist, no ne i pobornik ustaškoga pokreta. Današnji intelektualni i duhovni nasljednici jugoslavenskih komunista prema povjesničaru Kardumu ne pokazuju baš nikakvu »nijansiranost«. »Oni kao da žele reći da svi hrvatski nacionalisti automatski pripadaju nekakvom ustaškomu svjetonazorskomu spektru. A to zaista nije bilo tako. Postojao je cijeli niz naših nacionalno orijentiranih intelektualaca koji se s režimom NDH jednostavno nisu slagali«, napominje Kardum.

Nasilje prema javnoj memoriji

»Za vrijeme NDH Bonifačić je, uostalom, obnašao činovničku službu u ondašnjem ministarstvu vanjskih poslova, u kulturnom odjelu, jedan od

desetaka ljudi. Dakle, da kažemo to izravno – nije bio ni u kakvoj poziciji da, primjerice, sudjeluje u nekim zločinima, odmazdama, niti je bio u nekoj ulozi propagandista, u promidžbenom aparatu«, pojašnjava Kardum.

»Mnogi književnici koji imaju svoje ulice imaju na neki način sporne biografije. Uzmimo Vladimira Nazora. Pa on je bio predsjednik Narodne Republike Hrvatske u poratnom vremenu i osoba koja je legitimirala uspostavu jugoslavenskoga komunističkoga totalitarizma, kao neka vrsta 'građanskoga privjeska', ukrasa, koji su iskoristili komunisti ne bi li legitimirali svoju vlast. Uostalom, Nazor je napisao i za naše današnje pojmove izrazito spornu pjesmu 'Uz maršala Tita' u kojem se spominju nasilne, revolucionarne metode obračuna s neistomišljenicima. Takvih radova, primjerice, koliko je meni poznato, nema u Bonifačićevu opusu. I ne kažem pritom da Nazor ne zaslužuje imati svoje ulice. On ih zaslužuje zato što je u ukupnoj slici on jedan od naših najvećih književnika.«

»Bonifačić je zajedno s Vinkom Nikolićem u iseljeništvu obnovio Hrvatsku reviju, što je vrlo bitno za hrvatsku povijest. Hrvatska revija doista je bila svjetionik slobodne intelektualne rasprave i vjerojatno je to bio najkvalitetniji časopis na hrvatskom jeziku uopće. I u domovini i u iseljeništvu. Obnova Hrvatske revije i njegovo književno djelo

Bonifačića čine ličnošću koja ima veća postignuća od puno ljudi po kojima ulice nose imena«, dodao je Kardum.

Na pitanje vidi li u aktualnim nastojanjima oko preimenovanja zagrebačkih ulica i poveznice s povratkom Titova trga u Zagrebu povjesničar Kardum odgovara potvrdno, premda nije uvjeren da će zaista zaživjeti konkretna politička inicijativa oko takvoga preimenovanja. »Za cijelo naše društvo to bi bio korak unazad u civilizacijskom smislu. Čak i oni koji zagovaraju povratak Titova trga u Zagrebu znaju da bi to bilo vrlo loše u promidžbenom smislu. Teško bi se moglo prikriti da je to nasilje prema javnoj memoriji. Jedno je braniti 'postojanje nekoga trga', a drugo je aktivno zagovarati da bi netko, poput Tita, trebao imati trg. Ovo najnovije nastojanje oko preimenovanja ulica treba promatrati kao 'diverziju' trenutačno vladajuće opcije u Zagrebu koja svojemu glasačkomu tijelu može reći: Nismo vratili Titov trg, ali smo maknuli imena ulica koje su svoje nazive dobile prema 'ustašama' i 'suradnicima režima NDH'«, zaključuje Kardum.

Kako su se nakon 1945. »mijenjali kaputi«

»Godine 1945. komunističke su vlasti u sklopu tzv. Zemaljske komisije za ratne zločine osnovale anketnu komisiju za kulturnu suradnju s okupatorom i svaka osoba koja je ostala u Hrvatskoj i Zagrebu te obnašala neku dužnost u kulturnom sektoru morala je ispuniti formular je li objavljivala u vrijeme NDH, čime se bavila, je li bila surađivala s NOB-om. Ali što je to točno bio zločin 'kulturne suradnje s okupatorom'? Sam čin neke objave? Znači li to da nitko nije mogao djelovati za vrijeme NDH? Tako široko tumačenje 'kolaboracije' nezamislivo je u zapadnoj Europi«, napominje povjesničar Tomislav Kardum. »Lukasu se spočitava da je u vrijeme NDH bio urednik dvosveščanoga zbornika Naša domovina i da je sporno da je na njemu ustaški grb i protokolarna poruka koju nije potpisao ni Lukas, nego Blaž Lorković. No taj je zbornik vrlo kvalitetan, rađen je na visokoj intelektualnoj i znanstvenoj razini. U tom je zborniku također zanimljivo to da je 'najpropagandniji' članak, onaj koji je najviše bio uz liniju režima NDH, napisao Josip Horvat. A on je

bio jedan od onih koji su nakon 1945. ‘promijenili kapute’ i relativno normalno djelovao za vrijeme komunizma«, dodaje Kardum.

Marino Erceg
Glas Koncila

<https://www.hkv.hr/vijesti/komentari/46433-najnoviji-udar-zagrebacke-vlasti-na-nadbiskupa-ivana-sarica-svecenika-filipa-lukasa-i-knjizevnika-antuna-bonifacica.html>

Izvor: Fah

UJEVIĆ, KRKLEC...

JONJIĆ I HASANBEGOVIĆ: HOĆE LI MOŽEMO MAKNUTI ULICE I OVIH 60 LJUDI?!

16. listopada 2025.

Na današnjoj konferenciji za medije, održanoj u zagrebačkoj Gradskoj skupštini, zastupnički klub Jedino Hrvatska! osudio je naum skupštinske većine da se izmijene nazivi četiriju ulica.

Predsjednik kluba dr. sc. Tomislav Jonjić ocijenio je da se radi o kontinuiranom razaranju hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta u organizaciji koalicije Možemo! & SDP, o čemu zorno svjedoči i činjenica da ta većina još od prošlog saziva odbija provesti imenovanje Parka dr.

Vesne Bosanac, usprkos zahtjevu mjesnog odbora Gajevo i vijeća gradske četvrti Trešnjevka – Jug.

Umjesto toga se uklanjaju imena zaslužnih hrvatskih javnih i kulturnih djelatnika koje se optužuje za „ustaštvo“, premda je apsolutno sigurno da barem trojica od njih četvorice (Filip Lukas, Ivan Ev. Šarić, Vladimir Arko) nikad nisu pripadali ustaškom pokretu, a ni za četvrtog (Antuna Bonifačića) nema dokaza o protivnom.

Možda će vas zanimati

Hrvatska

Burno u Skupštini zbog 'ustaških' ulica i uhljebljivanja možemovke
16. listopada 2025.

Ivandić je danas, kada je sama bila predmetom žustre rasprave, sjela i u stolac predsjednika skupštine Mateja Mišića i ne baš vješto preuzela predsjedavanje sjednicom

Optužujući skupštinsku većinu te njezine savjetnike i ideologe za neznanje,

novinarima je Jonjić podijelio popis još šezdeset ulica i trgova koji nose imena ljudi koji su na razne načine surađivali s vlastima Nezavisne Države Hrvatske (od Frane Alfrevića i Alberta Bazale preko Blaža Jurišića i Gustava Krkleca sve do Mate i Tina Ujevića), pa je upitao, hoće

li i ti ljudi izgubiti ulice kako bi one mogle biti imenovane po Vasilju Gaćeši i Ibi Palikući.

>Obračun s ‘ustašama’: Tko su ljudi čije će ulice Tomašević preimenovati

Dr. sc. Zlatko Hasanbegović se pridružio ocjeni da se radi o nacionalnome i kulturnom skandalu prvog reda, i da skupštinska većina ovim potezom želi kompenzirati vlastiti strah od posezanja za korakom koji zapravo iskonski želi: povratkom imena jugoslavenskoga komunističkog diktatora Josipa Broza Tita na trg oko Hrvatskoga narodnoga kazališta.

<https://narod.hr/hrvatska/jonjic-i-hasanbegovic-hoce-li-maknuti-i-ujevica-i-krkleca-s-ulica>

Ivica Marijačić mijenja svoju sliku profila.

Novi broj Hrvatskoga tjednika stiže na vaša vrata svakoga četvrtka:
Evo nekoliko briljantnih tema koje ćete pročitati u jednome daju:

Tomislav Tomašević, Ivana Kekin, Sandra Benčić...

Ovo su

„UBOJICE“

hrvatskih velikana u Zagrebu:

TOMISLAV JONJIĆ, predsjednik stranke Jedino Hrvatska u
intervju HT-u:

Plenković je blagoslovio ovaj jugoslavenski zločin nad hrvatstvom.

HDZ-ovi vijećnici su podvijena repa pobjegli prije glasovanja

U znanstvenom smislu posve je irelevantno

što novoizabrani predsjednik Vrhovnog suda Frane Stanišić

kaže o pozdravu ZDS i NDH, on o tome ništa ne zna,

kroz njegova usta progovara Andrej Plenković!

Josip Pečarić

Blok za Hrvatsku je na lokaciji **Hrvatska Radiotelevizija.**
Zagreb ·

HRT OTVORENO - Zlatko Hasanbegović još o pozadini skupštinske egzekucije hrvatskih nacionalnih simbola

I DALJE REKLAME ZA MOJE KNJIGE O FILIPU LUKASU

AKTUALNA TEMA

**HEBRANG UPOZORIO NA DETALJ KOD
PREIMENOVANJA ULICA: 'PITATE LI SE TO,
JUGOKOMUNISTI?'**

*Sjednica Gradske skupštine održat će se u četvrtak 16. listopada kada će se prema odluci Grada Zagreba raspraviti o preimenovanju četiriju ulica, a riječ je o ulicama koje nose ime **Vladimira Arka**, don **Filipa Lukasa**, biskupa **Ivana Šarića** i **Antuna Bonifačića**, jer su te osobe, kako tvrdi Možemo, bile povezane s NDH iako povijesne činjenice to ne potvrđuju.*

Na dnevnom redu Gradske skupštine je prijedlog da se Ulica Vladimira Arka preimenuje u Ulicu **Srečka Lipohara**, hrvatskog branitelja, Ulica Antuna Bonifačića u Ulicu **Sidonije Erdődy Rubido**, prve hrvatske primadone. Ulica Filipa Lukasa dobiva ime **Nade Iveljić**, književnice dok bi Ivana Šarića u nazivu ulice trebao zamijeniti poznati hrvatski nogometaš i trener **Josip Kuže**.

Odluka je potaknula lavinu reakcija, a otvorenim pismom reagirala je i Matica hrvatska koja je istaknula kako Filip Lukas nije bio pripadnik ustaškog pokreta. Za portal Direktno ovu temu komentirao je i **Mario Jareb**.

'Zastrašujuća optužnica'

"U spomenutom 'Prijedlogu' je Lukasu posvećeno dosta prostora, a 'skrupulozne' tvrdnje slijede jedna drugu. Zastrašujuće zvuči optužnica ispisana na tim stranicama, no poput one iz 1945. godine na temelju koje je 'narodni sud' donio osudu na smrt, i ovoj nedostaju činjenice o tome što bi to Lukas tako zlo počinio da bi zaslužio brisanje imena ulice", rekao je između ostalog Jareb koji je o toj temi ranije detaljno pisao.

Povjesničar Jareb otkrio što je Lukas pisao: 'S Njemačkom će stradati i Država Hrvatska'

Ratni ministar zdravstva i bivši ministar obrane **Andrija Hebrang** na portalu Direktno osvrnuo se na izjave povjesničara Jareba kao i na odluku Možemo predvođenih **Ivanom Kekin** i **Tomislavom Tomaševićem** o preimenovanju ulica u Zagrebu. "Kako to da su sve države iz Hitlerove koalicije kažnjavane, samo je država Hrvatska ukinuta? Pitajte li se to jugokomunisti?", upitao je Hebrang.

<https://direktno.hr/direkt/hebrang-upozorio-na-detalj-kod-preimenovanja-ulica-pitate-li-se-to-jugokomunisti-382042/>

PA ZAŠTO MU SE ODUZIMA ULICA?

POVJESNIČAR JAREB OTKRIO ŠTO JE LUKAS PISAO: 'S NJEMAČKOM ĆE STRADATI I DRŽAVA HRVATSKA'

Bjonda Lučić

Odluka Grada Zagreba da se na sjednici Gradske skupštine 16. listopada raspravlja o preimenovanju četiriju ulica, a riječ je o ulicama koje nose ime Vladimira Arka, don Filipa Lukasa, biskupa Ivana Šarića i Antuna Bonifačića, jer su te osobe, kako tvrdi Možemo, bile povezane s NDH, izazvala je burne reakcije u javnosti. Osim dijela političara, građana, otvorenim pismom reagirala je i Matica hrvatska koja je istaknula kako Filip Lukas nije bio pripadnik ustaškog pokreta.

15.10.2025.

Foto: Nikola Vilic / CROPIX

Povjesničar **Mario Jareb** za portal Direktno komentirao je ovu najavu te je istaknuo kako je više nego izvjesno kako će 16. listopada 2025. Gradska skupština Grada Zagreba promijeniti imena nekoliko ulica, a među njima je i ona Filipa Lukasa. "Ta se promjena temelji na 'Prijedlogu/inicijativi vijeću gradske četvrti Peščenica-Žitnjak radi podnošenja prijedloga za preimenovanje Ulica Vladimira Arka, Filipa Lukasa, Ivana Šarića i Antuna Bonifačića' od 20. prosinca 2022., koju je s još nekoliko likova potpisao historičar **Ivo Goldstein**, koji inače voli inzistirati na pojmu 'skrupulozno', pa misli da su i njegova istraživanja također 'skrupulozna'. Ima nekih koji misle da nisu, pa bismo onda takva istraživanja ukoliko bi se moja misao pokazala utemeljenom mogli nazvati beskrupuloznim", istaknuo je Jareb.

"U spomenutom 'Prijedlogu' je Lukasu posvećeno dosta prostora, a 'skrupulozne' tvrdnje slijede jedna drugu. Zastrašujuće zvuči optužnica ispisana na tim stranicama, no poput one iz 1945. godine na temelju koje je 'narodni sud' donio osudu na smrt, i ovoj nedostaju činjenice o tome što bi to Lukas tako zlo počinio da bi zaslužio brisanje imena ulice. O tome sam dosta detaljno pisao u Vijencu Matice hrvatske, u broju 757 od 9. ožujka 2023., što je još uvijek mrežno dostupno na poveznici, pa se svatko može upoznati s time zbog čega su 'skrupulozne' tvrdnje u 'Prijedlogu' iz 2022. neprihvatljive. Ono što bih dodao jest da se je Lukas u emigraciji kao slobodan čovjek osvrnuo i na svoje ratno djelovanje", istaknuo je povjesničar.

Nastavio je s objašnjenjem. "Tako se u odgovoru 'predstavniku ustaške skupine' u Buenos Airesu, nekadašnjem poglavniku **Paveliću**, objavljenom početkom prosinca 1952. u Hrvatskoj reviji, istaknuo kako je ovaj politiku 'svih hrvatskih emigranata (...) monopolizirao za sebe, isto onako, kako je bio u Hrvatskoj svojim totalitarističkim vladanjem monopolizirao svu državnu vlast u svojim rukama, pa je svakoga, koji bi se usudio drugačije misliti o rješenju hrvatskog pitanja, dao ukloniti s puta. (...) Totalitarci ne će da vide, da su prošla vremena apsolutističkih monarhija, kada se država smatrala svojinom jedne osobe, pa su i svi moderni pokušaji uspostave onakvog stanja katastrofalno svršili!"".

FOTO: Nikola Vilic / CROPIX

Bio razočaran zbog Rimskih ugovora

Lukas je u to doba, kako je u nastavku istaknuo, bio iskreno razočaran zbog Rimskih ugovora kojima su i njegova rodna Kaštela pripala Italiji. "Nakon njihova sklapanja 'moje negativno držanje proti toga Pakta nije se promijenilo, a to nijesam ni tajio, pa je sigurno za to doznao i sam Poglavnik. Kad smo ja i g. prof. **Jurišić** išli k Poglavniku, da se zauzmemo za jednog Židova, tu nas je u predsoblju susreo g. [Stjepan] **Vukovac**, tajnik Ministarstva Unutarnjih Poslova i bivši načelnik Osijeka, te nam je pod diskrecijom saopćio tajnu, da sam bio na ministarskoj sjednici radi mojeg držanja predložen, da me se stavi pred zid. Nu da se prijedlog odbio. (...)

Povukao sam se na svoja područja, u školu i u Maticu, ali moga mišljenja kao slobodan čovjek nisam bio promijenio, pa ma koliko bio i ostao lojalan državljanin, te bio solidaran s vlastima u borbi protiv komunizma. Razlog tog mog mišljenja stoji u tome, što sam bio uvjeren, da Njemačka,

ma koliko bila dobro organizirana i Nijemci bili izvrsni vojnici, (...), taj rat ne mogu dobiti, pa da će s njome stradati i Država Hrvatska. (...)", citirao je povjesničar.

Zakuhalo u studiju između Hasanbegovića i Goldsteina: 'Mislim da je to sramota'

"Nekoliko mjeseci prije propasti NDH bili su s najvišega mjesta dijeljeni ordeni. I meni je bio poslan jedan viši, vezan uz naslov viteza. Ja sam ga odbio i vratio natrag, jer nijesam htio, da se duševno vežem uz ideologiju jedne stranke i režima, koji nije u mnogočemu odgovarao duhu hrvatskoga naroda", zaključio je u svom citiranju povjesničar Jareb.

<https://direktno.hr/direkt/povjesnicar-jareb-otkrio-sto-je-lukas-pisao-s-njemackom-ce-stradati-i-drzava-hrvatska-382005/#:~:text=PA%20ZA%C5%A0TO%20MU,citiranju%20povjesni%C4%8Dar%20Jareb>

TAKO TREBA: TITO JE DESETI NAJVEĆI ZLOČINAC; A NE
PAVELIĆ

A ŠTO SAD?

NOVI PROBLEM ZA MOŽEMOVCE: NAJVEĆA BOLNICA OSNOVANA JE ZA VRIJEME NDH, HOĆE LI MIJENJATI NAZIV?

Zagrebačke gradske vlasti odlučne su u promjeni nekoliko naziva ulica, za koje drže kako imaju veze s Nezavisnom Državom Hrvatskom i ustaškim režimom, iako povijesne činjenice to ne potvrđuju.

15.10.2025.

Foto: HINA/Damir Senčar

Unatoč brojnim kritikama zbog promjena naziva tih ulica, Možemovci predvođeni **Tomislavom Tomaševićem i Ivanom Kekin** odlučni su u brisanju svega što, po njihovu tumačenju, ima veze s ustaškim nasljeđem. Zagrebački gradonačelnik Tomašević javno je rekao kako će "u četvrtak Skupština Grada Zagreba i formalno odlučivati o promjeni naziva četiri ulica. Mijenjamo nazive po osobama koje su bile povezane s NDH režimom i time se sada bavimo. Još uvijek smo fokusirani na ovo ispravljanje situacije gdje imamo i dalje ulice u gradu Zagrebu koje su nazvane po ustaškim dužnosnicima".

Na dnevnom redu Gradske skupštine je prijedlog da se Ulica **Vladimira Arka** preimenuje u Ulicu **Srećka Lipohara**, hrvatskog branitelja, Ulica **Antuna Bonifačića** u Ulicu Sidonije **Erdődy Rubido**, prve hrvatske primadone. Ulica **Filipa Lukasa** dobiva ime **Nade Iveljić**, književnice dok bi poznati hrvatski nogometaš i trener **Josip Kuže** trebao u nazivu ulice zamijeniti **Ivana Šarića**.

FOTO: Screenshot/Fb

Poglavnik otvorio bolnicu 1942.

U brojnim komentarima na takva preimenovanja svakako treba izdvojiti jedan o kojem Možemo nije raspravljao. Naime, i najveća i najuspješnija hrvatska bolnica KBC Rebro osnovana je za vrijeme NDH. Hoće li tražiti i njezinu promjenu imena?

Podsjetimo, poglavnik **Ante Pavelić** 1942. dovršio je započetu investiciju iz Kraljevine Jugoslavije i službeno otvorio bolnicu u travnju 1942., na prvu godišnjicu NDH. Gradnja je počela 1936., a NDH je osigurala potrebna financijska sredstva iz Fonda Hrvatskih državnih željeznica, pa se i bolnica zvala Zakladna bolnica Hrvatskih državnih željeznica na Rebru. Bila je tada najveća u Hrvatskoj i peta po veličini u Europi. Pavelićev režim Hrvatske državne željeznice (HDŽ) koristio je kao glavnog investitora za mnoge stvari. Primjerice, novcem HDŽ-a izgrađena su i brojna radnička naselja za smještaj hrvatskih radnika.

U Zagrebu je na djelu ideološki obračun kao 1945.

Partizani strijeljali prvog ravnatelja, poznatog kirurga

Nakon pobjede partizana 1946. ukinuta je Zakladna bolnica i preimenovana u KBC Rebro. Prvog ravnatelja prim. dr. **Simeona Šime Cvitanovića** strijeljali su partizani 11. studenoga 1945. "zbog suradnje s okupatorom", a mjesto na kojem je pokopan nije poznato (navodno u okolici Fakultetskog dobra u parku Maksimir?).

Možemovci ne žele imenovati ulice po poznatim hrvatskim sportašima

Kako svim bolnicama upravlja država i kako KBC Rebro ima status Nacionalne bolnice, Grad Zagreb ne može promijeniti njezin naziv sve i da poželi.

<https://direktno.hr/zagreb/novi-problem-za-mozemovce-najveca-bolnica-osnovana-je-za-vrijeme-ndh-hoce-li-mijenjati-naziv-382013/>

'NAPADAČI UVIJEK GOVORE VIŠE O SEBI'

VUKELIĆ REAGIRALA ZBOG SLUČAJA FILIPA LUKASA:
'OVO JE ODGOVOR NA MNOGA VAŠA PITANJA'

REKLAMA ZA MOJU KNJIGU : "GOLDSTEINI I HAJKA NA FILIPA LUKASA" 2.

Baš sam napisao slijedeći komentar o Matici Hrvatskoj, am ovdje se o njoj još više govori:

Josip Pečarić

Drobilica spominje Maticu Hrvatsku. A ona je u centru mojih knjige:

J. Pečarić, Filip Lukas, [**dragovoljac.com**](http://www.dragovoljac.com), 2023.:

[**http://www.dragovoljac.com/images/minifp/Lukas.pdf**](http://www.dragovoljac.com/images/minifp/Lukas.pdf)

i ove nove: J. Pečarić, Goldsteini i hajka na Filipa Lukasa, [**dragovoljac.com**](http://www.dragovoljac.com), 2025.:

[**https://www.dragovoljac.com/pecaric/LukasGoldsteini.pdf**](https://www.dragovoljac.com/pecaric/LukasGoldsteini.pdf)

Zapravo u knjizi Goldstein, HOLOKAUST U ZAGREBU je napadnuta Matica i Filip Lukas, i kada je Zidić plčostao njen predsjednik krenula je HAJKA na njega zbog Lukasa. Kada je veliki tekst o tome objavio tata Slavko o tome što su pisali u svojoj knjizi ISMIJAO SAM ih i prestali su to spominjati. Tate Slavka nema pa je Drobilica opet u istij priči jer ni Predsjedniku RH LAŽ nije nikakav problem. Pa zar nisam i Milanovića predlagao za AKADEMIJU REDIKULA u kojoj je govorio bivši ravnatelj HIP-a dr. sc. Mirkmo Valentić poslije mog zaustavljanja izbora Goldstein za akademika 2012. Zabavni dio je to što sam ismijao Goldsteine citirajući tu njihovu knjigu.

AKTUALNA TEMA

ZAKUHALO U STUDIJU IZMEĐU HASANBEGOVIĆA I GOLDSTEINA: 'MISLIM DA JE TO SRAMOTA'

GOVOR PREDSJEDNIKA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA DONALDA TRUMPA U

IZRAELSKOM PARLAMENTU KOMENTIRALI SU POVJESNIČARI IVO GOLDSTEIN I ZLATKO HASANBEGOVIĆ.

13.10.2025.

Foto: YouTube/Screenshot

"Puno velikih riječi, a iza toga ne stoji ništa osim da se prestalo pucati i da su ljudi prestali ginuti. Sve ostalo, riječi o mirovnom procesu ne stoje", ocijenio je Goldstein.

"Hodamo po jajima i minskom polju, taoci su se vratili kući, doći će 28 tijela, počeli su dolaziti palestinski zatvorenici. Tu još ima problema između [izraelskih](#) i palestinskih vlasti, koga će pustiti, a sve ostalo je otvoreno. Mirovni proces, stvarni, kada bi počeo mora biti puno bolje pripremljen i ima još koraka koji se moraju uskladiti", rekao je.

Kao dobrim je ipak ocijenio samit koji se planira u Egiptu na kojem će biti brojni svjetski čelnici. "[Trump](#) priča priče, a mnogo toga ne zna, ne razumije i ne želi razumjeti. Akteri koji se okupljaju tamo

imaju potencijal pogurnuti neke stvari u budućnosti", rekao je Goldstein.

FOTO: EPA/JALAA MAREY

Kao na Oscarima

S njegovom ocjenom Trumpa složio se i Hasanbegović. "Ne govori se ništa što mora biti konačan cilj svakog održivog sporazuma, a to je uspostava stvarno nezavisne palestinske države koja će živjeti u miru s izraelskom državom. To je holivudski nastup, slično se govori i na dodjelama Oscara", rekao je te nastavio:

"Upućen je, osim američkoj i međunarodnoj javnosti, predsjedniku izraelske vlade i njegovim saveznicima iz ekstremističkih krugova koji su protiv sporazuma, oni javno zagovaraju nastavak rata s konačnim ciljem potpunog zaposjedanja Gaze, deportacije stanovništva i stvaranje velikog Izraela", zaključio je Hasanbegović za [N1](#).

Goldstein i Hasanbegović također su se osvrnuli na preimenovanje ulica u Zagrebu. Ulica Vladimira Arka će se preimenovati u Ulicu Srećka Lipohara, Ulica Filipa Lukasa dobiva ime Ulica Nade Iveljić, Ulica Ivana

Šarića bit će Ulica Josipa Kuže, a ulica Antuna Bonifačića će se preimenovati u Ulicu Sidonije Erdödy Rubido.

Preimenovanje ulica u Zagrebu

"Radi se o jednom procesu u kojem sam jednom dijelu sudjelovao, a to je inicijativa za preimenovanje ulica. **Filip Lukas** mislim da nije nikakva dvojbeni ličnost, on je nažalost bio predsjednik Matice hrvatske 17 godina. Na početku je bio geograf, pokrenuo je određena istraživanja, a od kraja 20-ih godina se sve više bavi rasnim problemima i Maticu hrvatsku gura u jedan desni politički spektar. Govori o krvnoj čistoći, rasnim razlikama, o čistoj hrvatskoj krvi. Ne govorim da je bio ustaški glasnogovornik, ali je činjenica da je govorio o narodnoj zajednici, to je objašnjavao u posve nacističkom duhu", rekao je Goldstein.

Hasanbegović se potom uključio, navodeći da se radi o jednoj rečenici koja se vadi iz konteksta. Goldstein je potom nastavio da je Lukas potpisivao zahtjeve za preuzimanjem židovske imovine. "Tražio je da se ta imovina prenese u vlasništvo Matice", dodao je Goldstein. Što se tiče **Arka**, Goldstein navodi da 1993. nijedna ulica nije trebala dobiti ime po njemu.

"To ne piše u ideološkom pamfletu kojeg ste potpisali u zahtjevu, ne piše to, nego piše, između ostalog, da je on istaknuti suradnik nacifašističkog marionetskog režima", prekinuo ga je Hasanbegović. Goldstein je potom ustvrdio da je Arak bio vlasnik firmi koje su poslovale s njemačkom vojskom, na što ga je Hasanbegović pitao: "Gdje to piše, u kojem ste radu to pročitali? Tko je to napisao? Jedna sporedna rečenica u jednom dvojbenom leksikonskom izdanju... U literaturi je to jedna jedna rečenica", dodao je Hasanbegović, na što je Goldstein odgovorio da se "Arku ulica miče jer je nije ni trebao imati".

FOTO: Ronald Gorsic / CROPIX

'Treba imati ulicu u strogom središtu grada'

"Radi se o osobama koje ni na koji način nisu bile dio državnog aparata, riječ je o potpuno nepolitičkim odlukama, čak i ako prihvatimo činjenicu da je samo sudjelovanje u državnom aparatu NDH krimen - što ja ne prihvaćam, ali i pod tim kriterijem, ti ljudi nisu bili nikakve političke ličnosti. Ova inicijativa nije nastala u krugu ove dvoglave koalicije Možemo i SDP, jer jamčim vam da među vijećnicima i svim saborskim zastupnicima, tri četvrtine članova Možemo i SDP-a, na prste pola ruke mogu se nabrojati oni koji su ne pročitali nešto od Lukasa i ostalih, nego koji su uopće čuli da ti ljudi postoje", ustvrdio je Hasanbegović, dodajući da Filip Lukas nikad nije bio zagovornik rasnih teorija.

"Mislim da je sramota da Filip Lukas ima ulicu na periferiji Zagreba, po mom sudu treba imati ulicu u strogom središtu grada", zaključio je Hasanbegović, na što se Goldstein sarkastično nadovezao: "Mislim da bi Jelačić plac preimenovati i staviti ime Filipa Lukasa."

Možemovcima je ključan dokaz o Lukasovoj odluci iz '45: Ovo je klasičan lov na vještice

Na pitanje voditelja zašto se ime Arkove ulice briše u kontekstu brisanja ustaških imena ulica i po čemu on spada u tu kategoriju, Goldstein je odgovorio: "Možda ga nije trebalo... On ne zaslužuje ulicu. Zašto u tom kontekstu? Zato što oni koji su gurali tu inicijativu '93. stavili su ga na tu hrpu, ni krivog ni dužnog. Nije smio biti na toj hrpi."

<https://direktno.hr/domovina/zakuhalo-studiju-izmedu-hasanbegovica-i-goldsteina-mislim-da-sramota-381855/>

REKLAMA ZA MOJU KNJIGU : "GOLDSTEINI I HAJKA NA FILIPA LUKASA"

KOMENTAR ZORICE GREGURIĆ

13. listopada .

U razgovoru o promjeni naziva ulica u Zagrebu, Ivo Goldstein Drobilica sam se razotkrio i priznao kako je jedan od suautora i potpisnika inicijative, ali nije bio u stanju argumentirano obrazložiti razloge zbog kojih se mijenjaju nazivi ulica. Međutim mi smo u posjedu cijele inicijative s imenima i potpisa svih aktera koji su pokrenuli inicijativu za promjene naziva ulica.

hrvatski-glasnik.com

https://hrvatski-glasnik.com/izdvojeno/imamo-dokument-ivo-goldstein-se-razotkrio-klasic-documenta-i-jos-neki-su-inicijatori-promjena-ulica-u-zagrebu/2025/10/13/136120/?fbclid=IwY2xjawNm42VleHRuA2FlbQIxMQABHgE1CZyCZ3KIQ9jhU939MB7OvoqiPM-LKxI0GF8MKilIdlyDwSMnoUHejVVO_aem_lwrQUKizhf3yIrsHdzdIFGg

VIJEĆE GRADSKE ČETVRTI
PEŠČENICA-ŽITNJAK
n./r. Predsjedniku Vijeća

n./z. Odboru za imenovanje naselja, ulica i trgova

**PRIJEDLOG/INICIJATIVA VIJEĆU GRADSKE ČETVRTI PEŠČENICA-ŽITNJAK
RADI PODNOŠENJA PRIJEDLOGA ZA PREIMENOVANJE**

Ulica Vladimira Arka, Filipa Lukasa, Ivana Šarića i Antuna Bonifačića

ODBORU ZA IMENOVANJE NASELJA, ULICA I TRGOVA

X2

Poštovani,

I. Obraćamo se Naslovu radi neodgodivog i prijeko potrebnog preimenovanja ulica *Vladimira Arka, Filipa Lukasa, Ivana Šarića i Antuna Bonifačića*.

Navedene ulice se nalaze na području Gradske četvrti Peščenica-Žitnjak.

PRILOG: - prikaz na karti (*Gradska četvrt Peščenica-Žitnjak*)

ULOGE:

II. Naime, imenovani pojedinci su bili istaknuti suradnici nacifašističkog, marionetskog i anticivilizacijskog režima Nezavisne Države Hrvatske.

Uloga Vladimira Arka za vrijeme trajanja Nezavisne Države Hrvatske:

Zagrebački poduzetnik koji je ranije podržavao Svetožara Pribičevića, a zatim (režimsku, dvorsku) Jugoslavensku nacionalnu stranku. Od 1941.-1945. opskrbljivao je njemačku, talijansku i vojsku NDH svojim proizvodima. Poslije rata optužen je za suradnju s okupatorom i kvislingom. U trenutku uhićenja, u tvornici, ispao je cijankalij.

Uloga Filipa Lukasa za vrijeme trajanja Nezavisne Države Hrvatske:

Filip Lukas (1871-1958), geograf, predsjednik Matice Hrvatske od 1928. do 1945. godine.

Godine 1943. potpisuje kao glavni urednik u ime nakladnika Glavnog ustaškog stana svojevrstni enciklopedijski priručnik *Nаша domovina*, svezak 1 i 2. Lukasova djela itekako su odraz njegovih veličanja Pavelića, ustaša i NDH. Njegov zbornik *Nаша domovina*, u prvom svesku donosi Pavelićevu sliku i nosi naslove "Hrvatska zemlja – hrvatski narod – hrvatska povijest – hrvatska znanost". Zbornikom inače prikazuje uspjehe ustaštva. Zanimljiv je i njegov govor na sjednici Matice hrvatske održane 29. IV. 1941. koji je završio poklikom "neka Bog ispuni poglavnikove i naše želje i neka živi ostvaritelj nove Hrvatske dr. Ante Pavelić".

Od kraja dvadesetih godina do smrti bio promotor ideologije „krvi i tla“, ekskluzivnog hrvatstva i rasne teorije. Svojim je javnim djelovanjem izravno pridonio stvaranju atmosfere progona u kojoj će genocid nad Srbima, Židovima i Romima u NDH uopće biti moguć, a za vrijeme rata otvoreno je podržavao ustaštvo i nacizam i njihove genocidne politike.

Polje svojih stručnih interesa - geografiju i geopolitiku - Lukas je upregnuo u dokazivanje rasnih i sličnih teorija, gradeći teze o „narodnom duhu“, „krvnom naslijeđu“, odnosno „krvno čistoći“ na radovima tadašnjih nacističkih ideologa. Vremenom će ih napuštati, mijenjati i upotpunjavati, nastojeći ponajviše dokazati rasnu razliku između Hrvata i Srba. Poznate osobe iz hrvatske povijesti karakterizirao je negativno ukoliko nisu bile 'čiste hrvatske krvi'. Umjetnike koji su odbili prihvatiti fašistoidne umjetničke koncepte, smatrao je nemoralnim izdajnicima koji zaslužuju mržnju, jer se „svaki pravi patriot ne može i ne smije otići preziru spram ljudi koji iz egoističkih motiva ostavljaju svoj narod i rade protiv njega“. Lukas će na zagrebačkom sveučilištu biti jedini profesor koji će u svibnju 1941. podržati izbacivanje s posla matematičara, svoga kolege, Židova Vladimira Vranića.

Uloga Ivana Šarića za vrijeme trajanja Nezavisne Države Hrvatske:

Nadbiskup Vrhbosanske nadbiskupije i pisac. Za vrijeme NDH objavio nekoliko pjesama Poglavlju, npr. *Kad sunce sja*, *Poglavlju Oda* koja je izašla uoči Božića 1941. Sudjelovao je u radu biskupskih konferencija 1941. i 1945. u Zagrebu. Iskazivao naglašenu podršku Paveliću, NDH i ustašama. U svibnju 1945. odlazi na emigraciju, najprije u Austriju, a zatim u Španjolsku, umire u Madridu 1960. godine

Uloga Antuna Bonifačića za vrijeme trajanja Nezavisne Države Hrvatske:

Od 1941. radi u Odjelu za kulturne veze pri Ministarstvu vanjskih poslova NDH i potpredsjednik je Društva hrvatskih književnika. U svibnju 1945. izbjegao iz zemlje u Argentinu, neko vrijeme živio u Brazilu, a potom u SAD-u. Godine 1973. preuzima vodstvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, kako je Ante Pavelić preimenovao ustaški pokret u drugoj emigraciji.

PRILOG:- *Svjetski židovski kongres: „Primjeri povijesnog revizionizma u Hrvatskoj“, dio istraživanja*

- Lukas, F., *Ličnosti - stvaranja - pokreti*, Zagreb 1944.
- Lukas, F., *Hrvatski narod i hrvatska državna misao*, Zagreb 1944
- Lukas, F., *Starčević, u: dr. Ante Starčević, o 40. godišnjici smrti*, Zagreb 1936, 3-13.

PRAVNO UTEMELJENJE:

III. Ova inicijativa je utemeljena na Odluci o načelima, kriterijima i postupku za određivanje imena javnih površina na području Grada Zagreba Gradske Skupštine Grada Zagreba, klase:021-05/12-01/303, urbroja: 251-01-06-12-7 od dana 19. lipnja 2012. godine (dalje u tekstu: „Odluka“) te Poslovnika o radu Vijeća Gradske četvrti Peščenica-Žitnjak od dana 08. studenog 2022. godine (dalje u tekstu: „Poslovnik“).

PRILOG: - *Odluka o načelima, kriterijima i postupku za određivanje imena javnih površina na području Grada Zagreba Gradske Skupštine Grada Zagreba, klase:021-05/12-01/303, urbroja: 251-01-06-12-7 od dana 19. lipnja 2012.*

3 od 4 'oslovnik o radu Vijeća Gradske četvrti Peščenica-Žitnjak od dana 08. studenog 022. godine.

varne, članom 10. Odluke propisano je ovlaštenje Vijeću Gradske četvrti za podnošenje Prijedloga za imenovanje (i preimenovanje) ulica Odboru za imenovanje naselja, ulica i trgova.

Člankom 8. Odluke je, *inter alia*, naglašena potreba za očuvanjem bitnih odrednica antifašizma.

Člankom 30. Poslovnika propisano je da građani imaju pravo predlagati Vijeću donošenje određenog akta ili rješavanje određenog pitanja iz njegova djelokruga.

Nadalje, člankom 32. Poslovnika je propisano da se prijedlog akta podnosi predsjedniku Vijeća u pisanom obliku.

IV. *Slijedom svega prethodno navedenog, ovim putem m o l i m o Naslov da predlož, Odboru za imenovanje naselja, ulica i trgova, preimenovanje navedenih ulica.*

U Zagrebu, dana 20. prosinca 2022.

Prilog:

-kao u tekstu

S poštovanjem,

PODNOŠITELJI INICIATIVE-INICIATORI:

SVJETSKI ŽIDOVSKI KONGRES

p.a. ERNEST HERZOG

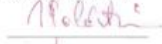

DOCUMENTA-CENTAR ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

p.a. VESNA TERŠELJČ

PROF. DR. SC. IVO GOLDSTEIN

PROF. DR. SC. HRVOJE KLASEČ

EROL ŠERIĆ mag. iur., iur. doc. PhD

'TO NE MOŽE BITI ISKLJUČIVO POLITIČKI ČIN'

**MATICA HRVATSKA NE MOŽE VJEROVATI
ŠTO RADI TOMAŠEVIĆ: 'FILIP LUKAS
USTAŠA? PROČITAJTE OVO'**

Ovih je dana zagrebački Odbor za imenovanje ulica donio odluku o preimenovanju četiriju ulica koje su, kako se tvrdi, "nazvane po suradnicima NDH".

06.10.2025.

Ovih je dana zagrebački Odbor za imenovanje ulica donio odluku o preimenovanju četiriju ulica koje su, kako se tvrdi, "nazvane po suradnicima NDH". Među spornim imenima tvrda kako se nalaze ljudi koji su iskazivali nedvojbenu podršku ustaškom režimu i bili njegovi suradnici. Tu su se našli sarajevski nadbiskup **Ivan Šarić**, **Filip Lukas**, predsjednik Matice hrvatske, književnik **Antun Bonifačić** i poduzetnik **Vladimir Arko**.

Foto: Goran Mehkek / CROPIX

Matica hrvatska poslala je otvoreno pismo povodom najavljene točke na sjednici Gradske skupštine, a koja se tiče preimenovanja ulica. "Poštovane zastupnice i zastupnici Skupštine Grada Zagreba, obraćamo vam se u povodu najavljene točke 28. dnevnog reda 4. sjednice Gradske skupštine Grada Zagreba zakazane za četvrtak, 16. listopada 2025, odnosno Prijedloga odluke o preimenovanju ulica (Ulica Vladimira Arka, Ulica Antuna Bonifačića, Ulica Filipa Lukasa i Ulica Ivana Šarića)", započeli su objavu.

"Prije svega, podsjećamo na to da je Matica hrvatska 27. veljače 2023. (Ur. br. 041/23) uputila Vladi Republike Hrvatske Prijedlog o donošenju Zakona o imenima u javnim prostorima u Republici Hrvatskoj. Naime, uočavamo zabrinjavajući trend u kojem se na temelju proizvoljnih ili ideološki motiviranih interpretacija prošlosti, bez šire društvene i stručne rasprave pokušava mijenjati nazive ulica i trgova", istaknuli su.

FOTO: Nikola Vilic / CROPIX

Kvazipovijesne premise

"U prijedlogu smo naveli kako smatramo da 'Vlada Republike Hrvatske treba predložiti Hrvatskom saboru Zakon o imenima u javnim prostorima na teritoriju cijele države, a u skladu s duhom Rezolucije Vijeća Europe br. 1481 (2006) te Rezolucije Europskog parlamenta o europskoj savjesti i totalitarizmu (2009)'. Takvim bi se zakonom stvorio obavezujući pravni okvir, kojim bi se onemogućilo neutemeljeno djelovanje društvenih struktura i pojedinaca, poglavito onih nepomirenih s činjenicom da je danas Republika Hrvatska suverena i međunarodno priznata država. Njihovo je djelovanje utemeljeno na kvazipovijesnim premisama, poput izjednačavanja antifašizma i komunizma, te posljedično na promoviranju zločinaca iz komunističkog režima, kao i na iskrivljenoj interpretaciji djelovanja osoba iz hrvatske prošlosti, poput znanstvenika i svestranog djelatnika Filipa Lukasa", upozorili su.

"Matica hrvatska smatra da je riječ o pitanju šire društvene i povijesne važnosti, koje nadilazi lokalne dnevno-političke prijepore i zahtijeva odgovornost utemeljenu na općim nacionalnim vrijednostima i povijesnoj istini, tim više što je ovdje riječ o Filipu Lukasu, predsjedniku središnje nacionalne kulturne ustanove – Matice hrvatske", naglasili su u pismu.

Tu nisu stali. "Ujedno, upućujemo na sljedeće:

1. Filip Lukas nije bio član ustaške organizacije niti dužnosnik NDH

Filip Lukas (1871–1958), najdugovječniji predsjednik Matice hrvatske (1928–1945), ugledni geograf, znanstvenik i kulturni djelatnik, nikada nije bio član ustaške organizacije. Nije obnašao funkcije u sustavu vlasti NDH ni u političkom okviru tadašnjeg režima i nije politički surađivao s ustaškim vlastima niti sudjelovao u provedbi njihove ideologije ili politike. Dostupna dokumentacija i relevantna istraživanja jasno potvrđuju da je Lukasovo djelovanje bilo isključivo znanstveno, prosvjetiteljsko i kulturno.

2. Neutemeljene optužbe vezane za zbornik Naša domovina

Jedan od navoda koji se koristi kao argument za preimenovanje ulice jest da je Filip Lukas uređivao enciklopedijski priručnik Naša domovina, u

kojem se navodno 'prikazuju uspjesi ustaštva'. Ova je tvrdnja činjenično neutemeljena. Riječ je o zborniku radova, a ne o ideološkoj ili političkoj publikaciji. Zbornik obuhvaća geografske, demografske i povijesne prikaze hrvatskih zemalja i u svom sadržaju ne promiče ustašku ideologiju. Jedini formalni element koji se može povezati s režimom NDH jest slika Ante Pavelića na početku izdanja – što je tada bio uobičajen protokol, kao što su se u sličnim izdanjima prije ili poslije objavljivale slike trenutačnih vladara. Osim toga, u toj su knjizi surađivali brojni kulturni radnici, a među njih šezdesetak svoje ulice u Zagrebu imaju dr. Juraj Andrassy, dr. Miho Barada, dr. Ivo Horvat, dr. Blaž Lorković, dr. Nikola Neidhardt, dr. Đuro Szabo, a i mnogi drugi u drugim hrvatskim gradovima.

3. Lukasov doprinos hrvatskoj kulturi i znanosti

Filip Lukas ostat će zapamćen po svojem doprinosu očuvanju hrvatskoga jezika, identiteta i hrvatske kulturne baštine, osobito u vremenima kada su te vrijednosti bile ugrožene politikom unitarizacije. Tijekom njegova mandata predsjednika u Matici hrvatskoj (1928–1945) zabilježeno je osnivanje brojnih Matičinih ogranaka, te snažan razvoj izdavaštva, znanstvenog i kulturnog rada. Godine 1928. osnovao je Hrvatsku reviju u kojoj je tada Miroslavu Krleži objavio dramu U agoniji.

4. Poništenje presude Filipu Lukasu

Zagrebački Županijski sud svojom pravomoćnom odlukom br. Kv-I-11/2017, od 18. srpnja 2017, poništio je presudu Okružnog narodnog suda za grad Zagreb, od 24. prosinca 1945. kojom je Filip Lukas osuđen na smrtnu kaznu zbog protunarodnog djelovanja. Zahtjev za revizijom presude podnijela je udruga U ime obitelji u suradnji s Ogrankom Matice hrvatske u Vinkovcima.

5. Poziv na razboritost i odgovornost

Preimenovanje ulica i trgova ne može biti isključivo politički čin. Naprotiv, to je nadasve simbolički postupak koji predstavlja izraz

poštovanja spram određenih povijesnih osoba ili nekih drugih znamenitosti. Odluka mora biti utemeljena na nepristrano utvrđenim relevantnim činjenicama, poglavito onima povijesnog karaktera. Uklanjanje imena Filipa Luksa iz javnog prostora – na temelju netočnih, površnih i ideološki motiviranih interpretacija – bio bi čin povijesne i etičke nepravde memoricida, ne samo prema njemu osobno, nego i prema hrvatskoj kulturnoj baštini u cjelini. Jednako takav čin je i uklanjanje Ulice Vladimira Arka, poduzetnika koji je bio žrtva ratnog i poratnog režima i kojemu je oduzeta imovina; zatim Ulice Antuna Bonifačića i Ulice Ivana Šarića, vrsnih intelektualaca i kulturnih djelatnika koji su ostavili svoj trag u kulturi".

FOTO: Nera Simic / CROPIX

'Pozivamo da glasujete protiv'

Ukazali su na revizionizam. "Stoga pozivamo vas, poštovane zastupnice i zastupnike Skupštine Grada Zagreba, da glasujete protiv prijedloga o preimenovanju Ulice Filipa Luksa te da pri donošenju odluke u ovom predmetu obvezno respektirate pravomoćnu odluku suda Republike

Hrvatske. Time šaljete jasnu poruku da Grad Zagreb temelji svoje djelovanje na istinitom vrednovanju svoje prošlosti, a ne na pogrešnim konstrukcijama i revizionizmu".

"Matica hrvatska u suradnji s Papinskim hrvatskim zavodom sv. Jeronima u Rimu, Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Splitu – Centar Don Frane Bulić, Fakultetom hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za povijest i Ogrankom Matice hrvatske u Kaštelima 2023. organizirala je dvodnevni Znanstveni skup o životu i djelu don Filipa Lukasa".

Obitelj se žali na Tomaševićevu odluku: 'Arka stavlja u isti koš s ustašama, a u NDH je robijao'

"Matičin dvotjednik Vijenac u više je navrata objavio argumentirane tekstove u obranu Filipa Lukasa, među kojima i članak bivšeg predsjednika Hrvatskog helsinškog odbora **Ivana Zvonimira Čička** te tekst povjesničara dr. sc. **Marija Jareba**. Matica hrvatska uvijek je spremna na argumentiranu raspravu te doprinos dostojnom i odgovornom proglašenju imena ulica i trgova kao dijelu nacionalne memorije", zaključili su u Otvorenom pismu.

<https://direktno.hr/direkt/matica-hrvatska-ne-moze-vjerovati-sto-radi-tomasevic-filip-lukas-ustasa-procitajte-ovo-381325/>

PISMO KREŠIMIRU ROTIMU

Poštovani kolega Rotim,

Sjajno ste samo na jednoj budalaštini Iva Drobilice shvatili o kakvom se 'znanstveniku' radi:

„Ne znam nije li ovo dovoljno ostarilo ili onaj dio Goldsteinove akademske karijere kada je u svojoj knjizi o Jasenovcu citirao domobranski izvor (jedan od zaista rijetkih trenutaka kada u kontekstu Jasenovca citira arhivsku građu NDH, a ne poslijeratnu komunističku) koji govori o leševima u Savi, kao dokaz masovnog ustaškog ubijanja u Jasenovcu. Naravno u nedostatku fizičkih dokaza za isto.

Čitajući domobranski izvor čovjek prosječnih kognitivnih sposobnosti uviđa da se radi o leševima među kojima ima domobrana i da su za leševe u Savi najzaslužniji "neprijatelji države" odnosno partizani.

I sad ti budi doktor povijesnih znanosti kad jedan doktor na takav način namješta izvore, kad ta ista knjiga prolazi recenzije, a taj isti profesor i dalje uživa sve akademske privilegije koji uključuju državni novac.

Nevjerojatno je koliko su Goldstein i Co. svojim radom u posljednjih 20-tak godina obezvrijedili povijesnu struku.“

Očito je kako znate da kod Iva Drobilice znate puno takvih gluparija.

Vjerojatno je teško znati za sve, pa se pitam znate li za jednu doista besramnu o kojoj sam pisao u članku:

MONTIRANJE SLUČAJA MATICE HRVATSKE

Hrvatsko slovo, 14. veljače 2003.

Evo najbitnije o tome iz tog članka

„Mržnja Goldsteinovih prema hrvatskom narodu možda je najočitija iz njihove hajke na Maticu hrvatsku. Počeo ju je Ivo Goldstein još prije pojave knjige "Holokaust u Zagrebu", nastavljena je u samoj knjizi i tako - sve do danas. Pogledajmo kako to izgleda u interpretaciji Slavka Goldsteina u "Nacionalu" 21. siječnja 2003. (Željka Godeč: "Matica hrvatska ne želi osuditi antižidovstvo svog čelnika u NDH"), gdje je dano njegovo pismo bivšem predsjedniku Matice Josipu Bratuliću i sadašnjem Igoru Zidiću, u kojemu, među ostalim piše: "Zar je moguće da se dosadašnje i sadašnje vodstvo MH ne žele distancirati od postupaka Filipa Lukasa koji je u ljeto 1941. godine besramno zahtijevao pljačku imovine svojih sugrađana Židova u ime Matice hrvatske kojoj je tada bio predsjednik? U knjizi Ive Goldsteina 'Holokaust u Zagrebu', kojoj sam urednik i suautor, objavili smo na str. 193-194 pismo Matice hrvatske. U njemu se konstatira da 'sada postoji mogućnost da se pribave prikladne zgrade na mjestu, koje odgovara Matici hrvatskoj', a to je mjesto u središtu Zagreba, na Jelačićevom trgu br. 15, kojemu pripada dvokatnica prema trgu sa dvorišnim zgradama, vlasništvo Židova Sternberga', pa iako 'ove nekretnine još nisu vlasništvo Nezavisne Države Hrvatske' potpisnici pisma mole Državno ravnateljstvo da 'izvoli držati na umu prikazane potrebe Matice Hrvatske, kad spomenute nekretnine prijeđu u vlasništvo Nezavisne Države Hrvatske'."

(...)

"Iz pisma se ne vidi je li se ijedan od potpisnika barem zapitao što će biti sa 'Židovom Sternbergom' i njegovom obitelji čija bi imovina 'savršeno odgovarala našim (tj. Matičinim) potrebama' i kakva će biti sudbina još desetak obitelji koje su u to vrijeme bile stanari u traženim zgradama, pa ih treba izbaciti iz njihovih stanova, jer Maticu 'u novo doba čekaju nove, veće i mnogobrojnije zadaće'."

(...)

Pismo MH pisano je 8. kolovoza 1941. Vidimo kako se Goldsteini pitaju jesu li se potpisnici matičina pisma barem zapitali za sudbinu Sternbergovih i odmah zatim spominje izbacivanje iz stanova. Pa jesu li doista Sternbergovi izbačeni iz svoje kuće? Odgovor potražimo kod tih istih Goldsteina koji čitateljima "Nacionala" sugeriraju ovako nešto. Na str. 190. "Holokausta u Zagrebu" piše: "Industrijalac Manfred Sternberg (1892) prvih je dana travnja 1941. sa suprugom i dvoje djece napustio Zagreb. Putovali su preko Mađarske i Austrije i, u dramatičnim okolnostima, 5. travnja poslijepodne u posljedni čas prešli u Švicarsku. Već sljedećeg jutra, kao putnici s jugoslavenskim pasošima, vjerojatno bi bili zadržani u Austriji, jer je 6. travnja Treći Reich zaratio s Jugoslavijom. Nakon spasonosnog bijega, cijela je obitelj vrlo brzo prešla u SAD." Jesu li stigli u SAD prije ili nakon uspostave NDH nije jasno, ali očito ih ustaške vlasti i Matica hrvatska, prema Goldsteinima, žele izbaciti iz njihove kuće 8. kolovoza 1941. godine! Ako je i od Goldsteina, mnogo je.“

Činjenica da je ovo objavljeno i poznato od 2003. doista je besramno vidjeti ime Iva Drobilice u inicijativi u kojoj se spominje Filip Lukas

(J. Pečarić, Filip Lukas, [dragovoljac.com](http://www.dragovoljac.com), 2023.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/Lukas.pdf>):

„Na nagovor trojice ortodoksnih sljedbenika jugoslavenske historiografije (Ivo Goldstein, Hrvoje Klasić, Tvrtko Jakovina) te političke stranke Možemo, u Zagrebu je pokrenuta inicijativa za mijenjanje naziva ulica po imenima Filipa Lukasa, Antona Bonifačića i Ivan Šarića.“

FAH IDIOT TJEDNA

IVO GOLDSTEIN, jugoslavenski povjesničar u Hrvatskoj i razotkriveni krivotvoritelj:

„Kao predsjednik Matice hrvatske Filip Lukas je izravno pridonio stvaranju atmosfere progona u kojoj će genocid nad Srbima, Židovima i Romima u NDH uopće biti moguć, a za vrijeme rata otvoreno je podržavao ustašvo i nacizam i njihove genocidne politike.“

HZ: Kada bi netko danas osudio Ivu Goldsteina na smrt vješanjem zato što je podržavao jugoslavenski režim i zločinca Tita (što je, hvala Bogu, nezamislivo), u moralnom smislu bola bi to ispravna i prihvatljivija presuda od one na koju su njegovi osudili Lukasa jer se Lukas borio za Hrvatsku, a Goldstein za okupacijsku Jugoslaviju.

Hrvatski tjednik, 9. 3. 2023.

Podsjetit ću i na očito nepoštivanje RH (također dano u knjizi):

PONIŠTENA SMRTNA PRESUDA KOMUNISTIČKIH VLASTI – FILIP LUKAS JE NEVIN ČOVJEK!

-

20. srpnja 2017.

Foto: Fah

Županijski sud u Zagrebu danas je objavio potpunu reviziju presude kojom je na smrt bio osuđen Filip Lukas, intelektualac i dugogodišnji predsjednik Matice Hrvatske. Taj Zahtjev za rehabilitacijom Lukasa i poništenjem presude podnijela je ove godine Udruga U ime obitelji.

Na dan predaje zahtjeva, Krešimir Planinić, član Upravnog odbora udruge U ime obitelji, rekao je kako “smo danas ovdje kako bismo pokušali vratiti ugled i na hrvatskoj sceni osvježili lik i djelo profesora Filipa Lukasa”. “Želimo ispraviti nepravdu i pomoći prisjetiti se naših, hrvatskih velikana u povijesti od kojih možemo podosta naučiti za sadašnje i buduće hrvatske prilike”, istaknuo je tada Planinić.

> Odvjetnik Planinić o prof. Lukas: “Želimo prokazati način funkcioniranja komunističkog totalitarnog sustava u kojem su stradali mnogobrojni Hrvati”

Tekst se nastavlja ispod oglasa

Lukas je na smrtnu kaznu osuđen u studenom 1945. To je izbjegao emigriravši iz Hrvatske u Austriju pred masovnim zločinima partizana. Umro je u Rimu 1958. godine. Od 1928. do 1945. bio je na čelu Matice Hrvatske i to je bila njegova jedina krivica.

Sud na Zrinjercu je lani u srpnju poništio presudu kardinalu Alojziju Stepincu kojom su komunističke vlasti 1946. osudile hrvatskog kardinala na 16 godina zatvora.

<https://narod.hr/.../ponistena-smrtna-presuda...>

S poštovanjem,

Akademik Josip Pečarić

PRILOG

PONIŠTENA SMRTNA PRESUDA KOMUNISTIČKIH VLASTI
– FILIP LUKAS JE NEVIN ČOVJEK!

https://narod.hr/vjera-i-kultura/kultura/ponistena-smrtna-presuda-komunistickih-vlasti-filip-lukas-nevin-covjek?fbclid=IwY2xjawNS6I9leHRuA2FlbQIxMQBicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR6Rx2sTiMErT-OLCDeLStP48Fr2_oDfwbXxxnQYjkgc_oGDcMTztuHpi_xAvg_aem_xM4vvlfjpW_E2LLHRptwtw

Hrvatski tjednik
VERITAS VINCIT 9. 10. 2025. / br. 1098 / cijena 4 €

Zašto kukavički šute

Piše: Dr. sc. Zlatko HASANBEGOVIĆ

Društvo hrvatskih književnika,
Matica hrvatska
Leksikografski zavod Miroslav Krleža,
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Hrvatsko geografsko društvo,
Zagrebačka i Vrhbosanska nadbiskupija,
Hrvatska gospodarska komora...

**DOK SVEČENIČKI SINOVAC TOMISLAV TOMAŠEVIĆ
I BAŠTINICI JUGOKOMUNISTIČKIH EGZEKUTORA PO DRUGI PUT
UBIJAJU NJIHOVE I HRVATSKE VELIKANE**

ISSN 2584-4067
9772584406078

Filip Lukas Antun Bonifatić msgr. Ivan Šarić Vladimir Arko

Jozo Čavar Cupkalo

8. listopada

HRVATSKI TJEDNIK

BISKUP JURAJ JEZERINAC, NASUPROT ‘SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA’

KNJIGA „BISKUP JURAJ JEZERINAC, NASUPROT ‘SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA’“ PREDSTAVLJENA U KRAŠIĆU

27.10.2025. / 16:58

Knjiga „Biskup Juraj Jezerinac, nasuprot ‘sramote civiliziranog svijeta’“ predstavljena je u nedjelju, 26. listopada 2025., u župnoj crkvi Presvetog Trojstva u Krašiću, na obljetnicu svećeničkog ređenja bl. Alojzija Stepinca. Događaj je okupio vjernike koji su došli izraziti zahvalnost i poštovanje prema prvom hrvatskom vojnom biskupu, mons. Jurju Jezerincu, kojemu je knjiga posvećena, izvijestila je Župa Presvetog Trojstva u Krašiću.

**FOTO: IVAN VUČAK // PREDSTAVLJANJE KNJIGE
KRAŠIĆ (IKA)**

U predavljanju su sudjelovali autori knjige don Anđelko Zdeslav Kaćunko i akademik Josip Pečarić, te mons. Juraj Batelja, postulator kauze bl. Alojzija Stepinca. Program je vodio župnik vlč. Ivan Vučak, a glazbeni ugođaj obogatio je Komorni zbor bogoslova Zagrebačke bogoslovije.

U uvodnom obraćanju župnik Vučak pozdravio je okupljene i najavio zahvalno euharistijsko slavlje nakon predavljanja, kao zahvalu Bogu na daru bl. Alojzija Stepinca i u spomen na 95. obljetnicu njegova ređenja. Datum nije izabran slučajno – Stepinčeva obljetnica povezuje i biskupa Jezerinca, rođenog u „dolini kardinala“, kraju koji je hrvatskom narodu dao i slugu Božjega Franju Kuharića.

Mons. Juraj Batelja, kao prvi govornik, istaknuo je važnost knjige za razumijevanje pastirske i društvene uloge biskupa Jezerinca, koji je tijekom Domovinskog rata pokazao iznimnu brigu za branitelje, posjećivao ih na bojišnici i davao im duhovnu potporu. Nakon imenovanja za vojnog ordinarija, kazao je mons. Batelja, biskup je

osobitu pažnju posvetio duhovnoj skrbi za vojnike, redarstvenike i njihove obitelji. „U komunikaciji s ljudima uvijek je pokazivao vedrinu i evanđeosku radost, koje ga do danas nisu napustile. Njegove propovijedi i javni nastupi odlikuju se jasnoćom i vjernošću crkvenom nauku te dosljednošću moralnim načelima“, rekao je mons. Batelja, zaključivši da se biskupov život i služba mogu sažeti kao „svjedočanstvo vjernosti Bogu, Crkvi i Domovini u stepinčevskom duhu“.

Akademik Josip Pečarić podsjetio je da se knjiga prvi put predstavlja upravo u Krašiću, na dan Stepinčeve obljetnice, što smatra simboličnim i znakovitim. Ideju za knjigu dobio je, rekao je, tijekom zajedničke proslave jubileja biskupa Mrzljaka i Košića u Krašiću, a don Anđelko Kaćunko odmah je prihvatio suradnju. „Kao Bokelju, posebno mi je drago što ova knjiga povezuje tri velika crkvena lika iz hrvatske povijesti – Stepinca, Kuharića i Jezerinca“, rekao je.

Govoreći o širem kontekstu knjige, Pečarić je istaknuo da se predstavljanje održava trideset godina nakon završetka Domovinskog rata, „pobjede koja je mnogima izgledala kao čudo“. „Crkva je tada imala presudnu ulogu – od duhovne potpore narodu do moralne snage koju su mnogi pronalazili u vjeri. Biskup Jezerinac bio je dio toga svjedočanstva“, rekao je.

Posebno je spomenuo biskupovu poznatu izjavu, koja je poslužila kao nadahnuće za naslov knjige. Riječ je o ocjeni kanadskog odvjetnika Christophera Blacka da je rad Haaškog suda „sramota civiliziranog svijeta“. „Biskup Jezerinac tu je ocjenu često ponavljao, upozoravajući da bi Hrvatska, jasnim stavovima i načelima, mogla biti primjer i upozorenje da sudišta ne postanu sramota svijeta“, rekao je Pečarić, dodavši da knjiga donosi niz tekstova koji govore o biskupovu zalaganju za istinu i pravdu, ne samo tijekom rata nego i u poraću.

Don Anđelko Zdeslav Kačunko, suautor knjige, rekao je da je djelo nastalo iz želje da se zabilježi primjer hrabrog i dosljednog čovjeka koji se nije bojao suprotstaviti nepravdi. „Rijetko se tko danas usuđuje stati nasuprot onome što ugrožava zajednicu. Još rjeđe biskup javno proziva

nepravdu i naziva je pravim imenom. Upravo zato knjiga nosi taj naslov – jer govori o čovjeku koji je imao hrabrosti stati ‘nasuprot sramoti civiliziranog svijeta’“, rekao je Kaćunko.

Dodao je da biskup Jezerinac, iako nije imao istu slobodu javnih istupa kao drugi biskupi, nikada nije šutio kad je trebalo govoriti. „Njegove riječi bile su jasne, otvorene i bez diplomatskih fraza. Bio je svjestan da istina ponekad boli, ali i da šutnja može biti gora od pogreške“, kazao je autor. Istaknuo je da su pojedini Jezerinčevi govori i propovijedi pokazivali istu odlučnost kao i nastupi blaženog Stepinca, čije je geslo ‘U tebe se, Gospodine, uzdam’ bilo i njegova duhovna nit vodilja.

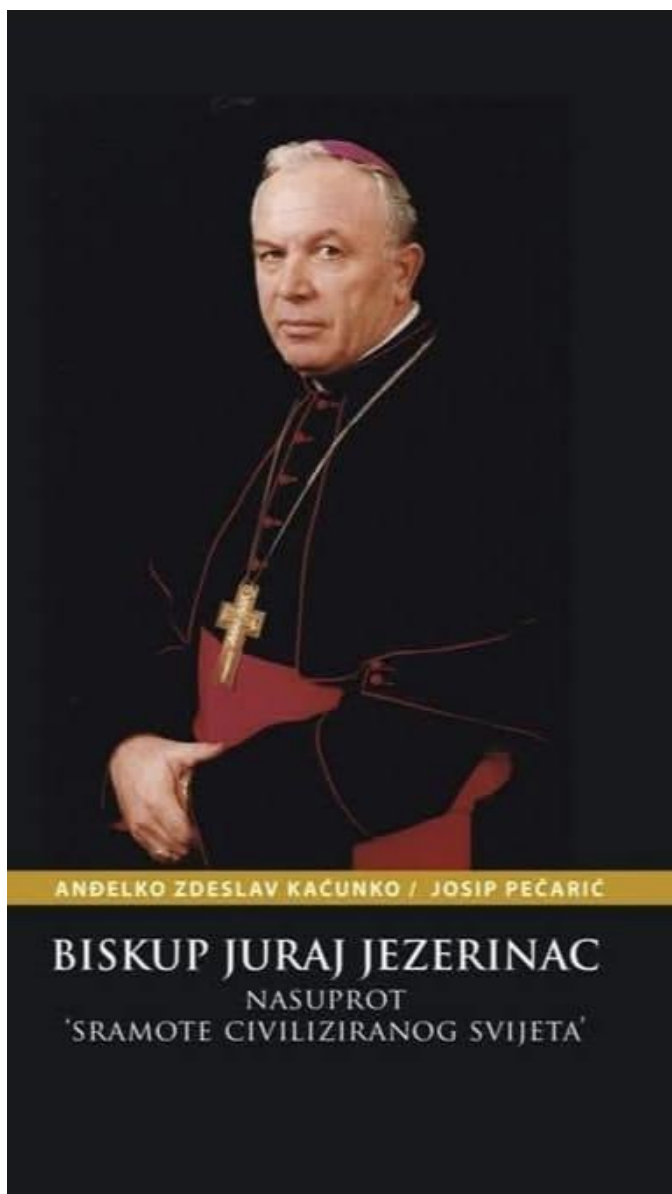
U završnom dijelu predstavljanja biskup Juraj Jezerinac zahvalio je autorima, župniku Ivanu Vučku i svima koji su sudjelovali u pripremi knjige. Istaknuo je kako je u svemu nastojao djelovati u duhu svoga biskupskog gesla „Bog je mir naš“, te izrazio zahvalnost Bogu „za sva iskustva i ljude koji su obilježili njegovo svećeničko i biskupsko poslanje“.

Nakon predstavljanja uslijedilo je euharistijsko slavlje, koje je predvodio mons. Juraj Batelja uz pjevanje Komornog zbora bogoslova Zagrebačke bogoslovije. Na kraju mise biskup Jezerinac predvodio je molitvu za kanonizaciju bl. Alojzija Stepinca i udijelio završni blagoslov.

Večer je završila zajedničkim druženjem u župnoj dvorani, gdje je biskup Jezerinac zahvalio svima na dolasku i podršci, te u znak zahvalnosti poveo okupljene u pjesmi „Za vsaku dobru reč“, poznatoj kao „Fala“.

https://ika.hkm.hr/novosti/knjiga-biskup-juraj-jezerinac-nasuprot-sramote-civiliziranog-svijeta-predstavljena-u-krasicu/?fbclid=IwY2xjawNuvqBleHRuA2FlbQIxMQABHpZrpKLZpqCYUQHIOE6bczt0CBqAxnw-c7aNhr8dYpu9DVncLYZhgKYi0Pt9_aem_kwOVa2VYdPUn0XbnBDW_0w

**GOVOR NA PREDSTAVLJANJU KNJIGE
“BISKUP JURAJ JEZERINAC NASUPROT
'SRAMOTE CIVILIZIRANOG SVIJETA”**

Foto: Radmilo Jasak

Dopustite mi da na početku pozdravim sve nazočne i da izrazim veliku zahvalnost organizatoru što je ovo predstavljanje dio obilježavanja 95. obljetnice svećeničkog ređenja našega svetog Blaženika Alojzija Stepinca - koje je primio u Rimu 26. listopada 1930. I don Anđelku i meni to je velika čast, a meni posebno što je i ova knjiga o biskupu Jezerincu koji je iz Jezerina, kod Krašića, dakle u kraju koji je novijoj hrvatskoj povijesti iznjedrio velikane kao što je osim blaženog Stepinca i kardinal Franjo Kuharić. Meni osobno i zato što me uz blž. Stepinca vezuje i izreka U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI. Radi se o mojoj izreci koju mnogi pripisuju Stepincu. A također jer sam o njima dvojici iz Doline kardinala napisao knjige:

J. Pečarić, Branili smo Stepinca, Portal dragovoljac.com, 2021.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/stepinac3.pdf>

J. Pečarić, „Razgovarajte s velikima s polazišta principa, nikada na koljenima“, dragovoljac.com, 2023.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/ponos.pdf>

J. Pečarić, Kardinal Franjo Kuharić, dragovoljac.com, 2024.:

<https://www.dragovoljac.com/images/minifp/kuharic.pdf>

U ovo knjizi dajem i Dodatak iz knjige:

J. Pečarić, Jubileji Biskupa Košića, Zagreb, 2024., str. 2024.

Devedesetih godina sam bio pozivan od sveučilišta u Melbourneu i Adelaideu pa sam tamošnje Hrvate upozoravao da rat 'nije gotov' tj. da svjetski moćnici koji ne žele RH neće odustati već će nastaviti s ostvarenjem svojih ciljeva drugim putem.

Ovdje u Krašiću doznao na misi u povodu obilježavanja jubileja biskupa Košića i Mrzljaka, koju je predvodio biskup Košić, da im je nešto slično rekao tada već umirovljeni kardinal Franjo Kuharić. Otud spomenuti dodatak u kome je i Homilija biskupa Košića, koja je dana i u knjizi:

J. Pečarić, Biskup Josip Mrzljak, dragovoljac.com, 2024.:

<https://www.dragovoljac.com/images/minifp/Mrzljak2.pdf>

Taj događaj u Krašiću nije bio važan samo za nastanak tih knjiga. Uvijek će mi ostati u prelijepom sjećanju i zbog susreta s biskupom Jezerincem, koji nije bio običan susret. Meni je to više bilo prelijepo druženje.

Kako sam bio s don Kaćunkom, rekao sam mu kako radim i na knjizi o biskupu Jezerincu, a kako mu je on bio najbliži suradnik ta knjiga bi bila mnogo bolja ako i on sudjeluje u tome. Ideja o zajedničkoj knjizi o trećem velikom biskupu iz ovog kraja dogodila se ovdje u Krašiću, i danas imamo njeno prvo predstavljanje baš u Krašiću i to u sklopu obilježavanja posvećenom nama svetom Alojziju Stepincu.

Dugujemo i veliku zahvalnost predstavljaju našem postulatoru Bl. Alojzija Stepinca mons. dr. Juraju Batelji.

Predstavljanje ove knjige odvija se i 30 godina poslije veličanstvene pobjede u Domovinskom ratu, za koju mnogi tvrde da je ravna čudu. Mnogi u Hrvatskoj nisu željeli tu pobjedu i sustavno su svo vrijeme pomagali fašističkom agresoru na našu domovinu. Svo vrijeme do današnjih dana još glasnije od samih agresora po onoj poznatoj „Poturica je gori od Turčina, ponavljaju srpske tvrdnje da su hrvatski branitelji ustaše, a RH Tuđmanova ustaška država. Zato ih nazivam SRPSKIM SLUGAMA iako je očito da su za fašističku agresiju na Hrvatsku dobili odobrenje od svjetskih moćnika koji nisu željeli hrvatsku državu i slobodu hrvatskom narodu. I tako Srpske sluge prvo prikriveno, a potom sve otvorenije djeluju sve do današnjeg dana. Agresivno povezivanje ZDS s NDH je upravo zato što je to bio pozdrav koji je korišten u Domovinskom ratu, u ratu koji su fašistički agresor i njihove sluge u RH izgubili.

Nemjerljiva je uloga Crkve u Hrvata u Domovinskom ratu. Sjetimo se sam krunica oko vrata naših branitelja. Hrvatsku su morali priznati, ali da neće odustati pokazali su već ignoriranjem tj. nedolaskom na pogreb Utemeljitelju RH akademika Franje Tuđmana. To su pokazali i neprekidnim napadima na Katoličku crkvu i hrvatske biskupe. I zato sam pored spomenutih napisao više knjiga o hrvatskim biskupima i svećenicima, a onu o biskupu Bogoviću zajedno s koautorom knjige koju danas predstavljamo.

Naravno najodratniji su napadi na nama svetog Alojzija Stepinca. Tako sam u intervjuu u Slobodnoj Dalmaciji 13. listopada 2002. konstatirao:

"Svi koji promiču tezu o genocidnosti hrvatskog naroda, po definiciji napadaju našeg blaženika (Stepinca, op. J.P.). po tome ćete ih prepoznati. naravno, Goldsteini će izrijeком negirati genocidnost hrvatskog naroda, ali će sve raditi da to bude rezultat njihova djelovanja. slično dr. Milanu Bulajiću koji nikad neće reći da je u Jasenovcu bilo 700 000 žrtava, ali će sve učiniti da to 'dokaže' (istakao J.P.)."

Ne zaboravimo da su tog istog Goldsteina 2012, predlagali za akademika, ali zahvaljujući mom prigovoru nije izabran, da bi kasnije izmislio drobilicu kostiju u Jasenovcu pa je danas i van RH poznat pod imenom IVO DROBILICA.

Danas takvi imaju i vlast, često u većim gradovima pa i u glavnom gradu. Svjedoci smo i mijenjanu imena ulica u Zagrebu četvorici izuzetnih Hrvata od kojih su dvojica svećenici: dugogodišnji predsjednik Matice Hrvatske don Filip Lukas o kome sam napisao dvije knjige i biskup Ivan Šarić o kome tek trebam napisati knjigu, a glavni predlagач je bio – vjerovali ili ne – IVO DROBILICA.

Obavezu prema biskupu Šariću imam jer sam Bokelj pa sam ga spominjao u svojim tekstovima o Luki Brajnoviću čijeg brata don Iva Brajnovića su partizani sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, a krajem rata su to i uspjeli u Dubrovniku tj. na Daksi zajedno s paterom Petrom Pericom i još 50-ak uglednih Hrvata. Luka Brajnović je pobjegao u Španjolsku, postao ugledan sveučilišni profesor, i kada je međunarodna nagrada za novinarstvo dobila njegovo ime za Srbe je on postao Srbin, a za Crnogorce Crnogorac.

Sjetimo se da je biskup Jezerinac to postao još 1991.

Dakle bio je Vojni Ordinarij u vrijeme kada je Utemeljitelj RH umro, kada su svjetski moćnici pokazali svojim nedolaskom na njegov pogreb da će nastaviti s ostvarenjem svojih ciljeva. Dakle ono što smo i kardinal Kuharić i ja najavili.

Sramotan je Embargo na uvoz oružja UN-a kojim je zapravo zabranjena obrana u fašističkoj agresiji na Hrvatsku.

Znamo kako je završeno: 'Olujom' kada je od vojske fašističkog agresora napravljena vojska zečeva koji 'begaju' da parafraziram Slobodan Miloševića.

A poslije smrti HRVATSKOG predsjednika Sud u Haagu je služio za kažnjavanje RH zato što se obranila i pobijedila u toj i takvoj agresiji.

A meni je posebno bilo značajno jedno upozorenje biskupa Jezerinca kome je posvećen moj dio knjige i njen podnaslov, ali i naslov moje prve knjige o Sudu u Haagu.

Naime jedna od najčitanijih knjiga 2001. godine u RH bila je i moja knjiga:

SRAMOTNI SUD U HAAGU, STIH, ZAGREB, 2001.

U tekstu CARLA DEL PONTE DOKTORIRALA NA DR. MILANU BULAJIĆU (*Hrvatsko Slovo*, 7. rujna 2001.) kažem:

*„Ta sramotna uloga ovog suda nazirala se odavno. Danas je već mnogima očita sramotnost tog suda, pa je i kanadski odvjetnik **Christopher Blac** napisao da je on “sramota civiliziranog svijeta”. A vojni ordinarij, **Juraj Jezerinac** nedavno je upozorio da bi Hrvatska “jasnim načelima, stavovima i porukom, pa i uz cijenu žrtve, mogla pomoći i tzv. velikima ovog svijeta da njihova sudišta ne budu sramota civiliziranog svijeta.”*

U ovoj knjizi imate tekstove kojim možete pratiti kako se odvijala ta agresija na Hrvatsku i u miru i koliko je meni tj. za moje tekstove značila ta tvrdnja biskupa Jezerinca. Naime dani su tekstovi njih 28 iz te i još 12 knjiga (vidjeti Prilog).

Neki su ponovljeni i u drugim knjigama.

Izdvojit ću samo tekst

MAKOVIĆ KAO SIMBOL JUGOSLAVENSTVA

iz knjige:

J. Pečarić, Priznajem, Hrvat sam! Zagreb, 2005.

zbog hajke na HAZU i na mene poslije prošlogodišnjeg neizbora u HAZU ravnatelja povijesnog instituta u Slavonskom Brodu koji je – čim

je to postao – uklonio iz Instituta bistu Utemeljitelja RH – povjesničara i akademika Franje Tuđmana.

Taj tekst sam prenio prošle godine u knjigama:

J. Pečarić, Akademik Ivica Kostović / 'Ovdje sam došao baš da se vidi kako u Akademiji ima ljudi koji vole Hrvatsku državu'', Dragovoljac.com, 2024.:

<https://www.dragovoljac.com/images/minifp/kostovic.pdf>

J. Pečarić, Hajka na HAZU / "Mozak veličine maković-zrna", Zagreb, 2024, str. 303.

Posebno mi je važno danas upozoriti na ovu knjigu jer je podnaslov od mog današnjeg koautora don Anđelka Kačunka, a to je i osnova i prvom poglavlju: ZAPRAVO MAKOVIĆ VRIJEĐA HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST (80 stranica) knjige:

J. Pečarić, 'Ideologija genocida Cohen-Pečarić', Zagreb, 2025., str. 549.

A tekst je objavljen i u knjizi koja se također odnosi na spomenuti neizbor u HAZU:

J. Pečarić, Kuzma Kovačić: 'Povjesničar – Uklanjalatelj', dragovoljac.com., 2024.:

<https://www.dragovoljac.com/images/minifp/kovacic.pdf>

Zahvaljujem našem dragom biskupu što je meni pomogao svojom izjavom s kojom sam po pravilu ili počinjao ili završavao takve tekstove, pa po njoj je dobila i ime – kako sam već i rekao - moja knjiga 'Sramotni sud u Haagu', jedna od načitanijih u to vrijeme.

HVALA!

Josip Pečarić

https://www.tjedno.hr/pecaric-glavni-predlagac-za-promjenu-imena-ulica-u-zagrebu-bio-je-ivo-drobnica/?fbclid=IwY2xjawNuW9JleHRuA2F1bQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4skNfXujikSVyHdeRPPZ2MJR_Hg7QR5RDTSPs_vodbmAA9IrY3EYFGzwhYw_aem_5ZqYIxm5i_hlk5HYtb4s9g

https://dragovoljac.com/index.php/razno/45631-govor-na-predstavljanju-knjige-biskup-juraj-jezerinac-nasuprot-sramote-civiliziranog-svijeta?fbclid=IwY2xjawNuxR1leHRuA2FlbQlzMABicmlkETBXUD_BGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR71b37eOCi3rQLFSL86VdBK8hVYNWhIuBk7_aEt0y1RaVzO4VNs6aSwOx119Q_aem_SoINJlu3ONEYlWyf_ehWIYA

**BISKUP JURAJ JEZERINAC... -
predstavljanje knjige, Krašić (župna crkva Presv.
Trojstva), 26.10.2025.**

Foto: Radmilo Jasak

Ova knjiga o biskupu Jurju Jezerincu doista je posebna. Ona se po mnogome razlikuje od sličnih biografija, tj. knjiga o značajnim pojedincima. Tako, ona nema čak ni biskupov životopis, ali to je podpuno sporedno. Bitno je da je upravo ovakva knjiga - u nizu publikacija „u Pečarićevu stilu“ - doista potrebna, i to iz barem tri razloga. Prvo, veoma je rijetka pojava hrabrog pojedinca da stane nasuprot odnosno suprotstavi se - kao David Golijatu - nekomu ili nečemu tko je ili što je ugroza njegovoj zajednici.

Drugo, još je veća rijetkost da danas neki uglednik javno stane nasuprot nekoj sramoti – jer danas je već „civilizacijski standard“; imati tzv. toleranciju, tj. odnositi se „uključivo“, naklono čak i prema nastranostima.

I treće, nadasve je neočekivana rijetkost da se neki biskup uzprotivi tzv. civiliziranom svijetu, odnosno javno stane nasuprot „sramote civiliziranog svijeta“ (to izkustvo imamo i iz korona pLandemije!). Upravo taj fenomen tema je ove knjige, a čovjek koji je javno stao nasuprot toj sramoti jest biskup Juraj Jezerinac, a ta „sramota civiliziranog svijeta“ bio je tzv. Haaški tribunal, na koji se doslovce mogu primijeniti čak i biblijske riječi da je „bezbožno sudište što nevolje stvara pod izlikom zakona“ (Ps 94,20).

Naime, u vrijeme velikih pritisaka tzv. međunarodne zajednice na Hrvatsku, posebno pod prijetnjom izručenja hrvatskih generala tzv. Međunarodnom sudu u Haagu, biskup Juraj Jezerinac, kao tadašnji vojni ordinarij, nije mogao imati „civilnu“ slobodu za javne istupe kao ostali naši biskupi. Međutim, on je ipak - češće nego su mnogi, čak i u Crkvi očekivali – „iskakao“ iz tih okvira ter je javno nastupao jasnim i po potrebi otvoreno kritičkim riječima. Zbog toga je redovito bio meta medija nesklonih Crkvi, i tadašnjega predsjednika države. Među biskupovim riječima i izrazima upravo je rečenica, koja se kao moto provlači cijelom ovom knjigom pa je zato iztaknuta u podnaslovu. A to je ocjena Haaškoga suda koju je dao kanadski odvjetnik Christopher Blac, a mons. Jezerinac ju je uporno ponavljao da bi Hrvatska „jasnim načelima, stavovima i porukom, pa i uz cijenu žrtve, mogla pomoći i tzv.

velikima ovog svijeta da njihova sudišta ne budu sramota civiliziranog svijeta“.

Uz to, neke izjave biskupa Jezerinca, poglavito u intervjuima, svjedoče o istoj odvažnosti da se stane nasuprot cinizmu lažnih mirotvoraca ovoga svijeta ter im se u lice „skreše“ istina i o njima i o nama.

O biskupovu stilu pak svjedoči i sintagma koju se, vjerojatno još od Stepinčevih nastupa, možda

nitko od naših teologa nije usudio javno reći, a ona glasi: „fenomen međunarodne zavjere“. Za taj izraz danas se odmah javno dobiva pogrdna etiketa „zavjere“. Ali biskup Jezerinac je znao da mnogi fenomeni nisu izmišljotina, nego činjenice. Upravo takvo bilo je i neobično traženje predaje generala Gotovine Haagu kao uvjet ulazka Hrvatske u Europsku uniju, a pritom je upravo ta ista Europska unija činila sve da se (kako su sami priznali) „tzv. odbjegli general ne

pojavi u Haagu!“

Uz to, biskup Jezerinac je izricao i štetnost (famousne hrvatske) šutnje onda kada treba ustati u obranu istine, pri čemu se ne treba bojati javnog govora. Zato bi katolički intelektualci i teolozi svakodnevno trebali ulaziti u javnu 'arenu'; mišljenja. Također, kad bi i ostali vjernici koristili svoje demokratsko pravo prigovaranja urednicima televizija, radija i novina na kojekakve štetne i blasfemne sadržaje, naše bi medijsko okruženje bilo mnogo zdravije.

Dakle, Jezerinčeva riječ je jasan i glasan, javan i otvoren govor „bez dlake na jeziku“. Kod njega

nema tzv. diplomatskog 'muljanja', kojim se nažalost služe čak i neki naši teolozi kako bi što više govorili a da zapravo ništa ne reknu! Takvih i sličnih izjava i misli biskupa Jezerinca ima i u prvom dijelu knjige, koji je izbor iz Pečarićevih knjiga u kojima spominje mons. Jezerinca, kao i u drugom dijelu, koji donosi tek neke dijelove biskupovih poruka, propovijedi i intervjuu.

Zbog svega toga će ova knjiga dobro doći svim dobronamjernim tražiteljima istine, a može poslužiti i kao „dopunska literatura“ školskim učenicima povijesti. Također, budući da samo

„scripta manent“, ova će knjiga ostati kao jedinstven dokaz kako je u Hrvatskoj uvijek bilo onih koji nisu šutjeli u borbi za Boga i Hrvatsku dragu.

Zato sam Bogu zahvalan što nam je dao biskupa Jurja i što sam devet godina u Vojnom ordinarijatu mogao biti njegov bliski suradnik. Zahvaljujem također akademiku Pečariću što sam ovome vrijednom publicističkom djelu mogao dati svoj doprinos. Hvala dragom krašićkom župniku Ivanu što nam je omogućio ovo prvo predstavljanje, kao i mons. Batelji na sudjelovanju.

Svima hvala na pozornosti i Bog vas blagoslovio.

don Anđelko Zdeslav Kaćunko

ANĐELKO KAČUNKO: U KRAŠIĆU SJAJNO PREDSTAVLJANJE
KNJIGE O BISKUPU JEZERINCU &

ČUDO ISPRED STEPINČEVA OLTARA I RELIKVIJARA!

IKa i mnogi drugi objavili su tu lijepu vijest, a čudo (meni osobno - nekome drugome "čudo") dogodilo se na početku mojega nastupa. Bio sam promuknuo 95% i jedva sam govorio - nešto me ipak zadržalo da ne zamolim župnika neka on pročita moj govor. Stol za kojim smo sjedili mi predstavljači bio je ispred oltara, a ambon odnosno govornica sa strane ispred oltara s velikom slikom i relikvijarom našega svetog Blaženika Alojzija.

Došavši pred mikrofon bio sam zbunjen, ne znajući kako ću zvučati i hoće li me ljudi išta čuti ter polako i potihom započeo s izprikom za promuklost "koja nije od pjevanja, nego od redovite jesensko-zimske prehlade posljednjih 15 godina".

Međutim, već nakon prve rečenice pripremljenoga teksta koju sam pročitao osjetio sam, tj. zapravo čuo samoga sebe da "normalno govorim" odnosno da mi je glas čist i razgovjetan više od 80%! Na tren sam zastao i pomislio na "sveto zaleđe" ter u sebi rekao: "To je tvoje djelo!" I to je to... Nemam riječi više...! Osim - Bogu hvala!

ika.hkm.hr

Knjiga „Biskup Juraj Jezerinac, nasuprot ‘sramote civiliziranog svijeta’“ predstavljena u Krašiću – IK

BOŽIDAR PROROČIĆ - INTERVJU S JOSIPOM PEČARIĆEM

Srijeda, 29. listopada 2025.

Autor:
Radio DUX

BOKA, IDENTITET I PRITISCI RAZGOVOR SA AKADEMIKOM JOSIPOM PEČARIĆEM

Akad. Josip Pečarić svjetski priznati matematičar (teorija nejednakosti), redovni član HAZU, rođen u Kotoru 1948.; djetinjstvo i škole u Boki, profesor u Zagrebu. autor stotine naučnih radova i više desetina publicističkih knjiga. Autor feljtona i knjiga o identitetu Bokeljskih Hrvata: „Borba za Boku kotorsku“ (1999) i mnoge druge na temu identiteta kontinuirano piše o položaju Hrvata u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na Boku Kotorsku. S akademikom Josipom Pečarićem, rođenim Kotoraninom i članom HAZU, razgovaramo o položaju Hrvata u Crnoj Gori, kulturnoj i vjerskoj baštini Boke Kotorske, pritiscima asimilacije, ulozi Srpske pravoslavne crkve u politici i društvu, takođe o širem pitanju ugroženosti Crne Gore od velikosrpskog nacionalizma i praksi aktuelne vlasti.

PORIJEKLO I MOTIV

Rođeni ste u Kotoru, a karijeru ste izgradili u Zagrebu. Šta Vas danas najsnažnije veže za Boku i Hrvate u Crnoj Gori?

Pečarić: Zapravo sam karijeru započeo u Beogradu gdje sam završio Elektrotehnički fakultet odsjek s diplomskim radom iz Atomske fizike jer je na tom fakultetu bio odsjek na kome su se školovali kadrovi za Vinču. Moj izbor Beograda je bilo i zato što sam se želio vratiti u Kotor, i s obzirom da mi je zbog sv. Tripuna i otac stradao kao i niz drugih kotorskih Hrvata. Kako sam bio prvi na prvenstvu Crne Gore u matematici dobio sam stipendiju od Elektro Boke, ali su mi rekli da ne računam da mi mogu osigurati posao. To je meni odgovaralo jer je značilo da na ETF-u mogu studirati ono što sam htio. A to je još više osnažila činjenica što se smatralo da je to najteži studij, a dolaskom prof. Mitrinovića na taj fakultet i prijemni ispit iz matematike godinu dana prije mog odlaska na fakultet učinio je da se vjerovalo da je Matematika na ETF-u teža od one na PMF-u. Naime godinu dana prije mog upisa na

prijemnom ispitu je od 900-jak kandidata ‘položilo’ njih 4. Naravno upisano je 300 redovnih i isto toliko izvanrednih studenata.

Broj kandidata je bio isti i 1967., a ja sam bio treći na prijemnom ispitu iz matematike. Poslije dva mjeseca smjestili su me u bolnicu (TBC). Iz bolnice sam završio prvu godinu i jedan moj Kotoranin me je pohvalio pred nekim iz Elektro Boke i ispalo je kako ne važi ono o zaposlenju već sam navodno prekršio dogovor i ukinuše mi stipendiju. Kasni sam upoznao ravnatelja cijelog poduzeća u Crnoj Gori i doznao da sam im trebao i s završenom atomskom fizikom.

Kao student sam se i oženio pa je i to razlog što sam prvi i završio fakultet. Naime u bolnici i zbog nje sam zaostajao poneki ispita za najboljima, ali na predzadnjem sam ja položio a oni nisu. Nisam se zaposlio u Vinči već u Geomagnetskom institutu, magistrirao i otišao u vojsku, gdje sam odlučio baviti se matematikom. U Kotor sam se mogao vratiti samo u Višu pomorsku školu gdje je postojala i grupa profesora Kotorana koji su me zvali. Konkurirao sam zajedno s dva moja profesora iz gimnazije, jedini imao radove istina iz geomagnetizma, ali sam rangiran kao prvi i nisam primljen. Falila su mi tri mjeseca radnog staža. Valjda zato sam i poslan u vojsku na početku te godine, a ne u drugoj polovini kada bih imao i taj uvjet.

Pri kraju vojske odlučio sam da se bavim matematikom. To sam rekao svom mentoru dr. Dobrilu Tošiću i on je bio taj koji mi je donio tek završeni doktorat Gradimira Milovanovića i uputio na Mitrinovićevu svjetski priznatu monografiju iz tog područja. Vrlo brzo sam uspio poboljšati neke rezultate iz Milovanovićeve doktorata i 1976. objavio s njim prva dva rada iz matematike. Prof. Mitrinović me je pozvao da radim doktorat iz nje. Naime na njegovoj katedri bilo je puno članova s doktoratom što je omogućavalo da se i na ETF-u dobiva doktorat iz Matematike. Napisao sam doktorat 1979. i to ljeti kada zbog potresa nisam bio dugo u Kotoru, prijavio ga slijedeće godine uz veoma lijep prijedlog prof. Mitrinovića i krenuli su napadi na moj rad. Niz predavanja i sl. Glavno napadač je trebao napisati s prof. Mitrinovićem monografiju o konveksnim funkcijama, a moja teza je bila o nejednakosti koja ih definira. Pokazao sam da se na njegovu tezu odnosi ono što je tvrdio za

moju i doktorirao. Tada sam već bio asistent iz Fizike na Građevinskom fakultetu, što sam ka magistar jedino i mogao biti. Imao sam više znanstvenih radova od cijele Katedre za matematiku na tom fakultetu, riješio ili sudjelovao u rješavanju nekih problema s kojima su se bavili građevinari s hidro odsjeka, ali nisam mogao biti izabran na katedri za matematiku. Pokušao sam ponovo s Kotorom sada već s fakultetom za pomorstvo. Raspisali natječaj za mene, bio jedini kandidat i s glupavim obrazloženjem opet nisam izabran, Imao sam tada vjerojatno više radova od svih matematičara na tom sveučilištu. U Srbiji, a i u Crnoj Gori bilo je vrijeme nastajanja velikosrpskog fašizma, ali odradio sam 10 godina i 0 dana i prešao na Tekstilno tehnološki fakultet u Zagrebu. Imao sam 102 rada.²

Prema istraživanjima sa Sveučilišta Stanford u Kaliforniji (SAD) imam već godinama najveći broj objavljenih radova od svih znanstvenika iz RH koji su na njihovim listama 2% najutjecajnijih znanstvenika na svijetu, a na tim listama se zadnje četiri godine pojavljuje i po jedan od mojih doktoranada iz Pakistana. Zapravo sam o mojih tamošnjih doktoranada doznao da su im kolege čiji su mentori iz Rumunjske rekli da sam ja „King of Inequalities“, da bi to ponovio i Professor Lars-Erik Persson govoreći na otvaranju međunarodne konferencije u Zagrebu u povodu mog 70. rođendana.³

² O svemu tome sam kasnije napisao članak koji i danas možete naći na Internetu:

<https://kamenjar.com/ekskluzivno-akademik-pecaric-moj-zivot-u-beogradu/>

Danas su moji brojevi u svezi s radovima ovakvi:

Google Scholar: 1725 publikacija, 26243 citata, H-index: 57;

MathSciNet: 1.397 publikacija, 7.527 citata, H-index: 29;

Scopus: 855 publikacija, 8916 citata, H-index: 41;

WoS: 854 publikacija, 7853 citata, H-index: 38.

³ Kako ste Vi književnik moram vam reći jedan od mojih doktoranada koji su bili na listi Sveučilišta u Stanfordu je pokrenuo i časopis koji nosi moje ime:

The Pečarić Journal of Mathematical Inequalities (PJMI)

<https://pisrt.org/psr-press/journals/pjmi/>

Naime, kada je obranio doktorat prvo što je uradio pročitao je pjesmu koju je posvetio meni:

KADA PRIČAM S VAMA

(posvećeno akademiku Josipu Pečariću)

Osjećam da pričam sa svojom dušom, kada pričam s vama,

Dobijam neopisivi mir, kada pričam s vama.

Srećom, našli ste se u mom životu da ga uljepšate,

Mislim da vas se može uvjeriti, ali ste i vezani svojim principima,

Razmišljate za ljude ne za jednog čovjeka, što rijetko tko može

Znajući ponešto o vama, koliko ste detaljni,

Ovaj mi svijet izgleda malim, kada pričam s vama.

Vi ste poput knjige, knjige koja priča

Svaka riječ koju kažete je jedinstvena

Okoliš postaje ugodan, sve se smiješi

Kada vi, dragi moj, izgledate na trenutke sretno

Zadržite osmijeh na licu, molim vas nemojte se nikad ljutiti

Osjećam se zaštićenim, kada pričam s vama.

Bilo koji problem nije problem, vi ste savjetnik

Zapravo je naša sreća što smo vas izabrali za mentora,

Vaša kovrčava smeđa kosa otklanja sve naše brige.

Zelena boja vaših očiju fascinira svakoga

U mnogim tisućama vi ste dobar muž

Ona je jako sretna, naša Gospođa, što je pronašla takvog muškarca

Naravno u Beogradu nikada nisam rekao da su moji problemi u svezi s tada nabujalom srpskom fašizmu, ali sam bio šokiran kada sam u Zagrebu vidio kakav je memoricid napravljen na Hrvatima kada su u pitanju Hrvati Boke kotorske. I ne samo to, bili su iznenađeni kada sam ih upozoravao da se sprema rat. Uostalom kao i moja rodbina u Beogradu kada sam to isto govorio kada smo se selili za Zagreb.

Kada ste prvi put osjetili potrebu da pored matematike, pišete o identitetu i pravima Hrvata u Crnoj Gori i zašto?

Pečarić: Dolaskom u Zagreb učlanio sam se u Bokeljsku Mornaricu i odmah su me uključili u Predsjedništvo. Izvanredni profesor i valja je bilo podobno što dolazim iz Beograda. Da, zanimljivo je da sam preskočio zvanje docenta, ali sa svojih 102 rada vjerovatno sam već tada imao najviše objavljenih radova u RH, kao što sam u petogodišnjem

projektu u Srbiji imao koeficijent objavljenih radova 158,5 a prvi poslije mene je imao manji od 50. Moj mentor za doktorat Vasić je imao koeficijent 42 (samo mu dva rada nisu bila sa mnom) i za slijedeće razdoblje je izabran za nositelja tog projekt. Dakle meni je rečeno mi jeda imam uvjete za tada najviše zvanje redovitog profesora ali kako sam bio asistent iz fizike, izabran sam samo u zvanje izvanredni profesor, ali sam poslije dvije godine postao i redoviti profesor. Moj brat je bio stariji 5 godina od mene pa sam mnogo toga razumio i zbog njega. Volio je povijest, ali otišao je na pravo jer sebe nije mogao zamisliti da kada se vrati u Kotor uči djecu lažnu povijest. Pa o hrvatstvu Boke se nije smjelo ni pomisliti, a kamoli govoriti. Primjer oca, rođaka, kumova i drugih Hrvata koji su imali problema napravili su od njega pravnik koji je na kraju bio županijski sudac, a ne povjesničar. Zapravo tatina robija i sve ono što to donese u život jednog malog dječaka itekako je utjecalo na ono što sam i ja danas. Brat nije volio ni kao student ni ljeti puno dolaziti u takav Kotor. A ja sam se ipak htio vratiti. Studij u Beogradu vjerovao sam pomoći će tom povratku. Nije! Poslije dva pokušaja povratka okrenuo sam se Hrvatskoj. Prvo sam pokušao s Rijekom, da bi sa Zagrebom bilo uspješno.

Da li publicističkim radom „vraćate dug“ zavičaju i na koji način?

Pečarić: Ja sam bio dječak kada sam doznao da sam Ustaša. To su moji vršnjaci morali naučiti kući, zar ne? I danas kada govorim o Hrvatima u Boki kotorskoj volim ih usporediti s Hercegovcima ovako: Kada Hrvatu Boke Kotorske netko kaže da je Ustaša, onda od njega prvo pobjegnu svi Hrvati. A kada Hercegovcu netko kaže da je Ustaša, onda ima besplatno piće do kraja života. Ali ja sam zapravo otišao iz Beograda jer sam očekivao rat. Postao sam član i podpredsjednik (kao Hrvat iz Boke Kotorske) društva Crnogoraca i prijatelj Crne Gore „Montenegro“. Naravno Đildo mi je pričao da je Drago Kastratović bio novinar Vjesnika u srijedu, i kao jedini Crnogorac stradao u Hrvatskom proljeću. Bili smo nadam se velika pomoć i Liberalima u Crnoj Gori koji su tada predvodili borbu Crnogoraca za njihovu slobodu. Već sam i ja naučio da postoje

zelenaši i bjelaši i ponešto iz crnogorske povijesti, ali Drago je bio nešto posebno.

Tu je bio i Veljko Bulajić koji je itekako razumio da je dobro da i ja kao Hrvat u vrijeme agresije i Crne Gore budem s njima, pa je u prvom nastupu na HTV-u inzistirao da i ja sudjelujem s njima. Iz Crne Gore su u Zagreb spašavali glavu dvojica od četvorice crnogorskih književnika koji su se javno usprotivili velikosrpskoj politici Slobodana Miloševića. Njima je Savka organizirala tribinu na kojoj ih je napao Slavko Goldstein. Javio sam se i poslije moga govora on je pobjegao iz dvorane. Savka mi je poslije rekla: „Nisi ga tako trebao...“. Kako je spomenuti memoricid učinio da se u Hrvatskoj ne zna za sudbinu Vjenceslava Čížeka koji je bio jednu godinu profesor u Kotoru i dolazio kod mog oca odlučio sam napisati nešto o njemu. Mojim kćerkama je bila smiješna sam pomisao da tata matematičar piše o pjesniku. Kako bih što napisao rekla bi da je dobro, ali su se i dalje smijale. Poslao sam tekst u „Hrvatsko slovo“, ali prije su objavili moj komentar teksta Javora Novaka o napadu na Tuđmana zbog njegovog prijedloga o Jasenovcu, pa tek onda taj o Čížeku. Zapravo sam shvatio da se protiv tog memoricida mogu boriti tako što ću pisati i o najvažnijim temama s kojima su osiguravali ropski položaj Hrvata u Jugoslaviji kao što je tzv. genocidnost hrvatskog naroda i Jasenovac.

Kada me budu ozbiljno doživljavali u tome, onda će i kada pišem o Boki. I doista prvo je Ankica dobila posao (Ante Beljo i HIC) zbog rada sa mnom na temama Boke Kotorske, a kako joj je radno mjesto bilo u Hrvatskom institutu za povijest (mentor Zdravko Dizdar, ravnatelj Mirko Valentić) moji tekstovi su doveli do poziva ravnatelja da napišem odgovor na knjigu „Tuđmanov Jasenovački mit“ osnivača Muzeja genocida u Beogradu dr. Milana Bulajića koju je HIP objavio 1998. Tada su na radiju „Slobodna Europa (Prag) organizirali i sučeljavanje u kome se Bulajić tako loše proveo da je slijedeće godine Bulajić napisao novu knjigu s najvećim mogućim pohvalama za mene. Naime tvrdio je da su knjiga američkog Židova Philipa Cohena knjiga „Srpski tajni rat“ i moja dvije najantispskijske knjige ikada, pa je pisao i o „ideologiji genocida Cohen-Pečarić“. Vjerovali ili ne od tada do danas nitko se u RH ne usudi

to i spomenuti, iako me u RS ni danas nisu zaboravili. A ja sam te godine već bio na sabatikalu (koji se produžio na skoro dvije godine) u Australiji i uspio objaviti i knjigu „Borba za Boku Kotorsku“.

S fašističkom agresijom na Hrvatsku sve se drastično promijenilo. Znači kada Vam netko napadne domovinu moraš je braniti ili puškom, ili perom ili nisi čovjek. Teško je biti i živjeti u zemlji takvog agresora, pa je moja poruka Hrvatima bila kako meni ne smeta ako bilo što govore protiv mene zbog mog domoljubnog rada, ali ako i vjeruju u to što govore onda su budale. Vjerojatno znate kako su moju sestru napadali kada je na hrvatski blagdan za Dan pobjede na prozorima imala hrvatsku i crnogorsku zastavu. Prvi put je srpski portal iz Podgorice objavio tekst SESTRA ISTAKNUTOG LJUBITELJA USTAŠTVA JOSIPA PEČARIĆA ZAVIJORILA ŠAHOVNICU U KOTORU NA DAN...⁴ spominje se i Marko Perković Thompson i Miroslav Tuđman. Ali kako su mene nahvalili nije nikada nitko. Njihov portal je pisao kako je to učinila sestra dr. Josipa Pečarića čije su šovinističke publikacije nadahnjivale i samog Franja Tuđmana, javno se uključila u proslavu zločinačke akcije hrvatske vojske i NATO – „Oluja“.⁵

To im je poslužilo u prevratu u Crnoj Gori, a uvijek se nađe i onih koji su od Hrvata postali nešto drugo pa je tome poslužio i moj dolazak u Kotor i Tivat i razgovor sa mnom na Radiju DUX. Znači da sam ja uvijek upozoravao i napadao one u RH koji i danas koriste laži o Stepincu, Jasenovcu i pozdravu ZDS koji se koristio u Domovinskom

⁴ <https://www.hkv.hr/vijesti/inozemni-tisak/32416-sestra-istaknutog-ljubitelja-ustastva-josipa-pecarica-zavijorila-sahovnicu-u-kotoru.html>

⁵ Vjerovali ili ne: MOJE PUBLIKACIJE SU NADAHNJIVALE I SAMOG UTEMELJITELJA RH AKADEMIKA FRANJU TUĐMANA.

Veću pohvalu ne mogu doživjeti, zar ne?

Međutim, kada je slijedeće godine to ponovila na youtubeu se može naći prilog: *SKANDAL U KOTORU: Istaknuta hrvatska zastava*. U prilogu se više ne spominje moja ustašoidnost već im je – vjerovali ili ne - fašist Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović, a spominje se i Thompsonova pjesma na crnogorski blagdan Dan pobjede.

<https://www.youtube.com/watch?v=bRbmJwNlkRA>

ratu. Naime, kineski filozof i ratnik Sun Tzu je u svom čuvenom djelu „Umijeće ratovanja“ opisao kako je najbolje pobijediti protivnika bez rata koristeći NAJOGAVNIJE ljude u narodu protivnika. Kod nas u RH se dogodilo nešto mnogo gore što ni veliki Sun Tzu nije mogao ni predvidjeti. Poslije fašističke srpske agresije kada je Hrvatskoj UN zapravo uskratio pravo na samoobranu (Embargo na uvoz oružja) i veličanstvene pobjede koju mnogi uspoređuju s čudom, pobjede koja je ponajbolje opisao vjerovali ili ne Slobodan Milošević usporedbom svojih vojnika u „Oluji“ sa zečevima mi u RH i dalje imamo one koji i dalje rade sve što je u interesu Srbije. Zato su oni po meni gori od ovih najogavnijih po Sun Tzu-u pa ih nazivam NAJOGAVNIJI MEĐU NAJOGAVNIJIMA⁶. Oni i dalje za sebe kažu da su Hrvati, a ako sam dobro shvatio u Crnoj Gori se bjelaši izjašnjavaju kao Srbi, pa je kod vas ta podjela i formalno zaokružena. To ima, kao i sve, dobre i loše strane, a dobra je što je situacija „čistija“ pa u Parlamentu imate puno veći dio onih koji su istinski za Crnu Goru, nego što imamo mi u RH. Boreći se u Hrvatskoj za RH, to znači da se borim i za crnogorsku Crnu Goru, a u takvoj Crnoj Gori ljudi poput vas su garancija da će Hrvati i njihova ogromna kulturna baština biti zaštićeni.⁷

⁶ <https://bezccenzure.hr/vlad/najogavniji-medu-najogavnijima/>

⁷ Sve to je zapravo rečeno Predgovoru Đura Vidmarovića, tada predsjednika DHK-a,

INTELEKTUALAC BRITKA JEZIKA I SNAŽNOG DOMOLJUBLJA
moje knjige JE LI POLITIČARIMA KRIVA MATEMATIKA? Zagreb, 2019
koji završava riječima:

„Nakana ovog predgovora nije podržavati stavove akademika Pečarića, jer njemu obrana nije potrebna, niti ju on želi, već je nakana obraniti, ma koliko to zvučalo patetično, pravo slobodnog i nezavisnog intelektualca na javni diskurs. U našoj stvarnosti takvo pravo odviše često dobivaju protivnici, pa i neprijatelji Hrvatske, njezini osporavatelji, svi oni koji pod firmom slobode i umjetnosti pljuju po ovome narodu i svim njegovim vrijednostima. Ako ništa drugo, onda ovakvoj kohorti, radi pristojnosti i političke ravnoteže, treba suprotstaviti domoljubno i suverenističko javno razmišljanje. Akademik Pečarić ima hrabrosti nositi na svojim leđima teret ove slobode. Što više, on se bori i za

DEMOGRAFIJA, IDENTITET I BAŠTINA

Kako procjenjujete demografski opstanak Hrvata u Boki (iseljavanje, mješoviti brakovi, ekonomski pritisci)?

Pečarić: Tata je umro (46 godina) kada sam krenuo u Gimnaziju. Tada nisam znao za zelenaše i bjelaše. Svi su oni meni bili Crnogorci. Bilo mi je čudno kako je nekima od tih Crnogoraca drag moj tata, a drugima je „ustaša“. Bilo mi je jasno zašto Hrvati za njega kažu da je „pravi“, ali za te Crnogorce mi nije bilo jasno. Naravno kasnije mi je bilo drago kada sam čuo da sam nekim mojim Hrvatima i ja 'pravi'. Poruka u naslovu moje knjige o Boki dana je u završnim riječima njenog Proslova: *„Međutim izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.“*

Sve što ste naveli je točno, ali posljedica stalnog pritiska koji sam opisao s usporedbom s Hercegovcima može biti dana i s primjerom jednog mladog Hrvata iz Tivta koji je bio popisivač. Kada je završio s popisom u svojoj ulici rekao je ocu: „Tata u našoj ulici su svi Hrvati, a samo smo

slobodu drugih. Ti drugi su svjesni kako akademika štiti njegova svjetska slava i članstvo u HAZU, jer bi drugi, nakon izrečenih misli davno potonuli ili bili gurnuti u ponor. Ako on prizna poraz, slijedi šutnja mnogih, zapravo strah. A strah ukida slobodu.

Nakon svega navedenog, ovu knjigu treba prihvatiti kao oblik borbe za slobodu na pomalo javne riječi, kao domoljublje na stekliški način, borbeno, hrabro ali pošteno. Akademik ima snagu duha i ponekad njegova logika drobi sugovornika. Ali on nikada nije iskazao potrebu da mu sugovorniku zabrane polemiku, premda je sam to mnogo puta doživio. U tome je njegova veličina i njegov demokratski genetski kod.”

mi Hrvati! Vjerovali istovjetnu rečenicu sam čuo u Novom Sadu, samo je umjesto Hrvat bila riječ Mađar. Puno je takvih priča, ali meni je posebna kako je jednu moju rodicu njena prijateljica od kada su se znale u Miloševićevo vrijeme nju uvjeravala da je Crnogorka. U Prvoj Jugoslaviji nije postojala Crna Gora nego Zeta, a u Drugom sv. Ratu je to bila Crna Gora i Boka Kotorska. **Bilo je važno da se izjasnite bilo kako samo ne Hrvat. Nije moja rodica to ni spomenula već je upitala: „Je li to znači da su i oni Srbi iz Knina zapravo Hrvati?“ I nikada joj više u kuću „prijateljica“ nije došla. Jedan ugledni Hrvat iz Boke kada smo se upoznali rekao mi je kako je on pročitavši moju knjigu „Borba za Boku Kotorsku“ upitao svog oca: Jesmo li mi Hrvati? I doznao da jesu.**

Đe su danas ključne tačke asimilacije: škola, javne ustanove, mediji, crkvene institucije, administracija?

Pečarić: Teško je ljudima povjerovati, ali s „oslobođenjem“ kotorski biskup Pavao Butorac je pobjegao u Dubrovnik da bi spasio živu glavu.⁸

⁸ Butorca ste i Vi spomenuli u svom tekstu KOME SMETAJU HRVATI U BOKI KOTORSKOJ? CRNOGORSKI KNJIŽEVNIK I PUBLICIST ZA MORSKI HR O GORUĆOJ TEMI U SUSJEDSTVU (<https://www.morski.hr/kome-smetaju-hrvati-u-boki-kotorskoj-crnogorski-knjizevnik-i-publicist-za-morski-hr-o-gorucoj-temi-u-susjedstvu/>) koji

vjerojatno i objašnjava zašto je pobjegao u Dubrovnik:

„Tvrdnja da su „rimokatolici u Boki govorili da su Srbi“ ne počiva ni na jednom vjerodostojnom istorijskom izvoru. Ni Ivo Andrić ni Meša Selimović nisu bili istoričari Boke, niti etnografi. Biti „Bokelj“ označava geografski pojam a nikako nacionalnu pripadnost. Koristiti takvu odrednicu da bi se zatirala hrvatska svijest, predstavlja svjesnu manipulaciju.

Šta više istorijski podaci govore sasvim suprotno. Hrvatski akademik Josip Pečarić, rođeni Kotoranin, tačno je zapisao:

„Zato i kad govorimo o kulturnoj baštini Boke, govorimo o hrvatskoj baštini.“ Pečarić podsjeća da je biskup Pavao Butorac još 1938. godine zapisao kako je „baš iz Boke Kotorске došla inicijativa i s najvećim oduševljenjem 1848. Boka

Butorac je postao i Dubrovački biskup. Kotorska biskupija dugo godina u novoj državi nije imala biskupa, i kada je postavljen prvi već sam imao tri kćerke. S Ankicom i s njima sam bio ispred katedrale gdje se odvijala svečanost i sutradan me je jedan prijatelj koji je radio u policiji dobronamjerno pitao:

„Zašto ste tamo bili kada su ovi „moji“ popisivali tko je sve bio?“ Odgovorio sam mu: **„Pa što mi mogu. Natjerati me da s obitelji odem vani? Pa i drugi su se naučili na dobro, pa ću i ja!“**

Naravno čim je prestalo jednoulje pokazalo se da su Crnogorci prijatelji. Znali su dolaziti na skupove Hrvata, pa i na mise tako da bi svima bilo jasno da je napad na Hrvate i napad na njih i da će braniti Hrvate. Uostalom i Hrvatska je malobrojna i izložena stalnim napadima, a kako je tek vama u Crnoj Gori, a samim tim i mojim Hrvatima.

U knjigama tvrdite da „svaki kamen u Boki govori hrvatski“. Koji je kanonski korpus te baštine arhivi, bratovštine, pomorska tradicija, toponimija?

Pečarić: Upravo sam se vratio iz Krašića s obilježavanja 95. obljetnice svećeničkog ređenja našega svetog Blaženika Alojzija Stepinca koje je primio u Rimu 26. listopada 1930. Obilježavanje je počelo predstavljanjem knjige u kojoj sam suautor s don Anđelkom Kačunkom o Vojnom Ordinariju HV biskupu Juraju Jezerincu. I on je kao i Stepinac, ali i kao kardinal Kuharić iz toga kraja iz Doline kardinala. Odmah u

predvodi akciju sjedinjenja s Hrvatskom“, kao i da je ban Jelačić 1851. godine dočekan s istim oduševljenjem. U to vrijeme, počinje da jača velikosrpska politika – a na njenom udaru prvo se našla upravo Boka.“

Zašto? Odgovor Pečarića je jasan i tačan:

„Boka pomaže u rješavanju dva velika srpska kompleksa: 1. More, i 2. Hrvatska kulturna baština.“

početku sam rekao kako me 'uz blž. Stepinca vezuje i izreka **U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI**. Radi se o mojoj izreci koju mnogi pripisuju Stepincu.

Naime, Stepinac je dolazio prije rasta u Kotor i tada opisao koliko je velika hrvatska kulturna baština, a to je za komuniste bio zločin. I moja Boka je bio jedan mali dio zašto im je bio kriv i zašto su ga osudili i otrovali. Ali Boku i u tom govoru sam spomenuo moju Boku i u svezi s uklanjanja imena ulica u Zagrebu:

„Svjedoci smo i mijenjanu imena ulica u Zagrebu četvorici izuzetnih Hrvata od kojih su dvojica svećenici: dugogodišnji predsjednik Matice Hrvatske don Filip Lukas o kome sam napisao dvije knjige i biskup Ivan Šarić o kome tek trebam napisati knjigu, a glavni predlagач je bio – vjerovali ili ne – IVO DROBILICA.

Obavezu prema biskupu Šariću imam jer sam Bokelj pa sam ga spominjao u svojim tekstovima o Luki Brajnoviću čijeg brata don Iva Brajnovića su partizani sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, a krajem rata su to i uspjeli u Dubrovniku tj. na Daksi zajedno s paterom Petrom Pericom i još 50-ak uglednih Hrvata. Luka Brajnović je pobjegao u Španjolsku, postao ugledan sveučilišni profesor, i kada je međunarodna nagrada za novinarstvo dobila njegovo ime za Srbe je on postao Srbin, a za Crnogorce Crnogorac.“⁹

⁹ <https://www.tjedno.hr/pecaric-glavni-predlagac-za-promjenu-imena-ulica-u-zagrebu-bio-je-ivo-drobilica/>

<https://dragovoljac.com/index.php/razno/45631-govor-na-predstavljanju-knjige-biskup-juraj-jezerinac-nasuprot-sramote-civiliziranog-svijeta>

Zapravo je ta izjava podnaslov moje spomenute knjiga iz 1999., a pet godina kasnije napisao sam knjigu kojoj je to bilo u naslovu:

J. Pečarić, U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski / Borba za Boku kotorsku 2, Zagreb, 2004.

Kako sam ja ipak matematičar, pa sam to morao detaljno objasniti u mom prvom odgovoru zbog čitatelja, a ne zbog Vas jer ste sigurno Vi onaj koji je ponajbolje opisao moj znanstveni opus, pa sam kada je to zgodno dam umjesto Životopisa u mojim knjigama, ja radije pišem članke ali i knjige o onima koji se bave Bokom. Tako sam osim knjige o Vama napisao i knjigu o dr. sc. Domagoju Vidoviću. A knjigu sam počeo s Vašim tekstom o njemu.

Bokeljska mornarica čiji je identitetski temelj i kako odgovoriti na prisvajanja ili negiranja hrvatske komponente?

Pečarić: Poslije drugog svjetskog rata Bokeljskoj mornarici je kao hrvatskoj i katoličkoj udruzi zabranjen rad. Kako je bilo dosta Hrvata iz Boke koji su bili u partizanima uspjeli su da se dozvoli nastavak njenog djelovanja ali kao jugoslavenske udruge. Zato smo prvo uspjeli s promjenom imena označiti te dvije osnovne komponente. Danas se udruge u RH zovu Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809. U Crnoj Gori to nije bilo moguće. U zakonu o Bokeljskoj mornarici se izbjegnulo spominjanje uloge biskupa, pa su i propali i zajednički naponi da se pri UNESKU Bokeljska mornarica proglasi kulturnim dobrom i Crne Gore i Hrvatske. Kada su u Crnoj Gori tu hrvatsku i katoličku (otud bratovština) udruhu proglasi crnogorskom mi smo u RH pokrenuli i dobili da je Kolo hrvatsko:¹⁰

Ali ne znam koliko je to i zahvaljujući tome što smo i u Ministarstvu kulture R.H. imali Ivu Hraste Sočo (iz roda pl. Zmajevića), a koja je

¹⁰ J. Pečarić, UNESCO i kolo sv. Tripuna, dragovoljac.com, 2022.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/tripun.pdf>

Dakle može se. Doista mi imamo i znanstvenicu koja je Bokeljka koja je savjetnica u Ministarstvu vanjskih poslova:

J. Pečarić, Vanda Babić Galić o Boki i Bokeljima, dragovoljac.com, 2023.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/vanda.pdf>

danas intendantica u HNK. O njenom ocu koji je bio veliki hrvatski domoljub i akademik napisao sam također knjigu.

Koji su hitni konzervatorski i muzeološki potezi da hrvatska komponenta Boke postane vidljiva i trajno zaštićena?

Pečarić: Odgovor na ovo pitanje meni je vrlo jednostavan jer nisam stručnjak za to. Za to treba u RH imati vlast kojoj je na prvom mjestu HRVATSKI NACIONALNI INTERES. A to nije slučaj ni s jednom vladom od 2000. Zato volim oponirati onima koji kažu da je Utemeljitelj RH Franjo Tuđman prvi hrvatski predsjednik pitanjem: A tko je drugi? Naime svi ostali su bili predsjednici RH, a samo on je bio HRVATSKI predsjednik! A s hrvatskom vlasti u RH itekako ćemo se znati i imamo dovoljno izvrsnih stručnjaka za konzervatorske i muzeološke poteze da hrvatska komponenta Boke postane vidljiva i trajno zaštićena. Ali i mnogo toga u samoj RH.

VJERA, POLITIKA I INSTITUCIJE

Kolika je, po Vama, uloga SPC u političkom životu Crne Gore i kako utiče na manjinske identitete, uključujući Hrvate?

Pečarić: Pravoslavne crkve su crkve država u kojima djeluje. Jugoslavija je bila Velika Srbija, pa je SPC bila u granicama najveće Velike Srbije, kako je to davno konstatirala Tanja Torbarina. Danas sve vlasti u novonastalim državama kojima je SPC ponajveća pravoslavna crkva zapravo na posredan način pokazuju svoje podržavanje te činjenice. Đukanović se suprotstavio tome i znamo kako je to završilo barem za sada. Imao je mnogo težu situaciju od ovih u RH, koji su čak odbili sprovesti sudsku odluku od registraciji Hrvatske pravoslavne crkve.

Zar da i time priznaju da je RH doista država, a ne dio Juge tj. Velike Srbije? Uz sve to RH obilato financira SPC, pa tako neizravno financira i agresiju na Crnu Goru, tj. pomaže uspjehu Srpskog sveta i u Crnoj Gori

i u RH. Naravno da to nije u interesu ni Hrvata u Crnoj Gori ni Hrvata u RH. To je u interesu samo Srba, srpskih slugu i svjetskim moćnicima koji su bili protiv stvaranja neovisne i Hrvatske i Crne Gore. Dokle god postoje SPC i u Crnoj Gori i u RH s otetom imovinom HPC i CPC dotle će i RH i Crna Gora imati problem zvani „Srpski svet“. Istina Crnoj Gori je teže jer im je pravoslavlje glavna religija, a jugoslavenski teror im je nametnuo Svetosavlje kao glavnu religiju. A što misli o tome HAZU jasno je iz slijedećeg:

„U Hrvatskoj se mora izbjegavati djelovanje Srpske pravoslavne crkve koje se može okarakterizirati političkim djelovanjem.“ (HAZU: Prilozi za zaštitu hrvatskih nacionalnih interesa prilikom pregovora Republike Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Srbijom u pogledu njihova ulaska u Europsku Uniju)

HAZU zapravo poručuje Vladi da je SPC politička organizacija U RH je saborski zastupnik i general HOS-a Ante Prkačin u više navrata upozorio na nelegalnost ustupanja ogromne imovine SPC. Nisu mu odgovorili nego nastavili davati još više. Pa vidljivo je da vlastima u RH nisu saveznici oni Srbi koji su se borili za svoju domovinu Hrvatsku, već su im saveznici oni koji sprovode politiku „Srpskog sveta.“ Jedini mehanizam jedina ispravna politika prema SPC je ona kojom je imao Đukanović. A ako se SPC oduzme imovina koja im ne pripada, problem SPC i u Hrvatskoj i u Crnoj Gori će biti riješen.

Kako ocjenjujete odnos Katoličke Crkve u Boki prema zaštiti identiteta Hrvata da je snažna, a da nedovoljno uključena i vidljiva?

Pečarić: Vjerojatno da Crkva djeluje u sklopu mogućnosti djelovanja u uvjetima kada se i dalje svojata puno toga što je hrvatska kulturna baština. Hrvatskoj nije lijepo odjeknulo kada na postavljenju novog kotorskog biskupa nije spomenut Stepinac. Naravno i među svećenicima svugdje pa i u Boki može biti pojedinih svećenika za koje mislimo da je dobro ili nije dobro ono što rade.

Vjerski dijalog ili sekularno kulturno-obrazovno savezništvo šta je realnija platforma protiv asimilacije?

Pečarić: S kime vjerski dijalog? Sa SPC koja je politička organizacija. Kada bi u Crnoj Gori glavna crkva bila CPC Crkva u Crnogoraca ona bi, baš kao i Crkva u Hrvata, brzo pronašla zajednički jezik i u vjerskom i u kulturnom smislu. Osobno sam vrlo osjetljiv na učinke laži na koje svi nasjedaju. Zato sam reagirao i na izjavu crnogorskih intelektualaca povodom rezolucije o Jasenovcu jer su, svjesno ili nesvjesno, potvrdili osnovnu srpsku laž koja se koristi za političke ciljeve „srpskog sveta“¹¹ Takav pristup samo pomaže onima koji su decenijama kroz crkvu i medije radili na asimilaciji Crnogoraca i Bokeljskih Hrvata. Najveća opasnost nije u otvorenim napadima, nego u snishodljivosti prema onima koji određuju što smijemo misliti i govoriti. Kada bi Crna Gora i Hrvatska imale više ljudi koji ne pristaju na takvo ropstvo uma, našli bismo i stvarnu platformu protiv asimilacije i vjersku i kulturnu. Jer ako obje strane u toj borbi prihvaćaju iste laži, zašto bi oni koji ne žele biti sluge imali ikakav interes da u njoj sudjeluju?

Da li trenutni institucionalni okviri Crne Gore (savjeti manjina, finansiranje kulture, javne politike) realno štite hrvatski identitet i šta konkretno nedostaje?

Pečarić: To me nije interesiralo u uvjetima kada je i Hrvata i Crnogoraca sve manje u Crnoj Gori, a i Hrvata u RH.

NARATIVI, MEDIJI I JAVNI DISKURS

Kako mediji tretiraju temu Boke i hrvatske baštine dominira li prećutkivanje ili relativizacija?

¹¹ Pismo je dano u Prilogu.

Pečarić: Teško je meni iz Hrvatske ocijeniti dominira li prešućivanje ili relativizacija, jer se radi i o krađi hrvatsku kulturne baštine. Jedan moj prijatelj iz Melbournea je to opisao u stihu: „Nitko nema što Srbin imade, a imade samo ono što ukrade.“¹² U Crnoj Gori imamo danas prosrpsku vlast i toga je doista puno u mojoj Boki.

Vi ste često polemični autor. Koja su tri temeljna narativa protiv kojih se borite kad je riječ o Hrvatima u Crnoj Gori i Boki?

Pečarić: Vjerujem da ovaj tekst koji sam dao kao odgovor na jedno ranije Vaše pitanje pokazuje kakav sam polemičar. A već u naslovu Vi ste dali ono najvažnije: VELIKOSRPSKI PROJEKAT PONOVO PRIJETI CRNOJ GORI I IDENTITETU BOKELJSKIH HRVATA. Nekoliko godina poslije pojave Memoranduma SANU 2. napisao sam kako je najveći uspjeh srpske politike to što vlasti u RH sprovode politiku tog memoranduma. Mislim da i ovi dosadašnji moji odgovori pokazuju da sam bio u pravu. Čuo sam da je netko u Crnoj Gori izjavio da sam u pravu kada tvrdim da je Srbima svatko tko se suprostavlja velikosrpskoj politici fašist ili nešto slično.¹³

¹²Puno mojih komentara na facebooku ima taj stih u naslovu

Naravno ima i nešto osobno. Naime objavio sam i članak s njim u naslovu: ZNAMO DA ‘SRBI IMADU SAMO ONO ŠTO UKRADU’, ALI ZAŠTO PRIČU O NAŠEM PRADJEDI?

<https://bezcenzure.hr/vlad/znamo-da-srbi-imadu-samo-ono-sto-ukradu-ali-zasto-pricu-o-nasem-pradjedi/>

¹³ Ne bi me iznenadilo da ste to bili Vi.

Zašto?

Zato što znam tj. već sam naveo Vaš citat:

PEČARIĆ JE JASAN I TAČAN: „BOKA POMAŽE U RJEŠAVANJU DVA VELIKA SRPSKA KOMPLEKSA: 1. MORE, I 2. HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA.“

A reći ću i još jednu tvrdnju koja je na kraju postala i naslov moje knjige. Ljudi misle da je moja mada se mogla naći u tekstovima objavljenim u Glasu koncila. U naslovima bi bio Zaljev svetaca.

Kako braniti istinu i identitet Hrvata u Boki, a da se ne upadne u istu retoriku onih koji negiraju ili iskrivljuju činjenice?

Pečarić: Mene to ne zabrinjava jer je poznato da je „otac moderne srpske nacije Dobrica Ćosić tvrdio kako je Srbima laž najviše pomogla u povijesti. O tome postoji niz tekstova pa ću dati samo ovaj:

Što je o Srbima, lažima i patriotizmu rekao „otac nacije” Dobrica Ćosić?

„Ropstvo, to je: smrtonosne su istine. Zato se i viču i šapuću laži. Svima i svakome. Laže okupator, lažu izdajnici, lažu i borci za slobodu. Lažemo da bismo obmanuli sebe, da utešimo drugoga; lažemo iz samilosti, lažemo da nas ne bude strah, da ohrabrimo, da sakrijemo svoju i tuđu bedu. Lažemo iz ljubavi i čovečnosti, lažemo zbog poštenja. Lažemo radi slobode. Laž je vid našeg patriotizma i potvrda naše urođene inteligencije. Lažemo stvaralački, maštovito, inventivno. Za ovu laž pod okupacijom, i običan idiot ima više mašte od mnogih romansijera. Laž je nužda: biološka, psihološka, nacionalna, politička. Beograd u ovim danima – to je apokalipsa laži.“ (Dobrica Ćosić, Deobe, Otokar Keršovani, Rijeka, 1977., str. 135.).

„Šteta je što se u Srbima, kroz šest stotina godina robovanja pod Turcima, do neverovatnih razmera razvila neka poznata svojstva robova. U njihovoj nacionalnoj etici, na rang-listi vrlina, posle hrabrosti odmah dolazi laž. Kapetan F., naš stručnjak za njihovu istoriju, priznaje da ne zna nijedan drugi narod koji je u nacionalnim i političkim borbama umeo tako uspešno i srećno da se koristi sredstvima obmanjivanja, podvaljivanja i laganja svojih protivnika i neprijatelja kao što su to umeli Srbi. Oni su pravi umetnici u laži. To je jedan složen sistem, vrlo

komplikovana tehnika, za naše američke i britanske pojmove neshvatljiva. Kad se bude pisala historija drugog svetskog rata u Evropi, moralna osnova i psihička tehnika u borbi s neprijateljima koje ima srpski gerilski pokret, to jest četnički odred, mora da dobije specijalno poglavlje. Velike armije moraju znati za ovo srpsko iskustvo.“ (Dobrica Ćosić, Deobe, Otokar Keršovani, Rijeka, 1977., str. 168).¹⁴

CRNA GORA GRAĐANSKI MODEL, PREVLAKA I MORINJ

Šta danas najviše ugrožava građanski karakter i suverenitet Crne Gore i po čemu se trenutni pritisci razlikuju od onih iz 90-ih?

Pečarić: Zapravo sam ja Vas to trebao pitati. Što se mene tiče neposredno prije fašističke agresije na RH (moja majka)poslije potresa smo bili na kraju Dobrote) se bojala mojih odlazaka u grad. Za vrijeme rata u razgovoru sa mnom veliki hrvatski književnik Stijepo Mijović Kočan (inače Konavljjanin) me je upitao:

Kakve su Vam veze s Bokom, smijete li tamo? Veze održavamo preko naših ljudi koji dolaze iz Boke. Danas ih imamo više u Zagrebu nego za postojanja SFRJ. Očito, kada su u pitanju i Hrvati iz Boke, Zagreb je doista postao glavni grad svih Hrvata. A da se našalimo s mojim odlaskom u Boku! Kada sam se želio vratiti, nisu mi dopustili, a sada bi vjerojatno željeli da dođem, a zbog velike "ljubavi" učinili bi sve da i ostanem tamo.¹⁵

Kada je Crna Gora još nije postala samostalna država u Zagrebu su sa ovdašnjim Crnogorcima bili na zajedničkoj večeri bili i ispred *Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809* predsjednik prof. dr. sc. Zvonimir Janović i ja koji sam Đukanoviću sjedio s desne strane, a s lijeve je bio

¹⁴ <https://narod.hr/na-danasnji-dan/26-srpnja-1991-dobrica-cosic-otac-moderne-srpske-nacije>

¹⁵ HRVATSTVO BOKE KOTORSKE, *Matica, časopis Hrvatske matice iseljenika, broj 4, 1995.*

tadašnji predsjednik HAZU akademik Ivo Padovan. Poklonio sam mu moju knjigu „Borba za Boku Kotorsku“ i napisao želju koja se i ostvarila da bude prvi predsjednik neovisne Crne Gore.

A tada je jedna skupina Crnogoraca i Hrvata u Kotoru razgovarala o budućem admiralu Bokeljske mornarice i jedan Crnogorac je predložio mene. Čak sam i dobio jedan glas više, ali teško je i danas u Crnoj Gori zamisliti da bi se Bokeljska mornarica mogla zvati Hrvatska bratovština. Vidjeli smo kako je to bilo s UNESCO-m, a kamoli danas kada na vlasti nisu Crnogorci.

Zapravo u mojoj knjizi „U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski / Borba za Boku Kotorsku 2“, Zagreb, 2004. Imate moju prepisku sa nekakvom srpskom udrugom iz Kotora koji su se bojali dati svoja imena a svi moji su im bili ustaše i tvrdili su da oni nisu odustali od osvajanja Dubrovnika. Narugao sam im se: „Pa ja navijam za vas. Mi ne smijemo osvojiti Boku, dok nas vi nas ne napadnete“. Bili su dosadni pa sam im na kraju odgovarao samo s pjesmicom (beogradski politički list *Srbski Narod*, od 25. ožujka 1944.):

Nebo je plave srpske boje
A u njem stanuje srpski bog.
Oko njega anđeli srpski stoje
I služe Srbina boga svog!

Prevlaka smatrate li da je status trajno riješen ili treba otvoriti dijalog o zajedničkom kulturno-pomorskom korišćenju prostora? Ako da kako?

Pečarić: Ne postoji mogućnost drugačijeg rješenja od onog koje proizlazi iz međunarodnog prava za takve granice. Inače je svako drugo rješenja nagrada Crnoj Gori za sudjelovanje u fašističkoj agresiji na Hrvatsku. Bilo koja vlast koja prihvati bilo koji ustupak koji je uslijedio zbog podrške svjetskih moćnika toj fašističkoj agresiji u RH će se smatrati veleizdajom. U takvim okolnostima nema dobrosusjedskih

odnosa, kada zapravo granice nisu nikakav problem. Ili možda misle u Crnoj Gori da i mi Hrvati zbog ogromne hrvatske kulturne baštine trebamo koristiti zajednički cijeli prostor Boke Kotorske? Da se našalim kako sam odgovorio i mojim poznanicima Srbima iz Kotora koji se nisu htjeli predstaviti.

Logor Morinj može li se kroz iskrenu kulturu sjećanja i obrazovanje taj događaj pretvoriti u pouku, a ne u optužnicu?

Pečarić: Da logor Morinj i pokazuje te dvije Crne Gore o kojima stalno pričam. Zapravo postoje dva stražara u tom logoru koji te dvije Crne Gore personificiraju. Prvi je zloduh koji se uživljavao nad zarobljenim Hrvatima i čije ime nosi bazen u Kotoru. On je zapravo dio onoga što danas zovemo Srpski svet od kojega se ni danas ni u budućnosti ne može očekivati ništa dobro i zapravo simbolizira sve loše što se može dogoditi i Crnogorcima pa zato i Hrvatima Boke kotorske. O drugom drugome ste Vi pisali i s velikim zadovoljstvom sam prenio Vaš tekst na svom facebooku. Radi se o tekstu **MLADEN-MACO PROROČIĆ - ZABORAVLJENI HEROJ**¹⁶. Maco je je 1991-1992. godine kao čuvar u logoru Morinj, spašavao zarobljene hrvatske civile od progona, mučenja i sigurne smrti. Meni je taj tekst bio posebno drag jer je njegova supruga Danijela kćerka moje prve rodice Jadranke, pa je jednom tražio pomoć i od moje Ankice u njegovom kontaktu s obitelji jednog od tih zarobljenika. Naravno prenosio sam na facebook i druge tekstove u kojima glavne uloge imaju ovi koji služe „Srbina boga svog“, ali ću ipak spomenuti ono čemu se ne mogu rugati, a to je opet Vaš nedavni tekst¹⁷

¹⁶ <https://hrvatskonebo.org/2024/07/05/zaboravljeni-heroj-prica-o-mladenu-macu-prorocicu/>

¹⁷ Crnogorski književnik o Morinju: Priznati zločin nije izdaja nego civilizacijski čin!
<https://dubrovackidnevnik.net.hr/vijesti/hrvatska/crnogorski-knjizevnik-o-morinju-priznati-zlocin-nije-izdaja-nego-civilizacijski-cin?fbclid=IwY2xjawNvHABLeHRuA2FlbQIxMQABHm9uys0TQyajmTTswl>

Koja je odgovornost intelektualaca s obje strane da čuvaju dostojanstvo žrtava, a ne proizvode nove podjele?

Pečarić: To se odnosi kada su u pitanju dvije civilizirane zemlje. Srpsku Crnu Goru nećemo moći ubrajati u takve. Zato ću Vam samo dati slijedeće citate:

"Da se naši Srbi u Srijemu ne boje, jao i zao čas katolicima! Ja mnijem da Srbima ne treba prostiti gdje ne imaju pravo, jerbo upravo tim bivaju smjeliji i drzovitiji." "Narod nam je u vrlo opasnom položaju. Srbi su nam krvavi neprijatelji. Dobro je rekao - mislim Marković - da dočim se mi ljuto borimo prot Mađara, Srbin brat iza leđa na nas navaljuje." "U srcu i u duši Srba vlada nesnošljivost prema katoličkim Hrvatima. Stoga se naš zavod ilirski ili hrvatski u Gradu ne smije nikako nazvati srpskim. Taj pojam se apsolutno ne smije upotrijebiti."

Vjerujem da Vi znate, ali da mnogi čitatelji neće vjerovati da su to tvrdnje biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

HRVATSKA, EU I MEĐUNARODNI OKVIRI

Šta konkretno očekujete od Hrvatske kulturnu, pravnu ili diplomatsku podršku Hrvatima u Crnoj Gori i kroz koje mehanizme?

Pečarić: Svakakvu ako Crna Gora bude država Crnogoraca.

Crna Gora na putu ka EU šta je danas glavna kočnica i ko od stagnacije ima korist?

Pečarić: Srbija!

Može li ulazak Crne Gore u EU postati garant stabilnosti Jadrana i zaštite identiteta Hrvata Boke?

Pečarić: Država Crnogoraca sigurno. Srpska Crna Gora ne!

Šta EU realno može uraditi (fondovi, monitoring manjinskih prava, kulturne rute), a šta UNESCO/ICOMOS okvir može dopuniti u praksi?

Pečarić: Nisu se baš iskazali u potpadanju Crne Gore pod „Srpski svet“

Školski brod „Jadran“, izgrađen u Splitu i porinut pod hrvatskom zastavom, često je predmet sporova između Hrvatske i Crne Gore. Kako Vi, kao Bokelj i Hrvat, gledate na sudbinu tog broda kao na pitanje državnog vlasništva ili simbol zajedničke pomorske tradicije dva naroda?

Pečarić: Radi se o plijenu u fašističkoj agresiji na Hrvatsku, i Srbiji i onima koji danas vladaju u Crnoj Gori odgovara da Crna Gora stalno dokazuje da su njihovo drugo oko u glavi. Sigurno znate da je to Milošević samo preradio onu Hitlerovu „Njemačka i Austrija su dva oka u istoj glavi“. I ne samo nju već je Milošević preradio još jednu Hitlerovu izjavu. Naime Hitler je rekao: „Njemačka će biti svjetski faktor ili je neće biti.“ Miloševićeva prerada je bila: „Srbija će biti cijela ili je neće biti.“¹⁸

¹⁸ Nedavno su me u velikom intervjuu u tjedniku 7Dnevno (26. 9. 2025.; <https://www.dnevno.hr/vijesti/ugledni-akademik-ima-teoriju-koja-ce-zapanjiti-mnoge-thompson-je-najvazniji-zivuci-hrvat-3074306/>) pitali o tome. Evo tog pitanja i mog odgovora:

** Zašto pojedini mediji njegovu publiku prozivaju fašističkom, nazivaju ih ustašama i slično? S druge strane, ne može se poreći da je na koncertima uvijek ponešto mladih koji su premladi da bi “znali što je bilo”, ali vole zapjevati i neku zabranjenu pjesmu...*

Zapravo sam fašističkog karaktera srpske antibirokratske revolucije bio svjestan kada sam počeo tražiti i našao posao u Zagrebu. Javno sam to i kazao. Naime bila je u Zagrebu organizirana tribina o položaju Hrvata u ostalim dijelovima bivše države. Znali su da nas ima i u Makedoniji, ali nisu znali za nas Bokelje. Na dan održavanja zvala me je organizatorica i ispričala se što nas nije pozvala i zamolila me da je da dođem na tribinu i nešto kažem o nama. Kada sam došao stavili su me među sudionicima pa sam zadnji i govorio. Međutim prije mene su govorili Hrvati s Kosova i iz Slovenije.

Zapravo, to nazivanje svega hrvatskog fašističkim najobičnije je okretanje teza – klasična priča “Drž’te lopova!”. Podsjetit ću vas što je govorio Peter Galbraith, veleposlanik SAD-a u Hrvatskoj od 1993. do 1995., u filmu Nikole Kneza o Oluji, koji se ne usuđuju objaviti na televizijama, a o tome sam napisao knjigu 2020. (“Nobelova nagrada za Oluju”). Govorio je o Domovinskom ratu i fašističkom srpskom režimu koji je vršio “genocid i masovna ubojstva” i o njihovoj “zločinačkoj i fašističkoj strani”. Strašno je što su u tome sudjelovale vlasti RH koje su zabranjivale domoljubne pjesme. Ne samo “Bojnu Čavoglave”.

A i danas na internetu možete naći kako je Tuđmanov savjetnik za pitanja dobra, prof. dr. Slobodan Lang, koji mi je 2008. bio suradnik u pisanju drugog i trećeg pisma podrške Thompsonu, objasnio kako i zašto je pjesma o Juri i Bobanu koju su na početku agresije pjevali hrvatski branitelji antifašistička pjesma. Drugim riječima, on je kao savjetnik utemeljitelja RH već tada govorio isto što i američki veleposlanik. Govorio je da se radilo o fašističkoj srpskoj agresiji. A i o tome sam 2015. napisao knjigu “Živjela nam antifašistička, tj. braniteljska Hrvatska”.

Ima li onda za one koji danas govore o fašizaciji Hrvatske boljeg naziva od “najogavniji među najogavnijima”? Naravno, ima i onih mladih koji pjevaju Thompsonove i druge domoljubne pjesme zato što su zabranjene. Ali ne podcjenjujte mlade. Ima među njima sjajnih intelektualaca koje mladi slušaju i razumiju, a osim toga, Hrvati su! Hrvati o kojima su kao o ratnicima mnogi u raznim vremenima govorili sa strahopoštovanjem. Tako su mnogi krenuli i u Domovinski rat i s kunicom oko vrata izborili veličanstvenu pobjedu.

Hrvat iz Kosova je govorio o teškom položaju koji imaju naši Janjevci u Miloševićevoj Srbiji i izrazio želju da se svi oni presele u Hrvatsku. Spomenuo je da njihova djeca nisu imala ni hrane za Božić.

Hrvat iz Slovenije je počeo ovako:

„Prije nego što nešto kažem o položaju Hrvata u Slovenije želio bih polemizirati sa željom Hrvata sa Kosova da se presele u Hrvatsku. Mislim da oni ne trebaju odlaziti sa svojih ognjišta, a mi ćemo iz Slovenije slati hranu i pomoći im.“ Prepuna dvorana mu je dugo pljeskala.

Onda sam i ja počeo kao i on:

„Prije nego što nešto kažem o položaju Hrvata u Boki Kotorskoj, želio bih polemizirati s vašim aplauzom koji ste dali kolegi iz Slovenije. Zamislite da su tridesete godine ovog stoljeća, vi ste Židovi u Njemačkoj. Ja vam održim ovakav sjajan govor nagovarajući vas da ostanete u Njemačkoj. Pitam vas koliko će vas uskoro biti živih?

Jedan posjetitelj je jedno dlan o dlan i tajac.

Lijepo su primili moj govor o nama. Jedan posjetitelj me pitao jesam li ja nedavno u Glasu koncila rekao U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski. Jesam, vjerojatno Vam je bilo bilo dosadno danas to ponovno čuti.

NE. Svaki put to kada nastupate to kažite!

Tokom ratnih devedesetih sa Lovćena je odjeknuo vapaj Cetinjana: „Sa Lovćena Vila kliče oprosti nam, Dubrovniče!“ Taj uzvik postao je simbol moralne svijesti Crne Gore. Kako danas tumačite taj trenutak kao istorijsku katarzu, kao opomenu, ili kao trajni most između Crne Gore i Hrvatske?

Pečarić: Da radi se o stihu Cetinjanina Marka Popovića brata jednog od crnogorskih književnika Milorada Popovića o kome ste napisali lijep tekst. Nedavno su navijači nogometne reprezentacije Crne Gore razvili u Zagrebu transparent s tom porukom i to je izazvalo uglavnom lijepe

reakcije u Hrvatskoj.¹⁹ Nadam se Crnoj Gori kao državi Crnogoraca u kojoj će lijepo živjeti i drugi narodi, pa će i odnosi s RH bili takav kako je i navijače iz Crne Gore doživjela velika većina građana Hrvatske.

Vaša poruka mladim Hrvatima Boke koji razmišljaju da odu: zašto ostati i graditi život u Boki?

Pečarić: Još uvijek nije sve gotovo i treba dati potporu Crnogorcima u njihovoj borbi za crnogorsku Crnu Goru. Vama je lakše jer RH nije daleko, mada i mi ovdje imamo sličnu borbu. Bili ste svjedoci kako su mislili da su porazili hrvatsku Hrvatsku (ako dodate ispred 'Za' imate naslov moje knjige iz 2001.) a onda im se pojavio Thompson i Hipodrom. Ponosan sam što sam danas na dva portala Bokeljskih Hrvata i znam da su PRAVI!

Jedna rečenica o Crnoj Gori: šta ona gubi ako izgubi vidljivo hrvatsko lice Boke?

Pečarić: Tada Crna Gora gubi i sebe!

Razgovarao: Božidar Proročić

<https://akademija-art.hr/2025/10/29/boka-identitet-i-pritisci-razgovor-s-akademikom-josipom-pecaricem/>

¹⁹ Pratio sam i to na na svom facebooku, a stavio sam i Vašu pjesmu DUBROVNIČE i potom tekst koji završava s njom: DUBROVNIK NAŠA SRAMOTA KOJU ISTORIJA NEĆE ZABORAVITI. <https://bezcenzure.hr/toptema/dubrovnik-nasa-sramota-koju-istorija-nece-zaboraviti/>

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-intervju-s-josipom-pecaricem>

<https://dragovoljac.com/index.php/razno/45653-bozidar-prorocic-intervju-sa-josipom-pecaricem>

<https://portal.braniteljski-forum.com/blog/vijesti/velikosrpski-projekt-ponovno-prijeti-crnoj-gori-i-identitetu-bokeljskih-hrvata>

PRILOG

PISMO CRNOGORSKIH INTELEKTUALACA KOJIM SE PODRŽAVA FAŠISTIČKA AGRESIJA NA HRVATSKU

26. srpnja 2024. ·

Osamdeset i osam crnogorskih intelektualaca i građanskih aktivista uputilo je danas otvoreno pismo Republici Hrvatskoj u povodu usvajanja Rezolucije o Jasenovcu u crnogorskom parlamentu

[https://www.hkv.hr/vijesti/politika/44047-otvoreno-pismo-crnogorskih-intelektualaca-i-gradanskih-aktivista-republici-hrvatskoj-u-povodu-rezolucije-o-](https://www.hkv.hr/vijesti/politika/44047-otvoreno-pismo-crnogorskih-intelektualaca-i-gradanskih-aktivista-republici-hrvatskoj-u-povodu-rezolucije-o-jasenovcu.html?fbclid=IwY2xjawNwNzdleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4cozVNrHGufD0ZfO2U5C6wRU-)

[jasenovcu.html?fbclid=IwY2xjawNwNzdleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4cozVNrHGufD0ZfO2U5C6wRU-](https://www.hkv.hr/vijesti/politika/44047-otvoreno-pismo-crnogorskih-intelektualaca-i-gradanskih-aktivista-republici-hrvatskoj-u-povodu-rezolucije-o-jasenovcu.html?fbclid=IwY2xjawNwNzdleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4cozVNrHGufD0ZfO2U5C6wRU-)

[o9S3qBVGdO7iSjFoBKm_Ge5_1XmQILSCazw_aem_vJ1GV6mgcRl0bMyA3nwnMw.](https://www.hkv.hr/vijesti/politika/44047-otvoreno-pismo-crnogorskih-intelektualaca-i-gradanskih-aktivista-republici-hrvatskoj-u-povodu-rezolucije-o-jasenovcu.html?fbclid=IwY2xjawNwNzdleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4cozVNrHGufD0ZfO2U5C6wRU-o9S3qBVGdO7iSjFoBKm_Ge5_1XmQILSCazw_aem_vJ1GV6mgcRl0bMyA3nwnMw.)

U pismu među ostalim navode da su „duboko zgroženi i razočarani“ usvajanjem te rezolucije te da „oni koji su predložili Rezoluciju i za nju glasovali nisu glas Crne Gore već centara moći iz Srbije i Rusije“.

Međutim u tekstu pokazuju potpuno slaganje s osnovnom srpskom laži – laži o Jasenovcu:

„U Drugom svjetskom ratu Jasenovac jest bio užasan logor smrti koji nikada ne smijemo zaboraviti. Nevini ljudi, među kojima su bili Srbi, Hrvati, Romi, Židovi i drugi, ubijeni su u tom logoru. Danas je važno da se sjećamo žrtava i da se borimo protiv svih oblika netolerancije, mržnje i diskriminacije, što Hrvatska u kontinuitetu i radi obilježavanjem godišnjice proboja posljednjih zatočenika iz logora Jasenovac.“

Svjesno ili nesvjesno potpisnici tim dijelom svog teksta pomažu politici „srpskog sveta“ mada tvrde da su protiv nje.

Već prvi komentar pokazuje da će mnogi u RH tako i doživjeti njihovo pismo:

„Ova Rezolucija meni pruža samo jasan dokaz da Srbija, posebice velikosrbijanska politika sa svim svojim satelitima (i u Hrvatskoj ih ima u svim porama društva), nikada neće prestati iskorištavati Jasenovac kao bič kojim će Hrvatsku bičevati do iznemoglosti.“

U RH je objavljeno na stotine dokaza kako se radi o velikoj laži, a oni takvoj Hrvatskoj 'objašnjavaju' kako je laž zapravo istina. Da, laž je Srbima najviše pomogla u povijesti, zar ne?

Oni koje oni podržavaju su oni koje opisujem riječima koje kruže internetom:

Prije tri dana sam napisao na facebooku:

NOVA HRVATSKA HRABROST SE NEKADA ZVALA KUKAVIČLUK

SNISHODLJIVOST PREMA ONIMA ZA KOJE TI GAZDE KAZU DA IH MORAŠ SLUŠATI, A HRABROST PREMA NJIHOVIM SLUGAMA

Prenio sam dva teksta:

POZNAJU LI HRVATSKA 'SNISHODLJIVOST' I SRBIJANSKO LICEMJERJE IKAKVIH GRANICA?

https://hrvatskonebo.org/2024/07/19/poznaju-li-hrvatska-snishodljivost-i-srbijansko-licemjerje-ikakvih-granica/?fbclid=IwY2xjawNwN4xleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR7DJKtwF8FqW3PhufOlD9ya51bi7bw_PQaf9lh2yCg0rSUn1i5w5cofHNfW1w_aem_D8V1Y4W7JcNfxSircD0Dqwi

i

CRNOGORSKI MEDIJI: 'HRVATSKI VATERPOLISTI NEĆE IGRATI U KOTORU DOK BAZEN NOSI IME ZLOGLASNOG ČUVARA LOGORA MORINJ.' SPOMINJU I GOSTOVANJE POBORNIKA AGRESIJE NA JEDNOJ FESTI U DUBROVNIKU

https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/.../crnogorski?fbclid=IwY2xjawNwN7xleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR5W4Kr3HvE6elfgqM6ocMFN7vUaq847iCg18AZDt0xTm2e3T5rIkWOSaFi1mg_aem_WUdfNEWpcSCyL43E2Ykg2A

A 88 crnogorskih intelektualaca smatra da će im ovi ovi snishodljivi pomoći.

Oni i jesu pomogli jer izdašno financiraju SPC koja je odigrala presudnu ulogu u velikosrpskom osvajanju Crne Gore. Znaju li potpisnici da je dobar dio tih sredstava vjerojatno korišten i za dovođenje na vlast prosrpskih/proruskih snaga u njihovoj domovini?

Sada kada vidim da i intelektualci iz Crne Gore koji se – bar tako kažu – bore za opstanak i svog naroda i svoje države od takvih očekuju pomoć pitam se žele li oni to doista.

Znamo da je Crna Gora sudjelovala u naci-fašističkoj agresiji na Hrvatsku prihvatajući Hitlerovu definiciju za Austriju, a Miloševiću za Crnu Goru: DRUGO OKO U GLAVI.

Naravno ja i dalje mislim isto o ovima koji su snishodljivi prema politici „srpskog sveta“. To je zato što poslušno ispunjavaju želje svjetskih moćnika koji nisu željeli RH i koji su pomagali naci-fašističkoj agresiji na Hrvatsku. Oružanu bitku su izgubili jer su Tuđman i hrvatski branitelji od 'silne' srpske vojske napravio vojsku zečeva, kako je to slikovito kazao Milošević. Ali sluge su mnogo bolje oružje (Sun Tzu) i to je na djelu.

Mi u RH imamo eksponenta Srpskog sveta koga Sabor prihvata kao člana i oporbe i vlasti. On odlučuje o najbitnijim političkim pitanjima.

Bio sam uvjeren da je u Crnoj Gori podjela na bijele i zelene pola-pola.

Ali sada kada vidim ovo pismo nisam baš siguran u to.

Da 'zelenaši' doista žele neovisnu Crnu Goru oni ne bi očekivali pomoć od onih koji podržavaju laži o Jasenovcu, već bi ih napadali zbog pomoći i nevjerovatnoj poslušnosti prema onima čiju je vojsku već jednom pretvorila u zečeve.

Zašto bi mi koji ne volimo biti sluge imali interes u borbi za neovisnost Crne Gore, ako obje strane u toj navodnoj borbi podržavaju srpske laži?

RH bi mogla pomoći samo kada bi imala na vlasti ljude koji ne vole biti srpske sluge, a iste takve bi i pomagala.

Iz ovog pisma ne vidim da potpisnici to žele pa ću im i pomoći.

Naime mogli bi tražiti da Crnogorska Skupština proširi svoju rezoluciju i s djelovanjem logora Jasenovac i u Domovinskom ratu.

O tome postoji i pjesma koju je napisao Crnogorac Dr. Milan Bulajić, “Jasenovac - Ustaški logori smrti : Srpski mit? : - Hrvatski ustaški logori - Genocid nad Srbima, Jevrejima i Ciganima”, Muzej žrtava genocida, Beograd, 1999. (str. 862-863):

Ponovljen je genocid Hrvata
Po treći put Srpskog lažnog brata.
Srbin kamu ponovo dočeka
I progone, ko pre pola veka.
“Srbosek” im izum kraj stoleća
njime seku ruke, noge glave.
Za vađenje očiju i kad Srbe dave
I zato imaju specijalne sprave.
Jasenovac opet logor posta
I stratište i novo ratište.
Razrušiše Spomen obeležje
Razbudiše duše umorenih
Da ih svuda prate njine kletve

Dr. sc. Josip Pečarić
Redoviti član HAZU
Izvanjski član DANU

HRVATSKA ĆE BITI SLOBODNA TEK KADA SE DO KRAJA RAZOBLIČE TRI VELIKE LAŽI

Spomenute tri laži su:

1. LAŽI O STEPINCU
2. LAŽI O JASENOVCU
3. LAŽI O ZDS

One su dio ‘projekta’ očuvanja prvo Juge, a danas vlast ‘pokvarenih četnika’ u RH. A osnova je uvijek GENOCIDNOST HRVATSKOG NARODA.

1. LAŽI O STEPINCU

Zapravo imamo stalne napade na Crkvu u Hrvata. U ovom momentu se to ogleda u sramotnom mijenjanju imena ulica u Zagrebu četvorici hrvatskih velikana od kojih su dvojica svećenici: don Filip Lukas, dugogodišnji Predsjednik Matice Hrvatske o kome sam napisao dvije knjige:

J. Pečarić, Filip Lukas, [dragovoljac.com](http://www.dragovoljac.com), 2023.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/Lukas.pdf>

J. Pečarić, Goldsteini i hajka na Filipa Lukasa,

[dragovoljac.com.](http://www.dragovoljac.com), 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/LukasGoldsteini.pdf>

i nadbiskup Ivan Šarić o kome završavam knjigu, što sam i obećao u Krašiću na predstavljanju don Kaćunkove i moje knjige

u sklopu obilježavanja 95. obljetnice svećeničkog ređenja našega svetog Blaženika Alojzija Stepinca.

A o značaju Stepinca u 'dokazivanju' genocidnosti hrvatskog naroda' možete vidjeti u 'Slobodnoj Dalmaciji' od 13. listopada 2007.:

"Svi koji promiču tezu o genocidnosti hrvatskog naroda, po definiciji napadaju našeg blaženika (Stepinca, op. J.P.). Po tome ćete ih prepoznati. Naravno, Goldsteini će izrijeком negirati genocidnost hrvatskog naroda, ali će sve raditi da to bude rezultat njihova djelovanja. Slično dr. Milanu Bulajiću koji nikad neće reći da je u Jasenovcu bilo 700 000 žrtava, ali će sve učiniti da to 'dokaže' (istakao J. P.). Zato ja Goldsteine i mnoge druge u Hrvatskoj i nazivam Bulajićevim učenicima."

Evo kako to navode Ivo i Slavko Goldstein u tekstu "Akademik Pečarić uporno laže" (Slobodna Dalmacija, 20. listopada):

"U intervjuu pod naslovom 'Bulajićevi učenici kroje nam povijest' u Slobodnoj Dalmaciji od 13.10.2002. akademik Josip Pečarić tvrdi da Ivo i Slavko Goldstein 'promiču tezu o genocidnosti hrvatskog naroda'. Ovu bezočnu laž Pečarić varira na više mjesta u istom intervjuu tvrdeći da su 'Goldsteini... Bulajićevi učenici', jer 'slično dr. Milanu Bulajiću čine sve kako bi dokazali da je u Jasenovcu bilo 700 000 žrtava' (istakao J. P.), pa time 'dokazali i genocidnost hrvatskog naroda'.»

Glavni urednik «Slobodne Dalmacije» je u dva navrata tražio da svoj odgovor «Lažu Goldsteini i to im je od Boga dano» skratim, pa kada sam to učinio – nije ga objavio!

Ovom prigodom trebam posebno upozoriti na knjigu Ivana Strižića Žrtvoslov Slunjskog kotara u kojoj Strižić pokazuje kako su jugokomunistički povjesničari udeseterostručili broj onih koji su po prijekom sudu osuđeni na smrt zbog izvršenja i/ili organiziranje pokolja obitelji Mravunac u Hrvatskom Blagaju i planiranje sličnih zločina u tom kraju, kako bi mogli pisati o tome kao o prvom velikom pokolju Srba u NDH. On pokazuje kako je u tome sudjelovao i Slavko Goldstein. Daje što je Slavko

Goldstein o pokolju obitelji Mravunac pisao 1965., a potom i ono što piše danas. Ta njegova nova verzija ima malo što zajedničkoga s onom prvom, a Stržić pokazuje kako i nova Goldsteinova verzija tog događaja nije točna, pa konstatira:

"Očito, Goldsteina rukovodi samo jedna misao: optuživati Hrvate za djela koja nisu počinili."

Iako (ne)svršeni gimnazijalac Slavko Goldstein je očito vrlo važna osoba u jugo-komunističkoj historiografiji! U više navrata pisao sam kako je brojka žrtava Jasenovca koju su Goldsteini nametnuli hrvatskim vlastima od 80 do 100 tisuća u stvari «rezervna» velikosrpska brojka pa je nazivam «velikosrpskom brojkom Goldsteinovih i Draže Mihailovića». Zašto? Dr. Vjekoslav Perica ("Sloboda Dalmacija", 27. s rpnja 2002.) pronašao je u Chicagu knjigu koju su 1943. izdali Eparhija Pravoslavne crkve iz Chicaga i Ravnogorski četnički pokret Draže Mihailovića u kojoj se govori o 40 tisuća ubijenih Srba u Jasenovcu. Dakle, za pola rata polovica od spomenute brojke! I ona kao i ona od 700 000 treba osigurati tezu o genocidnosti hrvatskog naroda.

Kao što vidimo da našim arbitrima laž, neznanje, zla namjera i sl. nisu strani. Da parafraziramo Miroslava Toholja:

Sveti su antihrvatski ciljevi!

Tribina HKV-a, 30. listopada 2007.

«Hrvatsko slovo», 4. siječnja 2007.

2. LAŽI O JASENOVCU

Zapravo se gornji citat odnosi i na ove laži. Danas su u Hrvatskom saboru zapravo tri najveća istraživača o Radnom logoru u Jasenovcu pokazali koliko su stravičnih laži o tome logoru, ali i o broju žrtava koju sam ja još tada nazivao «*velikosrpskom brojkom Goldsteinovih i Draže Mihailovića*».

Spomenimo samo tvrdnju dr. sc. Zlatka Hasanbegovića:

HASANBEGOVIĆ: HISTERIJA LJEVICE DOKAZ JE DA RASPRAVU O JASENOVCU TREBA NASTAVITI

https://narod.hr/hrvatska/hasanbegovic-histerija-ljevice-dokaz-je-da-raspravu-o-jasenovcu-treba-nastaviti?fbclid=IwY2xjawNxa0xleHRuA2FlbQIxMQABHq3K-s6m_4h6sLA0hnKXmFg14U5CZNUHejc1RtP8NEBU96Wtgnjg0v4eZqmE_aem_WYJEJ15nH8bRUepFQ-iM9w#google_vignette

3. LAŽI O ZDS

U ‘dokazivanju’ genocidnosti hrvatskog naroda danas im je – zapravo – najvažniji pozdrav ZDS koji su masovno koristili hrvatski branitelji, a hrvatska država (Račan) ga je odobrila u simbolu HOS-a. Hosovci su Thompson, Crvenkapa, Jean Michael Nicolier. Njihova je i Štafeta smrti.... Oni su ponos hrvatskog naroda. Kažu da su ustaše kao što možete naći u srpskim dokumentima iz Domovinskog rata, i država im je bila Tuđmanova ustaška država.

A zapravo nas hvale tvrdeći da smo veće ustaše od ustaša. Da, njima je to tako jer ‘Tuđmanova ustaška država’ doista je tu i danas 30 godina poslije ‘Oluje’ kada je od fašističke agresorske vojske napravljena (po Miloševiću) vojska zečeva.

Zapravo postali su svjesni što im je učinio Thompson i ZDS u momentu kada su bili uvjereni da su uspjeli u svojim nakanama. Otud i moje knjige (sa Zvonimirom Hodakom):

J. Pečarića, Z. Hodak, Smiješni 'istoričar' i Thompson / Prof. dr. sc. Hrvoje Klasić, dragovoljac.com., 2025.: dragovoljac.com., 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/hrvojekklasic.pdf>

J. Pečarić, Z. Hodak, Goldsteini protiv Thompsona, dragovoljac.com., 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/goldthompson.pdf>

Još imaju institucije, ali jasno im je što ih čeka jer ih je narod prepoznao kao NAJOGAVNIJE MEĐU NAJOGAVNIJIMA.

Josip Pečarić

AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ – ŽIVOTOPIS

Akademik Josip Pečarić rođen je 2. rujna 1948. godine u Kotoru. Tamo je završio osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, a 1972. diplomirao na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu s radom iz područja nuklearne fizike. Na istom fakultetu je i magistrirao 1975. godine, a 1982. obranio doktorsku disertaciju iz područja matematike s naslovom Jensenove i srodne nejednakosti.

Nakon završenog studija radio je u Geomagnetskom institutu u Grocki te od 1977. kao asistent fizike na Građevinskom fakultetu u Beogradu. Godine 1987. se s obitelji preselio u Zagreb te zaposlio na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao izvanredni profesor matematike. Od 1990. radi kao redoviti profesor na istom fakultetu, od 1996. kao redoviti profesor u trajnom zvanju. Umirovljen je 2018. Do početka agresije Rusije na Ukrajinu bio je istraživač Matematičkog instituta Sveučilišta RUDN u Moskvi (Rusija).

Od 2000. godine je redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, od 2016. inostrani je član Dukljanske akademije nauka i umjetnosti

Za doprinos u znanosti je 1996. godine dobio Državnu nagradu za znanost (prirodne znanosti), te je 1999. odlikovan ordenom Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.

Akademik Josip Pečarić je jedan od vodećih svjetskih stručnjaka u području matematičkih nejednakosti. Jedan je od najproduktivnijih svjetskih matematičara s više od 1300 objavljenih ili prihvaćenih za tisak radova u matematičkim časopisima. Također je i najcitiraniji hrvatski matematičar, a ima preko 230 suradnika iz zemlje i svijeta (na svjetskim bazama ima:

Google Scholar: 1725 publikacija, 26243 citata, H-index: 57;

MathSciNet: 1.397 publikacija, 7.527 citata, H-index: 29;

Scopus: 855 publikacija, 8916 citata, H-index: 41;

WoS: 854 publikacija, 7853 citata, H-index: 38.

Prema istraživanjima sa Sveučilišta Stanford u Kaliforniji (SAD) Pečarić je po broju objavljenih radova na 2434. mjestu njihove liste za cijelu karijeru od 204644 svjetskih znanstvenika, a prvi iz RH je 8046. Na njihovoj listi za 2022. godinu koja ima 210199 znanstvenika Pečarić je po broju objavljenih radova na 2331. mjestu, a prvi iz RH je 9412.

Osim velikog broja članaka u međunarodnim matematičkim časopisima, autor je ili koautor 40 monografija. O jednoj monografiji je u poznatom časopisu Amer. Math. Monthly, July-August 1991, poznati matematičar D. Pedoe objavio cijeli članak, a izdavačka kuća Element pokrenula je seriju „Monographs in inequalities“ u kojoj je tiskano 22 monografije.

Osnivač je seminara Matematičke nejednakosti i primjene na Matematičkom odjelu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, i s tog je seminara do sada izašlo preko četrdeset doktora matematičkih znanosti. Danas ovaj seminar također ima i svoj dio na Sveučilištu u Splitu. Niz godina gostovao je na Abdus Salam school of mathematical sciences in Lahore pa i u Pakistanu ima niz svojih učenika koji rade po tamošnjim sveučilištima. Akademik Pečarić ima preko 230 suradnika iz cijeloga svijeta.

Prvi hrvatski matematički časopis koji je uvršten na svjetske liste najboljih znanstvenih časopisa bio je Pečarićev časopis *Mathematical inequalities and Applications* (MIA). Taj časopis je bio i na Q1, a sada je na Q2 listi, kao jedan od dva hrvatska znanstvena časopisa koji su na toj listi Q2 časopisi. Drugi Pečarićev časopis *Journal of Mathematical*

inequalities (JMI) je na Q1 listi kao jedan od dva hrvatska znanstvena časopisa na toj listi koji su Q1 časopisi. Ono što je još impozantnije JMI je top 5% matematičkih časopisa, tj. 15. od 329 matematičkih časopisa koji se tiskaju u svijetu a imaju impact faktor. Pokrenuo je i časopis „Fractional Differential Calculus“ koji je na Scopus listi.

Krajem godine je zatražio da se njegovo ime izbriše iz uredništava tih časopisa:

J. Pečarić, „Pomozi sirotu na svoju sramotu! / Više to nisu moji časopisi” dragovoljac.com, 2024.:

<https://www.dragovoljac.com/images/minifp/visetonisumojicasopisi.pdf>

Glavni urednik je časopisa „Pakistan Journal of Mathematical Sciences“ i „The Pečarić Journal of Mathematical Inequalities“.

Osim toga, član je uredništava ili recenzent brojnih međunarodnih časopisa. Kao pozvani ili plenarni predavač akademik Josip Pečarić je održao mnoga predavanja na međunarodnim konferencijama, a povodom njegovog 60-og rođendana je 2008. godine u Trogiru održana međunarodna konferencija „Mathematical Inequalities and Applications 2008“. Tu konferenciju su slijedile:

Mathematical Inequalities and Applications 2010, Lahore, Pakistan, March 7-13, 2010., Pakistan

Mathematical inequalities and nonlinear functional analysis with applications, July 25-29, 2012, Jinju, South Korea.

U lipnju 2014. godine (22.-26. lipnja) u Trogiru se pod pokroviteljstvom Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti HAZU održala konferencija pod nazivom „Mathematical Inequalities and Applications 2014 – One thousand papers conference“ u čast akademika Josipa Pečarića povodom objavljivanja više od 1000 znanstvenih matematičkih radova,

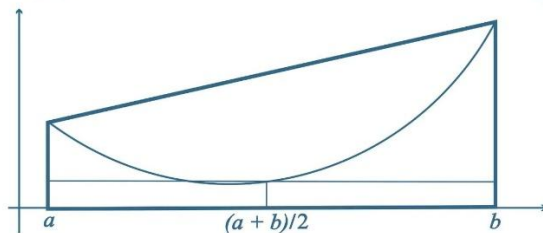
Slijedeće godine je održana konferencija Mathematical Inequalities and Applications 2015, 11-15 November, Mostar, BiH

Tri godine kasnije je u Zagrebu održana međunarodna konferencija MIA 2018 povodom njegovog 70-og rođendana.

PSR Press
Publishing Scientific & Research Press

The Pečarić Journal of Mathematical Inequalities

ISSN: xxxxx (online)

ISSN: xxxxx (print)

Zbog njegovih zasluga u matematici, akademiku Pečariću je posvećen jedan broj časopisa „Banach Journal of Mathematical Analysis“, Vol. 2, No.2 (2008). Riječ je o međunarodnom znanstvenom časopisu koji je na SCIE i CC listi, a u tom posebnom broju članke su objavili i posvetili ih akademiku Pečariću mnogobrojni svjetski matematičari. Intervju koji je

tamo objavljen (str. 163-170) objavljen je i na kineskom u časopisu Mathematics 3 (2012), 245-249. Nekim Pečarićevim istraživanjima (inače citiranih i u časopisu "Nature", a s P.T. Landsbergom objavio je članak u časopisu Phys. Rev., A35 (1987), 4397–4403.) posvećen je i članak "Accentuate the negative", Math. Bohem. 134 (2009), no. 4, 427-446. kojeg je napisao Peter Bullen, profesor emeritus sa Sveučilišta u Vancouveru.

Nedavno je tiskana knjiga Matice Hrvatske PRIJELOMNA VREMENA / Hrvatske zemlje nakon 1918, u kojoj postoji i poglavlje o znanosti. Tako na str. 413. piše: *Djelovali u inozemstvu ili u Hrvatskoj, neki od hrvatskih znanstvenika su tijekom 20. stoljeća dali važan doprinos svjetskoj znanosti, prvenstveno nobelovci Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog (kemija). Značajan ugled stekli su i fizičar Ivan Supek (električna vodljivost materijala na niskim temperaturama), matematičari Vilim (William) Feller (teorija vjerojatnosti) i Josip Pečarić (teorija nejednakosti), molekularni biolozi Miroslav Radman i Ivan Đikić, fizičari Davor Pavuna (supravodljivost i nano-inženjering) i Marin Soljačić (bežični prijenos energije i nano-fotonika) i mnogi drugi.*

Akademik Pečarić poznat je i po svom publicističkom radu. Objavio je blizu 250 publicističkih knjiga.

28. 10. 2025.